RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Mikołaj Pawlak

Warszawa, 31 marca 2020 roku

Informacja o działalności Rzecznika Praw Dziecka w 2019 roku

oraz

uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka w Polsce

Warszawa 2020

Rzecznik Praw Dziecka Mikołaj Pawlak

ul. Przemysłowa 30/32, 00-450 Warszawa, tel. (22) 583 66 00, fax (22) 583 66 96, email: rpd@brpd.gov.pl, www: brpd.gov.pl

Punkt widzenia dziecka.
Wszyscy go kiedyś znali, ale oddaliliśmy się od niego tak bardzo,
że trudno nam znowu do niego powrócić.

Agatha Christie

Część I

Rozdział I

Zadania Rzecznika Praw Dziecka

Rzecznik Praw Dziecka stoi na straży praw dziecka określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Konwencji o prawach dziecka i innych przepisach prawa, z poszanowaniem odpowiedzialności, praw i obowiązków rodziców.

Rzecznik przy wykonywaniu swoich uprawnień kieruje się dobrem dziecka oraz bierze pod uwagę, że naturalnym środowiskiem jego rozwoju jest rodzina.

Dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności.

Rzecznik podejmuje działania mające na celu zapewnienie dziecku pełnego i harmonijnego rozwoju, z poszanowaniem jego godności i podmiotowości.

Rzecznik Praw Dziecka działa na rzecz ochrony praw dziecka, w szczególności:

1) prawa do życia i ochrony zdrowia;

2) prawa do wychowania w rodzinie;

3) prawa do godziwych warunków socjalnych;

4) prawa do nauki.

Rzecznik podejmuje działania zmierzające do ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem.

Rzecznik szczególną troską i pomocą otacza dzieci niepełnosprawne.

Rzecznik upowszechnia prawa dziecka oraz metody ich ochrony.

Tak stanowi ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2020 r. poz. 141).

Ustawa ta jest wyrazem nadzwyczajnej wrażliwości Polaków wobec dzieci. Troską tych, którzy zawsze wśród najważniejszych wartości stawiali poszanowanie godności nawet

najmniejszego i najsłabszego człowieka. Nadzieją wszystkich, którzy byli współautorami Konwencji o prawach dziecka, ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską w dniu 7 lipca 1991 r.

Rzecznik Praw Dziecka, zgodnie z art. 72 ust 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. , jest jednym z konstytucyjnych organów kontroli.

Od dnia 14 grudnia 2018 r. służbę Rzecznika Praw Dziecka pełni Mikołaj Pawlak.

Rzecznik wykonuje swoje zadania przy pomocy Biura Rzecznika Praw Dziecka.

W 2019 r. dokonano zmiany statutu i regulaminu organizacyjnego Biura Rzecznika Praw Dziecka[1].

Istotnym aspektem działań Rzecznika Praw Dziecka są wystąpienia generalne kierowane do instytucji i podmiotów, w związku z działalnością których zgłaszane są Rzecznikowi zarówno sprawy indywidualne, ale także szerokie zagadnienia wymagające np. inicjatywy legislacyjnej, zmiany praktyki lub wsparcia w rozwiązaniu zgodnym z dobrem dzieci.

Z uwagi na dostrzegane istotne zagrożenia dla praw dziecka, niezależnie od poszczególnych wystąpień generalnych, w szczególności w zakresie prawa do życia i wychowania w rodzinie Rzecznik opublikował w dniu 24 października 2019 r. List otwarty o następującej treści:

Warszawa, dnia 24 października 2019 r.
PRZ.064.32.2019.RD

List otwarty o prawach dziecka
do życia i wychowania w rodzinie

Każde dziecko ma prawo do ochrony swojej tożsamości, w tym przede wszystkim stosunków rodzinnych – tak stanowi międzynarodowa Konwencja o Prawach Dziecka. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania

[1] Statut i Regulamin Biura Rzecznika Praw Dziecka stanowią załącznik nr 1

moralnego zgodnie ze swoimi przekonaniami – tak z kolei głosi Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka wprost nakazuje chronić prawo dziecka do wychowania w rodzinie.

Takie są właśnie prawa dziecka. Dlatego jako Rzecznik Praw Dziecka – praw jasno i jednoznacznie określonych w przepisach obowiązujących od lat w naszym kraju – będę ich bronił i o nich głośno przypominał, zwłaszcza teraz, gdy próbuje się narzucać wypaczony sens tym prawom i gdy usiłuje się nadawać nowe znaczenia słowom.

Rodzina jest największą wartością. To rodziny stanowią fundament społeczności, narodów, państw. Fundament ludzkości. Tak było, tak jest i tak pozostanie. Żadna poprawność polityczna nie powstrzyma mnie przed głoszeniem tej prawdy.

To prawa natury stanowią, że ze związku mężczyzny i kobiety powstaje nowe życie – dziecko. Nie dwóch mężczyzn czy dwóch kobiet. Możliwość sztucznego zapładniania niczego tu nie zmienia – nadal potrzeba mężczyzny i kobiety, by stworzyć nowe życie. Żadne siły, nawet te wznoszące na sztandarach najbardziej szlachetne hasła, nie zmuszą mnie do zaprzeczenia tej oczywistości.

To natura określa, że człowiek ma dwie płcie – męską i żeńską. Zmiany tego stanu rzeczy bywają wyjątkiem od reguły wyznaczonej przez naturę. Wyjątkiem, a nie normą. A wszelkie „naukowe" mnożenie płci to już ideologia. Żaden „mędrzec", występujący nawet w najbardziej popularnych stacjach telewizyjnych, cytowany przez największe portale internetowe, nie spowoduje, że zacznę myśleć inaczej.

Próby przeciwstawiania się naturze najczęściej kończą się katastrofą. Historia ludzkości zna wiele zgubnych skutków eksperymentów społecznych, skrajnych ideologii czy prób budowania „nowych" społeczeństw. Podstawowych praw natury nie da się obalić. Żaden rząd, żadna organizacja, żadne środowisko, nawet najbardziej wpływowe i bogate, nie zmuszą mnie, abym uczestniczył w społecznej inżynierii.

To właśnie prawa natury zapoczątkowały prawa stanowione. To dzięki nim społeczności, narody, państwa są w stanie funkcjonować, zapewniając bezpieczeństwo i szanse na rozwój kolejnym pokoleniom. Sens praw stanowionych polega na tym, że

wszyscy członkowie danej społeczności muszą się tym prawom podporządkować. Żadna ideologia nie zawróci mnie z drogi przestrzegania prawa.

Na straży tych praw stoją ludzie specjalnie do takiej ochrony powołani. Nie mogą sobie wybierać, których praw będą bronić, a które zignorują. Sens praw stanowionych nie pozwala na dowolną interpretację prawa naturalnego. Żaden polityk, żaden urzędnik, żaden „mędrzec" nie powstrzymają mnie, strażnika tych praw, przed ich obroną.

Prawem stanowionym w Polsce jest prawo rodziców do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego zgodnie ze swoimi przekonaniami. Rodzice mają prawo do przekazywania dziecku własnych poglądów na temat seksualności, wartości rodzinnych, zasad i idei, a nawet do decyzji, kiedy taka wiedza do ich dzieci dotrze. Rodzice mają prawo się nie zgodzić, by ich dziecko było poddawane propagandzie czy wpływowi skrajnych ideologii, zwłaszcza tych, które przeciwstawiają się odwiecznym prawom natury.

Żadna akcja, żadna moda, żadne protesty nie spowodują, że zapomnę o swoich obowiązkach, które nakazują mi stanowczo przeciwstawiać się próbom odbierania rodzicom ich praw.

Z naturą nikt jeszcze nie wygrał. Ale zgubne ideologie mogą wyrządzić wiele szkód. Nie mogę się na to zgodzić. Nie mogę ulegać propagandzie, dać się wodzić fałszywym ideom, bezrefleksyjnie kierować się zasłyszanymi opiniami. Muszę zawsze pamiętać o podstawowych wartościach. I przede wszystkim o przestrzeganiu prawa.

Wszyscy musimy tych praw przestrzegać. Także ci, którzy zapominają, że tolerancja oznacza również konieczność pogodzenia się z poglądem, iż to z natury wynika ochrona rodziny jako związku kobiety i mężczyzny, z którego powstaje nowe życie – dziecko.

Jako Rzecznik Praw Dziecka apeluję do wszystkich: pamiętajmy o tym!

Mikołaj Pawlak

Rzecznik Praw Dziecka

Rozdział II

Działalność w sprawach rodzinnych, karnych i nieletnich

I. Sprawy prowadzone

1. sprawy nowe – 1956
2. sprawy z lat poprzednich – 1437
3. sprawy zakończone – 1345

II. Przystąpienia sądowe

1. Liczba przystąpień 242
2. Liczba przystąpień kontynuowanych w 2019 r. z lat ubiegłych 74

III. Wnioski o nadzwyczajne środki zaskarżenia

1. o wniesienie **kasacji:**
   a) Łącznie – 10
   b) Uwzględniony – 1 (uwzględniona również przez Sąd Najwyższy)
   c) Brak podstaw – 9
2. o wniesienie **skargi kasacyjnej:**
   a) Łącznie – 7
   b) Brak podstaw **– 7**
3. o wniesienie **skargi nadzwyczajnej**:
   a) Łącznie – 9
   b) Brak podstaw – 9

IV. Podstawowe tematy spraw

Sprawy sądowe z udziałem dzieci i wymagające ochrony ich praw zgłaszane do Rzecznika dotyczą w szczególności:

1. Prawa do wychowania w rodzinie, w tym w szczególności przez oboje rodziców w przypadku rozstania i rozwodu.

2. Prawa do życia i ochrony zdrowia.
3. Prawa do godziwych warunków socjalnych.
4. Prawa do nauki.
5. Prawa do ochrony przed przemocą.

V. Wystąpienia generalne

1. **Wystąpienie z dnia 29 listopada 2019 r. do Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego dot. reprezentacji małoletniego w postępowaniu karnym gdy podejrzanym (oskarżonym) o popełnienie przestępstwa jest jedno z rodziców**

Warszawa, dnia 29 listopada 2019 r.
ZSR.422.2.2019.MK

Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny

Szanowny Panie Ministrze,

Opierając się na analizie spraw indywidualnych prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka, z przykrością stwierdzam, że organy prowadzące postępowanie przygotowawcze i sądowe nie zawsze czuwają nad właściwą reprezentacją małoletniego w toku postępowania karnego przez ustanowienie kuratora w celu realizacji jego uprawnień jako strony postępowania.

Zgodnie z art. 51 § 2 k.p.k., jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczą pokrzywdzony pozostaje. Jednocześnie art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. stanowi, że żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. Przepis ten stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym (art. 98 § 3 k.r.o.). Dla dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, którego żadne

z rodziców nie może reprezentować, sąd opiekuńczy ustanawia kuratora reprezentującego dziecko (art. 99 § 1 k.r.o.).

Literalna wykładnia art. 98 § 3 k.r.o. nakazuje przyjąć, że określone w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym zasady reprezentacji małoletniego znajdują zastosowanie we wszystkich postępowaniach sądowych. Przepis nie różnicuje bowiem postępowań w zależności od ich przedmiotu oraz tego, przed jakim sądem toczy się sprawa. Dotyczy on więc także postępowania karnego (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 stycznia 2014 r., SK 5/12, OTK-A 2014/1/2).

Gdy pokrzywdzonym jest małoletni – co do zasady – reprezentują go rodzice. Jednak w szczególnej sytuacji, gdy podejrzanym (oskarżonym) o popełnienie przestępstwa jest jedno z rodziców, dziecko nie może być reprezentowane przez drugie z rodziców. Art. 99 § 1 k.r.o. wskazuje wyraźnie na kuratora jako na podmiot, któremu przysługuje legitymacja formalna do działania w imieniu małoletniego, w sytuacji w której nie mogą tego czynić jego rodzice.

Konieczność taką wyrażono w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2010 r., I KZP 10/10, OSNKW 2010/10/84. Zgodnie z jej tezą jedno z rodziców małoletniego nie może, działając w charakterze przedstawiciela ustawowego, wykonywać praw tego małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, w tym także w postępowaniu z oskarżenia prywatnego, jeżeli oskarżonym jest drugie z rodziców.

Obowiązek wyznaczenia kuratora do reprezentowania praw dziecka został ustanowiony w przepisach rangi ustawowej i ma na celu ochronę małoletniego pokrzywdzonego w całym procesie karnym. Ochrona przewidziana w przywołanych wyżej przepisach nakierowana jest na uniknięcie sytuacji, w której interesy jednego z rodziców mogłyby przeważyć nad dobrem i interesami pokrzywdzonego dziecka.

Brak skierowania wniosku do sądu o ustanowienie kuratora dla pokrzywdzonego dziecka lub zbyt późna jego realizacja, oznacza naruszenie prawa dziecka do należytej, bezstronnej i profesjonalnej reprezentacji w toku całego postępowania przygotowawczego.

Wśród prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka spraw indywidualnych nadal zdarzają się sprawy karne, w których osoby małoletnie, pokrzywdzone w wyniku przestępstwa jednego z rodziców, nie są reprezentowane przez kuratora. W jednej z takich spraw prokurator nie wystąpił do sądu opiekuńczego o wyznaczenie małoletniemu

pokrzywdzonemu kuratora, uznając, że matka jako przedstawiciel ustawowy w pełni zabezpieczy interes prawny dziecka w trakcie postępowania karnego.

Trybunał Konstytucyjny, badając zgodność z Konstytucją normy konstruowanej na podstawie art. 51 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. w zw. z art. 98 § 3 k.r.o. w zw. z art. 99 k.r.o., podkreślił, że obowiązek ustanowienia kuratora dla osoby małoletniej pokrzywdzonej przestępstwem w postępowaniu karnym, w którym podejrzanym lub oskarżonym o to przestępstwo jest jedno z jej rodziców, istnieje bez potrzeby ustalania, czy dobro dziecka wymaga ustanowienia kuratora, oraz bez ustalania tego, czy drugie z rodziców, przeciwko któremu nie jest prowadzone postępowanie karne, może w należyty sposób reprezentować interesy dziecka w tym postępowaniu. **Tylko obligatoryjne wyznaczanie kuratora do reprezentowania praw dziecka gwarantuje zachowanie standardów rzetelnego procesu karnego** (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 stycznia 2014 r., SK 5/12, OTK-A 2014/1/2).

Z praktyki Biura Rzecznika wynika ponadto, że zdarzają się przypadki włączania kuratora kolizyjnego dopiero w końcowej fazie postępowania przygotowawczego, niejednokrotnie już po wydaniu postanowienia o umorzeniu śledztwa albo dopiero na etapie postępowania sądowego po skierowaniu aktu oskarżenia przeciwko jednemu z rodziców. |W takich przypadkach pokrzywdzone dziecko zostaje faktycznie pozbawione właściwej ochrony i reprezentacji. Kurator, który został ustanowiony tak późno, nie ma np. obiektywnej możliwości uczestniczenia w procesie gromadzenia dowodów, zwłaszcza w czynności przesłuchania małoletniego w trybie art. 185a k.p.k.

Każdorazowo niepokój budzi sytuacja procesowa dziecka, które na skutek zaniechania albo zwłoki w skierowaniu wniosku o ustanowienie kuratora, pozbawione zostaje należytej pomocy.

Poniżej przedstawiam przykładowe sprawy, w których doszło do uchybień w zakresie reprezentacji pokrzywdzonego dziecka:

1) Prokuratura Rejonowa Poznań-Wilda w Poznaniu, sygn. akt PR 1 Ds. 1393.2018;
2) Prokuratura Rejonowa w Pleszewie, sygn. akt PR Ds. 109.2018;
3) Sąd Rejonowy w Pleszewie, sygn. II K 260/17;
4) Sąd Rejonowy w Jeleniej Górze, sygn. akt II K 502/17;
5) Prokuratura Rejonowa Kielce-Wschód, sygn. PR 2 Ds. 386.2017;
6) Sąd Rejonowy w Zielonej Górze, sygn. II K 871/17;

7) Prokuratura Rejonowa w Żninie, 2 Ds. 594.2018;
8) Prokuratura Okręgowa w Radomiu, PO II Ds. 8.2017.

Omawiany problem jest każdorazowo sygnalizowany przeze mnie w wypadku dostrzeżenia, po analizie sprawy indywidualnej, uchybień skutkujących brakiem należytej reprezentacji małoletniego pokrzywdzonego. Z praktyki Biura wynika jednak, że nadal występują błędy w omawianym zakresie.

Na podstawie art. 10a ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922, z późn. zm.) zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o osobiste zainteresowanie poruszoną przeze mnie kwestią i jej zbadanie w ramach nadzoru służbowego. Proszę również o rozważenie skierowania pisma instruktażowego adresowanego do podległych prokuratorów, zawierającego wskazówki co do niezbędnych i niezwłocznych działań zmierzających do zapewnienia dzieciom należytej reprezentacji w sprawach karnych z ich udziałem.

2. **Wystąpienie z dnia 29 listopada 2019 r. do Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury dot. uwzględnienia w programach aplikacji sędziowskiej i prokuratorskiej oraz programach szkoleń zagadnienia dotyczącego reprezentowania małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym**

Warszawa, dnia 29 listopada 2019 r.
ZSR.422.2.2019.MK

Pani
Prof. dr hab. Sędzia Sądu Najwyższego
Małgorzata Manowska
Dyrektor
Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury

Szanowna Pani Profesor,

działając na podstawie art. 10a ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922, z późn. zm.), zwracam się z uprzejmą prośbą o rozważenie uwzględnienia w programach aplikacji sędziowskiej i prokuratorskiej oraz programach szkoleń zagadnienia dotyczącego reprezentowania małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym.

Opierając się na analizie spraw indywidualnych prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka, z przykrością stwierdzam, że organy prowadzące postępowanie przygotowawcze oraz sądowe nie zawsze czuwają nad właściwą reprezentacją małoletniego w toku postępowania karnego, w sytuacji, gdy podejrzanym (oskarżonym) o popełnienie przestępstwa jest jedno z rodziców, przez ustanowienie kuratora w celu realizacji jego uprawnień jako strony postępowania.

W jednej z takich spraw prokurator nie wystąpił do sądu opiekuńczego o wyznaczenie małoletniemu pokrzywdzonemu kuratora, uznając, że matka jako przedstawiciel ustawowy w pełni zabezpieczy interes prawny dziecka w trakcie postępowania karnego. Uzasadniając powyższe stanowisko, prokurator wskazał, że zachowanie matki w trakcie długoletniego postępowania toczącego się przed sądem opiekuńczym nie nasunęło żadnych wątpliwości, że ma ona na uwadze wyłącznie dobro dziecka. Również w toku postępowania przygotowawczego nie stwierdzono, że dobro matki w jakimkolwiek zakresie koliduje z dobrem jej małoletniego syna, co powodowałoby konieczność ustanowienia kuratora dla dziecka. W tej sprawie podobnie sąd uznał, że brak jest przesłanek zarówno formalnych, jak i materialnych, aby występować na etapie postępowania sądowego o ustanowienie kuratora dla małoletniego pokrzywdzonego. W uzasadnieniu tego stanowiska wskazano, że wina

oskarżonego ojca małoletniego nie jest przesądzona, a dziecko jest należycie reprezentowane zarówno przez nieograniczoną we władzy rodzicielskiej matkę, a także działającego w interesie wymiaru sprawiedliwości prokuratora.

Z praktyki Biura Rzecznika wynika ponadto, że zdarzają się przypadki włączania kuratora kolizyjnego dopiero w końcowej fazie postępowania przygotowawczego, niejednokrotnie już po wydaniu postanowienia o umorzeniu śledztwa albo dopiero na etapie postępowania sądowego po skierowaniu aktu oskarżenia przeciwko jednemu z rodziców.

Zgodnie z ugruntowanym poglądem orzecznictwa i piśmiennictwa rodzic małoletniego nie może, działając w charakterze przedstawiciela ustawowego, wykonywać praw tego małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, jeżeli oskarżonym (podejrzanym) jest drugi z rodziców.

Trybunał Konstytucyjny badając zgodność z Konstytucją normy konstruowanej na podstawie art. 51 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. w zw. z art. 98 § 3 k.r.o. w zw. z art. 99 k.r.o., podkreślił, że obowiązek ustanowienia kuratora dla osoby małoletniej pokrzywdzonej przestępstwem w postępowaniu karnym, w którym podejrzanym lub oskarżonym o to przestępstwo jest jedno z jej rodziców, istnieje bez potrzeby ustalania, czy dobro dziecka wymaga ustanowienia kuratora, oraz bez ustalania tego, czy drugie z rodziców, przeciwko któremu nie jest prowadzone postępowanie karne, może w należyty sposób reprezentować interesy dziecka w tym postępowaniu. **Tylko obligatoryjne wyznaczanie kuratora do reprezentowania praw dziecka gwarantuje zachowanie standardów rzetelnego procesu karnego** (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 stycznia 2014 r., SK 5/12, OTK-A 2014/1/2).

Obowiązek wyznaczenia kuratora do reprezentowania praw dziecka został ustanowiony w przepisach rangi ustawowej i ma na celu ochronę małoletniego pokrzywdzonego w całym procesie karnym. Ochrona przewidziana w ww. przepisach nakierowana jest na uniknięcie sytuacji, w której interesy jednego z rodziców mogłyby przeważyć nad dobrem i interesami pokrzywdzonego dziecka.

Z uwagi na ciągle występujące opisane nieprawidłowości stwarzające zagrożenie nienależytej reprezentacji dziecka w postępowaniu karnym, zwracam się z uprzejmą prośbą o uwzględnienie kwestii reprezentacji małoletnich pokrzywdzonych w postępowaniach karnych podczas szkolenia kadr sądownictwa i prokuratury w Polsce.

3. **Wystąpienie z dnia 29 listopada 2019 r. do Prezesów Sądów Apelacyjnych dot. reprezentacji małoletniego w postępowaniu karnym gdy podejrzanym (oskarżonym) o popełnienie przestępstwa jest jedno z rodziców**

Warszawa, dnia 29 listopada 2019 r.
ZSR.422.2.2019.MK

Prezesi
Sądów Apelacyjnych

Szanowni Państwo,

opierając się na analizie spraw indywidualnych prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka, z przykrością stwierdzam, że organy prowadzące postępowanie przygotowawcze i sądowe nie zawsze czuwają nad właściwą reprezentacją małoletniego w toku postępowania karnego przez ustanowienie kuratora w celu realizacji jego uprawnień jako strony postępowania.

Zgodnie z art. 51 § 2 k.p.k., jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczą pokrzywdzony pozostaje. Jednocześnie art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. stanowi, że żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. Przepis ten stosuje się odpowiednio w postepowaniu przed sądem lub innym organem państwowym (art. 98 § 3 k.r.o.). Dla dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, którego żadne z rodziców nie może reprezentować, sąd opiekuńczy ustanawia kuratora reprezentującego dziecko (art. 99 § 1 k.r.o.).

Literalna wykładnia art. 98 § 3 k.r.o. nakazuje przyjąć, że określone w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym zasady reprezentacji małoletniego znajdują zastosowanie we wszystkich postępowaniach sądowych. Przepis nie różnicuje bowiem postępowań w zależności od ich przedmiotu oraz tego, przed jakim sądem toczy się sprawa. Dotyczy on więc także postępowania karnego (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 stycznia 2014 r., SK 5/12, OTK-A 2014/1/2).

Gdy pokrzywdzonym jest małoletni – co do zasady – reprezentują go rodzice. Jednak w szczególnej sytuacji, gdy podejrzanym (oskarżonym) o popełnienie przestępstwa jest jedno z rodziców, dziecko nie może być reprezentowane przez drugie z rodziców. Art. 99 § 1 k.r.o.

wskazuje wyraźnie na kuratora jako na podmiot, któremu przysługuje legitymacja formalna do działania w imieniu małoletniego, w sytuacji w której nie mogą tego czynić jego rodzice.

Konieczność taką wyrażono w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2010 r., I KZP 10/10, OSNKW 2010/10/84. Zgodnie z jej tezą jedno z rodziców małoletniego nie może, działając w charakterze przedstawiciela ustawowego, wykonywać praw tego małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, w tym także w postępowaniu z oskarżenia prywatnego, jeżeli oskarżonym jest drugie z rodziców.

W chwili obecnej pogląd wyrażony w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2010 r. jest ugruntowany zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i w orzecznictwie sądów niższych instancji, a przepis art. 51 § 2 k.p.k. jest wykładany w sposób jednolity i zgodnie ze wskazaniami zawartymi w uchwale (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2010 r., III KK 315/09, Lex nr 686665; postanowienia Sądu Najwyższego z dnia z 11 stycznia 2011 r., V KK 125/10, OSNwSK 2011/1/27; z 18 października 2011 r., sygn. akt V KK 209/11, OSNwSK 2011/1/1879; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2012 r., I KZP 9/12, OSNKW 2012/7/73).

Trybunał Konstytucyjny badając zgodność z Konstytucją normy konstruowanej na podstawie art. 51 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. w zw. z art. 98 § 3 k.r.o. w zw. z art. 99 k.r.o., podkreślił, że obowiązek ustanowienia kuratora dla osoby małoletniej pokrzywdzonej przestępstwem w postępowaniu karnym, w którym podejrzanym lub oskarżonym o to przestępstwo jest jedno z jej rodziców, istnieje bez potrzeby ustalania, czy dobro dziecka wymaga ustanowienia kuratora, oraz bez ustalania tego, czy drugie z rodziców, przeciwko któremu nie jest prowadzone postępowanie karne, może w należyty sposób reprezentować interesy dziecka w tym postępowaniu. **Tylko obligatoryjne wyznaczanie kuratora do reprezentowania praw dziecka gwarantuje zachowanie standardów rzetelnego procesu karnego** (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 stycznia 2014 r., SK 5/12, OTK-A 2014/1/2).

Obowiązek wyznaczenia kuratora do reprezentowania praw dziecka został ustanowiony w przepisach rangi ustawowej i ma na celu ochronę małoletniego pokrzywdzonego w całym procesie karnym. Ochrona przewidziana w przywołanych przepisach nakierowana jest na uniknięcie sytuacji, w której interesy jednego z rodziców mogłyby przeważyć nad dobrem i interesami pokrzywdzonego dziecka.

W świetle tych rozważań chciałbym zwrócić uwagę, że wśród prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka spraw indywidualnych nadal zdarzają się sprawy karne, w których osoby małoletnie, pokrzywdzone w wyniku przestępstwa jednego z rodziców, nie są reprezentowane przez kuratora. W jednej z takich spraw sąd uznał, że brak jest przesłanek zarówno formalnych, jak i materialnych, aby występować na etapie postępowania sądowego o ustanowienie kuratora dla małoletniego pokrzywdzonego. W uzasadnieniu tego stanowiska wskazano, że wina oskarżonego ojca małoletniego nie jest przesądzona, a dziecko jest należycie reprezentowane zarówno przez nieograniczoną we władzy rodzicielskiej matkę, a także działającego w interesie wymiaru sprawiedliwości prokuratora.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 10a ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922, z późn. zm.) zwracam się z prośbą o uwrażliwienie wszystkich sędziów orzekających na terenie Państwa Apelacji na opisany problem i konieczność wyznaczania przez sąd opiekuńczy kuratora do reprezentowania praw małoletniego w postępowaniu karnym, w którym oskarżonym o przestępstwo jest jedno z rodziców. Niepodjęcie działań zmierzających do usunięcia opisywanych nieprawidłowości stwarza zagrożenie nienależytej reprezentacji dziecka w postępowaniu karnym.

Do wiadomości:
Pani Anna Dalkowska
Podsekretarz Stanu Ministerstwa Sprawiedliwości

4. Wystąpienie z dnia 9 grudnia 2019 r. do Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego oraz Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji dot. obowiązku zawiadamiania sądów rodzinnych o zdarzeniu uzasadniającym wszczęcie postępowania opiekuńczego

Warszawa, dnia 9 grudnia 2019 r.
ZSR.422.1.2019.MK

Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny

Pan
Mariusz Kamiński
Minister Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Szanowni Panowie Ministrowie,

w kontekście prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka spraw indywidualnych pragnę zwrócić uwagę na obowiązek zawiadamiania sądu opiekuńczego o zdarzeniach uzasadniających wszczęcie z urzędu postępowania opiekuńczego, nałożony na każdego w art. 572 k.p.c., w tym w szczególności na urzędy stanu cywilnego, sądy, prokuratorów, notariuszy, komorników, organy samorządu i administracji rządowej, organy Policji, placówki oświatowe, opiekunów społecznych oraz organizacje i zakłady zajmujące się opieką nad dziećmi lub osobami psychicznie chorymi.

Podobny w treści obowiązek wynika także z wielu innych przepisów zawartych w ustawach szczególnych. Celem tej regulacji jest to, aby do sądu opiekuńczego zgłaszane były wszystkie okoliczności i zdarzenia wywołujące konieczność wkroczenia sądu opiekuńczego. Wyszczególnić należy sytuacje, w jakich znalazło się dziecko, zagrażające jego życiu lub zdrowiu, ale również wszelkie inne zagrażające dobru dziecka, na przykład zakłócające prawo dziecka do spokoju, prawidłowego i niezakłóconego rozwoju.

W ramach codziennej służby funkcjonariusze Policji często spotykają się z sytuacjami, w których zachodzi konieczność zawiadomienia sądu opiekuńczego. Najczęstszymi tego rodzaju zdarzeniami są: dzieci pozbawione opieki rodziców lub opiekunów w domu lub poza nim (pozostawione, zagubione); dzieci jako świadkowie/ofiary przemocy, w tym przemocy w rodzinie; dzieci uczestnicy/ofiary wypadku lub innej katastrofy, w której opiekunowie/rodzice

naruszyli zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym; dzieci jako uczestnicy sytuacji zagrażającej ich bezpieczeństwu w inny sposób (np. sprawowania przez rodziców opieki pod wpływem alkoholu, kłótni rodziców).

Należałoby oczekiwać, że wymienione podmioty będą wypełniać opisany obowiązek w każdej sytuacji zagrożonego dobra dziecka, tymczasem z kierowanych do Biura Rzecznika Praw Dziecka spraw wynika, że nie zawsze albo z opóźnieniem o tego rodzaju zdarzeniach jest zawiadamiany sąd opiekuńczy.

Tytułem przykładu - podczas analizy jednej ze zgłoszonych do Biura Rzecznika Praw Dziecka spraw okazało się, że sąd opiekuńczy nie został zawiadomiony o wypadku samochodowym z udziałem dziecka, który spowodowała jego matka, kierując pojazdem bez stosownych uprawnień. W innej sprawie, podjętej przeze mnie z urzędu, ani Policja, ani Pogotowie Ratunkowe nie powiadomiło sądu opiekuńczego o pozostawieniu chłopca bez opieki w zamkniętym samochodzie. W kolejnej sprawie, zgłoszonej do Biura Rzecznika Praw Dziecka przez kuratora zawodowego, sąd opiekuńczy nie był powiadomiony o tym, że w nadzorowanej przez kuratora rodzinie aż czterokrotnie matka była karana mandatem karnym za prowadzenie pojazdu mechanicznego bez uprawnień.

Zgodnie z art. 572 k.p.c. o powyższych zdarzeniach winien zostać zawiadomiony sąd opiekuńczy, do którego następnie należało podjęcie prawidłowej – z punktu widzenia interesów małoletniego – reakcji w postaci wszczęcia właściwego postępowania z urzędu.

Podkreślić należy, że decyzja w sprawie losów dziecka należy wyłącznie do sądu opiekuńczego. W każdej sytuacji, w której dziecko pozostaje pod opieką rodziców, a co do których istnieje podejrzenie, że nie wypełniają prawidłowo swoich obowiązków rodzicielskich, należy niezależnie od stadium oraz rodzaju postępowania zainicjować na podstawie art. 572 k.p.c. postępowanie przed opiekuńczym. Zawiadomienie, o którym mowa w ww. przepisie, powinno mieć miejsce możliwie szybko, bez niepotrzebnej zwłoki.

Z uwagi na pojawiające się sytuacje, w których opisany obowiązek nie jest wypełniany, na podstawie art. 10a ustawy z 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922, z późn. zm.), zwracam się z uprzejmą prośbą o rozważenie opracowania dla wszystkich podległych jednostek wytycznych, które przypominałyby o obowiązku niezwłocznego zawiadamiania sądu opiekuńczego o każdej sytuacji, w której zachodzi podejrzenie zagrożenia dobra dziecka.

Rozdział III

Działalność Dziecięcego Telefonu Zaufania

I. Sprawy prowadzone

Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka, z uwagi na swój specyficzny i często interwencyjnych charakter zajmuje się sprawami w czasie rzeczywistym.

W 2019 r. odnotowano 23539 zgłoszeń telefonicznych, z czego spraw interwencyjnych było 3873, zaś spraw „zaufania" było 19666.

Spraw podjętych po rozmowie było 312.

Sprawy z roku poprzedniego było 129. Spraw zakończonych 264. Przyjęto też 360 wizyt w sprawach indywidualnych.

II. Podstawowe tematy

Prawo do godziwych warunków socjalnych.

Prawo do nauki.

Prawo do ochrony przed przemocą.

Prawo do życia i ochrony zdrowia.

Prawo do wychowania w rodzinie.

Sprawy zgłaszane na Dziecięcy Telefon Zaufania, w razie potrzeby dalszych ustaleń były przekazywane do właściwych zespołów Biura Rzecznika Praw Dziecka.

Rozdział IV

Działalność w sprawach edukacji i wychowania

I. Sprawy prowadzone

1. sprawy nowe – 2115
2. sprawy z lat poprzednich – 919
3. sprawy zakończone – 1675

II. Podstawowe tematy spraw

1. Interwencje z zakresu funkcjonowania przedszkoli, szkół wszystkich typów, ośrodków szkolno-wychowawczych , w tym dotyczące:

- Skutków strajku nauczycieli dla systemu edukacji,
- Odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli
- Pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego,
- Bezpieczeństwa i higieny pobytu w placówce (m.in. zakaz wychodzenia do toalety w czasie lekcji, zamykanie uczniów w szkole, zakaz wchodzenia do szkoły dla rodziców odprowadzających dzieci, warunki lokalowe dla klasy I, przedłużające się lekcje, brak przerw, wypadki, zbyt ciężkie plecaki uczniów),
- Oceniania osiągnięć uczniów z zajęć edukacyjnych (promowanie, ocena śródroczna, zagrożenie oceną niedostateczną, niesprawiedliwe oceny, oceny z prac domowych),
- Przemocy ze strony nauczyciela,
- Likwidacji i reorganizacji przedszkoli oraz szkół,
- Przemocy rówieśniczej,
- Rekrutacji do przedszkoli i szkół,
- Organizacji pracy szkoły, w tym dwuzmianowości,
- Organizacji dowożenia dzieci do przedszkoli i szkół, w tym dzieci z niepełnosprawnością,

- Oceniania zachowania (m.in. niestosowanie się do uregulowań zawartych w statutach szkół),
- Organizacji oddziału przedszkolnego w szkole,
- Dziecka przewlekle chorego (cukrzyca, alergia, astma, celiakia, choroby onkologiczne),
- Skreślenia z listy uczniów/wychowanków przedszkola,
- Używania telefonów i innych urządzeń elektronicznych na terenie szkoły,
- Edukacji domowej,
- Wczesnego wspomagania rozwoju dziecka.

2. **Interwencje z zakresu funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych,** w tym dotyczące:

- Przemocy z strony opiekunów,
- Utrudniania kontaktów z najbliższymi,
- Niewłaściwej opieki nad dzieckiem,
- Usamodzielniania wychowanków,
- Małoletnich matek,
- Urlopowania z placówki,
- Niewłaściwych warunków sanitarnych w placówce,
- Przemocy rówieśniczej,
- Umieszczenia w MOW.

3. **Interwencje z zakresu funkcjonowania żłobków**, w tym dotyczące:

- Przemocy ze strony opiekunek,
- Warunków pobytu w żłobku (w tym za wysokich temperatur w pomieszczeniach w okresie letnim),
- Rekrutacji,
- Braku wpisu do rejestru żłobków,
- Naruszenia dóbr osobistych, publikacji wizerunku dzieci bez zgody rodziców.

4. **Interwencje z zakresu funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii**, w tym dotyczące:

- Przemocy ze strony opiekunów,
- Usamodzielniania wychowanków,
- Przemocy rówieśniczej,
- Przeniesienia z ośrodka do ośrodka,
- Utrudniania kontaktu z rodziną,
- Stosowania niewłaściwych kar.

III. Kontrole i stan przestrzegania praw dziecka w systemie edukacji

1. Informacja z badania w zakresie sytuacji dzieci w szkołach podstawowych, w tym stosowanych form upowszechniania praw dziecka

W 56 szkołach podstawowych (w tym jednej usytuowanej w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym), przeprowadzono badanie stanu przestrzegania praw dziecka (według arkusza opracowanego w Biurze Rzecznika Praw Dziecka), którego celem było rozpoznanie sytuacji uczniów, w tym stosowanych form upowszechniania praw dziecka.

Do 56 badanych szkół podstawowych uczęszczało łącznie 27 502 uczniów (średnio – 485 dzieci). Do 26 z nich uczęszczała jednak mniejsza grupa niż wynika to ze średniej arytmetycznej, w tym do dwóch szkół tylko 25 i 30 uczniów. Do 29 szkół uczęszczało zaś więcej niż wskazana średnia uczniów, w tym do 12 – powyżej 700 uczniów, a do jednej – powyżej 950 uczniów.

Dane dotyczące uczniów		
Liczba uczniów ogółem w badanych szkołach	27 502	
Liczba uczniów, którzy rozpoczęli naukę w szkole w wieku 6 lat	3 898	**14%**
Liczba uczniów korzystających z dowozu	1 702	**6%**
Liczba uczniów korzystających ze świetlicy	12 151	**44%**

Liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego	z uwagi na niepełnosprawność	889	**72%**
	z uwagi na niedostosowanie społeczne	8	**1%**
	z uwagi na zagrożenie niedostosowaniem społecznym	334	**28%**
Łącznie		**1 246**	**5%**

Liczba uczniów posiadających opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej		5246	**19%**
Liczba uczniów objętych	nauczaniem indywidualnym	90	**31%**
	zindywidualizowaną ścieżką kształcenia	127	**43%**
	indywidualnym programem lub tokiem nauki	69	**23%**
	realizacją obowiązku nauki poza szkołą (edukacja domowa)	8	**3%**
łącznie		294	**1%**

Dane dotyczące organizacji pracy szkoły		
	tak	nie
Czy w świetlicy szkolnej obowiązuje podział na grupy wiekowe?	45	11
Czy w szkole tworzone są grupy międzyoddziałowe (np. język obcy, informatyka, inne)	34	22
Czy organizacja dowozu umożliwia wszystkim uczniom korzystanie z pełnej oferty edukacyjnej szkoły?	56	

Jaki jest współczynnik zmianowości w roku szkolnym 2018/2019? (średnio)	1,19
Ile będzie wynosił przewidywany współczynnik zmianowości w roku szkolnym 2019/2020? (średnio)	1,15

Dane dotyczące specjalistów w szkole (średnio)			
		Liczba osób	Wymiar etatu
Pedagog		1,24	1,15
Doradca zawodowy		0,82	0,20
Psycholog		1,18	1,05
Inni specjaliści	logopeda	0,71	0,51
	oligofrenopedagog	0,02	0,02
	terapeuta pedagogiczny	0,55	0,34
	doradca metodyczny	0,02	0,01
	nauczyciel wspomagający	0,42	0,40
	reedukator	0,18	0,14
	inni	2,82	1,81

	TAK	**NIE**
Czy w szkole został powołany Rzecznik Praw Ucznia?	27	29
Czy szkoła współpracuje z wolontariuszami?	52	4
Czy w ciągu roku szkolnego 2018/2019 badano w szkole poziom znajomości praw dziecka wśród uczniów?	21	35

Z analizy zebranych danych wynikają poniższe wnioski:

- 3 898 uczniów (14%) rozpoczęło naukę w badanych szkołach w wieku 6 lat,
- 1 702 uczniów (6%) korzysta z dowozu, który jest zorganizowany w taki sposób, aby uczniowie mogli w pełni korzystać z oferty szkolnych zajęć pozalekcyjnych,
- 1 246 uczniów (5%) badanych szkół posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. W 72% przypadków orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego było wydane z uwagi na niepełnosprawność (889 uczniów), w 28% z uwagi na zagrożenie

niedostosowaniem społecznym (334 uczniów), a w 1% z uwagi na niedostosowanie społeczne (8 uczniów),

- 5246 uczniów badanych szkół (19%) posiada opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej,
- w sytuacji, gdy badane szkoły organizowały zajęcia w ramach zindywidualizowanej ścieżki kształcenia wskazywały, że odbywają się one indywidualnie w oddzielnej sali, podczas gdy w tym samym czasie klasa ma lekcję z tego przedmiotu (6 szkół), część zajęć odbywa się z klasą a część indywidualnie (6 szkół) lub zajęcia odbywają się indywidulanie bądź w kilkuosobowych grupach (4 szkoły). 2 szkoły wskazały, że dysponują małymi salami do prowadzenia zajęć indywidualnych,
- jeśli badane szkoły organizowały zajęcia w ramach indywidualnego programu lub toku nauki realizowana była oddzielna godzina zajęć z nauczycielem, ew. dodatkowe konsultacje (2 szkoły).
- 12 151 uczniów (44%) korzysta ze świetlicy, w której zazwyczaj obowiązuje podział na grupy wiekowe (81%). Badane szkoły wskazywały, że świetlica szkolna zapewnia uczniom odrabianie prac domowych, np. przez zorganizowanie osobnej sali lub miejsc w świetlicy do odrabiania prac, przydzielenie do pomocy nauczycieli lub zorganizowanie samopomocy koleżeńskiej.
- w 60% badanych szkół tworzone są grupy międzyoddziałowe przy realizacji m.in. języka obcego, informatyki.
- w roku szkolnym 2018/2019 współczynnik zmianowości w badanych szkołach wynosił średnio 1,19, a w roku szkolnym 2019/2020 – 1,15. W 5 szkołach współczynnik zmianowości w roku szkolnym 2018/2019 wynosił 2,0 i zmniejszył się w roku szkolnym 2019/2020 tylko w jednej szkole do 1,8. W 32 szkołach współczynnik zmianowości planowany na rok szkolny 2019/2020 wynosił poniżej 1,04.
- w trzech z badanych szkół nie zatrudniono pedagoga szkolnego – w szkołach o liczebności uczniów: 25, 117, 198. W trzech szkołach pedagog jest zatrudniony w wymiarze czasu pracy ok. 0,5 etatu, zatem statystycznie pod jego opieką pozostaje odpowiednio: 1136, 750, 536 uczniów. W dwóch z badanych szkół nie zatrudniono doradcy zawodowego, a w czterech z badanych szkół nie zatrudniono psychologa.

W jedenastu szkołach zatrudniono psychologa w wymiarze czasu pracy mniejszym niż 1 etat – statystycznie pod opieką jednego psychologa pozostaje 923 uczniów.

- W szkołach z oddziałami integracyjnymi zatrudniono więcej specjalistów niż w pozostałych (średnio 9,5 etatu, a w szkołach bez oddziałów integracyjnych – średnio 5,38 etatu). Wyjątek stanowią trzy szkoły bez oddziałów integracyjnych, w których zatrudniono specjalistów na średnio 16,1 etatu.
- w 27 badanych szkołach (49%) został powołany Rzecznik Praw Ucznia, a 29 szkół (51%) nie posiadało Rzecznika Praw Ucznia. W ciągu roku szkolnego 2018/2019 w 21 badanych szkołach (31%) badano poziom znajomości praw dziecka wśród uczniów, a w 35 szkołach takich czynności nie podejmowano.
- deklarowanymi formami upowszechniania praw dziecka w ciągu ostatnich 12 miesięcy w badanych szkołach były m.in.: gazetki ścienne o tematyce praw dziecka (40 szkół), zajęcia o tematyce praw dziecka na godzinach wychowawczych (22 szkoły), zajęcia edukacyjne z zakresu praw dziecka (18 szkół), pogadanki na temat praw dziecka (15 szkół), konkursy (13 szkół), uroczystości związane z dniem praw dziecka (10 szkół), debaty (9 szkół), rozmowy z rodzicami (8 szkół), dostęp w bibliotece szkolnej do literatury dot. praw dziecka (4 szkoły), współpraca z organizacjami międzynarodowymi dotycząca praw dziecka, np. z UNICEF (3 szkoły), anonimowa skrzynka zapytań (1 szkoła).

Podsumowując:

24% uczniów posiada opinie i orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, a więc wymaga stosowania specjalnych form i metod pracy. W tym kontekście niepokój może budzić liczba zatrudnianych w szkole specjalistów (średnio 1 etat psychologa przypada na 413 uczniów, 1 etat pedagoga na 395 uczniów, a 1 etat logopedy na 689 uczniów). Jakość udzielanej uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej powinna znaleźć się w specjalnym zainteresowaniu Kuratorów Oświaty, sprawujących merytoryczny nadzór nad pracą szkół.

Za niewystarczające należy uznać działania szkół w kwestii badania poziomu znajomości praw dziecka. Takie działania zrealizowało w minionym roku szkolnym tylko 21 szkół. Zasadnym zatem wydaje się podejmowanie tego tematu podczas kontroli przeprowadzanych przez Kuratorów Oświaty, a także zachęcanie dyrektorów szkół nie tylko

do przeprowadzania badania poziomu znajomości praw dziecka wśród uczniów, ale także dokonywania ewaluacji podejmowanych działań w tym zakresie. Należy także uświadamiać dyrektorom szkół potrzebę powoływania w szkołach Rzeczników Praw Ucznia (aż w 29 szkołach nie przewidziano takiej funkcji).

W roku szkolnym 2019/2020 obniżył się współczynnik zmianowości pracy szkół w stosunku do roku szkolnego 2018/2019 (z 1,19 do 1,15). Należy przy tym zauważyć, że problem ten w największym stopniu dotyczy 5 szkół (8,9% wszystkich badanych), bo w roku 2018/2019 współczynnik zmianowości wyniósł tam 2, a w kolejnym roku szkolnym zmniejszył się tylko w 1 szkole do 1,8. Powyższa sytuacja sugeruje potrzebę intensywnej współpracy Kuratorów Oświaty z niektórymi samorządami w kwestii analizy istniejącej sieci szkół w celu wprowadzenia możliwych zmian w tym zakresie, aby poprawić warunki edukacji dzieci.

2. Informacja z badania w zakresie sytuacji dzieci w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych, w szkołach podstawowych, w tym form upowszechniania praw dziecka

W 2019 roku w 45 przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych przeprowadzono badanie celem rozpoznania sytuacji dzieci realizujących wychowanie przedszkolne, w tym stosowanych form upowszechniania praw dziecka.

WYNIKI

Badanie przeprowadzono w 23 przedszkolach i 22 szkołach podstawowych z oddziałami przedszkolnymi. Do 181 oddziałów przedszkolnych w ww. jednostkach uczęszczało ogółem 4184 dzieci w wieku przedszkolnym.

Tabela nr 1.

Dane dotyczące dzieci	
Liczba dzieci ogółem	4184
Liczba oddziałów przedszkolnych	181
Liczba dzieci korzystających z dowozu	58

Liczba dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego		68
Liczba dzieci posiadających opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej		102
Liczba dzieci objętych:	indywidualnym rocznym przygotowaniem przedszkolnym	146
	zindywidualizowaną ścieżką realizacji obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego	0
	spełnianiem obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego poza przedszkolem (edukacja domowa)	0
Liczba dzieci z:	alergią	142
	astmą	4
	padaczką	2
	inną chorobą przewlekłą	9

Z zebranych danych wynika, że wśród 4184 dzieci – 68 (tj. 1,6%) posiadało orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, a 102 dzieci (tj. 2,4%) – opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Ponadto indywidualnym rocznym przygotowaniem przedszkolnym objętych było 146 dzieci (tj. 3,5%). Natomiast w badanych jednostkach nie było dziecka objętego zindywidualizowaną ścieżką realizacji rocznego przygotowania przedszkolnego oraz spełniającego obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego poza przedszkolem/oddziałem przedszkolnym w szkole podstawowej.

W badanych przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych przebywało 157 dzieci z chorobami przewlekłymi (tj. 3,8%), z czego u 142 dzieci były to alergie. Stanowiły one 90,4% wszystkich chorób przewlekłych występujących u dzieci w badanych jednostkach. Jednocześnie w wyniku badania ustalono, że 145 dzieci (tj. 3,5%) wymagało stosowania specjalnej diety eliminacyjnej.

Tabela nr 2.

Zajęcia specjalistyczne z dziećmi			
Lp.	**Rodzaje zajęć**	**Liczba uczestników**	**%**

1.	logopedyczne	1521	36,4
2.	gimnastyka korekcyjna	684	16,3
3.	korekcyjno-kompensacyjne	199	4,8
4.	psychologiczne	166	4,0
5.	terapia pedagogiczna	125	3,0
6.	trening umiejętności społecznych	111	2,7
7.	terapia ręki	76	1,8
8.	integracja sensoryczna	62	1,5
9.	socjoterapeutyczne	30	0,7
10.	rewalidacyjne	25	0,6
11.	rozwijające uzdolnienia	21	0,5
12.	bajkoterapia	17	0,4

Z badanego obszaru dotyczącego organizacji zajęć specjalistycznych wynika m.in., że: zajęciami logopedycznymi objętych było 1521 dzieci (tj. 36,4% ogółu dzieci), z gimnastyki korekcyjnej – 684 dzieci (tj. 16,3%), zajęciami korekcyjno-kompensacyjnymi – 119 dzieci (tj. 4,8%). Natomiast na zajęcia z psychologiem uczęszczało 166 dzieci (tj. 4%), a na terapię pedagogiczną – 125 dzieci (tj. 3%). Inne zajęcia specjalistyczne stanowiły: trening umiejętności społecznych – 111 dzieci (tj. 2,7%), terapia ręki – 76 dzieci (tj. 1,8%), integracja sensoryczna – 62 dzieci (tj. 1,5%), socjoterapia – 30 dzieci (tj. 0,7%), rewalidacja – 25 dzieci (tj. 0,6%), zajęcia rozwijające uzdolnienia – 21 dzieci (0,5%) i bajkoterapia – 17 dzieci (tj. 0,4%).

Podczas badania zwrócono również uwagę na organizację zajęć dodatkowych, tj. rozwijających zainteresowania dzieci. W przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych prowadzone były zajęcia: muzyczne (rytmika, tańce), przyrodnicze, plastyczne, kulinarne, komputerowe, sportowe (gimnastyka, nauka pływania, karate, piłka nożna), językowe, a także szachy, origami oraz robotyka.

Tabela nr 3.

Dane dotyczące dodatkowej kadry				
Stanowisko	**przedszkole**		**oddział przedszkolny w SP**	
	tak	**nie**	**tak**	**nie**
Pedagog	7	16	19	3
Psycholog	13	10	19	3
Logopeda	23	0	19	3
Terapeuta integracji sensorycznej	3	10	6	16
Pracownik medyczny	3	20	15	7

W każdym z 23 badanych przedszkoli był zatrudniony logopeda. W 7 przedszkolach obecny był pedagog (tj. 30,4%), a w 13 – psycholog (tj. 56,5%). Terapeuta SI oraz pracownik medyczny byli zatrudnieni w 3 przedszkolach (co stanowi po 13%).

W przypadku danych dotyczących ww. stanowisk w odniesieniu do sytuacji dzieci w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych należy mieć na uwadze, że pracownicy ci stanowią kadrę zatrudnioną dla wszystkich uczniów danej szkoły podstawowej i nie ma możliwości pozyskania danych wyłącznie dla oddziału przedszkolnego zorganizowanego w danej szkole podstawowej. Stąd w powyższej tabeli (nr 3) przedstawiono dane, wyodrębniając je oddzielenie dla przedszkola i dla oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej.

Z zebranych danych wynika, że pedagog, psycholog i logopeda na 22 szkoły podstawowe nie był zatrudniony w 3 szkołach (tj. w 13,6%). Terapeuta integracji sensorycznej był w 6 szkołach (tj. 27,3%), a pracownik medyczny – w 15 (tj. 68,2%).

Jednocześnie zwrócono uwagę, że w 5 przedszkolach oraz w 5 szkołach podstawowych obecni byli w pracy z dziećmi wolontariusze.

Z pozyskanych danych wynika, że w badanych jednostkach realizacja upowszechniania praw dziecka obejmowała następujące formy, tj.: współpraca z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się prawami dziecka (np. jako projekt edukacyjny), zabawy i zajęcia artystyczne z elementami edukacji dotyczącej praw dziecka, pogadanki, gazetki tematyczne, zajęcia w ramach programu profilaktycznego, organizacja wydarzeń dotyczących praw dziecka, rozpowszechnianie materiałów dla rodziców o prawach

dziecka. Ponadto z pozyskanych informacji wynika, że w 4 przedszkolach przeprowadzono badanie wśród rodziców dotyczące realizacji praw dziecka.

WNIOSKI

1. Średnio w oddziale przedszkolnym przebywało 23 dzieci.
2. Żadne dziecko nie było objęte zindywidualizowaną ścieżką realizacji rocznego przygotowania przedszkolnego.
3. 3,5% dzieci w wieku przedszkolnym to dzieci z chorobami przewlekłymi, z których największą grupę stanowiły alergie (90,4%).
4. Zdecydowana większość dzieci, objętych zajęciami specjalistycznymi, wymaga pomocy logopedycznej (36,4%).
5. Zaledwie dla 0,5% dzieci zorganizowano zajęcia rozwijające uzdolnienia.
6. Dla dzieci oferowanych jest wiele rodzajów zajęć dodatkowych, rozwijających zainteresowania.
7. Organizowane są różnorodne formy upowszechniania praw dziecka, skierowane zarówno do dzieci jak i rodziców.

3. Informacja z badania w zakresie sytuacji dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w tym stosowanych form upowszechniania praw dziecka

W 21 losowo wybranych placówkach opiekuńczo-wychowawczych przeprowadzono badanie stanu przestrzegania praw dziecka (według arkusza opracowanego w Biurze Rzecznika Praw Dziecka), którego celem było rozpoznanie sytuacji wychowanków, w tym stosowanych form upowszechniania praw dziecka w placówce i efektów podejmowanych działań w tym zakresie.

W badanych placówkach opiekuńczo-wychowawczych było umieszczonych 584 wychowanków, w tym 36 pełnoletnich.

Poniższa tabela zawiera ***zestawienie ogólne zebranych danych.***

Dane dotyczące wychowanków	
Liczba miejsc w placówce	596
Liczba dzieci ogółem	584

Liczba dzieci poniżej 7 r.ż.		125 (w tym: pobyt z matką – 3, pobyt z rodzeństwem – 10, względy zdrowotne – 5, interwencje –3.
Liczba pełnoletnich wychowanków		36
Liczba dzieci z niepełnosprawnością		100
Liczba dzieci objętych opieką psychiatryczną		154
Liczba dzieci umieszczonych w:	młodzieżowym ośrodku wychowawczym	49
	młodzieżowym ośrodku socjoterapii	44
	specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym	24
	domu pomocy społecznej	4
	schronisku dla nieletnich	3
	zakładzie poprawczym	3
	domu samotnej matki	0
	inne: - krajowy oddział psychiatrii sądowej dla nieletnich - SOW	 2 1
Liczba dzieci skierowanych do placówki z:	rodzinnej formy pieczy zastępczej	63
	instytucjonalnej formy pieczy zastępczej	120
	innych: - szpitala; - interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego - rodziny adopcyjnej	 12 1 1
Liczba małoletnich matek		3
Liczba dzieci, których rodzice prawomocnie zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej		191
Liczba dzieci zgłoszonych do ośrodków adopcyjnych		161
Dane dotyczące kadry		
	Liczba osób	Wymiar etatu
Pedagog	24 (w 14 placówkach)	16,5

Psycholog	28	21¾ etatu w 17 placówkach + 61,5 h w 4 placówkach
Terapeuci	6 art-terapeutów – 5+1/2 etatu 4 terapeutów – 1 etat w 3 placówkach i 1 umowa zlecenie w 1 placówce 2 terapeutów zajęciowych – 2 etaty 1 terapeuta uzależnień – wg potrzeb fizjoterapeuta – ¼ etatu na 4 placówki	
Pracownik socjalny	12 (w 10 placówkach)	10+22/40
Pracownik medyczny	1 (w 1 placówce)	1
Inni: rehabilitant logopeda	3 2	2 + ¼ 1 etat w jednej +3/4 etatu w 4 placówkach
Wolontariusze pomagali wychowankom tylko w 6 placówkach		

rodzaj zajęć	**liczba uczestników**
wczesne wspomaganie rozwoju	**15**
terapia psychologiczno-pedagogiczna	**27**
zajęcia socjoterapeutyczne	**62**
terapia psychologiczna	**24**
arteterapia	**40**
zajęcia terapeutyczne leczenia uzależnień	**4**
logopedyczne	**66**
zajęcia profilaktyki seksuologii	**7**
hipoterapia	**10**
zajęcia korekcyjno-kompensacyjne	**8**
zajęcia psychoedukacyjne	**8**
terapia biofeedback	**1**
zajęcia dot. profilaktyki samookaleczeń	**3**
rozwijające umiejętności uczenia się	**6**
dogoterapia	**25**
rehabilitacja	**26**
terapia integracji sensorycznej	**18**
terapia pedagogiczna	**14**
trening radzenia sobie ze złością	**8**

Formy upowszechniania praw dziecka w placówce w ciągu ostatnich 12 m-cy	
umieszczenie na tablicy telefonów do instytucji zajmujących się pomocą dzieciom	1
zajęcia z wychowawcą na temat praw dziecka	2
współpraca z organizacjami pozarządowymi	5
spotkania z kuratorami sądowymi	1

pogadanki z policją dotyczące edukacji prawnej, w tym praw dziecka i bezpieczeństwa w sieci	1
tablice z informacjami o prawach dziecka	18
pogadanki	15
Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy w placówce badano poziom znajomości praw dziecka wśród wychowanków? Jeżeli tak, to w jakiej formie?	
Tak – w 5 placówkach (rozmowy, w tym rozmowy z urzędnikami UW)	**Nie – w 16 placówkach**

Z analizy zebranych danych wynikają następujące wnioski:

- **125 wychowanków (22,81% wszystkich małoletnich wychowanków placówek) to dzieci poniżej 7 r. ż, w tym 104 z nich (18,98%) nie miało w placówce nikogo z bliskich (rodzeństwa, matki lub ojca) i nie zostało umieszczone w trybie interwencyjnym ani ze względów zdrowotnych.** Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2019 r. poz. 111, ze zm.) reguluje ten problem następująco:

  Art. 232. 1. W placówkach opiekuńczo-wychowawczych, o których mowa w art. 229 ust. 1–3 i 7, w okresie od dnia 1 stycznia 2015 r. do dnia 31 grudnia 2019 r. mogą przebywać dzieci powyżej 7. roku życia.

  2. Po upływie okresu, o którym mowa w ust. 1, w placówkach opiekuńczo-wychowawczych mogą przebywać dzieci powyżej 10. roku życia.

  3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się w przypadkach, o których mowa w art. 95 ust. 2. (w art. 95 ust. 2.-Umieszczenie dziecka poniżej 10. roku życia w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego jest możliwe w przypadku, gdy w danej placówce opiekuńczo-wychowawczej umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa);

- **130 wychowanków (22,26% wszystkich podopiecznych) przebywało poza placówką,** w tym:

– 49 dzieci (37,69%) było umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, co stanowiło 8,94% ogółu małoletnich wychowanków;

– 44 dzieci (33,85%) było umieszczonych w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, co stanowiło 8,03% ogółu małoletnich wychowanków;

– 37 dzieci (28,46%) przebywało w innych placówkach: specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym (24 dzieci), domu pomocy społecznej (4 dzieci), schronisku dla nieletnich (3 dzieci), zakładzie poprawczym (3 dzieci), specjalnym ośrodku wychowawczym (1dziecko) lub krajowym oddziale psychiatrii sądowej (2 dzieci).

Z uśrednienia powyższych danych wynika, że 1/3 to podopieczni MOW, 1/3 MOS i 1/3 innych placówek.

- **154 wychowanków (26,37% ogółu wychowanków) to wychowankowie wymagający opieki psychiatrycznej;**
- **W każdej z badanych placówek był zatrudniony psycholog**, ale w poszczególnych placówkach pracowali oni w różnym wymiarze czasu pracy. Tym samym na 28 psychologów statystycznie przypadało 584 wychowanków, ale nie jest to równoznaczne, że na 1 psychologa przypadało ok. 21 podopiecznych, gdyż byli oni zatrudniani w różnym wymiarze czasu pracy. Przykładowo: w placówce, w której przebywało 32 wychowanków był zatrudniony 1 psycholog na 10 godzin w tygodniu.
- **100 wychowanków (17,12% wszystkich dzieci) to dzieci z niepełnosprawnością.**
- **191 małoletnich wychowanków (34,85%) to dzieci, których rodzice zostali prawomocnie pozbawieni władzy rodzicielskiej**. Z tej liczby 161 dzieci (84,29%) zgłoszono do ośrodków adopcyjnych;
- **183 dzieci (31,34%, tj. ok. 1/3 ogółu badanych) przebywających w badanych placówkach po raz kolejny zmieniło miejsce zamieszkania**. Dzieci te po raz kolejny musiały podjąć próbę zbudowania relacji emocjonalnych z opiekunami i rówieśnikami oraz zaadaptować się do nowych warunków i otoczenia. 63 dzieci (10,79% ogółu wychowanków) trafiło do instytucjonalnej pieczy zastępczej z rodzinnej formy pieczy zastępczej. 120 dzieci (20,55% ogółu wychowanków) zmieniło placówkę opiekuńczo-wychowawczą
- **Spośród zajęć specjalistycznych organizowanych w placówkach najwięcej dzieci korzystało z zajęć logopedycznych (66 dzieci, tj. 11,30%) i socjoterapeutycznych (62 dzieci, tj. 10,61%), a najmniej z profilaktyki samookaleczeń (3 dzieci, tj. 0,51%) i z terapii biofeedback (1 dziecko, tj. 0,17%)**;
- **W 16 placówkach (tj. 76,19% wszystkich badanych miejsc opieki) nie dokonywano badania poziomu znajomości praw dziecka**;

- **Najczęstszą formą upowszechniania praw dziecka wśród wychowanków było zamieszczanie informacji o prawach dziecka na tablicach tematycznych (18 wskazań) lub organizowanie pogadanek na ten temat (15 wskazań).**

Podsumowując:

Nadal w instytucjonalnej pieczy zastępczej przebywa duża grupa dzieci poniżej 7. roku życia. Powodem takiej sytuacji jest brak rodzin zastępczych. Niepokoić powinien również fakt przenoszenia zbyt wielu dzieci z rodzinnych form pieczy zastępczej do instytucjonalnej. Jednym z powodów takiej sytuacji może być zbyt małe wsparcie udzielane rodzinom zastępczym przez koordynatorów pieczy zastępczej. Dzieci, które trafiają do pieczy zastępczej zwykle wymagają specjalistycznej pomocy z racji przeżytej traumy, a rodziny zastępcze – bez dostatecznego wsparcia w tym zakresie ze strony powiatów – nie radzą sobie w rozwiązywaniu problemów podopiecznych.

Zmiana miejsca pobytu skutkuje brakiem stabilnego środowiska wychowawczego, które jest podstawą tworzenia dzieciom jak najlepszych warunków do właściwego rozwoju emocjonalnego. Zmiana miejsca pobytu, zmiana opiekunów oraz rówieśników, z którymi już się zaprzyjaźniły, prowadzi do zerwania więzi emocjonalnych (tracą one swoich najbliższych po raz kolejny) z wszystkimi tego konsekwencjami w przyszłości.

Pozyskane dane z 21 placówek sugerują ponadto, że pomimo możliwości zatrudnienia specjalistów w placówkach, nie zawsze są oni zatrudniani w wystarczającym wymiarze godzin i nie zawsze posiadają dostateczne kwalifikacje, co m.in. może skutkować potrzebą umieszczenia dzieci w placówkach socjoterapeutycznych lub resocjalizacyjnych.

Analiza wyników podjętego badania wskazuje na istnienie systemowych niedostatków w organizacji pieczy zastępczej.

IV. Wystąpienia generalne

1.Wystąpienie do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministra Edukacji Narodowej w sprawie objęcia nadzorem pedagogicznym sprawowanym przez Kuratorów Oświaty pracy internatów OHP

Warszawa, 27 lutego 2019 roku

ZEW.422.2.2019.AB

Pani
Elżbieta Rafalska
Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej

Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej

Szanowne Panie Minister,

Rzecznik Praw Dziecka, kierując się troską o dobro dzieci korzystających z zakwaterowania w Ochotniczych Hufcach Pracy, dokonał analizy organizacji ośrodków szkolenia i wychowania. Wyniki tej analizy wskazują na potrzebę podjęcia współpracy resortu rodziny, pracy i polityki społecznej z resortem edukacji i wychowania.

Ochotnicze Hufce Pracy, zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz.U. z 2018 r. poz. 1265), należą do jednostek wykonujących zadania *w zakresie zatrudnienia oraz przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu młodzieży, a także zadania w zakresie jej kształcenia i wychowania.*

Pozytywne wzorce wychowawcze, możliwość zdobycia zawodu i zapewnienie właściwego rozwoju psychospołecznego przebywającym tam młodym ludziom stanowią o wartości działalności jednostek OHP. To tutaj młodzież zaniedbana wychowawczo i środowiskowo, zagrożona niedostosowaniem społecznym, ze szczególnymi potrzebami wychowawczymi i opiekuńczymi może otrzymać swoją kolejną życiową szansę. Dlatego – w ocenie Rzecznika Praw Dziecka – tak ważne jest zapewnienie możliwie jak najwyższych standardów pobytu w tych placówkach.

Zgodnie z treścią art. 11 ust. 2 przytoczonej wyżej ustawy – *nadzór nad Ochotniczymi Hufcami Pracy sprawuje minister właściwy do spraw pracy.* Ust. 3 tego przepisu wskazuje,

iż *w ramach nadzoru, o którym mowa w ust. 2, minister właściwy do spraw pracy w szczególności akceptuje roczne plany pracy i sprawozdania z wykonania planu pracy Ochotniczych Hufców Pracy za rok poprzedni.* Zadania w zakresie kształcenia i wychowania młodzieży, w myśl art. 14 ww. ustawy, realizowane są przez Komendanta Głównego Ochotniczych Hufców Pracy, przy pomocy Komendy Głównej Ochotniczych Hufców Pracy, wojewódzkich komendantów Ochotniczych Hufców Pracy, a także dyrektorów centrów kształcenia i wychowania oraz dyrektorów ośrodków szkolenia zawodowego. W praktyce oznacza to, że największa odpowiedzialność za organizację poszczególnych ośrodków szkolenia i wychowania spoczywa na Wojewódzkich Komendach OHP, będących jednocześnie organami nadzorującymi realizację poszczególnych zadań tych ośrodków. W ocenie Rzecznika taki tryb sprawowania nadzoru może wiązać się z ryzykiem niepełnego obiektywizmu przeprowadzanych kontroli, wynikającego z faktu pozostawania w tej samej strukturze organizacyjnej osób podejmujących te czynności.

Rzecznik Praw Dziecka stoi na stanowisku, iż niezbędne jest zapewnienie kontroli o całkowicie bezstronnym charakterze w każdej placówce lub ośrodku, w którym przebywają dzieci. Zdaniem Rzecznika tylko neutralność organu kontrolującego gwarantuje w pełni obiektywną ocenę działań i standardów obowiązujących w danej placówce. Nie powinno być zatem możliwe, aby jednostka kontrolująca jednocześnie ponosiła odpowiedzialność za działalność danego ośrodka i była obciążana potencjalnymi konsekwencjami z tytułu nieprawidłowości ujawnionych w toku kontroli. Tymczasem Wojewódzcy Komendanci OHP, w myśl §5 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lipca 2011 r. *w sprawie szczegółowych zadań i organizacji Ochotniczych Hufców Pracy* (Dz.U. poz. 920), są odpowiedzialni za realizację zadań Ochotniczych Hufców Pracy w danym regionie, a jednocześnie Wojewódzkie Komendy OHP nadzorują podległe im ośrodki, jak to zostało określone w strukturze organizacyjnej OHP. Fakt ten może budzić wątpliwości co do ich pełnej niezależności.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka niezbędne jest zatem powierzenie zadań z zakresu nadzoru nad funkcjonowaniem ośrodków szkolenia i wychowania niezależnemu organowi. Nadzór sprawowany przez zewnętrznych specjalistów, wysoko wyspecjalizowanych w analizowaniu nie tylko formalnych, ale też metodycznych aspektów wychowania i opieki, mógłby przyczynić się nie tylko do poprawy jakości funkcjonowania ośrodków szkolenia

i wychowania OHP z uwagi na wyżej wspomnianą neutralność, ale też realnie przełożyć się na bezpieczeństwo i wsparcie dla przebywającej tam młodzieży oraz jej wychowawców.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka najbardziej kompetentnym w tym zakresie organem wydają się Kuratorzy Oświaty. W rozumieniu ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (Dz.U. z 2018 r. poz. 996, z późn. zm.) nadzór pedagogiczny sprawowany przez Kuratorów Oświaty polega nie tylko na obserwowaniu, analizowaniu i ocenianiu warunków prowadzonej działalności i przebiegu wdrażanych procesów kształcenia i wychowania, ale także na udzielaniu placówkom, w tym również wychowawcom i nauczycielom, pomocy w wykonywaniu ich zadań. Ma też na celu inspirowanie kadry do ewentualnej poprawy istniejących lub wdrożenia nowych rozwiązań w procesie wspierania wychowanków w ich rozwoju (szczególnie emocjonalnym i społecznym).

Należy zatem zauważyć, że Kurator Oświaty pełni nie tylko funkcję nadzorczą, ale również wspiera w praktyce jednostki edukacyjne i wychowawcze w realizowaniu ich ustawowych zadań, jak ma to miejsce na przykład w przypadku młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i innych placówek systemu oświaty przeznaczonych dla dzieci wymagających specjalnych form i metod pracy. Przyjęcie takiego rozwiązania wydaje się też jak najbardziej uzasadnione ze względu na fakt, że przecież Kuratorzy Oświaty nadzorują funkcjonowanie szkół przy ośrodkach szkolenia i wychowania OHP. Dodanie zatem do ich zadań nadzoru nad działalnością internatu można byłoby uznać za naturalne rozszerzenie ich kompetencji – zgodne z dobrem uczestników i ich opiekunów. Nadzór Komend Wojewódzkich OHP miałby charakter wewnętrzny – wysokie kwalifikacje tych pracowników OHP nadal służyłyby przebywającej tam młodzieży.

Proponowane rozwiązanie znakomicie wpisuje się w uregulowanie art. 51 ust. 1 pkt 14 ww. ustawy, który definiuje wśród zadań Kuratorów Oświaty także *współdziałanie z właściwymi organami, organizacjami i innymi podmiotami w sprawach dotyczących warunków rozwoju dzieci i młodzieży, w tym w przeciwdziałaniu zjawiskom patologii społecznej, a także możliwość wspomagania działania tych podmiotów.* Ponadto, w myśl art. 55 ust. 2 pkt 5 ww. ustawy szczególnemu nadzorowi Kuratora Oświaty podlega: *przestrzeganie praw dziecka (...) oraz upowszechnianie wiedzy o tych prawach.*

Przyjęcie takiego rozwiązania, niewątpliwie korzystnego dla uczestników ośrodków szkolenia i wychowania OHP, wymaga jednak ścisłego współdziałania obu resortów – rodziny, pracy i polityki społecznej oraz edukacji i wychowania.

Mając powyższe na uwadze, działając na mocy art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. *o Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pań Minister o analizę przedstawionego problemu oraz o wdrożenie rozwiązań prawnych umożliwiających objęcie nadzorem zewnętrznym internatów ośrodków szkolenia i wychowania Ochotniczych Hufców Pracy, sprawowanym przez właściwych miejscowo Kuratorów Oświaty.

2.**Wystąpienia w sprawie utrudnień w funkcjonowaniu szkół przyszpitalnych skutkujących naruszaniem prawa dziecka do nauki wśród małoletnich pacjentów przebywający w różnego rodzaju podmiotach leczniczych – wystąpienie z dnia 1 marca 2019 r. do Ministra Edukacji Narodowej i Ministra Zdrowia oraz wystąpienie z 14 października 2019 roku do Ministra Edukacji Narodowej**

Warszawa, 1 marca 2019 roku
ZEW.422.1.2019.JBR

Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Szanowna Pani Minister,

Szanowny Panie Ministrze,

do Rzecznika Praw Dziecka zwracają się rodzice dzieci przebywających w szpitalach i innych podmiotach leczniczych, wskazując na brak możliwości realizacji jednego z podstawowych, konstytucyjnych uprawnień dziecka – jego prawa do nauki. Zgłoszenia dotyczą przede wszystkim sytuacji, gdy dzieci przebywają w placówkach leczniczych wiele tygodni, a nawet miesięcy.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. *w sprawie organizacji kształcenia oraz warunków i form realizowania specjalnych działań opiekuńczo-wychowawczych w przedszkolach i szkołach specjalnych, zorganizowanych w podmiotach leczniczych i jednostkach pomocy społecznej* (Dz. U. poz. 1654) szczegółowo określa zasady funkcjonowania tych jednostek systemu oświaty. M.in. § 2 ust. 2 stanowi: *W przypadku ucznia przebywającego w podmiocie krócej niż 9 dni, odpowiednio dyrektor przedszkola lub szkoły zorganizowanych w podmiocie może odstąpić od organizowania zajęć edukacyjnych, z tym że dla ucznia przewlekle chorego, którego leczenie wymaga częstej hospitalizacji, organizuje się zajęcia edukacyjne niezależnie od okresu pobytu w podmiocie.*

Na podstawie tego przepisu każde dziecko przebywające w szpitalu lub uzdrowisku przez co najmniej 9 dni powinno bez zakłóceń realizować obowiązek szkolny lub obowiązek nauki.

Kwestia funkcjonowania szkół w podmiotach leczniczych została uregulowana w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 996, z późn.

zm.). Art. 128 ww. ustawy w ust. 1 stanowi: *Podmiot leczniczy, a także jednostka pomocy społecznej, w których zorganizowana jest szkoła specjalna, zapewniają korzystanie z pomieszczeń dla prowadzenia zajęć edukacyjnych i wychowawczych. Warunki korzystania z pomieszczeń oraz ponoszenia kosztów ich utrzymania określa umowa zawarta między podmiotem, w którym zorganizowana jest szkoła, a organem prowadzącym szkołę*, zaś w ust. 2: *W związku z organizowaniem kształcenia i specjalnych działań opiekuńczo-wychowawczych dla ucznia przyjętego do podmiotu leczniczego, podmiot leczniczy przekazuje szkole specjalnej lub oddziałowi specjalnemu zorganizowanym w podmiocie leczniczym dane uczniów (...), niezbędne do prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania.*

Wątpliwości powstają, gdy dochodzi do określenia organu prowadzącego taką szkołę. Ustawodawca wskazał w art. 11 ustawy Prawo oświatowe na zadania samorządów w tym zakresie – w ust. 2 pkt. 2 – powiatów i w pkt 3 – województw. W art. 8 ww. ustawy zostały doprecyzowane te zadania (ust. 16 reguluje: *Zakładanie i prowadzenie publicznych szkół podstawowych specjalnych, szkół ponadpodstawowych (...), z wyjątkiem szkół i placówek o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym, należy do zadań własnych powiatu (...)*, zaś ust. 22 wskazuje: *Zakładanie i prowadzenie (...) szkół i placówek wymienionych w ust. 16 o znaczeniu regionalnym lub ponadregionalnym należy do zadań samorządu województwa (...)*.

Powyższe uregulowania nastręczają jednak problemy interpretacyjne – obecnie obowiązujące przepisy nie definiują bowiem szkół o charakterze regionalnym i ponadregionalnym. Listę tych jednostek systemu oświaty zawierało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 października 1998 r. *w sprawie określenia wykazu szkół i placówek o znaczeniu regionalnym, których prowadzenie należy do samorządu województwa* (Dz.U z 1998 r. poz. 964), które przestało jednak obowiązywać 21 sierpnia 2003 r.

Następnie, próbę rozwiązania tego problemu podjęto w ustawie z dnia 27 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2003 r. poz. 1304), umożliwiając powiatom – po uzyskaniu pozytywnej opinii kuratora oświaty w kwestii oceny, czy jest to szkoła regionalna lub ponadregionalna – przekazywanie szkół o zasięgu co najmniej regionalnym samorządom województw. Przepisy te jednak obowiązywały tylko do 31 grudnia 2004 r.

Obecnie wytyczną w kwestii definicji placówek regionalnych i ponadregionalnych może stanowić Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 października 2012 r. (U 1/10):

W polskim systemie prawnym, obok ustrojowego wyodrębnienia województw jako jednostek podziału terytorialnego oraz jako jednostek samorządu terytorialnego używane jest także jako określenie „regionalny". Art. 164 ust. 2 Konstytucji wskazuje na ustawową formę wprowadzenia poza gminami również samorządu regionalnego. Określenie „regionalny" zostało zastosowane m.in. w art. 1 ustawy o samorządzie województwa dla zdefiniowania szczebla samorządu. W konsekwencji ustalenia zasięgu działania regionalnego jako równoznacznego z wojewódzkim, określenie danej placówki jako „ponadregionalnej" oznacza, że zasięg jej działania obejmuje więcej niż jedno województwo.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka dzieci nie mogą ponosić konsekwencji braku spójnych przepisów określających funkcjonowanie szkół przy podmiotach leczniczych. Konieczne jest doprecyzowanie definicji *szkoły regionalnej* i *ponadregionalnej*.

Kolejnym problemem wyłaniającym się z interwencji podejmowanych przez Rzecznika Praw Dziecka, związanym z tworzeniem szkół przy podmiotach leczniczych, jest zbyt późne zgłaszanie organom prowadzącym potrzeby ich uruchomienia, co uniemożliwia uzyskanie subwencji oświatowej na ten cel. Wnioski w tym zakresie należy składać do 30 września roku poprzedzającego rozpoczęcie funkcjonowania szkoły.

Niepokój Rzecznika budzi też fakt, że w przepisach o działalności podmiotów leczniczych nie znalazły się żadne uregulowania dotyczące funkcjonowania szkół przy tych jednostkach. Zdaniem Rzecznika organizacja takiej szkoły i umożliwienie dzieciom realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki powinno stanowić jeden z prawnych warunków decydujących o funkcjonowaniu podmiotu leczniczego. W przypadku nowo otwieranych szpitali (pediatrycznych lub z oddziałami pediatrycznymi) czy uzdrowisk dla dzieci powinno być wręcz konieczne zgłoszenie takiego zapotrzebowania organowi prowadzącemu w terminie umożliwiającym uzyskanie subwencji oświatowej na prowadzenie szkoły. Brak sfinalizowania tych procedur powinien uniemożliwiać uzyskanie wpisu do rejestru podmiotów wykonujących działalność leczniczą prowadzonego przez właściwego wojewodę.

Mając powyższe na uwadze, działając na mocy art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Państwa Ministrów o podjęcie współpracy w celu analizy problemu i dokonania zmian w obowiązujących uregulowaniach prawnych umożliwiających dzieciom przebywającym w podmiotach leczniczych realizację ich bardzo ważnego prawa – prawa do nauki.

Warszawa, 14 października 2019 roku
ZEW.422.1.2019.JBR

Pan
Dariusz Piontkowski
Minister Edukacji Narodowej

Szanowny Panie Ministrze,

odnosząc się do odpowiedzi Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 maja 2019 roku (sygn. DWKI-WSPE.4033.3.2019.KT), udzielonej na wystąpienie generalne Rzecznika Praw Dziecka z dnia 1 marca 2019 roku (sygn. ZEW.422.1.2019.JBR), pragnę podkreślić, że brak definicji w przepisach prawa oświatowego *szkoły regionalnej* i *szkoły ponadregionalnej* utrudnia jednoznaczne wskazanie, kto powinien wziąć na siebie obowiązek założenia szkoły w danym podmiocie leczniczym – starosta czy marszałek województwa. W mojej ocenie przepisy prawa powinny być tak sformułowane, aby nie powstawały wątpliwości interpretacyjne.

Brak ww. definicji ma zasadnicze znaczenie w odniesieniu do szkół przy nowo otwieranych sanatoriach i szpitalach dla dzieci bądź oddziałach pediatrycznych w podmiotach leczniczych. Rzecznikowi znana jest sytuacja z Oddziału Psychiatrycznego dla Dzieci i Młodzieży Szpitala Rehabilitacyjnego w Uzdrowisku Konstancin-Zdrój S.A, kiedy to dzieci nie miały możliwości kontynuowania nauki w trakcie pobytu w szpitalu, mimo że Zarząd Spółki podejmował działania mające na celu zapewnienie realizacji prawa do nauki dla przebywających na oddziale pacjentów. W toku prowadzonych czynności Zarząd zwrócił się o utworzenie szkoły do Marszałka Województwa Mazowieckiego. Z przedstawionego Rzecznikowi Praw Dziecka stanowiska Zarządu Województwa Mazowieckiego wynika, że najpoważniejsza wątpliwość natury prawnej dotyczyła ustalenia charakteru szkoły – jej regionalnego (lub ponadregionalnego) bądź lokalnego znaczenia. Brak ustalenia w/w stanu faktycznego skutkował brakiem jednoznacznie sformułowanych obowiązków leżących po stronie Marszałka Województwa Mazowieckiego. Określenie szkoły jako placówki o charakterze ponadregionalnym nastąpiło dopiero po przekazaniu danych pacjentów przebywających na oddziale w podziale na powiaty, w których zamieszkują. Trwająca kilka miesięcy procedura pozbawiła przebywające w szpitalu dzieci przysługującego im prawa do nauki.

Dlatego nadal również podtrzymuję swoją opinię, że organizacja szkoły i umożliwienie małoletnim pacjentom realizacji ich prawa do nauki (a także obowiązku

szkolnego i obowiązku nauki) powinno stanowić jeden z prawnych warunków decydujących o możliwości funkcjonowania podmiotu leczniczego. Brak sfinalizowania procedur w zakresie zgłoszenia zapotrzebowania na utworzenie szkoły organowi prowadzącemu (staroście lub marszałkowi województwa) w terminie umożliwiającym uzyskanie subwencji oświatowej na prowadzenie szkoły powinien uniemożliwiać uzyskanie wpisu do rejestru podmiotów wykonujących działalność leczniczą prowadzonego przez właściwego wojewodę. Proszę Pana Ministra o podjęcie współpracy z Ministrem Zdrowia w zakresie uregulowania tej kwestii.

Kontynuując temat szkół przyszpitalnych chciałbym zwrócić uwagę Pana Ministra także na inne problemy występujące w tych jednostkach systemu oświaty. Mimo, że kształci się w nich stosunkowo niewielka grupa uczniów, są one istotnym elementem systemu edukacji – wspierają dzieci, które znalazły się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej. Dotyczy to zwłaszcza dzieci przebywających w szpitalach lub sanatoriach przez wiele miesięcy, a nieraz nawet lat. Ważnym obszarem w czasie tak długiego pobytu dziecka w szpitalu jest realizacja jego prawa do nauki. W szpitalnej rzeczywistości możliwość uczestnictwa w zajęciach edukacyjnych oraz opiekuńczo-wychowawczych stanowi cenną przeciwwagę dla uciążliwych procedur medycznych i może mieć wymiar wręcz terapeutyczny. Placówki te powinny więc w jak najpełniejszym zakresie realizować potrzeby chorego dziecka (inne niż medyczne). Tymczasem z informacji przekazywanych przez dyrektorów tych jednostek wynika, że borykają się oni z poważnymi trudnościami. Dlatego chciałbym przedstawić Panu Ministrowi problemy, o których zostałem poinformowany przez dyrektorów szkół:

1. Środki z podziału części subwencji oświatowej ogólnej nie w pełni pokrywają koszty udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego. Szkoły zorganizowane w podmiotach leczniczych mogą pozyskać dodatkowe środki na realizację zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego tylko wtedy, *jeżeli są w tych szkołach uczniowie, którzy przebywają w nich przez cały rok szkolny i nie są jednocześnie uczniami innej szkoły w tym roku szkolnym*[2]. Jednocześnie

[2] Instrukcja wprowadzania i przekazywania danych w systemie informacji oświatowej przy użyciu programu SIO wersja 3.25 (30 września 2018 r.), str. 15 (https://cie.men.gov.pl/programy/3.25.0/instrukcje/Instrukcja_merytoryczna_SIO_-_30_wrzesnia_2018.pdf).

dyrektor takiej placówki jest zobowiązany do realizacji wszystkich zaleceń zawartych w orzeczeniu wydanym przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną, bo tak mówią odrębne przepisy (art. 68 ust. 1 pkt 10 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (Dz.U. z 2019 r. poz. 1148, ze zm.): *Dyrektor szkoły lub placówki w szczególności: (...) odpowiada za realizację zaleceń wynikających z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego ucznia,*).

2. Brak możliwości wprowadzenia uproszczonej procedury diagnozowania uczniów w poradniach psychologiczno-pedagogicznych dla dzieci przebywających na oddziałach psychiatrycznych na podstawie postanowienia sądu. Fakt umieszczenia dziecka w takiej placówce poprzedza szczegółowa diagnoza przygotowana przez lekarzy i psychologów – biegłych sądowych. Jednak dokumentem uprawniającym do pozyskania środków finansowych z subwencji oświatowej na udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniowi jest orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez rejonową poradnię psychologiczno-pedagogiczną. Zasadnym wydaje się zatem rozważenie możliwości wprowadzenia uproszczonej procedury diagnozowania w poradniach psychologiczno-pedagogicznych dzieci znajdujących się w ww. sytuacji, aby nie były one poddawane kolejnej uciążliwej i czasochłonnej diagnozie.
3. Niewystarczający wymiar godzin zajęć opiekuńczo-wychowawczych w czasie wolnym od zajęć edukacyjnych (ferie, wakacje). W § 7 ust 1 pkt 2 lit. a) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. *w sprawie organizacji kształcenia oraz warunków i form realizowania specjalnych działań opiekuńczo-wychowawczych w przedszkolach i szkołach specjalnych, zorganizowanych w podmiotach leczniczych i jednostkach pomocy społecznej* (Dz. U. poz. 1654) liczbę godzin takich zajęć w szpitalach określono na 35 tygodniowo, co w przeliczeniu na poszczególne dni tygodnia daje liczbę 5 godzin dziennie (w dni nauki szkolnej ich liczbę dla dzieci przebywających w szpitalach ustalono na 28 tygodniowo). W ust. 2 ww. § 7 tego rozporządzenia uregulowano wprawdzie, że: *W zależności od potrzeb uczniów organ prowadzący przedszkole lub szkołę, zorganizowane w podmiocie, może zwiększyć liczbę godzin przeznaczonych na specjalne działania opiekuńczo-wychowawcze*, ale praktyka wskazuje, że decyzje takie podejmowane są rzadko i niechętnie. Zasadnym zatem

wydaje się – biorąc pod uwagę wagę takich zajęć dla dziecka znajdującego się w trudnej sytuacji zdrowotnej, przebywającego z dala od najbliższych – rozważenie możliwości zwiększenia obowiązkowego wymiaru tych zajęć w dniach wolnych od zajęć edukacyjnych.

Mając powyższe na uwadze, działając na mocy art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. *o Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pana Ministra o analizę przedstawionych problemów, a następnie podjęcie działań mających na celu ich rozwiązanie. Proszę także o informację o wynikach podjętych działań.

3. **Wystąpienie do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie uzyskania informacji o działaniach podejmowanych przez resort edukacji w związku ze strajkiem nauczycieli (w tym o rozwiązaniach prawnych, z których mogą korzystać uczniowie i ich rodzice w sytuacji kryzysowej) oraz wskazania na potrzebę prowadzenia konstruktywnego i empatycznego dialogu w sytuacji trudnej dla dzieci**

Warszawa, 1 kwietnia 2019 roku

ZEW.422.4.2019.AB

Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej

Szanowna Pani Minister,

w zainteresowaniu Rzecznika Praw Dziecka nadal pozostaje trudna sytuacja uczniów w kontekście planowanego strajku nauczycieli. Z niepokojem i troską odbieram listy od dzieci i ich rodziców sygnalizujące ogromny stres, jaki wywołuje u nich obecna sytuacja w oświacie. Szczególną presję odczuwają tegoroczni absolwenci szkół podstawowych, gimnazjów, liceów i techników. Pragnę podkreślić, że ważnym elementem dobrze funkcjonującego systemu edukacji powinna być umiejętność prowadzenia konstruktywnego i empatycznego dialogu, zmierzającego do wzajemnego zrozumienia środowisk szkolnych i resortu odpowiedzialnego za właściwe funkcjonowanie jednostek systemu oświaty.

Rozumiejąc trudną sytuację dzieci zaprosiłem do Biura Rzecznika Praw Dziecka 24 stycznia bieżącego roku wszystkie strony konfliktu – Panią Minister, przedstawicieli związków zawodowych, nauczycieli, dyrektorów szkół, rodziców i reprezentantów samorządów. Głównym celem tego spotkania miało być stworzenie przestrzeni do rozmowy i zrozumienia swoich stanowisk w spornych kwestiach. Wspólnie zgodziliśmy się wtedy, że takie rozmowy powinny być kontynuowane, również z udziałem mediatora. Ponownie chciałbym podkreślić, że naszym wspólnym celem powinno być niedopuszczenie do sytuacji, w której konflikt osób dorosłych jest ważniejszy niż dobro dzieci-uczniów – podmiotu działalności każdego przedszkola, szkoły czy placówki.

Wobec powyższego, powołując się na art. 10 ust. 1 pkt 2, art. 10 a ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. *o Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz.U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pani Minister o poinformowanie Rzecznika o działaniach podejmowanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej po styczniowej mediacji przeprowadzonej w Biurze Rzecznika Praw Dziecka. Proszę również o udzielenie Rzecznikowi informacji na temat możliwych rozwiązań awaryjnych, które zostaną przyjęte w resorcie edukacji na wypadek braków kadrowych

podczas zbliżających się egzaminów, a także o przedstawienie stanowiska Ministerstwa Edukacji Narodowej dotyczącego postulatów strajkowych nauczycieli. Proszę także o odpowiedź na pytania kierowane do Rzecznika Praw Dziecka przez rodziców na temat uregulowań prawnych, z których mogą skorzystać uczniowie mimowolnie wciągnięci w tę trudną dla nich sytuację oraz jakie są możliwe ścieżki postępowania szkół ponadpodstawowych i uczelni wyższych w razie przesunięcia lub wręcz nieodbycia się egzaminów ośmioklasisty, gimnazjalnych i maturalnych. Proszę o rozważenie możliwości podjęcia współpracy z resortem nauki i szkolnictwa wyższego w kwestii rekrutacji na studia, gdyby egzaminy maturalne nie zostały przeprowadzone.

Do wiadomości:
Pani Beata Szydło, Wiceprezes Rady Ministrów

4.**Wystąpienia w sprawie informacji na temat stanu negocjacji z resortem edukacji w zakresie postulatów strajkowych oraz apelem o niedopuszczenie do sytuacji, w której konflikt dorosłych byłby ważniejszy od dobra dziecka-ucznia – wystąpienie z dnia 1 kwietnia 2019 roku do przewodniczących związków zawodowych nauczycieli (ZNP, FZZ i Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność") oraz z dnia 17 czerwca 2019 roku do Przewodniczącej FZZ i Prezesa ZNP, a także z 23 września 2019 roku do Prezydium Zarządu Głównego ZNP**

Warszawa, 1 kwietnia 2019 roku

ZEW.422.4.2019.AB

Pan
Sławomir Broniarz
Prezes
Związku Nauczycielstwa Polskiego
ul. Juliana Smulikowskiego 6/8
00-389 Warszawa

Pan
Piotr Duda
Przewodniczący
Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność"
Wały Piastowskie 24
80-855 Gdańsk

Pani
Dorota Gardias
Przewodnicząca
Forum Związków Zawodowych
ul. Juliana Smulikowskiego 6/8
00-389 Warszawa

Szanowni Państwo,

w zainteresowaniu Rzecznika Praw Dziecka nadal pozostaje trudna sytuacja uczniów w kontekście planowanego strajku nauczycieli. Z niepokojem i troską odbieram listy od dzieci i ich rodziców sygnalizujące ogromny stres, jaki wywołuje u nich widmo przeprowadzanej na tak ogromną skalę akcji protestacyjnej. Szczególną presję odczuwają tegoroczni absolwenci szkół podstawowych, gimnazjów, liceów i techników.

Kierując się dobrem dziecka, wyrażam głębokie zaniepokojenie obecną sytuacją w jednostkach systemu oświaty, która może naruszać właściwą realizację prawa każdego

dziecka do nauki, zagwarantowanego w art. 70 Konstytucji RP – najważniejszym akcie prawnym Rzeczypospolitej Polskiej. Nie kwestionując prawa nauczycieli do zabiegania o realizację postulatów płacowych, również zagwarantowanego w Konstytucji RP (art. 59), należy jednak podkreślić, że dobro dziecka nie może być kartą przetargową w negocjacjach pomiędzy osobami dorosłymi. Warto też zapoznać się z pełnym brzmieniem art. 17 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 174), który wprawdzie daje obywatelom prawo do strajku, ale jednocześnie w ust. 3 stanowi: *Przy podejmowaniu decyzji o ogłoszeniu strajku podmiot reprezentujący interesy pracowników powinien wziąć pod uwagę współmierność żądań do strat związanych ze strajkiem.*

Rozumiejąc trudną sytuację dzieci zaprosiłem do Biura Rzecznika Praw Dziecka 24 stycznia bieżącego roku wszystkie strony konfliktu – Ministra Edukacji Narodowej, przedstawicieli związków zawodowych, nauczycieli, dyrektorów szkół, rodziców i reprezentantów samorządów. Głównym celem tego spotkania miało być stworzenie przestrzeni do rozmowy i zrozumienia swoich stanowisk w spornych kwestiach. Wspólnie zgodziliśmy się wtedy, że takie rozmowy powinny być kontynuowane, również z udziałem mediatora. Jeszcze raz chciałbym podkreślić, że naszym wspólnym celem powinno być niedopuszczenie do sytuacji, w której konflikt osób dorosłych jest ważniejszy niż dobro dzieci-uczniów – podmiotu działalności każdego przedszkola, szkoły czy placówki.

Mając na względzie właściwą realizację konstytucyjnego prawa dziecka do nauki, powołując się na art. 10 ust. 1 pkt 2, art. 10 a ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. *o Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz.U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Państwa o poinformowanie Rzecznika o przebiegu negocjacji z resortem edukacji po 24 stycznia br., z uwzględnieniem chronologii postulatów kierowanych przez Państwa organizacje związkowe do resortu edukacji i stanowiska Ministra Edukacji Narodowej w tym zakresie. Proszę również o ocenę jakości dialogu prowadzonego w tej sprawie przez wszystkie strony sporu.

Do wiadomości:
Pani Beata Szydło, Wiceprezes Rady Ministrów

Warszawa, 17 czerwca 2019 roku
ZEW.422.6.2019.AB

Pani
Dorota Gardias
Przewodnicząca
Forum Związków Zawodowych
ul. Juliana Smulikowskiego 6/8
00-389 Warszawa

Szanowna Pani Przewodnicząca,

zaniepokojony trudną sytuacją dzieci podczas strajku nauczycieli wystąpiłem do Pani Przewodniczącej o informacje umożliwiające Rzecznikowi Praw Dziecka diagnozę problemów bezpośrednio rzutujących na realizację prawa dziecka do nauki. Informuję, że do dnia dzisiejszego, tj. 14 czerwca 2019 roku, nie otrzymałem odpowiedzi w ww. sprawie, co stanowi naruszenie art. 10a pkt 3 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o *Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz.U. z 2017 r. poz. 922), w myśl którego: *organ, organizacja lub instytucja, do których Rzecznik zwrócił się o podjęcie działań na rzecz dziecka, są obowiązane niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 30 dni, poinformować Rzecznika o podjętych działaniach lub zajętym stanowisku.* Wskazuję również, że zgodnie z art. 10 b ust 2 ww. ustawy: *organ, organizacja lub instytucja, do których zwróci się Rzecznik, **są obowiązane z nim współdziałać i udzielać mu pomocy, a w szczególności udzielać Rzecznikowi żądanych przez niego informacji i wyjaśnień.***

Wobec powyższego, proszę o pilne udzielenie odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka z 1 kwietnia 2019 roku.

Warszawa, 17 czerwca 2019 roku
ZEW.422.6.2019.AB

Pan
Sławomir Broniarz
Prezes
Związku Nauczycielstwa Polskiego
ul. Juliana Smulikowskiego 6/8
00-389 Warszawa

Szanowny Panie Prezesie,

zaniepokojony trudną sytuacją dzieci podczas strajku nauczycieli wystąpiłem do Pana Prezesa o informacje umożliwiające Rzecznikowi Praw Dziecka diagnozę problemów bezpośrednio rzutujących na realizację prawa dziecka do nauki. Informuję, że do dnia dzisiejszego, tj. 14 czerwca 2019 roku, nie otrzymałem odpowiedzi w ww. sprawie, co stanowi naruszenie art. 10a pkt 3 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o *Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz.U. z 2017 r. poz. 922), w myśl którego: *organ, organizacja lub instytucja, do których Rzecznik zwrócił się o podjęcie działań na rzecz dziecka, są obowiązane niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 30 dni, poinformować Rzecznika o podjętych działaniach lub zajętym stanowisku.* Wskazuję również, że zgodnie z art. 10 b ust 2 ww. ustawy: *organ, organizacja lub instytucja, do których zwróci się Rzecznik, **są obowiązane z nim współdziałać i udzielać mu pomocy, a w szczególności udzielać Rzecznikowi żądanych przez niego informacji i wyjaśnień.***

Wobec powyższego, proszę o pilne udzielenie odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka z 1 kwietnia 2019 roku.

Warszawa, 23 września 2019 roku

ZEW.422.6.2019.AB

Prezydium
Zarządu Głównego
Związku Nauczycielstwa Polskiego
ul. Juliana Smulikowskiego 6/8
00-389 Warszawa

Szanowni Państwo,

informuję, iż 1 kwietnia 2019 r., działając na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 2, art. 10 a oraz art. 10 b ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. *o Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz.U. z 2017 r. poz. 922), wystąpiłem do Prezesa Związku Nauczycielstwa Polskiego, Pana Sławomira Broniarza, o udzielenie Rzecznikowi Praw Dziecka informacji dotyczących przebiegu negocjacji ZNP z resortem edukacji w trakcie trwania akcji protestacyjnej – w mojej ocenie niezbędnych do przeprowadzenia przez Rzecznika Praw Dziecka diagnozy problemów bezpośrednio rzutujących na realizację prawa dziecka do nauki (treść wystąpienia przekazuję w załączeniu).

Wyjaśniam, że zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy *o Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz.U. z 2017 r. poz. 922) *Rzecznik może żądać od organów władzy publicznej, organizacji lub instytucji złożenia wyjaśnień, udzielenia informacji lub udostępnienia akt i dokumentów, w tym zawierających dane osobowe, także do wglądu w Biurze Rzecznika Praw Dziecka*. Rzecznik może również *zwracać się do właściwych organów, organizacji lub instytucji o podjęcie działań na rzecz dziecka z zakresu ich kompetencji* (art. 10 a ust. 1 ww. ustawy), a *organy, organizacje i instytucje, o których mowa w ust. 1, podejmują sprawy skierowane przez Rzecznika* (art. 10 a ust. 2).

W związku z dotychczasowym brakiem odpowiedzi na kierowane do Prezesa Związku Nauczycielstwa Polskiego wystąpienie podkreślam z całą stanowczością, że zgodnie z art. 10 b ww. ustawy *organ, organizacja lub instytucja, do których zwróci się Rzecznik, są obowiązane z nim współdziałać i udzielać mu pomocy, a w szczególności: zapewnić dostęp do akt i dokumentów badanej sprawy; udzielać Rzecznikowi żądanych przez niego informacji i wyjaśnień; oraz udzielać wyjaśnień dotyczących podstawy faktycznej i prawnej swoich rozstrzygnięć.*

Wobec powyższego, wzywam Państwa do udzielenia Rzecznikowi Praw Dziecka następujących informacji w sprawie (według stanu na dzień przekazania ww. wystąpienia):

- jak przebiegały negocjacje z resortem edukacji z uwzględnieniem chronologii postulatów kierowanych przez Państwa organizację związkową do resortu edukacji i stanowiska Ministra Edukacji Narodowej w tym zakresie,
- jak Związek Nauczycielstwa Polskiego ocenia jakość dialogu prowadzonego w tej sprawie przez obie strony sporu.

Ponadto, w związku z faktem, że w przestrzeni medialnej są rozpowszechniane informacje o planowanym wznowieniu czynnej akcji protestacyjnej, proszę o poinformowanie Rzecznika Praw Dziecka o planach i zamierzeniach Związku Nauczycielstwa Polskiego w tym zakresie, w tym przekazanie aktualnej informacji o postulatach strajkowych ZNP kierowanych do resortu edukacji.

Wyrażam przekonanie, że celem działań podejmowanych przez nauczycieli jest poprawa sytuacji w polskiej oświacie, a co za tym idzie, poprawa jakości i warunków nauki polskich dzieci. Wierzę, że w tym obszarze, jako osoby odpowiedzialne za młode pokolenie Polaków, znajdziemy płaszczyznę porozumienia.

5.**Wystąpienie do Kuratorów Oświaty w sprawie powoływania w Kuratoriach Oświaty rzeczników praw ucznia w celu skuteczniejszej ochrony praw dziecka w szkole, w tym realizacji prawa do wysłuchania**

Warszawa, 16 maja 2019 roku

ZEW.422.5.2019.AP

Państwo
Kuratorzy Oświaty
wszyscy

Szanowni Państwo,

Zabójstwo w szkole podstawowej w Wawrze popełnione podczas przerwy lekcyjnej przez ucznia na drugim uczniu jest wstrząsającym przejawem zagrożeń, z jakimi dzieci mogą się spotkać w środowisku szkolnym. Być może nie doszłoby do tej tragedii, gdyby ktoś w porę zareagował. Takimi osobami, wrażliwymi na sygnały od uczniów, jak też działającymi z własnej inicjatywy dla ochrony praw dzieci, na czele z prawem do życia i zdrowia, powinni stać się Rzecznicy Praw Ucznia.

To postulat samych uczniów, z którym zwrócili się do mnie przedstawiciele Rady Dzieci i Młodzieży Rzeczypospolitej Polskiej przy Ministrze Edukacji Narodowej. Jako przykład młodzi ludzie wskazali Lubelskiego Kuratora Oświaty, który w listopadzie 2018 roku powołał Rzecznika Praw Uczniów województwa lubelskiego. Do jego zadań należy m.in. wspieranie uczniów i ich rodziców w sprawach dotyczących przestrzegania praw uczniów w szkole.

Fundamentalnym prawem ucznia jest prawo do bezpieczeństwa. Niestety, nader często dochodzi w szkołach do różnego rodzaju przejawów przemocy i agresji. Co dziesiąty uczeń w Polsce jest ofiarą długotrwałego prześladowania. Sprawcami są rówieśnicy, ale dochodzi też do przemocy ze strony nauczycieli.

Do zadań Rzeczników Praw Ucznia należałoby też przeciwdziałanie cyberprzemocy, gdy uczniowie padają ofiarą hejtu i mowy nienawiści w internecie, a nie mają do kogo zwrócić się o pomoc. To poważny problem, z którym spotyka się nawet połowa nastolatków.

Rzecznicy zajmowaliby się również prawami uczniów związanymi z procesem nauczania. W mojej ocenie jest to szczególnie ważne właśnie teraz, w sytuacji kryzysu spowodowanego strajkiem nauczycieli. Skutki trzytygodniowej przerwy w zajęciach edukacyjnych oraz zajęciach specjalistycznych dla dzieci z opiniami i orzeczeniami z poradni

psychologiczno-pedagogicznych, będą w szkole odczuwane przez wiele miesięcy. Głos dzieci powinien być więc w pełni słyszalny. Chodzi też o "zwyczajne" sytuacje, jak zadawanie uczniom lekcji na weekendy i święta - kosztem ich prawa do wypoczynku - czy robienie niezapowiedzianych sprawdzianów w pierwszy dzień po feriach. Również w takich przypadkach Rzecznicy Praw Ucznia pomagaliby uczniom.

Zawsze podkreślałem, że szkoła powinna być miejscem, które tworzy właściwe warunki do nieskrępowanego rozwoju młodego człowieka, umożliwiając rozwój jego potencjałów i kompetencji społecznych. Uczniowie powinni mieć pewność, że ich potrzeby są ważne, a oni sami wspólnie z dorosłymi kreują szkolną rzeczywistość.

Ufam, że zaangażowanie Rzeczników Praw Ucznia przyczyni się do skuteczniejszego respektowania praw dzieci w polskich szkołach. Powołanie Rzeczników przyczyni się także do pełniejszej realizacji konstytucyjnego prawa dziecka do wysłuchania i do wyrażania własnego zdania, zagwarantowanego w art. 72 ust. 3 Konstytucji RP[3] i art. 12 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka[4].

Powołanie Rzeczników Praw Ucznia może również wpłynąć na lepszą znajomość problemów dzieci w podległych Państwu instytucjach, sprawujących nadzór merytoryczny nad pracą szkół, których podmiotem działalności jest właśnie dziecko. Osoby pełniące tę funkcję mogłyby przekazywać informacje o problemach uczniów, uzyskane bezpośrednio od nich samych, Państwu Kuratorom.

Z uwagi na dobro dzieci uczących się w polskich szkołach, na podstawie art. 10 ust.1 pkt 2 oraz 10b ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. *o Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Państwa Kuratorów o rozważenie możliwości powołania w podległych sobie jednostkach Rzeczników Praw Ucznia. Ufam, że zaangażowanie osób, którym zostaną powierzone te funkcje, przyczyni się do skuteczniejszego respektowania praw dzieci w polskich szkołach. Proszę o poinformowanie mnie o podjętych przez Państwa decyzjach w tej sprawie.

[3] *W toku ustalania praw dziecka organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka.*

[4] *Państwa-Strony zapewniają dziecku, które jest zdolne do kształtowania swych własnych poglądów, prawo do swobodnego wyrażania własnych poglądów we wszystkich sprawach dotyczących dziecka, przyjmując je z należytą wagą, stosownie do wieku oraz dojrzałości dziecka*.

6.**Wystąpienie do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie wychowania do życia w rodzinie, stanowiące reakcję na opinię Rzecznika Praw Obywatelskich, jakoby obecne regulacje prawne dotyczące tej kwestii były niesatysfakcjonujące, bo uczestnictwo uczniów w zajęciach wychowania do życia w rodzinie jest uzależnione od zgody rodziców (bądź jej braku)**

Warszawa, 24 czerwca 2019 roku

ZEW.422.7.2019.BS

Pan
Dariusz Piontkowski
Minister Edukacji Narodowej

Szanowny Panie Ministrze,

zaniepokojony krytyką ze strony Rzecznika Praw Obywatelskich obecnej formy realizacji w szkołach zajęć mających na celu przygotowanie uczniów do życia w rodzinie, chciałbym przedstawić Panu Ministrowi stanowisko Rzecznika Praw Dziecka w tym zakresie. Nie zgadzam się z twierdzeniem Rzecznika Praw Obywatelskich, że obecne regulacje prawne dotyczące tego zagadnienia są niesatysfakcjonujące, bo uczestnictwo uczniów w zajęciach *wychowania do życia w rodzinie* jest uzależnione od zgody rodziców (bądź jej braku). Przypominam, że zgodnie z art. 48 ust. 1 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.), a także art. 3 ust. 2 pkt 2 *ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz.U. z 2017 r. poz. 922) dziecko ma prawo do wychowania do życia w rodzinie, rodzice zaś mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami, a wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania.

Podkreślam, że sam Europejski Trybunał Praw Człowieka zastrzegł, że *państwo nie może realizować celu indoktrynacji, który może być rozumiany jako brak respektowania religijnych lub filozoficznych przekonań rodziców. To jest granica, której nie wolno przekraczać*. Dlatego uważam, że nie można narzucać w ramach obowiązkowego programu treści, które w systemach etycznych lub religijnych rodziców uznawane są za niedopuszczalne lub zakazane. W mojej ocenie obecne regulacje w tym zakresie są satysfakcjonujące – dostarczają uczniom odpowiedniej wiedzy, a jednocześnie respektują prawo do rodziców do wychowania dziecka zgodnie z własnymi poglądami.

Przepisem art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U. z 1993 r. poz.78, z

późn. zm.) Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania został zobligowany do uregulowania w rozporządzeniu[5] kwestii dotyczących sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji. Stosownie do przepisu § 5 tego rozporządzenia – w każdym roku szkolnym przed przystąpieniem do realizacji zajęć nauczyciel je prowadzący wraz z wychowawcą klasy przeprowadza co najmniej jedno spotkanie informacyjne z rodzicami uczniów niepełnoletnich oraz z uczniami pełnoletnimi. Nauczyciel jest obowiązany przedstawić pełną informację o celach i treściach realizowanego programu nauczania, podręcznikach szkolnych oraz środkach dydaktycznych. Za przeprowadzenie spotkań odpowiedzialny jest dyrektor szkoły. Jednocześnie – zgodnie z §4 ust. 1-3 tego rozporządzenia – *uczeń niepełnoletni nie bierze udziału w zajęciach, jeżeli jego rodzice*[6] *zgłoszą dyrektorowi szkoły w formie pisemnej rezygnację z udziału ucznia w zajęciach. Uczeń pełnoletni nie bierze udziału w zajęciach, jeżeli zgłosi dyrektorowi szkoły w formie pisemnej rezygnację ze swojego udziału w zajęciach. Zajęcia nie podlegają ocenie i nie mają wpływu na promocję ucznia do klasy programowo wyższej ani na ukończenie szkoły przez ucznia*.

Zgodnie z przepisem art. 86 *ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2018 r., poz. 996 ze zm.) w szkole mogą działać, z wyjątkiem partii i organizacji politycznych, stowarzyszenia i inne organizacje, których celem statutowym jest działalność wychowawcza albo rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły. **Jednak podjęcie działalności w szkole przez stowarzyszenie lub inną organizację wymaga uzyskania zgody dyrektora szkoły**,

[5] rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. *w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego* (Dz.U. z 2014 r. poz. 395, ze zm.)

[6] Dobrowolność udziału w lekcjach wychowania do życia w rodzinie wynika z respektowania praw rodziców jako pierwszych i najważniejszych wychowawców swoich dzieci oraz jest konsekwencją funkcjonującego w Polsce porządku konstytucyjnego, który gwarantuje rodzicom prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami – o czym mowa w art. 48 ust. 1 oraz art. 53 ust. 3 Konstytucji Rzeczpospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku. Nadrzędną pozycję rodziców uwzględniają również dokumenty międzynarodowe, m.in. art. 26 ust. 3, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka podkreśla, że rodzice mają prawo pierwszeństwa w wyborze nauczania, które oferowane jest ich dzieciom.

wyrażonej po uprzednim uzgodnieniu warunków tej działalności oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii rady szkoły i rady rodziców. **Dyrektor szkoły w wykonywaniu swoich zadań zobowiązany jest również do współpracy z rodzicami, radą szkoły i radą pedagogiczną**. Daje to możliwość konsultowania z wymienionymi organami szkoły wszystkich ważnych spraw dotyczących jej funkcjonowania, w tym tworzenia przyjaznego środowiska wspomagającego efektywną realizację zajęć *wychowania do życia w rodzinie*.

Wraz z wprowadzeniem reformy oświaty opracowano nową podstawę programową przedmiotu *wychowanie do życia w rodzinie*. **Komentarz do nowej podstawy programowej przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie stanowi**: *w procesie opracowywania nowej podstawy programowej uwzględniono również dane z polskich i zagranicznych badań nad rezultatami dotychczasowych programów edukacyjnych w zakresie wychowania seksualnego młodego pokolenia. Poddano szczegółowej analizie wyniki szerokiej debaty społecznej, zwłaszcza napływające do ministerstwa uwagi i postulaty odnośnie do realizacji wychowania do życia w rodzinie. Wykorzystano zgromadzoną przez ekspertów wiedzę pochodzącą z różnych dyscyplin nauk o rodzinie.*

Istotnym założeniem nowej podstawy programowej było zwrócenie uwagi na indywidualną i społeczną wartość rodziny, pełnione przez nią funkcje, a także możliwość wspierania ich realizacji przez szkołę włączającą się w politykę państwa zakładającą odbudowywanie oraz wzmacnianie roli tego pierwszego i najlepszego środowiska wychowawczego.

*Poprzez przekazywanie wiedzy, formowanie postaw i kształtowanie umiejętności szkoła służy przygotowaniu ucznia do założenia rodziny, co stanowi zadanie o wyjątkowym znaczeniu. Potwierdza to preambuła do Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe: „**Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich (…) System oświaty zapewnia w szczególności realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju; wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny; wychowanie rozumiane jako wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej, wzmacniane i uzupełniane przez działania z zakresu profilaktyki problemów dzieci i***

młodzieży *(...)". Istotną formą realizacji wskazanych zadań szkoły są zajęcia wychowania do życia w rodzinie. Jest to jedyny przedmiot szkolny tak silnie uwarunkowany prawnie.*

Wyraźnie podkreślam, że Rzecznik Praw Dziecka w żadnym razie nie kwestionuje (wbrew formułowanym w przestrzeni publicznej sugestiom) potrzeby zapewnienia dzieciom wiedzy o aspektach rozwoju płciowego i funkcjonowania człowieka w społeczeństwie także w sferze kontaktów płciowych. Dostęp do tej wiedzy w neutralny i harmonijny sposób pozwala na budowanie rodziny, która jest podstawową komórką społeczną i która znajduje szczególną ochronę na gruncie przepisów Konstytucji (art. 18, 47, 48, 71, 72). Nie ulega jednak wątpliwości, że przyswajanie przez dzieci wiedzy z tego zakresu powinno następować w ramach procesu wychowawczego, za który odpowiedzialność ponoszą w pierwszej kolejności rodzice (co również stanowi jedno z ich podstawowych praw). Z tego względu podstawa programowa powinna uwzględniać ten aspekt i w myśl zasady subsydiarności wyrażonej w preambule Konstytucji ograniczać się do niezbędnych obszarów, pozostawiając rodzicom możliwość realizacji procesu wychowawczego. Teza ta została w sposób wyraźny wyrażona w art. 2 Pierwszego protokołu do EKPCZ, zgodnie z którym wykonując swoje funkcje w dziedzinie wychowania i nauczania, Państwo uznaje prawo rodziców do zapewnienia wychowania i nauczania zgodnie z ich własnymi przekonaniami religijnymi i filozoficznymi. Wprawdzie w orzecznictwie ETPCZ pojawiły się orzeczenia, w ramach których Trybunał ten przedstawiał interpretację art. 2 Pierwszego Protokołu do EKPCZ, w ramach której możliwe jest wprowadzenie obowiązkowych lekcji wychowania seksualnego[7], ale Trybunał zastrzegał, że: „*Państwo spełniając swoje zadania związane ze szkolnictwem i nauczaniem musi jednakże zapewnić, by informacje lub wiedza włączona w programy szkolne były przekazywane w obiektywny, krytyczny i pluralistyczny sposób.* ***Państwo nie może realizować celu indoktrynacji, który może być rozumiany jako brak respektowania religijnych lub filozoficznych przekonań rodziców. To jest granica, której nie wolno przekraczać[8].***"

Dodatkowo należy zastrzec, że na gruncie polskich przepisów Konstytucji ochrona prawa rodziców do wychowania z zachowaniem swojego poglądu religijnego jest dalej idąca niż na gruncie EKPCZ i I Protokołu. Wyższy poziom ochrony gwarantowany przez polską

[7] patrz: Kjeldsen, Busk Madsen i Pedersen v. Dania z 7 grudnia 1976 r., czy Dojan i inni p-ko Niemcom z 13 września 2011 r.

[8] Kjeldsen, Busk Madsen i Pedersen v. Dania.

Konstytucję wynika z szeregu elementów. Pierwszy z nich to ustrojowe zagwarantowanie szczególnej ochrony rodziny wynikające z wymienionych powyżej artykułów Konstytucji, w tym art. 18 i 71 Konstytucji. Po drugie świadczy o tym sformułowanie wyraźnego podmiotowego prawa rodziców w art. 53 ust. 3 Konstytucji, a nie nakazu omijania kolizji, jak w przypadku art. 2 Protokołu. Prawo to zostało wyodrębnione w stosunku do prawa do nauki, które jest określone w art. 70 Konstytucji. Po trzecie przemawia za tym powiązanie art. 53 Konstytucji z art. 233 ust.1, który uniemożliwia ograniczenie tego prawa (w całości, a więc w tym ust. 3) nawet w czasie stanu wojennego lub wyjątkowego.

Mając na uwadze wskazany standard zdaniem Rzecznika Praw Dziecka nie jest możliwe narzucanie w ramach obowiązkowej podstawy programowej nauczania treści, które w systemach etycznych lub religijnych rodziców uznawane są za niedopuszczalne lub zakazane.

W związku z powyższym, na podstawie nart. 10 ust. 1 pkt. 2 oraz 10a ust.1 *ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pana Ministra o pilne udzielenie odpowiedzi, czy resort edukacji zamierza wprowadzić do polskich szkół obowiązkową edukację seksualną.

7.**Wystąpienie do Kuratorów Oświaty w sprawie wzmocnienia nadzoru nad działaniami jednostek samorządu terytorialnego w sferze realizacji prawa dziecka do edukacji przedszkolnej, zwłaszcza w zakresie kształtowania sieci przedszkolnej oraz zgodności z przepisami prawa zasad postępowań rekrutacyjnych**

Warszawa, 14 października 2019 roku

ZEW.422.12.2019.AA

Państwo
Kuratorzy Oświaty
wszyscy

Szanowni Państwo,

w związku z otrzymaną przez Rzecznika Praw Dziecka *Informacją o wynikach kontroli. Zapewnienie przez gminy opieki przedszkolnej*[9], przygotowaną w oparciu o działania kontrolne podjęte przez Najwyższą Izbę Kontroli w okresie od 1 marca 2017 r. do 15 stycznia 2019 r., chciałbym zwrócić uwagę Państwa Kuratorów na ważny element struktury systemu oświaty, jakim jest wychowanie przedszkolne.

Wyniki kontroli wskazują, że w niemal połowie skontrolowanych gmin nie zapewniono uprawnionym dzieciom, w tym przede wszystkim trzy- i czteroletnim, wymaganej dostępności do wychowania przedszkolnego. W ocenie Najwyższej Izby Kontroli wynikało to z niedostosowania sieci publicznych placówek przedszkolnych do lokalnych potrzeb oraz nieprawidłowego przygotowania i prowadzenia postępowania rekrutacyjnego.

Z raportu NIK wynika, że stwierdzone nieprawidłowości w ww. zakresie polegały w szczególności na:

- ustaleniu nieprawidłowych kryteriów samorządowych obowiązujących w drugim etapie rekrutacji;
- zastosowaniu losowania jako ostatniego etapu rekrutacyjnego;
- braku terminowego ustalenia ogólnych zasad naboru oraz procedury odwoławczej;
- niewłaściwym kształtowaniu sieci placówek wychowania przedszkolnego;
- braku opinii kuratora oświaty w zakresie sieci placówek.

Jednocześnie warto zwrócić uwagę na inny ważny problem, który został dostrzeżony przez kontrolerów NIK, tj. na nieprawidłowości w zakresie zapewnienia opieki dzieciom z chorobami przewlekłymi, wymagającym podawania leków oraz możliwości spożywania dietetycznych posiłków dzieciom z alergiami pokarmowymi.

[9] Znak: LKI.410.017.2018, Nr ewid. 28/2018/P/18/074/LKI https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/18/074/

Mając powyższe na uwadze, a także podkreślając znaczenie edukacji przedszkolnej w rozwoju dziecka, w oparciu o art. 10a ust. 1 oraz art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. *o Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), proszę Państwa Kuratorów o wzmocnienie nadzoru nad działaniami jednostek samorządu terytorialnego w sferze realizacji prawa dziecka do edukacji przedszkolnej, zwłaszcza w zakresie kształtowania sieci przedszkolnej oraz zgodności z przepisami prawa zasad postępowań rekrutacyjnych do przedszkoli. W mojej ocenie szczególnie istotne jest korzystanie przez Państwa w jak najpełniejszym zakresie z uprawnień wynikających z art. 39 ust. 8 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2019 r. poz. 1148) w odniesieniu do gmin wiejskich ze względu na odległości, jakie nieraz muszą pokonywać rodzice w drodze do i z przedszkola.

W mojej opinii, zintensyfikowanie działań w ww. obszarach przyczyni się do większej dostępności dzieci do wychowania przedszkolnego, a także podniesienia jakości tej edukacji i opieki.

Będę wdzięczny za poinformowanie mnie o zaplanowanych działaniach w ww. zakresie oraz poczynionych ustaleniach.

Rozdział V

Działalność w sprawach socjalnych, społecznych i administracyjnych

I. Sprawy prowadzone

1. Sprawy nowe, zgłoszone w 2019 r. – 1062
2. Sprawy w toku w 2019 r. – 1306
3. sprawy zakończone – 1051 spraw.

II. Liczba wniosków o skargi nadzwyczajne i kasacyjne

1. wnioski w sprawie skargi kasacyjnej:
   a) łącznie – 4
   b) brak podstaw – 4
2. Wnioski w sprawie skargi nadzwyczajnej:
   a) łącznie – 2
   b) brak podstaw – 2

III. Podstawowe tematy spraw

Z analizy tematyki spraw jakie były prowadzone w 2019 r. w Zespole Spraw Społecznych wynika, że:

1. 26% wszystkich spraw stanowiły sprawy dotyczące *ochrony zdrowia*.

Odnośnie spraw indywidualnych, dotyczących wskazanego obszaru, w 2019 r. najczęściej dotyczyły one takich zagadnień jak:

a) Zagadnienia związane z hospitalizacją dziecka, w szczególności:
   − długi czas oczekiwania na izbie przyjęć na przyjęcie dziecka do oddziału;
   − możliwość pobytu przy dziecku w czasie hospitalizacji, w tym: zastrzeżenia do warunków realizacji odwiedzin hospitalizowanego dziecka przez rodziców lub inne

osoby bliskie oraz trudności w sprawowaniu dodatkowej opieki pielęgnacyjnej nad dzieckiem;

- niezadowalające warunki lokalowe oraz sanitarno-higieniczne panujące w szpitalu / na oddziale dziecięcym;
- niezadowalająca współpraca rodziców (lub innych opiekunów prawnych dziecka) z zespołem terapeutycznym lub konkretnymi osobami wykonującymi zawód medyczny. W szczególności dotyczyło to uzyskiwania od tych osób niewytaczających informacji o: zakresie świadczeń zdrowotnych udzielanych dziecku; przeprowadzonych procedurach medycznych u dziecka; wynikach badań diagnostycznych dziecka; stanu zdrowia dziecka (w tym informacji o rozpoznaniu i rokowaniach); zaleceniach po wypisaniu dziecka ze szpitala i możliwości dalszego kontynuowania leczenia dziecka w warunkach poza szpitalnych.

b) Zagadnienia związane z dokumentacją medyczną dziecka, w szczególności kwestie takie jak: prowadzenie dokumentacji medycznej oraz udostępnianie dokumentacji medycznej.

c)`Odstąpienie przez lekarza od dalszego leczenia małoletniego pacjenta oraz odstąpienie przez pielęgniarkę od dalszego sprawowania opieki pielęgnacyjnej nad małoletnim pacjentem (dotyczy przypadków, w których dochodziło do nieprawidłowości we współpracy na linii osoba wykonująca zawód medyczny – przedstawiciel ustawowy dziecka).

d) Szczepienia ochronne:

- szczepienia obowiązkowe (w szczególności zagadnienia te dotyczyły: obowiązku poddania dziecka szczepieniu obowiązkowym i / lub sankcji za odmowę ich wykonania; dostępu do „etycznych szczepionek", tj. np. nieprodukowanych z użyciem ludzkich linii komórkowych; zapewniania dostępu do konsultacji lekarskich w związku z obawą rodzica o wystąpienie niepożądanych odczynów poszczepiennych; możliwości odroczenia wykonania szczepienia obowiązkowego do czasu „rozwiania wątpliwości" związanych ze szczepieniem obowiązkowym rodzica dziecka);
- szczepienia zalecane (dostęp do szczepionek zalecanych - czasowe braki szczepionek w aptekach; kwestie odpłatności za zakup szczepionek do szczepień zalecanych).

e) Zastrzeżenia do jakości świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych dzieciom przez podmioty lecznicze (zarówno przez te wykonujące działalność leczniczą w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne jak i te wykonujące działalność w rodzaju ambulatoryjne świadczenia zdrowotne) oraz przez osoby wykonujące zawód medyczny. Zgłaszane zastrzeżenia w tym zakresie dotyczyły w szczególności:

- niezachowania należytej staranności w czasie udzielania dziecku świadczeń zdrowotnych (w tym m.in. poświecenia przez lekarzy zbyt krótkiego czasu na zbadanie pacjenta i prawidłową ocenę stanu jego zdrowia);
- leczenia farmakologicznego (przede wszystkim zastrzeżenia te związane były ze stosowaniem leków psychotropowych u dzieci);
- prowadzonego postępowania diagnostycznego, leczniczego i terapeutycznego u dziecka (dotyczy to w szczególności: leczenia nieprzynoszącego - w ocenie zgłaszających - oczekiwanych rezultatów lub szybkiego dochodzenia dziecka do zdrowia lub odzyskania sprawności;
- wątpliwości dotyczących bezpieczeństwa wykonywanych procedur medycznych).

f) Zastrzeżenia dotyczące odnoszenia się personelu medycznego do pacjenta a częściej do jego rodziców czy bliskich oraz etycznego aspektu działania osób wykonujących zawód medyczny. Zgłoszenia w tym zakresie związane były z:

- nieżyczliwym i / lub niekulturalnym traktowaniem pacjenta albo rodzica dziecka lub innej osoby bliskiej;
- stosowania siły fizycznej wobec dziecka, w szczególności podczas wykonywania procedur medycznych (iniekcje, cewnikowanie itp.).

g) Procedura stwierdzenia śmierci mózgu lub nieodwracalnego zatrzymania krążenia u dziecka.

h) Długi czas oczekiwania na udzielenie dziecku świadczenia zdrowotnego w ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej.

i) Ograniczony dostęp do produktów leczniczych, programów lekowych, świadczeń opieki zdrowotnej dla dzieci ciepiących na choroby rzadkie.

j). Dostęp do refundowanych produktów leczniczych, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego.

k) Długi czas oczekiwania małoletnich pacjentów na wymianę procesora dźwięku/ procesora mowy w implancie słuchowym oraz długi czas oczekiwania na wszczepianie drugiego implantu słuchowego.

l). Dostęp dzieci do opieki paliatywnej i hospicyjnej – w szczególności trudności w znalezieniu podmiotu leczniczego sprawującego ww. formy opieki w warunkach domowych.

ł) Dostęp do świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej, w szczególności dotyczy kwestii kierowania i kwalifikowania dziecka do takiego leczenia oraz ograniczonych zasobów organizacyjnych.

2. 20 % wszystkich spraw stanowiły sprawy dotyczące *świadczeń wychowawczych (tzw. 500+)*

Najczęściej dotyczyły one takich zagadnień jak:

- ustalanie kryterium dochodowego dla wypłaty świadczenia na pierwsze dziecko (do 1 lipca 2019 r. żeby dostać 500+ na pierwsze dziecko dochód w rodzinie na jedną osobę nie mógł przekroczyć 800 zł albo 1200 w przypadku dziecka niepełnosprawnego);
- długi czas oczekiwania na ustalenie uprawnienia do świadczenia 500+ w kraju w związku z koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego w UE w obszarze m.in. świadczenia wychowawczego;
- wezwanie rodzica pozostającego w kraju do zwrotu niezależnie pobranych świadczeń 500+ w przypadku gdy zachodzi tzw. koordynacja świadczeń.[10]

3. Około 20 % spraw stanowiły te dotyczące *spraw socjalnych*

Najczęściej dotyczyły takich zagadnień jak w szczególności:

- świadczeń rodzinnych (w tym kwestii związanych koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego w obszarze tych świadczeń);
- ustalanie prawa, przyznawanie i wypłata albo świadczenie odpowiednio:

[10] Dot. sytuacji np. gdy niepracująca matka pozostająca w Polsce pobierała świadczenie 500+ na dziecko a zataiła, że ojciec dziecka jest zatrudniony i wykonuje pracę na terenie innego kraju UE – wówczas świadczenia rodzinne i wychowawcze powinno być wypłacane przez kraj, w którym zatrudniony jest ojciec dziecka.

- świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej takich jak zasiłki (okresowe; celowe), wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd);
- świadczeń niepieniężnych z pomocy społecznej takich jak: składki na ubezpieczenie zdrowotne, składki na ubezpieczenia społeczne, pomoc rzeczowa, poradnictwo specjalistyczne, interwencja kryzysowa, schronienie, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy, specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia, pobyt i usługi w domu pomocy społecznej;

- uprawnień przysługujących w związku z posiadaniem *Karty Dużej Rodziny*;
- kwestii związanych z ustalaniem i wypłacaniem rent rodzinnych i świadczenia w drodze wyjątku.

4. **Około 14 % spraw stanowiły te dotyczące *spraw mieszkaniowych***

Sprawy dotyczyły w szczególności:

- próśb o pomoc Rzecznika w przyznaniu rodzinie mieszkania komunalnego, mieszkania socjalnego lub pomoc w zmianie mieszkania na takie o wyższym standardzie albo większe;
- wniosków o pomoc finansową albo interwencję Rzecznika w kwestii wykonania remontów i poprawy warunków mieszkaniowych;
- nabywania lub remontów mieszkań w Towarzystwach Budownictwa Społecznego;
- eksmisji.

5. Około 11 % spraw dotyczyło *bezpieczeństwa dzieci*

W tej kategorii są sprawy dotyczące przede wszystkim zgłoszeń o potencjalnych lub wstępujących:

- zagrożeniach drogowych (brak przejść dla pieszych, chodników, właściwych oznakowań drogowych, sygnalizacji świetlnej);
- zagrożeniach związanych z działalnością gospodarczą i produkcyjną;
- zagrożeniach wynikających z zanieczyszczeń powietrza – smog;
- zagrożeniach wynikających z niewłaściwej eksploatacji lub konserwacji urządzeń na placach zabaw, boiskach itp.

- zagrożeniach wynikających z niezabezpieczonych zbiorników wodnych, pustostanów, terenów poprodukcyjnych tip.

Zgłoszenia odnoszące się do *bezpieczeństwa dzieci* dotyczyły także przemocy – zarówno przemocy rówieśniczej jak też zagrożenia przemocą ze strony członka rodziny (najczęściej ojca).

W tej kategorii są również zgłaszane sprawy dotyczące konfliktów sąsiedzkich oraz spraw dotyczących uciążliwości i wpływu na zdrowie dzieci sąsiadującej działalności gospodarczej (typu gastronomia, klub nocny, sklep monopolowy).

6. Około 8% spraw dotyczyło *instytucji kultury, reklam i Internetu*

W tej kategorii spraw są zgłoszenia dotyczące:

- zastrzeżeń do treści zawartych w filmach, sztukach teatralnych, wystawach muzealnych, książkach i innych publikacjach, programach telewizyjnych i serialach;
- zastrzeżeń dotyczących kategorii wiekowych określanych w szczególności dla filmów;
- dostępności dzieci do dóbr kultury;
- treści reklam;
- treści internetowych, w tym treści dostępnych na portalach społecznościowych.

W tej kategorii spraw znajdują się także sprawy dotyczące klubów sportowych. Najczęściej zastrzeżenia dotyczące działania wszelkich klubów sportowych dotyczyły:

- przyjęcia lub wykluczenia dziecka z danego klubu sportowego,
- odwoływania się od wyników meczy lub turniejów,
- niewłaściwego zachowania trenera, prezesa klubu sportowego,
- udostępniania wizerunku dzieci na portalach społecznościowych bez zgody rodzica (np. publikacja zdjęć z meczy, turniejów, zawodów na których widać dane dziecko).

7. Około 6 % spraw to te dotyczące *spraw handlowych i konsumenckich*

W tej kategorii spraw są zgłoszenia dotyczące w szczególności:

- zastrzeżeń do określonych produktów dedykowanych dzieciom (ich treści, jakości, oznaczenia właściwą kategorią wiekową ich dostępności),
- naruszeń praw dziecka jako konsumenta w zakresie usług, w tym związanych ze świadczeniem usług telekomunikacyjnych, pocztowych, bankowych lub transportu;
- sporów z podmiotami rynku finansowego;

- zagadnień związanych z przejazdami środkami komunikacji publicznej i niepublicznej (w tym w szczególności: kar nakładanych na nieletnich pasażerów w związku z przejazdem bez biletu; niewłaściwego zachowania kierowców i kontrolerów biletów).

8. **Około 6 % spraw dotyczyło *spraw spadkowych i majątkowych***

W tej kategorii spraw są zgłoszenia dotyczące:

- spraw spadkowych (spadki po rodzicach / rodzicu, dziadkach;
- egzekucji komorniczych;
- alimentów: zgłoszenia dotyczące świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego (w szczególności spełnienie kryterium dochodowego), tzw. niealimentacji (uchylania się rodzica od ciążącego na nim obowiązku alimentacyjnego), egzekucji alimentów przez komornika sądowego.

9. Około 5% spraw dotyczyło *orzekania o niepełnosprawności* dziecka

Zgłoszenia w tym zakresie dotyczyły przede wszystkim:

- zastrzeżeń do treści orzeczeń o: niepełnosprawności; stopniu niepełnosprawności; wskazaniach do ulg i uprawnień;
- odwołania od orzeczenia o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności;
- działania zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności lub członków tych zespołów.

10. **Około 5 % spraw dotyczyło *spraw administracyjnych***

W tej kategorii spraw znajdują się zgłoszenia dotyczące:

- trudności w załatwieniu spraw związanych m.in. z meldunkiem; rejestracją narodzin lub zgonu dziecka; wydania aktu urodzenia dziecka (transkrypcja z innego języka);
- skarg na urzędy, organy administracji rządowej i samorządowej lub na ich poszczególnych pracowników.

IV. Wystąpienia generalne

1. Wystąpienie generalne do Ministra Zdrowia w sprawie finansowania stacjonarnych świadczeń z zakresu psychiatrii dzieci i młodzieży i taryfikacji świadczeń w rodzaju *opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień* z zakresu świadczeń dla dzieci i młodzieży

Warszawa, 07 stycznia 2019 roku

ZSS.422.47.2018.KS

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze,

uprzejmie informuję, że do mojej wiadomości wpłynęło pismo Pani dr hab. n. med. Barbary Remberk Konsultanta Krajowego w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży, dotyczące wyceny psychiatrycznych świadczeń zdrowotnych skierowanych do populacji pediatrycznej i wieku rozwojowego, udzielanych w warunkach stacjonarnych. Pani Konsultant prowadziła w tej sprawie korespondencję z Prezesem Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji.[11] Zaniepokojenie wzbudzają nadal niedoszacowane świadczenia w ww. zakresie, jak również wskazanie przez Prezesa AOTMiT na zmiany taryf świadczeń[12] z zakresu *opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień* w 2016 r., uzasadnione realizacją strategii Ministeria Zdrowia polegającej na rozwoju form opieki poza szpitalnej (w szczególności środowiskowej) i stopniowym ograniczeniu opieki realizowanej w warunkach stacjonarnych.

Przeprowadzona w 2016 r. taryfikacja świadczeń z zakresu *opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień* spowodowała zwiększenie ówczesnej wartości punktowej świadczeń:

1) udzielanych w oddziałach dziennych i oddziałach dziennych rehabilitacyjnych o 20%

[11] Znak sprawy AOTMiT: WT.0713.29.2018.AW.2
[12] Taryfa świadczeń - zestawienie świadczeń gwarantowanych wraz z przypisanymi im wartościami względnymi, z wyłączeniem świadczeń gwarantowanych, których zasady finansowania określa ustawa o refundacji.

2) udzielanych w formach środowiskowych o 25%
3) udzielanych w warunkach ambulatoryjnych dla dzieci o 10 %
4) udzielanych w warunkach ambulatoryjnych o 5 %.

W przypadku pozostałych świadczeń wycena punktowa pozostała na niezmienionym poziomie.

Inwestowanie w formy pozaszpitalne, zgodne z założeniami taryfikacji świadczeń psychiatrycznych z 2016 r., niewątpliwie wiąże się z realizacją Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego (NPOZP). Program ten zakłada reformę psychiatrycznej opieki zdrowotnej, której celem jest przejście na tzw. środowiskowy model opieki psychiatrycznej. Zauważyć jednak należy że już od I edycji NPOZP[13] psychiatria dzieci i młodzieży nie była realnie uwzględniana w planach tworzenia Centrów Zdrowia Psychicznego (stanowiących podstawowe jednostki zapewniające psychiatryczną opiekę, o czym mowa w art. 5a ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego[14] i NPOZP) i przekształcenia opieki zdrowotnej dla osób z zaburzeniami psychicznymi na model środowiskowy. Również II edycja NPOZP, określona w rozporządzeniu Rady Ministrantów z dnia 8 lutego 2017 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2017-2022 (Dz. U. z 2017 r. poz. 458), przewiduje, *że zespół dziecięco-młodzieżowy może, jeżeli uzasadniają to potrzeby i zasoby lokalne, funkcjonować w ramach jednego podmiotu leczniczego, w integracji z Centrum Zdrowia Psychicznego (dalej: CZP) dla dorosłych (wyspecjalizowany zespół dziecięco-młodzieżowy CZP).* Obecnie nie ma zatem obowiązku tworzenia ośrodków dla dzieci i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi odpowiadającymi wymaganiom CZP. Również pilotaż CZP nie odnosi się do psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży ponieważ stosownie do § 5 pkt 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2018r. poz. 852) pilotażem są objęte świadczenia opieki zdrowotnej z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień[15] z wyłączeniem m.in. świadczeń psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży. Podsumowując, dotychczas – pomimo zmian taryf dla psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym nad dziećmi i młodzieżą – nie były

[13] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2010 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego (Dz. U. z 2011 r. poz. 128).
[14] Dz. U. z 2017 r. poz. 882
[15] Zawarte w wykazie określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 31d ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień

podejmowane realne działania na rzecz wdrożenia modelu środowiskowego w opiece nad dziećmi i młodzieżą z zaburzeniami psychicznymi.

Z pisma Pani Konsultant wynika, że brak wprowadzenia urealnionych stawek za udzielenie dziecku psychiatrycznego świadczenia zdrowotnego w warunkach stacjonarnych (odpowiadających rzeczywistym kosztom udzielenia tego świadczenia) spowodowało zapaść w stacjonarnym psychiatrycznym lecznictwie dla populacji pediatrycznej i wieku rozwojowego. Wycena świadczeń psychiatrycznych dla dzieci udzielanych w warunkach stacjonarnych od lat nie wzrosła zaś zapotrzebowanie na ten rodzaj pomocy psychiatrycznej nie zmalało.

Powodem tego stanu rzeczy może być to, że pomimo zwiększenia poziomu finansowania opieki psychiatrycznej dla dzieci realizowanej w warunkach ambulatoryjnych uwzględnionej w taryfikacji z 2016 r., nie poprawił się znacząco dostęp do podmiotów wykonujących działalność leczniczą, które udzielają *świadczeń psychiatrycznych ambulatoryjnych dla dzieci i młodzieży*. Niedostateczny od lat poziom wyceny świadczeń udzielanych w oddziałach psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży zdaniem Konsultanta Krajowego w dziedzinie psychiatrii w dużej mierze spowodował obecny kryzys w tym obszarze i zamykanie oddziałów, z uwagi na ich nierentowność.

Odrębnym pismem z 17 grudnia 2018 r. Pani Konsultant poinformowała zarówno Pana Ministra, jak i Rzecznika Praw Dziecka o tym, że *w sezonie jesienno-zimowym w całej Polsce oddziały psychiatryczne dla dzieci i młodzieży mają obłożenie rzędu 150%. Pomimo to w województwie mazowieckim został właśnie zamknięty 40-łóżkowy oddział psychiatryczny dla dzieci* [chodzi o Oddział w Józefowie Mazowieckiego Centrum Neuropsychiatrii Sp. z o.o. w Zagórzu] (…) *Z informacji z kraju wiem, że na terenie Polski zagrożone jest istnienie przynajmniej czterech całodobowych ogólno-psychiatrycznych oddziałów dla dzieci i młodzieży: w Lublinie, w Zaborze, w Miliczu i w Gnieźnie. W styczniu 2019 roku spodziewam się całkowitego załamania systemu psychiatrycznej opieki szpitalnej dla dzieci i młodzieży.*

Aktualnie nadal prowadzone są prace nad opracowaniem założeń do reformy psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży.[16] Jak wynika z przekazanej przez Pana Ministra odpowiedzi[17] 21 lutego 2018 r. Minister Zdrowia powołał *Zespół do spraw*

[16] Przy okazji korespondencji w tej sprawie znak: ZSS.422.39.2018.KS w 2018 r. Rzecznik Praw Dziecka przedstawił niezwykle trudną aktualną sytuację w psychiatrycznym lecznictwie stacjonarnym dla dzieci i młodzieży na przykładzie problemów występujących w województwie mazowieckim

[17] Pismo z 24.10.2018 r. ZPP.073.40.2018

zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży[18] jako organ pomocniczy ministra właściwego do spraw zdrowia. Zespół ten ma za zadanie m.in. przygotowanie założeń reformy. Analizowane przez ten Zespół są m.in. takie rozwiązania jak włączenie do systemu lub zintensyfikowanie roli poradni psychologiczno-pedagogicznych, stworzenie nowych zawodów w psychiatrii m.in. specjalisty klinicznego ds. dzieci i młodzieży oraz utworzenie nowej dziedziny: *psychoterapia kliniczna dzieci i młodzieży*. Z przekazanej informacji[19] wynika również, że założony kierunek zmian w systemie opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży przewiduje wprowadzenie trzy stopniowego systemu opieki o trzech poziomach referencyjności:

- I poziom - Środowiskowe poradnie psychologiczne dla dzieci i młodzieży, współpracujące ściśle z Poradniami Psychologiczno-Pedagogicznymi (warunki współpracy są jeszcze opracowywane);
- II poziom - Środowiskowe Centra Zdrowia Psychicznego dla dzieci i młodzieży;
- III poziom - Całodobowe ośrodki szpitalne.

Celem zmian ma być zwiększenie liczby podmiotów, które udzielają kompleksowej i skoordynowanej opieki psychiatrycznej dzieciom i młodzieży.

Dotychczas nie są znane ostatecznie wypracowane rozwiązania w tym zakresie i to, czy i kiedy uda się w pełni wdrożyć ww. planowane zmiany w zakresie wprowadzenia trzech poziomów referencyjności. Powodzenie wprowadzenia takiej zmiany uwarunkowane jest bowiem szeregiem czynników zarówno organizacyjnych, jak i finansowych. Mam nadzieję, że jak najszybciej uda się rozpocząć działania naprawcze w systemie psychiatrycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą.

Na podstawie art. 31la ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1938) taryfikacja świadczeń opieki zdrowotnej jest prowadzona na podstawie planu taryfikacji Agencji sporządzanego na rok kalendarzowy.

Plan Taryfikacji na 2019 r. (zatwierdzony przez Ministra Zdrowia 26 czerwca 2018 r.) nie obejmuje grup świadczeń z zakresu opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży.

[18] Zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 lutego 2018 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży (DZ. URZ. Min. Zdr. 2018.6)
[19] Pismo z 24.10.2018 ZPP.073.40.2018

Stosownie do art. 31la ust. 7 ww. ustawy w szczególnie uzasadnionych przypadkach minister właściwy do spraw zdrowia po zasięgnięciu opinii Prezesa AOTMiT zmienia plan taryfikacji tej Agencji.

Zgodnie z rekomendacją Konsultanta Krajowego w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży, zawartą w piśmie z 17 grudnia 2018 r. *konieczne jest podjęcie natychmiastowych działań, w szczególności: natychmiastowe zwiększenie poziomu finansowania szpitalnej i ambulatoryjnej psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży o 100% (...).*

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 10a ust. 1 oraz art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pana Ministra z prośbą o przekazanie informacji dotyczących:

1) analiz związanych z poziomem wyceny psychiatrycznych świadczeń zdrowotnych dla dzieci i młodzieży w kontekście obecnie występującego kryzysu w stacjonarnym lecznictwie psychiatrycznym dla dzieci i młodzieży;
2) wpływu taryfikacji przeprowadzonej w 2016 r. na wzrost dostępu do świadczeń psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży udzielanych w warunkach ambulatoryjnych;
3) planowanych przez Ministerstwo Zdrowia działań na rzecz ustalenia nowych taryf dla grupy świadczeń psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży, po ostatecznym przyjęciu założeń reformy psychiatrycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą z zaburzeniami psychicznymi.

2. **Wystąpienie generalne do Ministra Zdrowia w sprawie problemu z wystawieniem przez podmiot wykonujący działalność leczniczą karty urodzenia dziecka, w przypadku gdy poród odbył się w domu, bez asysty osoby wykonującej zawód medyczny**

Warszawa, 04 lutego 2019 roku

ZSS.422.1.2019.KS

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze,

Rzecznik Praw Dziecka zidentyfikował problem z wystawieniem przez podmiot wykonujący działalność leczniczą karty urodzenia dziecka, w przypadku gdy poród odbył się w domu, bez asysty osoby wykonującej zawód medyczny.

Do Biura Rzecznika Praw Dziecka wpłynęła sprawa, w której wnioskodawca (ojciec dziecka) wskazał, że w wyniku nagłych okoliczności jego dziecko przyszło na świat w domu, zaś poród odebrał on sam. Dziecko następnego dnia po porodzie było konsultowane przez lekarza neonatologa w szpitalu. Szpital odmówił wystawienia karty urodzenia dziecka, z uwagi na to, że poród nie miał miejsca w tym podmiocie leczniczym, jak również podczas porodu nie uczestniczyła osoba wykonująca zawód medyczny – będąca pracownikiem szpitala. W związku z tym, w celu otrzymania karty urodzenia dziecka, rodzice zostali odesłani do podmiotu udzielającego matce dziecka ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych. Ten podmiot leczniczy również odmówił wystawienia karty urodzenia. W wyniku tej sytuacji przez co najmniej 38 dni rodzice dziecka nie mogli go zgłosić do odpowiedniego urzędu stanu cywilnego. Ostatecznie, szpital, w którym konsultowane było dziecko po narodzinach, wystawił kartę urodzenia i przesłał do właściwego USC, jednak − jak podniósł kierownik tego podmiotu leczniczego − zrobił to wyłączenie ze względu na dobro dziecka ponieważ zgodnie z przeprowadzoną analizą prawną, kierowany przez niego podmiot leczniczy nie miał w opisanym przypadku obowiązku wystawienia tego dokumentu. Przedmiotowa sprawa była zgłaszana przez wnioskodawcę także do Departamentu Matki i Dziecka Ministerstwa Zdrowia.

Z analizy przepisów prawa przeprowadzonej w Biurze Rzecznika Praw Dziecka wynika, że istotnie nie ma przepisu określającego, który podmiot wykonujący działalność

leczniczą jest zobligowany do wystawienia karty urodzenia dziecka. W szczególności problem ten ujawnia się wówczas kiedy poród nastąpił poza podmiotem leczniczym i bez obecności osoby wykonującej zawód medyczny.

Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 2224, z późn. zm.) w art. 53 stanowi, że akt urodzenia sporządza się na podstawie karty urodzenia albo karty martwego urodzenia przekazanej przez podmiot wykonujący działalność leczniczą[20] oraz protokołu zgłoszenia urodzenia albo zgłoszenia urodzenia w formie dokumentu elektronicznego. Na podstawie art. 54 ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego kartę urodzenia przekazuje się kierownikowi urzędu stanu cywilnego właściwemu do sporządzenia aktu urodzenia w terminie 3 dni od dnia jej sporządzenia. Karta urodzenia zawiera:

1) nazwisko, imię (imiona), nazwisko rodowe, datę i miejsce urodzenia oraz numer PESEL matki dziecka, jeżeli został nadany;

2) miejsce, datę i godzinę urodzenia dziecka;

3) płeć.

Karta urodzenia i karta martwego urodzenia są przekazywane kierownikowi urzędu stanu cywilnego w formie dokumentu elektronicznego opatrzonego kwalifikowanym podpisem elektronicznym, o czym stanowi art. 54 ust. 5 ww. ustawy. Wzory karty urodzenia oraz wzór karty martwego urodzenia określa minister właściwy do spraw zdrowia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji.

W kwestii aktualnego sporządzania kart urodzenia zastosowanie ma art. 144 ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego. Aktualne wzory karty urodzenia i karty martwego urodzenia określa − wydane na podstawie art. 144 ust. 6 ww. ustawy − rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. *w sprawie wzorów karty urodzenia i karty martwego urodzenia* (Dz. U. poz. 2305). Zgodnie ze wzorem karty urodzenia (stanowiącego załącznik nr 1 do tego rozporządzenia) kartę wystawia „podmiot wykonujący działalność leczniczą" a podpisuje „osoba upoważniona". Wzór karty przewiduje możliwość porodu w trzech miejscach tj. w „szpitalu", w „domu" i w „innym miejscu".

Wyżej przytoczone przepisy prawa nie wskazują na jakich zasadach odbywa się wystawianie karty urodzenia lub karty martwego urodzenia, jak również który podmiot

[20] Podmiot wykonujący działalność leczniczą pozyskuje i przetwarza na tę okoliczność dane dotyczące: miejsca zamieszkania rodziców dziecka, w tym okresu przebywania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na obszarze danej gminy, o ile są znane, wykształcenia rodziców dziecka, informacje o stanie zdrowia dziecka dotyczące: długości, ciężaru ciała, punktów w skali Apgar, oraz informacje o ciąży i porodzie dotyczące: okresu trwania ciąży i wielorakości oraz dane o poprzednich ciążach i porodach matki dziecka.

leczniczy jest zobligowany do dokonania tej czynności. O ile dotychczas nie zidentyfikowano problemów w wydawaniu tych kart w przypadku porodu w szpitalu (wówczas kartę urodzenia lub kartę martwego urodzenia wystawa ten szpital) lub porodu domowego w obecności lekarza lub położonej (wówczas dokument ten wystawia osoba wykonująca zawód medyczny, która asystowała przy porodzie), o tyle przedmiotowa sprawa ujawnia lukę w przepisach prawa.

Zgodnie z pkt 4 części V załącznika do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 16 sierpnia 2018 r. *w sprawie standardu organizacyjnego opieki okołoporodowej* (Dz. U. poz. 1756) ciężarnej należy umożliwić wybór miejsca porodu (warunki szpitalne albo pozaszpitalne) oraz przekazać wyczerpującą informację dotyczącą wybranego miejsca porodu obejmującą wskazania i przeciwwskazania. Takie rozwiązanie było również przyjęte w poprzednim – uchylonym 1 stycznia 2019 r. − rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 20 września 2012 r. *w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, połogu oraz opieki nad noworodkiem* (Dz. U. z 2016 r. poz. 1132).

W znacznej większości przypadków poród w domu odbywa się w asyście położnej, która następie wypisuje kartę urodzenia (chyba, że podczas porodu konieczne było przewiezienie pacjentki do szpitala). W przedmiotowej sprawie to ojciec dziecka odbierał poród zaś pierwszy kontakt położnicy i jej dziecka z osobą wykonującą zawód medyczny miał miejsce następnego dnia – w szpitalu.

Wobec powyższych wątpliwości, na podstawie art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się z prośbą o analizę przedstawionego zagadnienia pod kątem możliwości doprecyzowania przepisów prawa w obszarze wystawiania karty urodzenia lub karty martwego urodzenia. Ponadto uprzejmie proszę o przedstawienie stanowiska na temat tego, który podmiot wykonujący działalność leczniczą będzie w opisanej sytuacji zobligowany do wystawienia karty urodzenia dziecka.

3. Wystąpienia generalne do Ministra Zdrowia w sprawie problemu dotyczącego długiego oczekiwania na wymianę procesora dźwięku /procesora mowy w implancie słuchowym oraz na wszczepienie implantu słuchowego drugiego ucha – leczenie wad słuchu u dzieci (wystąpienia z 31.03.2019 r. i 15.10.2019 r.)

Warszawa, 31 marca 2019 roku

ZSS.422.2.2019.KS

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze,

Do Rzecznika Praw Dziecka wpłynęło pismo Pani Marii Rekowskiej Wiceprezes Stowarzyszenia Słyszeć Bez Granic. Obecnie pod opieką tego Stowarzyszenia znajduje się ponad 150 dzieci dotkniętych ciężkimi wadami słuchu, które uzyskały możliwość słyszenia dzięki wszczepieniu implantów ślimakowych. Zwróciła uwagę na narastający od kilku lat problem dotyczący długiego oczekiwania na wymianę procesora dźwięku (inna nazwa: procesor mowy), który jest zewnętrzną i nieodłączną częścią implantów słuchowych. W przesłanym Rzecznikowi piśmie wskazała, że „*O ile sam implant (elektroda w ślimaku ucha) wszczepiany jest raz, to procesor dźwięku, narażony na wpływ czynników zewnętrznych, ulega naturalnemu zużyciu i konieczna jest jego wymiana. Ten moment następuje z reguły po 5 latach - wówczas procesor poddawany jest ocenie technicznej i kwalifikowany do wymiany. Niestety, czas oczekiwania na wymianę procesora dźwięku, który biegnie od tej właśnie chwili, to dziś od kilku do nawet kilkunastu (!) lat — i kolejki oczekujących wciąż się wydłużają. Co ważne: bez procesora implant jest całkowicie bezużyteczny. Dziecko po prostu nie słyszy.”*

Jak wskazała Agencja Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji (dalej: AOTMiT)[21] „*w populacji polskiej liczba dzieci z zaburzeniami słuchu w wieku od 1 do 7 roku życia wynosi ok. 0,5% do 2%.*[22] *U niemowląt od 8 do 12 miesiąca życia zaburzenia słuchu notuje się u ok. 0,5%, u dzieci 3-5 letnich u ok. 1%, a u dzieci 6-7 letnich u ok. 2% populacji miejskiej. Oznacza to, że co najmniej jedno dziecko na 1000 dotkniętych jest głębokim*

[21] Opracowanie wydane na potrzeby wydania taryfy Nr AOTMiT-WT-553-15/2015 (data ukończenia opracowania: 29.05.2016), dotyczącym leczenia zaburzeń słuchu za pomocą wszczepialnych protez słuchu
[22] AOTMiT na podstawie: Pruszewicz A. (red.) Zarys audiologii klinicznej. Wydawnictwa Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, 1994 r.

niedosłuchem od urodzenia lub też od wczesnego dziecińska, a kolejne może stracić słuch przed osiągnięciem dorosłości. Szacuje się, że aż 9-10 na 1000 dzieci osiągających wiek szkolny może mieć trwały, jedno- lub obustronny ubytek słuchu, mający negatywny wpływ na funkcjonowanie dziecka w społeczeństwie." W innym dokumencie AOTMiT podaje, że „*Zgodnie z dostępnymi badaniami epidemiologicznymi, w Polsce co szóste dziecko w wieku szkolnym ma zaburzenia słuchu, natomiast u 60% dzieci z zaburzeniami słuchu, rodzicie nie zauważyli dotychczas problemów ze słuchem u swojego dziecka. (...) W większości państw Europy, także w Polsce, ugruntowaną pozycję mają programy wykrywania wad słuchu u noworodków. Należy jednak zwrócić uwagę, że nie wszystkie zaburzenia słuchu są możliwe do wykrycia w momencie narodzin dziecka. Badania przesiewowe słuchu u noworodków pozwalają na wykrycie trwałych uszkodzeń słuchu, z czego większość stanowi niedosłuch typy odbiorczego w porównaniu do rzadko wykrywanego niedosłuch typu przewodzeniowego*."[23] Leczenie zaburzeń słuchu za pomocą wszczepialnych protez słuchu jest jedną z możliwych metod terapii głębokiego niedosłuchu i całkowitej głuchoty. Wszystkie dostępne obecnie systemy implantów słuchowych składają się z części zewnętrznej oraz części wewnętrznej, umieszczanej pod skórą. Część zewnętrzna większości rodzajów implantów słuchowych jest tzw. procesorem mowy, który odpowiada za przekształcenie i zakodowanie fali dźwiękowej w impulsy elektryczne. Przy założeniu pięcioletniej gwarancji, zewnętrzny procesor dźwięku systemu implantów na przewodnictwo kostne wymaga wymiany po 5 latach u ok. 20% pacjentów zaś ok. 55% procesorów mowy systemu implantu ślimakowego wymaga wymiany po 5 latach.[24]

Sprawa długiego czasu oczekiwania na wymianę procesora dźwięku była przedmiotem wielu działań osób i organizacji związanych z leczeniem wad słuchu m.in. u dzieci, prowadzonych od 2015 r.[25] Problemem zainteresowali się również parlamentarzyści, którzy w latach 2016-2018 skierowali do Ministra Zdrowia liczne interpelacje poselskie

[23] Opinia Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji nr 69/2018 z dnia 27 kwietnia 2018 r. o projekcie programu polityki zdrowotnej pn. „Program profilaktyki wczesnego wykrywania zaburzeń słuchu, głosu i mowy wśród uczniów klas I szkół podstawowych z terenu województwa lubelskiego na lata 2018-2021" http://bipold.aotm.gov.pl/assets/files/oopz/2018/OP-0069-2018.pdf

[24] Agencja Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji Wydział Taryfikacji, Leczenie zaburzeń słuchu za pomocą wszczepialnych protez słuchu, Opracowanie na potrzeby wydania taryfy Nr: AOTMiT-WT-553-15/2015, Data ukończenia: 29.04.2016, str. 10, 12, 16

[25] Jak wskazała Wiceprezes Stowarzyszenia Słyszeć Bez Granic (dalej: Stowarzyszenie) w 2015 r. Stowarzyszenie zainicjowało spotkanie w przedmiotowej sprawie z przedstawicielami Ministerstwa Zdrowia, Narodowego Funduszu Zdrowia (dalej: NFZ), Marszałkiem Senatu i Panią Prezydentową Agatą Kornhauser-Dudą. Przekazano wówczas petycję w sprawie podjęcia działań na rzecz zapewnienia osobom z wszczepionym implantem słuchowym dostępu do wymiany procesora dźwięku. Pod koniec 2016 r. do Ministerstwa Zdrowia i NFZ zostały wysłane indywidualne listy od pacjentów, w których informowali oni o problemach z wymianą tych procesorów. W drugiej połowie 2017 r. rozpoczęty się wspólne działanie organizacji pacjenckich zakończonych wystosowaniem w styczniu 2018 r. listu otwartego do Ministra Zdrowia. W liście ponownie podniesiono opisany na wstępie problem. W lipcu 2018 r. odbyło się spotkanie przedstawicieli środowiska pacjenckiego z Ministrem Zdrowia oraz Dyrektor ówczesnego Departamentu Zdrowia Publicznego Ministerstwa Zdrowia. Jak relacjonuje Wiceprezes Stowarzyszenia Pan Minister zapewnił, że zdaje sobie sprawę z powagi problemu.

w sprawie problemu osób z wadami słuchu związanego z długim czasem oczekiwania na wymianę procesora dźwięku[26]. We wrześniu 2018 r. o coraz trudniejszej sytuacji zaimplantowanych pacjentów z wymianą procesora dźwięku (a tym samym z zachowaniem możliwości słyszenia) informował parlamentarzystów Pan prof. Henryk Skarżyński Konsultant Krajowy w dziedzinie otolaryngologii. W odpowiedzi na ten apel członkowie Parlamentarnego Zespołu ds. Organizacji Ochrony Zdrowia zawnioskowali o dokonanie przez NFZ interwencyjnego zakupu procesorów mowy dla osób oczekujących w długich kolejkach oczekujących. Jak wskazała Wiceprezes Stowarzyszenia „*Niestety, żadne z tych działań nie przyniosło poprawy sytuacji małych pacjentów.”*

Na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych[27] (dalej: ustawa o świadczeniach) i przepisów wykonawczych leczenie zaburzeń słuchu za pomocą wszczepialnych protez słuchu i wymiana elementów tych protez (w tym procesorów mowy) jest świadczeniem gwarantowanym z zakresu leczenia szpitalnego.[28]

Z analizy czasu oczekiwania na wymianę elektronicznych protez słuchu - procesora mowy - przeprowadzonej na podstawie prowadzonego przez NFZ *Informatora o Terminach Leczenia*[29] - wynika, że czas oczekiwania na wykonanie tej procedury wynosi nawet do 6 lat.

LP.	WOJEWÓDZTWO	LICZBA SPRAWOZDANYCH DO INFORMATORA O TERMINACH LECZENIA ŚWIADCZENIO-DAWCÓW	NAJWYŻSZY ODNOTOWANY CZAS OCZEKIWANIA NA ŚWIADCZENIE DLA PRZYPADKU STABILNEGO	NAJWYŻSZY ODNOTOWANY CZAS OCZEKIWANIA NA ŚWIADCZENIE DLA PRZYPADKU	LICZBA ŚWIADCZENIO-DWACÓW[30]

[27] Dz. U. z 2018 r. poz. 1510, z późn. zm.

[28] Na podstawie art. 15 ust. 1 ustawy o świadczeniach świadczeniobiorcy mają, na zasadach określonych w ustawie, prawo do świadczeń opieki zdrowotnej, których celem jest zachowanie zdrowia, zapobieganie chorobom i urazom, wczesne wykrywanie chorób, leczenie, pielęgnacja oraz zapobieganie niepełnosprawności i jej ograniczanie. Stosownie do art. 15 ust. 2 pkt 3 ww. ustawy świadczeniobiorcy przysługują świadczenia gwarantowane z zakresu m.in. leczenia szpitalnego. Wykaz oraz warunki realizacji świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego, zwanych dalej "świadczeniami gwarantowanymi" określa rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 2295, z późn. zm.). Na podstawie § 3 ust. 1 pkt 1 lit. a świadczenia gwarantowane obejmują m.in. świadczenia scharakteryzowane procedurami medycznymi określonymi w części I załącznika nr 1 do rozporządzenia. Na podstawie tego załącznika nr 1 świadczeniobiorcy przysługują m.in. następujące procedury medyczne według ICD-9: 20.951 Wszczepienie przyrządu słuchowego (protezy słuchowej) opartego o przewodnictwo kostne; 20.96 Wszczepienie/ wymiana protezy ślimaka - nieokreślone inaczej; 20.97 Wszczepienie/ wymiana jednokanałowej protezy ślimaka; 20.98 Wszczepienie/ wymiana wielokanałowej protezy ślimaka; 20.991 Wszczepienie/ wymiana implantu ucha środkowego; 20.992 Wszczepienie/ wymiana implantu pniowego; 20.993 Wszczepienie/ wymiana innego implantu słuchowego; 20.994 Wymiana elektronicznych protez słuchu - procesora mowy. Procedury wymiany protez i procesora mowy według ICD-9 obejmują: 20.9941 Wymiana elektronicznych protez słuchu ślimakowych i pniowych – procesora mowy, 20.9942 Wymiana elektronicznych protez słuchu ucha środkowego – procesora mowy, 20.9943 Wymiana elektronicznych protez słuchu na przewodnictwo kostne – procesora/przetwornika mowy.

[29] https://terminyleczenia.nfz.gov.pl

[30] Dane NFZ z 2019 r. (na podstawie informatora o zawartych umowach NFZ -https://aplikacje.nfz.gov.pl/umowyliczba świadczeniodawców); umowy o udzielanie świadczeń w rodzaju leczenie szpitalne z zakresu: OTORYNOLARYNGOLOGIA - HOSPITALIZACJA - C05G, C05H, C06G, C06H, C07G, C07H, C07I (kod świadczenia: 03.4610.130.02)

				PILNEGO	
1	DOLNOŚLĄSKIE	**0**	*Brak danych*		0
2	KUJAWSKO-POMORSKIE	3	**1627 dni** co stanowi 4 lata, 5 miesięcy i 16 dni[31]	2 dni[32]	2[33]
3	LUBELSKIE	1	**2192 dni** co stanowi 6 lat[34] (zarówno dla przypadku stabilnego jak i dla przypadku pilnego)		1[35]
4	LUBUSKIE	**0**	*Brak danych*		0
5	ŁÓDZKIE	**0**	*Brak danych*		1[36]
6	MAŁOPOLSKIE	**0**	*Brak danych*		3[37]
7	MAZOWIECKIE	**0**	*Brak danych*		5[38]
8	OPOLSKIE	**0**	*Brak danych*		1[39]
9	PODKARPACKIE	**0**	*Brak danych*		0
10	PODLASKIE	1[40]	0 dni (zarówno dla przypadku stabilnego jak i dla przypadku pilnego)		1[41]
11	POMORSKIE	**0**	*Brak danych*		1[42]
12	ŚLĄSKIE	1[43]	1 dzień (zarówno dla przypadku stabilnego jak i dla przypadku pilnego)		1[44]
13	ŚWIĘTOKRZYSKIE	**0**	*Brak danych*		0
14	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	**0**	*Brak danych*		2[45]
15	WIELKOPOLSKIE	**0**	*Brak danych*		2[46]
16	ZACHODNIOPOMORSKIE	2	**1139 dni** co stanowi 3 lata, 1	0 dni	4[48]

[31] SPZOZ 10 WOJSKOWY SZPITAL KLINICZNY Z POLIKLINIKĄ ODDZIAŁ KLINICZNY OTOLARYNGOLOGICZNY, BYDGOSZCZ; Pierwszy wolny termin (stan na 08.02.2019 r.): 24.07.2023 r.
[32] SZPITAL UNIWERSYTECKI NR 2 IM. DR JANA BIZIELA W BYDGOSZCZY KLINIKA OTOLARYNGOLOGII, ONKOLOGII LARYNGOLOGICZNEJ I CHIRURGII SZCZĘKOWO – TWARZOWEJ, BYDGOSZCZ; Pierwszy wolny termin (stan na 04.02.2019 r.): 06.02.2019 r.
[33] SZPITAL UNIWERSYTECKI NR 2 IM. DR JANA BIZIELA W BYDGOSZCZY; SPZOZ 10 WOJSKOWY SZPITAL KLINICZNY Z POLIKLINIKĄ
[34] SAMODZIELNY PUBLICZNY SZPITAL KLINICZNY NR 4 W LUBLINIE,ODDZIAŁ OTOLARYNGOLOGII, Pierwszy wolny termin (stan na 05.02.2019 r.): 05.02.2025 r.
[35] SAMODZIELNY PUBLICZNY SZPITAL KLINICZNY NR 4 W LUBLINIE
[36] SAMODZIELNY PUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ UNIWERSYTECKI SZPITAL KLINICZNY NR 1 IM. NORBERTA BARLICKIEGO UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO
[37] 5 WOJSKOWY SZPITAL KLINICZNY Z POLIKLINIKĄ - SAMODZIELNY PUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ W KRAKOWIE; SZPITAL SPECJALISTYCZNY IM. LUDWIKA RYDYGIERA W KRAKOWIE SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ; SAMODZIELNY PUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ SZPITAL UNIWERSYTECKI W KRAKOWIE
[38] INSTYTUT FIZJOLOGII I PATOLOGII SŁUCHU; CENTRALNY SZPITAL KLINICZNY MSW I A W WARSZAWIE; SZPITAL BIELAŃSKI IM.KS.JERZEGO POPIEŁUSZKI SAMODZIELNY PUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ; CENTRUM ONKOLOGII - INSTYTUT IM. MARII SKŁODOWSKIEJ-CURIE; SAMODZIELNY PUBLICZNY CENTRALNY SZPITAL KLINICZNY
[39] UNIWERSYTECKI SZPITAL KLINICZNY W OPOLU
[40] UNIWERSYTECKI SZPITAL KLINICZNY W BIAŁYMSTOKU, KLINIKA OTOLARYNGOLOGII, stan na 04.02.2019 r.
[41] UNIWERSYTECKI SZPITAL KLINICZNY W BIAŁYMSTOKU
[42] UNIWERSYTECKIE CENTRUM KLINICZNE W GDAŃSKU
[43] SAMODZIELNY PUBLICZNY SZPITAL KLINICZNY IM. ANDRZEJA MIELĘCKIEGO ŚLĄSKIEGO UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO W KATOWICACH, ODCINEK NR 1 OTORYNOLARYNGOLOGII, stan na 01.02.2019 r.
[44]SAMODZIELNY PUBLICZNY SZPITAL KLINICZNY IM. ANDRZEJA MIELĘCKIEGO ŚLĄSKIEGO UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO W KATOWICACH
[45] WOJEWÓDZKI SZPITAL SPECJALISTYCZNY W OLSZTYNIE; UNIWERSYTECKI SZPITAL KLINICZNY W OLSZTYNIE
[46]SZPITAL KLINICZNY IM. HELIODORA ŚWIĘCICKIEGO UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO IM. KAROLA MARCINKOWSKIEGO W POZNANIU; WOJEWÓDZKI SZPITAL ZESPOLONY IM. DR ROMANA OSTRZYCKIEGO W KONINIE

			miesiąc i 15 dni[47]		

W kontekście czasu oczekiwania na realizację ww. świadczenia zastosowanie mają przepisy art. 20-23 ustawy o świadczeniach i rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 września 2005 r. w sprawie kryteriów medycznych, jakimi powinni kierować się świadczeniodawcy, umieszczając świadczeniobiorców na listach oczekujących na udzielenie świadczenia opieki zdrowotnej.[49]

Do Rzecznika Praw Dziecka wpływają sprawy indywidualne związane z trudnościami w leczeniu wad słuchu u dzieci, w tym związane z przeszkodą jaką jest długi czas oczekiwania na wymianę procesora dźwięku w implancie ślimakowym założonym u dziecka. W przykładowej sprawie[50] z tego roku przedstawiciel ustawowy dziecka z wszczepionym w 2009 r. implantem ślimakowym w jednym uchu poinformował, że już w 2016 r. procesor dźwięku został z przyczyn technicznych zakwalifikowany do wymiany i przewidywaną wówczas datą tej wymiany był wtedy maj 2019 r. Obecnie datę wymiany procesora świadczeniodawca przełożył na maj 2020 roku (z zastrzeżeniem możliwości zmiany tego terminu). W związku z tą sytuacją dziecko obecnie korzysta z procesora pożyczonego od innego użytkownika implantu. Przykład ten obrazuje to w jak trudnej sytuacji znaleźli się małoletni pacjenci.

Należy zauważyć, że wykonanie usługi wymiany procesora mowy komercyjnie jest niezwykle kosztowne. Ceny kompletnych systemów implantów ślimakowych (CI) dla wyrobów z Europy kształtowały się w 2015 r. następująco (w zależności od typu implantu, dystrybutora i producenta): ok. 20 000-22 000 €; ok. 95 000 zł; od 96 309 zł do 103 680 zł; 101 520 zł. Implanty produkcji chińskiej są dostępne na rynku w cenie ok. 75 000 zł. Ceny samych procesorów mowy systemu implantów ślimakowych zależą od akcesoriów dodatkowych, a także udzielanych warunków gwarancji. Koszt samego procesora to ok. 25 000-30 000 zł.[51]

[48] SAMODZIELNY PUBLICZNY WOJEWÓDZKI SZPITAL ZESPOLONY W SZCZECINIE; AMODZIELNY PUBLICZNY SZPITAL KLINICZNY NR 1 IM. PROF.TADEUSZA SOKOŁOWSKIEGO POMORSKIEGO UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO W SZCZECINIE; SZPITAL WOJEWÓDZKI IM. MIKOŁAJA KOPERNIKA W KOSZALINIE; REGIONALNY SZPITAL W KOŁOBRZEGU

[47] SAMODZIELNY PUBLICZNY SZPITAL KLINICZNY NR 1 IM. PROF.TADEUSZA SOKOŁOWSKIEGO POMORSKIEGO UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO W SZCZECINIE, KLINIKA OTOLARYNGOLOGII DOROSŁYCH I DZIECI I ONKOLOGII LARYNGOLOGICZNEJ, Pierwszy wolny termin (stan na 08.02.2019 r.): 23.03.2022 r.

[49] Dz. U. poz. 1661

[50] ZSS.441.132.2019

[51] Agencja Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji Wydział Taryfikacji, Leczenie zaburzeń słuchu za pomocą wszczepialnych protez słuchu, Opracowanie na potrzeby wydania taryfy Nr: AOTMiT-WT-553-15/2015, Data ukończenia: 29.04.2016, str. 23

Pan Maciej Miłkowski Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia, odpowiadając[52] na interpelację poselską nr 23440[53] poinformował: *„Jednym z podstawowych czynników wpływających na długość kolejek osób oczekujących, w tym na wymianę procesora dźwięku w implancie ślimakowym, poza zwiększaniem się liczby pacjentów wymagających zabiegu, jest ograniczona wysokość środków finansowych będących w dyspozycji publicznego płatnika. (...) Odnosząc się natomiast do zagadnienia dotyczącego skrócenia czasu oczekiwania na wymianę procesora dźwięku u dzieci będących w wieku szkoły podstawowej i średniej, informuję, iż obecne regulacje prawne przewidują możliwość skrócenia czasu oczekiwania pacjenta na świadczenie opieki zdrowotnej jedynie w oparciu o stan zdrowia pacjenta. Jeżeli lekarz prowadzący leczenie uzna, że stan zdrowia dziecka wymaga bezzwłocznego udzielenia świadczenia, wówczas świadczeniodawca ma obowiązek wykonać takie świadczenie w możliwie najkrótszym czasie."*

Wymiana procesora mowy jest procedurą wchodzącą w skład świadczeń gwarantowanych zatem NFZ jest obowiązany do sfinansowania świadczeń udzielonych w okresie rozliczeniowym do kwoty zobowiązania Funduszu wobec świadczeniodawcy określonej w umowie dla danego zakresu świadczeń. Umowa określa liczbę i rodzaj świadczeń, ich cenę jednostkową oraz maksymalny poziom finansowania usług medycznych wykonywanych przez świadczeniodawcę. W 2008 r. wdrożono system finansowania opieki szpitalnej na podstawie Jednorodnych Grup Pacjentów. Wprowadzenie tego systemu umożliwiło NFZ gromadzenie danych dotyczących wykonania poszczególnych świadczeń szpitalnych – w tym m.in. leczenia zaburzeń słuchu za pomocą implantów, a także finasowania poszczególnych świadczeń szpitalnych. AOTMiT na podstawie tych danych przeprowadziła analizę poziomu finansowania leczenia zaburzeń słuchu za pomocą wszczepialnych protez słuchu w latach 2009-2015, z której wynikało m.in., że *„Na przestrzeni 7 lat daje się zauważyć mniej więcej stała populacja chorych rozliczanych grupą C05.[54] Stałe pozostają zarówno liczba, koszty jak i struktura wiekowa populacji chorych, którym wszczepiano implanty w ostatnich 6 latach. Dominują osoby młode do 6. r.ż.* ***(…) wzrasta liczba chorych w grupie C07. Wzrastająca populacja chorych z wszczepionymi implantami słuchowymi skutkuje gwałtownym wzrostem grupy C07.***[55] *W 2015 r. był to*

[52] Odpowiedź z 02.08.2018 r. znak: UZ-ZR.070.44.2018.TK
[53] Interpelacja nr 2344 do ministra zdrowia w sprawie skrócenia kolejek oczekujących na wymianę implantu słuchowego; Data wpływu: 26-06-2018
[54] W ramach grupy C05 realizowane są procedury zabiegowe wszczepienia i wymiany implantów ślimaka oraz implantu pniowego
[55] W ramach grupy C07 realizowana jest jedna, ogólna procedura 20.994 Wymiana elektronicznych protez słuchu - procesora mowy

wzrost ponad 87% zarówno w liczbie hospitalizacji, jak i ich wartości. Trudno prognozować, czy jest to stały trend wzrostowy, wynikający z rosnącej liczby „starych" implantów, których części wymagają wymiany na skutek uszkodzenia, czy powtórzy się sytuacja z 2013 r. i nastąpi gwałtowny spadek, spowodowany prawdopodobnie wcześniejszą zmianą technologii i użyciem nowych, trwalszych konstrukcji, które nie wymagały tak częstej wymiany. Należy jednak zaznaczyć, że tylko w I kwartale 2016 r. w IFiPS[56] *(wszczepiającym najwięcej implantów w kraju) wymieniono procesor mowy implantu ślimakowego 106 osobom, co stanowi ponad 44% łącznej liczby pacjentów (237 osób), którym wymieniono procesor mowy w Instytucie w 2015 r."* Ostatecznie m.in. koszt wymiany procesora został oszacowany przez AOTMiT w 2016 r. Opublikowane przez Prezesa AOTMiT taryfy dla leczenia implantami słuchu ujęto w zarządzeniu Nr 117/2016/DSOZ Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z dnia 1 grudnia 2016 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie określenia warunków zawierania i realizacji umów w rodzaju leczenie szpitalne. W 2017 r., na mocy nowelizacji ustawy o świadczeniach, dokonano zmiany polegającej na wprowadzeniu nowej instytucji prawnej w postaci systemu podstawowego szpitalnego zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej (PSZ), tzw. sieci szpitali. Podmioty lecznicze włączone do tego systemu są finansowane w głównej mierze na podstawie rozliczenia ryczałtowego.

W odpowiedzi[57] na interpelację nr 27493[58] Pan Zbigniew Król Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia podniósł, że „*implant ślimakowy, jak również zewnętrzna jego część – procesor mowy, nie zostały ujęte w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 19 czerwca 2017 r. w sprawie określenia wykazu świadczeń opieki zdrowotnej wymagających ustalenia odrębnego sposobu finansowania (....), a co za tym idzie, finansowanie tych świadczeń odbywa się w ramach kwoty ryczałtu systemu podstawowego szpitalnego zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej. Tym samym, o ilości środków finansowych przeznaczonych na poszczególne zakresy świadczeń opieki zdrowotnej decydują sami dyrektorzy podmiotów leczniczych w oparciu o aktualne potrzeby pacjentów. (...) na obecną chwilę nie są planowane zmiany dotyczące ustalenia odrębnego sposobu finansowania przedmiotowych świadczeń, poprzez ujęcie ich w [ww.] rozporządzeniu (...).*" Z odpowiedzi tej wynika, że w związku z tym, że ww. świadczenia wchodzą w skład świadczeń finansowanych za pomocą ryczałtu należnego szpitalowi, jeżeli szpital uzna za stosowne zwiększenie środków

[56] Instytut Fizjologii i Patologii Słuchu
[57] Odpowiedź z 27.11.2018 znak: IK: 1496486.DS
[58] Interpelacja nr 27493 w sprawie refundowanej wymiany procesorów implantów słuchowych, Data wpływu: 30-10-2018

finansowych na wymianę procesorów, to może to uczynić w ramach przesunięć wewnętrznych w obrębie ryczałtu. Takie działanie w ramach systemu podstawowego szpitalnego zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej, o którym mowa w dziale IVB ustawy o świadczeniach, może napotkać jednak na problem związany z jego realizacją w praktyce ponieważ środki przyznane przez NFZ podzielone są proporcjonalnie do realizowanych zadań i nie da się ich swobodnie przesuwać kosztem świadczeń realizowanych w innych obszarach.

Rzecznik Praw Dziecka ze zrozumieniem przyjmuje, że z przepisów ustawy o świadczeniach wynika coroczna wysokość środków na finansowanie ochrony zdrowia oraz, że te środki na realizację świadczeń opieki zdrowotnej określa się w planie finansowym NFZ. Prezes NFZ odpowiada za sporządzenie zrównoważonego corocznego planu finansowego i dysponowanie tymi określonymi nakładami w taki sposób aby w każdej umowie o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej określać maksymalną kwotę zobowiązania wobec świadczeniodawcy, a suma wszystkich kwot zobowiązań wobec realizatorów świadczeń nie przekroczyła wysokości środków finansowych przeznaczonych na ten cel w planie finansowym Funduszu.

Ponieważ Rzecznikowi Praw Dziecka zasygnalizowano problem związany z dostępem dzieci do procedury związanej z pełną realizacją świadczenia gwarantowanego, stosownie do art. 10 ust. 1 pkt 2 i art. 10a ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka[59], zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o przekazanie – w miarę posiadanych danych i możliwości - informacji na temat:

1) bieżącej sytuacji w obszarze oczekiwania przez pacjentów poniżej 18 roku życia na wymianę procesora dźwięku / procesora mowy (ze wskazaniem ich liczby oraz średniego czasu oczekiwania na wykonanie ww. procedury w każdym z województw);

2) analizy sytuacji w obszarze czasu oczekiwania na wymianę procesora dźwięku / procesora mowy w 2018 r. (jak sytuacja zmieniła się w tym zakresie w porównaniu z ubiegłymi latami 2017 i 2018);

3) danych dotyczących liczby osób poniżej 18 roku życia z wszczepionymi implantami słuchu (lub – jeśli wyodrębnienie tej grupy pacjentów jest niemożliwe

[59] Dz. U. z 2017 r. poz. 922

– liczby wszystkich osób) oraz liczby wymiany procesorów mowy/dźwięku w latach 2017 i 2018;

4) analizy kosztów płatnika publicznego związanych z wykonaniem przez świadczeniobiorców procedur: 20.9941 (wymiana elektronicznych protez słuchu ślimakowych i pniowych – procesora mowy), 20.9942 (wymiana elektronicznych protez słuchu ucha środkowego – procesora mowy), 20.9943 (wymiana elektronicznych protez słuchu na przewodnictwo kostne – procesora/przetwornika mowy) – za lata 2017 i 2018.

W jednym z ostatnich stanowisk[60] Ministerstwa Zdrowia w sprawie leczenia wad słuchu u dzieci za pomocą wszczepiania implantu ślimakowego Pan Maciej Miłkowski Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia poinformował, że *„Ministerstwo Zdrowia dostrzega potrzebę zapewnienia dla dzieci jak najlepszego dostępu do świadczeń związanych z wszczepianiem implantów ślimakowych w całym kraju (...) Ministerstwo Zdrowia jest w kontakcie z Konsultantem Krajowym w Dziedzinie Otorynolaryngologii w celu wypracowania najlepszych rozwiązań."* Zwracam się z prośbą o przekazanie informacji na temat kierunków opracowywanych zmian w zakresie realizacji świadczeń związanych z wszczepianiem implantu ślimakowego u dzieci, w tym o wskazanie czy rozwiązania te dotyczą także wymiany przedmiotowych procesorów i działań na rzecz skrócenia kolejki oczekujących na wykonanie tej procedury.

[60] Odpowiedź z 16.01.2019 znak: UZ-F.070.107.2018.DPna interpelację nr 27970 (29-11-2018)

Warszawa, 15 października 2019 roku

ZSS.422.2.2019.KS

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze,

nawiązując do mojego wystąpienia z 31 marca 2019 r. w sprawie dostępu dzieci do procedury wymiany procesora dźwięku (części implantu słuchowego) oraz odpowiedzi z 31 lipca 2019 r. SZUZ.070.5.2019.EW, stosownie do art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się z uprzejmą prośbą o przesłanie aktualnych informacji na temat prac nad rozwiązaniami systemowymi mającymi na celu m.in. skrócenie czasu oczekiwania pacjentów na wymianę ww. procesorów. W szczególności proszę o przekazanie informacji na temat:

1) etapu prac nad określeniem standardów dotyczących zasad i częstotliwości wymiany procesorów mowy lub dźwięku oraz
2) stanowiska Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia – przedstawionego na prośbę Ministra Zdrowia – w sprawie możliwości wprowadzenia rozwiązania polegającego na centralnym zakupie wyrobów medycznych stosowanych przy tych świadczeniach przez płatnika.

Chciałbym zauważyć, że do Biura Rzecznika Praw Dziecka nadal wpływają zgłoszenia od rodziców dzieci długo oczekujących na wymianę ww. procesorów implantów słuchowych. Rodzice wskazują, że sytuacja ta powoduje pogorszenie się słyszenia u dzieci, a niekiedy nawet utratę słyszenia, do czasu wymiany procesora dźwięku na nowy i w pełni sprawny.

Ponieważ problem ma charakter generalny a nie indywidualny rozwiązanie go przekracza możliwości podmiotów leczniczych jak też płatnika. Przytoczenia wymaga stanowisko Narodowego Funduszu Zdrowia zgodnie z którym „*Narodowy Fundusz Zdrowia na przestrzeni ostatnich lat wyczerpał wszelkie dopuszczone prawem metody rozwiązania problemu wydłużającego się czasu oczekiwania na wymianę procesorów Każdorazowe zwiększenie dedykowanej kwoty zobowiązania wpływa jedynie na liczbę nowo wszczepionych implantów, a nie na liczbę wymienionych procesorów. Należy również podkreślić, że*

finansowanie ww. świadczeń oparte jest na finansowaniu ryczałtowym w systemie podstawowego szpitalnego zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej (PSZ). Zmiana sposobu finansowania wymaga zmiany rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 czerwca 2017 r. w sprawie określenia wykazu świadczeń opieki zdrowotnej wymagających ustalenia odrębnego sposobu finansowania (DZ. U. z 2017 poz. 1225 ze zm.), co wielokrotnie było sygnalizowane w Ministerstwie Zdrowia."[61]

Proszę zatem o odniesienie się do powyższego postulatu NFZ w sprawie zmiany ww. rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 czerwca 2017 r. w sprawie określenia wykazu świadczeń opieki zdrowotnej wymagających ustalenia odrębnego sposobu finansowania.

[61] Pismo z 19 kwietnia 2019 r. znak: DOSSW.5111.88.2019 2019.59987.AMO Zastępcy Dyrektora ds. Służb Mundurowych OW NFZ do Rzecznika Praw Dziecka

4. Wystąpienie generalne do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie prawa rodzica adopcyjnego do jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 4000 zł

Warszawa, 19 kwietnia 2019 roku

ZSS.422.4.2019.SK

Pani
Elżbieta Rafalska
Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Szanowna Pani Minister,

Na kanwie jednej ze spraw, która wpłynęła do Biura Rzecznika Praw Dziecka dostrzegam problem w dalszym ciągu nierozstrzygniętej kwestii związanej z obowiązującym Programem „Za życiem".

Zasadniczym celem Programu „Za życiem"[62] jest przyznanie szczególnej pomocy kobietom w ciąży powikłanej oraz w sytuacji niepowodzeń położniczych, a także dzieciom, u których zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, powstałe w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. Program zapewnia matce lub ojcu, opiekunowi prawnemu albo opiekunowi faktycznemu, który wystąpił do sądu opiekuńczego o przysposobienie dziecka, bez względu na dochód jednorazowe świadczenie w wysokości 4000 zł.

Zgłaszający w liście skierowanym do Rzecznika Praw Dziecka wskazali, że przysposobili dziecko legitymujące się zaświadczeniem lekarskim stwierdzającym, że ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalna choroba zagrażająca życiu powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu, lecz z uwagi na upływ terminu do złożenia wniosku, ich wniosek został pozostawiony bez rozpoznania. Świadczenie przysługuje bowiem w sytuacji, gdy wniosek o wypłatę zostanie złożony w ciągu 12 miesięcy od dnia narodzin dziecka. Rodzice wskazali na nierówność w dostępie do świadczenia, która dotyka rodziców adopcyjnych, którzy o przysposobienie dziecka wystąpili po tym czasie.

[62] Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem" (Dz. U. z 2019 r. poz. 473).

Rzecznik Praw Dziecka omawianą problematykę poruszył w wystąpieniu generalnym z dnia 3 kwietnia 2018 r.[63] skierowanym do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Podkreślił wówczas, że jednorazowa zapomoga ma na celu pomoc rodzicom w udźwignięciu ciężaru zwiększonych wydatków jakie pojawiają w pierwszym okresie po narodzinach dziecka. Wyjaśnił, że taki sam problem dotyka rodziców decydujących się na przysposobienie dziecka, którego rodzice biologiczni nie podjęli się trudu jego wychowania. Rzecznik wskazał, że czas trwania procedury adopcyjnej jest uzależniony od sytuacji prawnej dziecka, która nierzadko bywa bardzo skomplikowana, co w konsekwencji prowadzi do tego, że postępowanie może trwać dłużej niż rok. Rzecznik zaproponował wówczas pochylenie się nad unormowaniami prawnymi, które mają zastosowanie przy ubieganiu się o jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka (tzw. becikowe) określone w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych[64] przywołanej dalej jako: „u.ś.r. Na mocy art. 15b ust. 3 u.ś.r. *wniosek o wypłatę jednorazowej zapomogi składa się w terminie 12 miesięcy od dnia narodzin dziecka, a w przypadku gdy wniosek dotyczy dziecka objętego opieką prawną, opieką faktyczną albo dziecka przysposobionego – w terminie 12 miesięcy od dnia objęcia dziecka opieką albo przysposobienia nie później niż do ukończenia przez dziecko 18. roku życia.*

W odpowiedzi z dnia 27 kwietnia 2018 r.[65] Podsekretarz Stanu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wyjaśnił, że: *wymóg złożenia wniosku o jednorazowe świadczenie w terminie 12 miesięcy od dnia narodzin dziecka, nie jest rozwiązaniem nowym, ani niespotykanym. Ww. warunek jest taki sam jak w przypadku dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka przyznawanego na podstawie ustawy o świadczeniach rodzinnych.*

Przedkładając powyższe na grunt niniejszej sprawy, *dodatek* o którym wskazano w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika przysługuje do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka (art. 8 pkt 1 u.ś.r. w zw. z art. 9 ust. 2 u.ś.r.).

Wskazać należy, że intencją Rzecznika Praw Dziecka było zrównanie kryterium przyznawania **świadczeń głównych** tj. *jednorazowego świadczenia pieniężnego* w wysokości 4000 zł oraz *jednorazowej zapomogi* w wysokości 1000 zł. Rzecznik nie odniósł się do świadczeń *dodatkowych* będących świadczeniem ubocznym.

[63] ZSS.422.15.2018.JW
[64] Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2220 z późn. zm.).
[65] DSR-IV.071.14.2018.MF

Podkreślić należy, że *jednorazowe świadczenie pieniężne* przyznawane na podstawie Programu „Za życiem" nie może być utożsamiane z uprawnieniem *do dodatku* (jak wskazano w piśmie z Ministerstwa z dnia 27 kwietnia 2018 r.) ponieważ owe świadczenie ma charakter świadczenia głównego, a takowe nigdy nie uzależnia się od spełnienia wymogów do przyznania dodatku. Warunkiem przyznania *dodatku do zasiłku rodzinnego* jest istnienie prawa do *zasiłku rodzinnego*. Wobec tego w przypadku nie spełniania wymogów przyznania zasiłku rodzinnego nie może być mowy o prawie do dodatku[66].

Jednorazowa zapomoga wysokości 1000 zł oraz jednorazowe świadczenie w wysokości 4000 zł są świadczeniami niezależnymi od innych form pomocy. Zatem kryteria przyznawania tych form pomocy powinny być tożsame, a nie uzależnione od wymogów spełniania kryterium do „dodatku".

Idąc tym tokiem rozumowania - nie uzasadnionym było stosowanie przepisu o *dodatku*, w sytuacji kiedy zagadnienie dotyczy świadczenia głównego. Zatem skoro zgodnie z art. 15 b ust. 3 u.ś.r. opiekun przysposabiający dziecko może wystąpić o jednorazową zapomogę w terminie 12 miesięcy od dnia przysposobienia dziecka, to niezrozumiałym jest dlaczego w przypadku jednorazowego świadczenia pieniężnego - złożenie wniosku w terminie 12 miesięcy liczone jest od dnia narodzin dziecka, a nie od daty przysposobienia dziecka. Jest to wysoce niesprawiedliwe i krzywdzące rodzica adopcyjnego.

Powszechnie wiadomym jest, iż procedura adopcyjna w wielu przypadkach trwa dłużej niż 12 miesięcy. Trudno zatem racjonalnie wytłumaczyć, dlaczego tożsamy zapis ustawy nie pojawił się przy instytucji *jednorazowego świadczenia* w wysokości 4000 zł. Rozwiązaniem godnym rozważenia wydaje się również możliwość zawieszenia 12 miesięcznego okresu liczonego od dnia narodzin dziecka na czas trwania procedury adopcyjnej.

Wobec powyższego, działając na podstawie art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922) ponownie zwracam się do Pani Minister o podjęcie działań legislacyjnych, zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony praw i dobra dziecka przysposobionego oraz rodzica adopcyjnego w dostępie do świadczenia pieniężnego.

[66] por. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 25 kwietnia 2014 r., sygn. akt II SA/Po 47/14, LEX 1500393.

5. Wystąpienie generalne do Ministra Zdrowia w sprawie rosnącej wysokości dopłaty świadczeniodawcy do leku refundowanego Valcyte w postaci proszku (lek immunosupresyjny stosowany u dzieci po przeszczepach)

Warszawa, 24 kwietnia 2019 roku

ZSS.422.6.2019.KS

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze,

Stosownie do art. 10a ust. 1 i art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922) zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o podjęcie działań i udzielenie informacji w sprawie nadal występującego problemu z dostępem do immunosupresyjnego produktu leczniczego Valcyte[67] w postaci proszku do sporządzania roztworu doustnego (*Valganciclovirum* 50 mg/ml; EAN 5902768001082), stosowanego często u małoletnich pacjentów po przeszczepach, w przypadku przeciwwskazań do stosowania walgancyklowiru w stałej doustnej postaci farmaceutycznej. Ograniczenia te wynikają z bardzo wysokiej ceny ww. leku, czego przyczyną jest stale wzrastająca wysokości dopłaty świadczeniobiorcy do tego refundowanego produktu leczniczego. Aktualnie ww. lek kosztuje 931,07 zł za jedno opakowanie.

Problem dotyczący wzrastającej ceny ww. leku[68] rozpoczął się w lipcu 2017 r., kiedy to wysokość dopłaty świadczeniodawcy do ww. refundowanego produktu leczniczego wzrosła z 3,20 zł do 666,79 zł. W kolejnych obwieszczeniach *w sprawie wykazu*

[67] Valcyte, proszek do sporządzania roztworu doustnego, 50 mg/ml jest refundowanym produktem leczniczym, który znajduje się w grupie limitowej: 116.0, Leki przeciwwirusowe - walgancyklowir – postacie do stosowania doustnego. Zakres wskazań objętych refundacją dla tego leku to: Zakażenie wirusem cytomegalii u pacjentów poddawanych przeszczepom narządów miąższowych - profilaktyka po zakończeniu hospitalizacji związanej z transplantacją do 110 dni po przeszczepie – w przypadku udokumentowanych przeciwwskazań do stosowania walgancyklowiru w stałej doustnej postaci farmaceutycznej; Zakażenie wirusem cytomegalii u pacjentów poddawanych przeszczepom nerek - profilaktyka po zakończeniu hospitalizacji związanej z transplantacją do 200 dni po przeszczepie – w przypadku udokumentowanych przeciwwskazań do stosowania walgancyklowiru w stałej doustnej postaci farmaceutycznej. Zakres wskazań pozarejestracyjnych objętych refundacją, określony tego leku to: <1>zakażenie wirusem cytomegalii u pacjentów poddawanych przeszczepom kończyny, rogówki, szpiku, tkanek lub komórek - profilaktyka po zakończeniu hospitalizacji związanej z transplantacją do 110 dni po przeszczepie - w przypadku udokumentowanych przeciwwskazań do stosowania walgancyklowiru w stałej doustnej postaci farmaceutycznej; <2>zakażenia wirusem cytomegalii po transplantacji narządów lub szpiku - leczenie – w przypadku udokumentowanych przeciwwskazań do stosowania walgancyklowiru w stałej doustnej postaci farmaceutycznej; zakażenia wirusem Ebsteina-Barr po transplantacji narządów lub szpiku - leczenie - w przypadku udokumentowanych przeciwwskazań do stosowania walgancyklowiru w stałej doustnej postaci farmaceutycznej. Lek jest wydawany świadczeniobiorcy za odpłatnością ryczałtową.

[68] Sprawa była przedmiotem wystąpień Rzecznika Praw Dziecka w latach 2017 i 2018 – znak sprawy: ZSS.422.29.2017.KS

refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych wysokość ww. dopłaty stale wzrastała. Analizując rok 2018 sytuacja ta kształtowała się następująco:

OBWIESZCZENIE MINISTRA ZDROWIA	Urzędowa cena zbytu	Cena detaliczna	Wysokość limitu finansowania	Wysokość dopłaty świadczeniobiorcy
Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2017 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych na 1 stycznia 2018 r.	955,80 zł	1021,08 zł	206,80 zł	817,48 zł ↑
Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 26 lutego 2018 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych na 1 marca 2018 r.	955,80 zł	1020,55 zł	185,28 zł ↓	838,47 zł ↑
Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 26 kwietnia 2018 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych na 1 maja 2018 r.	955,80 zł	1019,96 zł	163,75 zł ↓	859,41 zł ↑
Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 29 czerwca 2018 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych na 1 lipca 2018 r.	955,80 zł	1019,39 zł	151,91 zł ↓	870,68 zł ↑
Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 29 sierpnia 2018 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych na 1 września 2018 r.	955,80 zł	1017,34 zł	109,94 zł ↓	910,60 zł ↑
Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 26 października 2018 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych na 1 listopada 2018 r.	955,80 zł	1016,60 zł	94,87 zł ↓	924,93 zł ↑

Rok 2019 r. również nie przyniósł zmian w tym zakresie:

OBWIESZCZENIE MINISTRA ZDROWIA	Urzędowa cena zbytu	Cena detaliczna	Wysokość limitu finansowania	Wysokość dopłaty świadczeniobiorcy

Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 27 grudnia 2018 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych na 1 stycznia 2019 r.	955,80 zł	1016,60 zł	94,87 zł	924,93 zł
Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 27 lutego 2019 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych na 1 marca 2019 r.	955,80 zł	1016,29 zł	88,42 zł ↓	931,07 zł ↑

Rzecznik Praw Dziecka zdaje sobie sprawę, że wprowadzanie nowych, tańszych, skutecznych i bezpiecznych produktów leczniczych − zawierających m.in. substancję czynną *Valganciclovirum*, w ramach grupy limitowej *116.0, Leki przeciwwirusowe - walgancyklowir – postacie do stosowania doustnego* − jest zasadne. Jak wskazywał już Minister Zdrowia: „*Wprowadzanie do refundacji leków generycznych i biorównoważnych ma za zadanie obniżenie kosztów leczenia przy uzyskaniu takiego samego efektu klinicznego*”[69]. Niemniej, w przypadku leku Valcyte jest to jedyny lek z tej grupy limitowej, który dostępny jest w innej niż stała postaci farmaceutycznej, a zatem jest szczególnie istotny dla małoletnich pacjentów po przeszczepach. Wprowadzenie nowych, tańszych odpowiedników powoduje obniżenie limitu finansowania w grupie limitowej, pociągając za sobą wzrost dopłat do leków, których cena detaliczna się nie zmienia w tym czasie i przekracza limit finansowania. W przypadku leków, których cena detaliczna przekracza limit finansowania, pacjent oprócz opłaty ryczałtowej pokrywa różnicę między ceną detaliczną a limitem finansowania. Sytuacja ta dotyczy właśnie produktu leczniczego Valcyte. To w praktyce oznacza, że rodzice czy opiekunowie dzieci po przeszczepach (którzy muszą często kupić także wiele innych i nierzadko drogich leków) na Valcyte w postaci proszku do sporządzania roztworu doustnego muszą wydać prawie 2 000 zł miesięcznie - większość dzieci przyjmujących ten lek musi przyjmować go w ilości odpowiadającej dwóm opakowaniom miesięcznie i to przez dłuższy czas.

W listopadzie 2018 r. Minister Zdrowia poinformował, że w związku z utrzymującymi się wysokimi dopłatami do leku Valcyte oraz celem ułatwienia dostępu do tego leku

[69] Pismo z 05.11.2018 r. PLR.4604.774.2018.PB do Rzecznika Praw Dziecka

doprowadził do przekazania świadczeniodawcom przez firmę farmaceutyczną produkującą ten lek puli bezpłatnych opakowań tego produktu leczniczego. Rozpoczęto także rozmowy w zakresie obniżenia kosztów leczenia tym lekiem.

Mając na uwadze powyższe, uprzejmie proszę o udzielenie informacji, jakie obecnie jest stanowisko i decyzje Roche Polska sp. z o.o. w sprawie dalszego bezpłatnego przekazywania leku Valcyte świadczeniodawcom.

Proszę również o wskazanie, jaki jest aktualny etap rozmów na temat obniżenia kosztów leczenia ww. produktem leczniczym. Należy zauważyć, że 29 października 2018 r. (PLR.4604.726.2018.PB) Minister Zdrowia skierował do Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji (dalej: Agencja lub AOTMiT) zlecenie przygotowania materiałów analitycznych, opinii Prezesa ww. Agencji i opinii Rady Przejrzystości w sprawie ewentualnego wydzielenia leku Valcyte w postaci proszku do sporządzania roztworu doustnego, do oddzielnej grupy limitowej. Z dostępnych informacji[70] wynika, że 2 listopada 2018 r. Agencja ukończyła opracowanie dla Rady Przejrzystości nt. *utworzenia odrębnej grupy limitowej dla leku Valcyte (walgancyklowir) proszek do sporządzania roztworu doustnego* (nr OT.4320.21.2018). Dnia 5 listopada 2018 r. Rada Przejrzystości w opinii nr 293/2018 uznała za niezasadne objęcie refundacją Valcyte w postaci proszku w odrębnej grupie limitowej. Dotychczas nie opublikowano opinii Prezesa AOTMiT.

[70] http://bipold.aotm.gov.pl/index.php/zlecenia-mz-2018/883-materialy-2018/5771-203-2018-zlc

6. Wystąpienie generalne do Ministra Zdrowia w sprawie uregulowania i wprowadzenia zmian w przepisach prawa w zakresie reklamy wyrobów medycznych i suplementów diety, w szczególności tych dla dzieci

Warszawa, 24 kwietnia 2019 roku

ZSS.422.37.2018.KS

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze,

Nawiązując do korespondencji prowadzonej w sprawie ZSS.422.37.2018.KS, na wstępie dziękuję za wyrażone w piśmie[71] Pana Ministra stanowisko, że Minister Zdrowia – tak jak Rzecznik Praw Dziecka − widzi konieczność uregulowania i wprowadzenia zmian w przepisach prawa w zakresie reklamy wyrobów medycznych i suplementów diety, w szczególności w odniesieniu do reklamy kierowanej do dzieci.

Z zadowoleniem przyjąłem, że kwestia ta stała się również przedmiotem zainteresowania i działań:

1. Prezesa Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych - który podjął prace legislacyjne nad *projektem ustawy o wyrobach medycznych* (w którym możliwe będzie wprowadzenie przepisów regulujących rynek reklamy wyrobów medycznych);
2. Krajową Radę Radiofonii i Telewizji, która dostrzega potrzebę zmian w przepisach dotyczących reklamy suplementów diety i żywności - propozycje zmian do nowelizacji ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 361), w zakresie suplementów diety oraz żywności specjalnego przeznaczenia medycznego w 2018 r. wpłynęły do Ministerstwa Zdrowia;
3. Głównego Inspektora Sanitarnego, który wspólnie z Ministrem Zdrowia od 2017 r. prowadzi prace nad wprowadzeniem zmian do ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1541 z późn. zm.), zmierzających do wyeliminowania problemów związanych

[71] Pismo z 15.12.2018 PLO.073.40.2018

z prezentowaniem i reklamowaniem suplementów diety w sposób niezgodny z przepisami prawa żywnościowego (propozycje te mają zapewnić skuteczniejszy nadzór nad rynkiem suplementów diety, w tym uregulować kwestie prezentacji reklamy i suplementów diety w odniesieniu do dzieci).

Według danych Instytut Monitorowania Mediów (IMM) w mediach największy budżet na reklamy przeznaczyła właśnie branża farmaceutyczna, której wydatki w 1 kwartale 2019 r. wyniosły 41 % spośród wszystkich przeanalizowanych branż. Wydatki branży farmaceutycznej w tym okresie wyniosły 1,266 mld zł na promocję w telewizji, prasie i radio. „Kwota ta jest niemal o ponad 355 mln większa od tej, którą na reklamę przeznaczyła branża handlowa. Sumy te istotnie przekraczają budżety pozostałych branż. Największe kwoty inwestowane są w reklamy telewizyjne (średnio po 60 proc.), gdzie np. branża farmaceutyczna przeznaczyła na reklamę ponad 882 mln zł. (…)" W 1 kwartale 2019 roku największe budżety w branży farmaceutycznej zostały przeznaczane na preparaty wspomagające w czasie przeziębiania i grypy (27 %) oraz środki przeciwbólowe (18 %). Inwestowano również w promocję m.in. suplementów diety witamin i minerałów, a także preparatów pielęgnacyjnych.[72]

W szczególności rynek suplementów diety rozwija się w Polsce bardzo dynamicznie. Jak wskazała Najwyższa Izba Kontroli (NIK) w informacji z 2017 r. na temat wyników kontroli pt. „Dopuszczenie do obrotu suplementów diety"[73]: „badania wykazują, że rynek ten w latach 2017-2020 będzie rozwijał się w tempie ok. 8 proc. rocznie".[74] NIK zwróciła m.in. uwagę na problem „oszukańczych praktyk", jakie stosują producenci i dystrybutorzy suplementów diety, „którzy - kreując popyt - reklamują nierzadko suplementy jako równoważne produktom leczniczym."[75] Przykładem takiego działania producenta suplementu diety jest sprawa preparatu zawierającego magnez, w formie żelków, przeznaczonego dla dzieci. Z opublikowanej w 2018 r. informacji[76] Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów zakwestionował reklamy tego suplementu diety dla dzieci, które były emitowane w telewizji, radiu i Internecie od kwietnia 2016 r. do marca 2017 r. Zdaniem UOKiK przekaz mógł wprowadzać konsumentów w błąd. Zastrzeżenia UOKiK do tych reklam były następujące[77]:

[72] IMM Raporty: https://www.imm.com.pl/ponad-miliard-zlotych-wydala-branza-farmaceutyczna-na-reklame-w-pierwszym-kwartale-raport-imm-wydatki-reklamowe-w-wybranych-branzach-w-q1-2019/
[73] LLO.430.002.2016 Nr ewid. 195/2016/P/16/078/LLO
[74] Najwyższa Izba Kontroli 10.02.2017 r. https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-dopuszczaniu-do-obrotu-suplementow-diety.html
[75] Ibidem
[76] Informacja UOKiK https://www.uokik.gov.pl/aktualnosci.php?news_id=14027
[77] Ibidem

1. „Reklamy sugerowały, że powszechnym powodem kłopotów dzieci z aktywnością fizyczną, koncentracją czy rozdrażnieniem jest brak magnezu i że rozwiąże je podanie żelków. Tymczasem przyczyny tych problemów mogą być różne, podobnie jak sposoby ich rozwiązania, np. zmiana diety lub trybu życia, wizyta u lekarza. Przekaz reklamowy mógł się przyczynić do osłabienia czujności rodziców i zlekceważenia stanu dziecka." Jak wskazał UOKIK dalej: „Jednoznaczny odbiór tej reklamy potwierdzają badania TNS Polska, przeprowadzone na zlecenie UOKiK. 92 proc. ankietowanych uważa, że samopoczucie chłopca poprawia się pod koniec scenki."
2. „Z ust lektora w reklamach telewizyjnej i internetowej ani razu nie padło określenie *suplement diety*. Przez 5 sekund przewijał się na dole ekranu napisany bardzo małą czcionką komunikat, który informował, że suplement diety to środek spożywczy." Jak stwierdził UOKiK, przeciętny odbiorca nie miał szans zapoznać się z tymi informacjami bez pauzowania spotu, a może nawet powiększania tekstu. Jednocześnie duży napis u góry ekranu głosił, że żelki są dostępne w aptece. Konsumenci mogli odnieść mylne wrażenie, że jest to produkt leczniczy.
3. W reklamach wykorzystano autorytet pedagoga szkolnego, który był głównym bohaterem reklamy i w spocie zachęcał rodziców do podawania dziecku preparatu z magnezem w formie żelków (jako remedium na kłopoty dziecka z aktywnością fizyczną, koncentracją czy rozdrażnieniem). UOKiK podał, że „Jak wykazały badania TNS Polska, jego rekomendacja [pedagoga szkolnego] przekonuje 68 proc. badanych rodziców, bo zawód ten cieszy się zaufaniem społecznym. Tymczasem pedagog nie ma kompetencji do udzielania porad leczniczych. Oczekuje się od niego próby analizy problemu, rozmowy o trudnościach, skierowania do specjalisty, np. lekarza, a nie rekomendowania parafarmaceutyków."

Innym przykładem – na marginesie należy dodać, że sprawa dotyczy tego samego producenta co w ww. przypadku – jest suplement diety dla dzieci, na dolegliwości związane z zatokami.[78] Zdaniem UOKiK suplement ten był prezentowany tak, aby sprawiały wrażenie, że mają właściwości lecznicze. Jak podała UOKiK: „Na zlecenie UOKiK, TNS sprawdził, jak

[78] Informacja UOKiK https://www.uokik.gov.pl/aktualnosci.php?news_id=13747&news_page=1

widzowie odbierali kwestionowane reklamy. Wyniki badań potwierdzają zarzuty postawione przez urząd, znaczna część badanych konsumentów myśli, że produkty te mają właściwości lecznicze. Widzowie postrzegają te suplementy diety jako produkty, które są skuteczne w przypadku dolegliwości związanych z zatokami."

Reklamy wyrobów medycznych i suplementów diety dla dzieci często stworzone są w taki sposób, aby rodzic oglądając je nabrał przekonania, że prezentowany produkt jest lekiem, który szybko, bezpiecznie i skutecznie pomoże rozwiązać problem zdrowotny dziecka. Akcja takich reklam nierzadko odbywa się w miejscu sugerującym, że jest to gabinet lekarski.

Jak już Rzecznik Praw Dziecka wskazywał w skierowanym do Ministra Zdrowia piśmie z 26 września 2018 r. ZSS.422.37.2018.KS wyroby medyczne oraz suplementy diety nie są objęte szczegółowymi przepisami określającymi formę dozwolonej reklamy. Nie oznacza to oczywiście całkowitej dowolności w prezentowaniu tych produktów, o czym świadczy m.in. przykład działania UOKiK, który sposób reklamowania może uznać za nieuczciwą praktykę rynkową albo nawet praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów. Niemniej - analogicznie jak w przypadku konkretnego uregulowania zasad reklamowania produktów leczniczych, o czym mowa w rozdziale 4 ustawy z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 499) - kwestia reklamowania suplementów diety oraz wyrobów medycznych, w szczególności przez naocznych dla dzieci, powinna zostać doregulowana.

Mając na uwadze powyższe, stosownie do art. 10a ust. 1 i art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się z uprzejmą prośbą o przekazanie aktualnych informacji na temat etapu działań określonych na wstępie niniejszego wystąpienia tj.:

1) etapu prac nad *projektem ustawy o wyrobach medycznych;*
2) etapu prac nad wprowadzeniem zmian do ustawy bezpieczeństwie żywności i żywienia;
3) etapu prac nad zmianami w przepisach dotyczących reklamy suplementów diety i żywności w ramach nowelizacji ustawy o radiofonii i telewizji.

7. Wystąpienie generalne do Ministra Zdrowia w sprawie świadczeń udzielanych przez położną POZ – „wizyta patronażowa" i „porada laktacyjna" (wniosek o zmiany w koszyku świadczeń gwarantowanych – rozszerzenie świadczeń położnej POZ)

Warszawa, 27 czerwca 2019 roku

ZSS.422.12.2019.KS

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze,

Zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922) Rzecznik Praw Dziecka działa na rzecz ochrony praw dziecka, w szczególności prawa do życia i ochrony zdrowia. Działania Rzecznika w tym obszarze dotyczą m.in. opieki sprawowanej nad noworodkiem w ramach szeroko rozumianej opieki okołoporodowej.

31 stycznia 2019 r. Rada Taryfikacji zapoznała się z zebranymi danymi kosztowymi w zakresie taryfikowanych świadczeń gwarantowanych obejmujących świadczenia gwarantowane z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, udzielanych przez położną POZ – wizyta patronażowa i porada laktacyjna. Rada przeprowadziła także konsultacje z przedstawicielami świadczeniodawców realizujących ww. świadczenia. W wyniku dyskusji Rada uznała, że wprowadzenie nowej taryfy muszą poprzedzić zmiany w koszyku świadczeń gwarantowanych. Zdaniem Rady Taryfikacji wskazane jest stworzenie nowych produktów rozliczeniowych tj. porady laktacyjnej udzielanej po okresie 2 miesiąca życia oraz zwiększenie dostępu do wizyt patronażowych dla wcześniaków (poprzez zwiększenie liczby wizyt lub wydłużenie okresu, w którym wizyty mogą się odbywać).

Mając na uwadze te – jak uważam – zasadne propozycje Rady Taryfikacji 18 kwietnia 2019 r. wystąpiłem do Pani Leokadii Jędrzejewskiej Konsultanta Krajowego w dziedzinie pielęgniarstwa ginekologicznego i położniczego z prośbą o przedstawienie opinii w tej sprawie.

Obecnie, zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie standardu organizacyjnego opieki okołoporodowej[79] (dalej: rozporządzenie

[79] Dz. U. poz. 1756

w sprawie standardu organizacyjnego opieki okołoporodowej) za prowadzenie edukacji przedporodowej, która obejmuje wymiar godzin dostosowany do potrzeb kobiety ciężarnej, z uwzględnieniem zajęć teoretycznych i praktycznych realizowanych w formie indywidualnej lub grupowej, odpowiada położna.[80] Ramowy program edukacji przedporodowej dotyczący okresu poporodowego (połóg) obejmuje w szczególności m.in. karmienie piersią i wsparcie w laktacji, w tym rozwiązywanie problemów związanych z laktacją.

W części dotyczącej opieki nad noworodkiem przepisy ww. rozporządzenia stanowią, że położna[81] odpowiedzialna za opiekę nad noworodkiem m.in. nadzoruje pierwsze karmienie piersią. W dniu wypisu ze szpitala sporządza się i wydaje przedstawicielom ustawowym zewnętrzną dokumentację medyczną noworodka, zawierającą w szczególności informacje dotyczące m.in. wydanych zaleceń żywieniowych, pielęgnacyjnych, przeprowadzonego instruktażu matki w zakresie przystawiania do piersi i zasad karmienia piersią oraz niezbędnych konsultacji specjalistycznych.

Przepisy rozporządzenia w sprawie standardu organizacyjnego opieki okołoporodowej stanowią, że w ramach opieki nad noworodkiem należy zapewnić warunki prawidłowej laktacji i odżywiania noworodka.[82] W ramach opieki sprawowanej w czasie połogu położnicy

---

[80] Edukacja przedporodowa w formie indywidualnej jest również obowiązkiem lekarza położnika.

[81] Opieka − sprawowana w oddziale porodowym lub innej jednostce lub komórce organizacyjnej podmiotu o tym profilu − pielęgnacyjna nad położnicą i noworodkiem jest realizowana przez położną.

[82] Przez:

1) dostarczenie matce przez położną sprawującą opiekę nad matką i dzieckiem informacji spójnych i zgodnych z aktualną wiedzą na temat laktacji w zakresie korzyści i metod karmienia piersią lub mlekiem kobiecym;

2) przeprowadzenie instruktażu matki w zakresie prawidłowej pozycji i sposobu przystawienia dziecka do piersi uwzględniającego informację, że we wczesnym okresie karmienia piersią należy podejmować próby przystawienia noworodka do piersi do kilkunastu razy na dobę na przynajmniej 15 minut do każdej piersi, a jeżeli noworodek nie budzi się, należy go budzić do karmienia po 3-4 godzinach, licząc od początku ostatniego karmienia, z wyjątkiem pierwszych dwunastu godzin życia dziecka, kiedy z powodu obniżonej aktywności dziecka wybudzanie nie jest wymagane co trzy godziny;

3) zachęcanie matki do przystawiania noworodka do piersi po zaobserwowaniu wczesnych oznak głodu (czuwanie i zwiększona aktywność, poruszanie ustami, odruch szukania);

4) dokonywanie, w pierwszych dniach po urodzeniu, bieżących obserwacji cech dobrego przystawienia i pozycji przy piersi oraz objawów skutecznego i nieskutecznego karmienia (w szczególności liczba karmień, stolców i mikcji na dobę, czas trwania i rytm odgłosu połykania podczas karmienia, przyrost masy tzw. wskaźniki skutecznego karmienia), których wyniki są odnotowywane w dokumentacji medycznej; w przypadku stwierdzenia nieskutecznego karmienia piersią należy zdiagnozować problem na podstawie oceny umiejętności ssania i wdrożyć postępowanie zgodnie z aktualną wiedzą na temat laktacji w celu umożliwienia skutecznego nakarmienia noworodka mlekiem matki z piersi, a jeżeli nie jest to możliwe - odciągniętym mlekiem matki. Należy przy tym uwzględnić prawidłowy dobór metody dokarmiania, który zgodnie z aktualną wiedzą nie zwiększy ryzyka pojawienia się problemów ze ssaniem piersi i laktacją. Diagnozę i przeprowadzone postępowanie należy odnotować w dokumentacji medycznej;

5) podawanie sztucznego mleka początkowego wyłącznie na zlecenie lekarza lub zgodnie z decyzją matki, po wcześniejszym udzieleniu jej informacji o takim żywieniu;

6) przeprowadzenie instruktażu ręcznego pozyskiwania pokarmu, a w szczególności siary dla noworodka;

7) niestosowanie, w okresie stabilizowania się laktacji, smoczków w celu uspokajania noworodka;

8) zapewnienie każdej potrzebującej matce sprzętu do skutecznego pozyskiwania mleka kobiecego;

9) noworodkowi przedwcześnie urodzonemu, w tym o znacznej niedojrzałości, który nie może być karmiony mlekiem biologicznej matki, zaleca się podawanie mleka z banku mleka kobiecego zgodnie z aktualnymi zaleceniami Światowej Organizacji Zdrowia. Równolegle rekomenduje się prowadzenie działań na rzecz stymulacji laktacji u matki dziecka;

10) w podmiocie wykonującym działalność leczniczą sprawującym opiekę nad kobietami w okresie ciąży, po porodzie i noworodkami nie prowadzi się działań reklamowych i marketingowych związanych z preparatami do początkowego żywienia niemowląt i przedmiotów służących do karmienia niemowląt, aby zmniejszyć ryzyko przedwczesnej rezygnacji z karmienia piersią.

i jej dziecku należy zapewnić ciągłą profesjonalną opiekę w miejscu zamieszkania albo pobytu. Opieka nad położnicą obejmuje w szczególności m.in. ocenę laktacji. Opieka nad noworodkiem obejmuje w szczególności ocenę odżywiania - sposobu karmienia (wyłącznie piersią, odciąganym pokarmem matki, mieszanką sztuczną, karmienie łączone), przebiegu karmienia (częstość, długość, wielkość porcji, oznaki głodu, nasycenia) oraz obecności zaburzeń czynnościowych jelitowych (ulewanie pokarmu, kolka jelitowa, inne).

Położna wykonuje nie mniej niż cztery wizyty (pierwsza wizyta odbywa się nie później niż w ciągu 48 godzin od otrzymania przez położną zgłoszenia urodzenia dziecka).[83]

Zgodnie z załącznikiem nr 3 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 86 z późn. zm.) świadczenia gwarantowane położnej podstawowej opieki zdrowotnej obejmują: wizytę realizowaną w warunkach ambulatoryjnych; wizytę realizowaną w domu świadczeniobiorcy, w przypadkach uzasadnionych medycznie; wizytę patronażową,[84] wizytę profilaktyczną.[85]

W opinii z 30 maja 2019 r. Konsultant Krajowa w dziedzinie pielęgniarstwa ginekologicznego i położniczego wskazała, że promocja właściwego żywienia niemowląt, w tym zapewnienie matkom i małym dzieciom właściwego poradnictwa laktacyjnego oraz wspieranie ich w wyłącznym karmieniu piersią przez 6 miesięcy jest istotnym zagadnieniem. Podejmowane w ostatnich latach działania regionalne i krajowe[86] nie przyniosły oczekiwanych rezultatów, czego dowodem jest zmniejszająca się liczba dzieci karmionych mlekiem matki po 1 miesiącu życia. Jak podała Pani Konsultant 70% noworodków (do 1 miesiąca życia) karmionych jest piersią jednak w kolejnych miesiącach liczba ta maleje do

---

[83] Podczas wizyt położna w szczególności m.in.: ocenia stan zdrowia położnicy i noworodka; obserwuje i ocenia rozwój fizyczny dziecka oraz przyrost masy ciała; udziela porad na temat opieki nad noworodkiem i jego pielęgnacji; ocenia, w jakim stopniu położnica stosuje się do zaleceń położnej dotyczących opieki i pielęgnacji noworodka; zachęca matkę do karmienia naturalnego, udziela porady laktacyjnej z uwzględnieniem oceny anatomii i fizjologii piersi matki i jamy ustnej dziecka, oceny techniki karmienia, umiejętności ssania i skuteczności karmienia oraz czynników ryzyka niepowodzenia w laktacji, pomaga w rozwiazywaniu problemów związanych z laktacją; prowadzi edukację zdrowotną, ze szczególnym uwzględnieniem m.in.: odżywiania matki karmiącej, korzyści z karmienia piersią. Po ukończeniu przez dziecko 8. tygodnia życia opiekę nad nim sprawuje pielęgniarka podstawowej opieki zdrowotnej, a opiekę nad matką z uwzględnieniem wsparcia w zakresie karmienia piersią i poradnictwa laktacyjnego kontynuuje położna.

[84] zgodnie z warunkami określonymi w części II załącznika nr 3

[85] Świadczenia gwarantowane położnej podstawowej opieki zdrowotnej są realizowane z zachowaniem następujących warunków: świadczeniodawca zapewnia dostępność do świadczeń położnej podstawowej opieki zdrowotnej w miejscu ich udzielania od poniedziałku do piątku, w godzinach pomiędzy 8:00 a 18:00, z wyłączeniem dni ustawowo wolnych od pracy, zgodnie z harmonogramem pracy świadczeniodawcy; w przypadkach uzasadnionych stanem zdrowia świadczeniobiorcy świadczenie jest udzielane w dniu zgłoszenia; w pozostałych przypadkach wynikających z zakresu zadań położnej podstawowej opieki zdrowotnej świadczenia są udzielane w terminie uzgodnionym ze świadczeniobiorcą; świadczenia realizowane na podstawie zlecenia lekarskiego lub skierowania są wykonywane zgodnie z terminami określonymi w treści zlecenia lub skierowania.

[86] m.in. w ramach : Programu Promocji Karmienia Piersią, „10 kroków do udanego karmienia piersią", Programu Poprawy Opieki Perinatalnej, Narodowego Programu Zdrowia, standardów opieki okołoporodowej

49% (niemowlęta w okresie 2-6 miesiąca życia) − co ma wpływ na zdrowie dzieci w dalszym okresie życia. Średnio 30% noworodków jest dokarmianych mlekiem modyfikowanym w okresie pobytu w szpitalu po porodzie. Zdaniem Pani Konsultant *„Stan taki wymaga radykalnych działań, które mogłyby przyczynić się do poprawy sytuacji w zakresie optymalnego żywienia niemowląt szczególnie przez pierwszych 6 miesięcy życia dziecka. Uwzględniając niekorzystną sytuację w zakresie karmienia piersią w Polsce, Zespół Ekspertów uczestniczący w opracowaniu standardów organizacyjnych opieki okołoporodowej na wniosek położnych członków Zespołu podjął decyzję o umieszczeniu w standardach programu ramowego edukacji przedporodowej tematów związanych z karmieniem piersią i wsparciem matek karmiących piersią, jako ważnych elementów edukacji zdrowotnej, które powinny pozytywnie wpłynąć na poprawę sytuacji. Konsultant Krajowa w dziedzinie pielęgniarstwa ginekologicznego i położniczego w 2016 r. wystosowała wniosek do Centrali Narodowego Funduszu Zdrowia wraz z projektem uzupełniających wizyt laktacyjnych po 2 m. życia dziecka realizowanych przez położne POZ w środowisku zamieszkania rodziców. Natomiast projekt poradni laktacyjnej finansowanej ze środków NFZ na wzór nocnej, świątecznej opieki zdrowotnej przesłała w 2018 r. do Departamentu Analiz i Strategii w Ministerstwie Zdrowia. Żadna z tych propozycji nie doczekała się pomyślnego finału.*[87] *(…) Obowiązujące przepisy prawa uwzględniają w wielu zapisach karmienie piersią, obligują położne do zapewnienia warunków prawidłowej laktacji i odżywiania noworodka w okresie pobytu w szpitalu bezpośrednio po porodzie jak i w środowisku domowym. Zakres zadań położnej wynikający z obowiązujących aktów prawnych realizowanych w okresie okołoporodowym jest bardzo szeroki ale nie obejmuje w sposób systemowy opieki laktacyjnej po drugim miesiącu życia dziecka. Efektem rozszerzonej porady laktacyjnej obejmującej diagnozowanie zaburzeń laktacyjnych, podejmowanie działań leczniczych, rehabilitacyjnych wobec matki i dziecka mające na celu łagodzenie, usuwanie czynników uniemożliwiających prawidłowy przebieg laktacji ma być zwiększenie liczby dzieci karmionych wyłącznie piersią do 6 m. życia oraz liczby dzieci karmionych mlekiem matki nawet do 2 lat. Przedłużenie wizyt położnej podstawowej opieki zdrowotnej po 2 miesiącu sprawowanej opieki jest niezmiernie potrzebne. Wprowadzenie ponadstandardowej porady laktacyjnej zagwarantowałoby matkom karmiącym piersią lub mlekiem matki, noworodkom/niemowlętom stały dostęp do tego*

[87] Polskie Towarzystwo Położnych w styczniu 2019 r. wydało rekomendacje S*tandard porady laktacyjnej położnej POZ,* które przesłano do Ministerstwa Zdrowia celem ich wykorzystania.

świadczenia bez obciążania finansowego. (...) zdecydowanie popieram propozycję Rady Taryfikacji, która jest zasadna i bardzo potrzebna, na co niejednokrotnie zwracała uwagę Naczelna Rada Pielęgniarek i Położnych, Polskie Towarzystwo Położnych, Ogólnopolskie Stowarzyszenie Położnych Rodzinnych."

Mając na uwadze powyższe, stosownie do art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pana Ministra z prośbą o podjęcie działań na rzecz noworodków i o przedstawienie informacji o działaniach resortu zdrowia w kwestii wprowadzenia do koszyka świadczeń gwarantowanych nowych produktów rozliczeniowych , takich jak: porada laktacyjna udzielana przez położną POZ po 2 miesiącu życia oraz zwiększenie dostępności do wizyt patronażowych dla niemowląt urodzonych przedwcześnie. Ponownie chciałbym zaznaczyć, że zgodnie z opinią Pani Konsultant byłoby to *„zgodne z potrzebami i oczekiwaniami rodziców."* W ślad za prośbą Pani Konsultant zwracam się również z prośbą o zwrócenie szczególnej uwagi w ewentualnych pracach nad wprowadzeniem powyższego dzieciom z ciąż mnogich, wieloraczych, dla których wsparcie jest szczególnie potrzebne, a wręcz niezbędne.

8. **Wystąpienie generalne do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie braku możliwości uzyskania renty rodzinnej przez dziecko niepełnosprawne po śmierci rodzica pobierającego świadczenie pielęgnacyjne**

Warszawa, 27 czerwca 2019 roku

ZSS.422.9.2019.KK

Pani
Bożena Borys-Szopa
Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Szanowna Pani Minister,

na kanwie spraw wpływających do Biura dostrzegam problem związany z niedostatecznym zabezpieczeniem sytuacji dzieci niepełnosprawnych w przypadku śmierci rodzica sprawującego nad nimi wcześniej opiekę i pobierającego z tego tytułu świadczenie pielęgnacyjne.

Świadczenie pielęgnacyjne jest rekompensatą za rezygnację z pracy z uwagi na konieczność opieki nad osobą bliską, która jej wymaga. Spośród osób uprawnionych do ubiegania się o świadczenie pielęgnacyjne ustawodawca wymienia matkę lub ojca, opiekuna faktycznego dziecka, osobę będącą rodziną zastępczą spokrewnioną w rozumieniu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz inne osoby, na których, zgodnie z przepisami kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Zdarzają się sytuacje, gdy dzieci nie mogą uzyskać renty rodzinnej po zmarłym rodzicu, który z uwagi na długotrwałą opiekę nad dzieckiem nie spełnił warunków zawartych w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych[88]. Renta rodzinna jest bowiem świadczeniem pochodnym świadczenia, jakie przysługiwałoby osobie zmarłej, dlatego też w pierwszej kolejności rozpoznaniu podlega spełnienie przesłanek przez osobę zmarłą, a brak uprawnień osoby zmarłej do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, pociąga za sobą również brak uprawnień członków rodziny do renty rodzinnej po ubezpieczonym.

[88] Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1270 z późn. zm.).

Na mocy Konwencji o Prawach Dziecka[89] przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. *we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka* (art. 3 ust. 1). *W celu zagwarantowania i popierania praw zawartych w niniejszej Konwencji Państwa-Strony będą okazywały odpowiednią pomoc rodzicom oraz opiekunom prawnym w wykonywaniu przez nich obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci oraz zapewnią rozwój instytucji, zakładów i usług w zakresie opieki nad dziećmi* (art. 18 ust. 2). *Państwa-Strony uznają prawo dziecka niepełnosprawnego do szczególnej troski i będą sprzyjały oraz zapewniały, stosownie do dostępnych środków, rozszerzanie pomocy udzielanej uprawnionym do niej dzieciom oraz osobom odpowiedzialnym za opiekę nad nimi. Pomoc taka będzie udzielana na wniosek tych osób i będzie stosowna do warunków dziecka oraz sytuacji rodziców lub innych osób, które się nim opiekują* (art. 23 ust. 2).

Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej na władzy publicznej spoczywa obowiązek ochrony praw dziecka (art. 72). Konstytucja jest gwarantem zapewnienia *szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom w ciąży, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku* (art. 68 ust. 3). Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej ma uwzględnić dobro rodziny, a zwłaszcza tej która jest w trudnej sytuacji społecznej i materialnej (art. 71).

Dzieci z niepełnosprawnością należą do kręgu osób, które wymagają szczególnej opieki i troski. Z materiałów znajdujących się w moim posiadaniu wynika, że Ministerstwo również dostrzega sygnalizowany problem przy czym resort podjął już prace analityczne zmierzające do wprowadzenia stosownych zmian w obowiązujących przepisach.

Mając na względzie powyższe, na podstawie art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), uprzejmie proszę o wskazanie etapu zaawansowania prac mających na celu likwidację sygnalizowanego problemu.

[89] Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z późn. zm.).

9. **Wystąpienie generalne do Ministra Zdrowia o podjęcie działań na rzecz poprawy sytuacji dzieci cierpiących na *Epidermolysis bullosa* – Pęcherzowe oddzielanie się naskórka (wzrost dopłaty świadczeniobiorcy do refundowanych opatrunków – finansowanych we wskazaniu EB)**

Warszawa, 02 lipca 2019 roku

ZSS.422.14.2019.KS

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze,

Stosownie do art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922) zwracam się o podjęcie możliwie pilnie wszelkich dostępnych Panu Ministrowi działań na rzecz poprawy sytuacji dzieci cierpiących na *Epidermolysis bullosa* (EB) - Pęcherzowe oddzielanie się naskórka.

Zmiany wprowadzone *obwieszczeniem Ministra Zdrowia z dnia 27 czerwca 2019 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych na 1 lipca 2019 r.* spowodowały, że doszło do kolejnego już w ostatnich latach wzrostu dopłaty świadczeniobiorcy do opatrunków finansowanych we wskazaniu *Epidermolysis bullosa* (EB). Oznacza to, że kolejny raz w ciągu ostatnich lat znacznie wzrosną koszty pielęgnacji małych pacjentów z tą chorobą. Jak alarmują rodzice dzieci cierpiących na EB, *„Za tę samą liczbę i rodzaj opatrunków jeszcze w styczniu 2015 r. trzeba było zapłacić 372 zł, obecnie płacimy 4 014 zł miesięcznie, a od 1 lipca będziemy płacić 6 114 zł. Opatrunki to tylko część pielęgnacji. Niezbędne są również bandaże, gazy, igły, płyny do dezynfekcji, sól fizjologiczna, litry maści oraz dermokosmetyki, odżywki żywieniowe, witaminy, suplementy diety płatne w 100%. Miesięczny koszt pielęgnacji chorego na EB od 1 lipca będzie rzędu 8 tys. zł."*[90]

Z wykazu wyrobów medycznych refundowanych, stanowiącego załącznik do ww. obwieszczenia wynika, że od 1 lipca br. we wskazaniu: *Epidermolysis bullosa* refundowane są 174 różne wyroby medyczne, wśród nich ok. 16 % bezpłatnie, 40 % za dopłatą od 0,01 zł

[90] https://citizengo.org/pl/signit/171613/view?fbclid=IwAR3KXQroXzfQErJFFxwshUXsUYTB8B_9dXuFQax0GmlattGN0tOYIXneVSY

do 1,97 zł.[91] Najdroższymi opatrunkami nadal pozostają: Mepilex Transfer opatrunek jałowy, 15x20 cm² (opatrunek pierwotny z pianki poliuretanowej, przenoszący wysięk do opatrunku wtórnego), dla którego od 1 lipca 2019 r. dopłata świadczeniobiorcy wynosi 16,87 zł (w poprzednim obwieszczeniu[92] dopłata ta wynosiła 13,38 zł) oraz Allevyn Sacrum (opatrunek specjalistyczny - pianka poliuretanowa na okolicę krzyżową o rozmiarze 22cm x 22cm, 484 cm²) dla którego obecne obwieszczenie ustala dopłatę świadczeniodawcy w wysokości 17,80 zł (dopłata w porównaniu do poprzedniego obwieszczenia[93] – bez zmian).

Należy zauważyć, że wzrastające dopłaty do refundowanych opatrunków dla chorych na EB oraz zapewnienie im kompleksowej opieki zdrowotnej były przedmiotem wystąpień Rzecznika Praw Dziecka do Ministra Zdrowia w 2017 r.[94] W odpowiedzi[95] poinformowano, że ówczesny wzrost dopłaty świadczeniobiorcy do opatrunków stosowanych w EB spowodowany był zmianą podstawy limitu finansowania dwóch grup limitowych (*220.3 Opatrunki regulujące poziom wilgotności rany z dodatkami* oraz *220.6 Opatrunki regulujące wilgotności rany*). Ponadto wskazano wówczas, że w związku ze wzrostem dopłat do opatrunków finansowanych we wskazaniu *Epidermolysis bullosa*, jaki miał miejsce od 1 stycznia 2017 r., w Ministerstwie Zdrowia zorganizowane zostały spotkania z przedstawicielami firmy, która odpowiada za opatrunki Mepilex oraz m.in. z przedstawicielami organizacji pozarządowych związanych z ww. rozpoznaniem i przedstawicielami środowiska medycznego. Podczas spotkania Ministra z przedstawicielami organizacji pozarządowych i przedstawicielami środowiska medycznego omawiane były krótkoi długofalowe rozwiązania dotyczące kwestii zmian dopłat pacjenta do opatrunków stosowanych u pacjentów z EB. Resort zdrowia zapewnił wtedy, że jest w stałym kontakcie z przedstawicielami organizacji reprezentujących pacjentów oraz ekspertami z dziedziny dermatologii, którzy zadeklarowali merytoryczne wsparcie w celu rozwiązania kwestii zmian dopłat do ww. opatrunków.

[91] https://www.mp.pl/pacjent/pediatria/aktualnosci/badania/212316,chorzy-na-eb-zaplaca-za-opatrunki-wiecej-mz-proponuje-rozmowy?fbclid=IwAR1p39Feopnp7CybwpbRqMeSnk9k_XDo-nxtO4ODjPPAC-kLYP2QJFVbvMU\

[92] Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 30 kwietnia 2019 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych na 1 maja 2019 r.

[93] Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 30 kwietnia 2019 r. w sprawie wykazu refundowanych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych na 1 maja 2019 r.

[94] ZSS.422.1.2017.EK i ZSS.422.5.2017.EK

[95] PLA.4604.72.2017.1.1S0

Obecnie, w przytaczanym w mediach[96] stanowisku resortu zdrowia wskazuje się, że „*Ewentualne obniżenie dopłat pacjenta do opatrunków refundowanych w ww. wskazaniu byłoby możliwe na przykład poprzez obniżenie urzędowej ceny zbytu – wnioskodawca (producent) ma możliwość składania wniosków o obniżenie urzędowych cen zbytu produktów objętych refundacją. Obniżenie urzędowej ceny zbytu powoduje zmniejszenie różnicy między ceną detaliczną a limitem finansowania, więc w kolejnym wykazie produktów refundowanych może zmniejszyć dopłatę pacjenta*".[97] Drugim rozwiązaniem jest zmiana podstawy limitu finansowania.

Zdaję sobie sprawę z ograniczeń w podejmowaniu niektórych działań Ministra Zdrowia związanych z kształtowaniem wysokości dopłat świadczeniobiorcy do wyrobów medycznych - wynikających z przepisów ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 784 z późn. zm.), w tym zasad określonych w ramach trybu podejmowania decyzji w sprawie refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyrobów medycznych. Niemniej uważam, że obecna sytuacja dzieci cierpiących na EB i ich rodziców wymaga pilnego podjęcia przez resort zdrowia kompleksowej analizy problematycznych zagadnień związanych z diagnostyką i leczeniem ww. choroby - w tym także w zakresie dostępu do refundowanego leczenia. – tak, by doprowadzić do zmniejszenia kosztów ponoszonych przez i tak już skrajnie obciążone w tym zakresie rodziny.

Wobec powyższego proszę o przekazanie stanowiska Pana Ministra w przedstawionej sprawie i przekazanie informacji o działaniach (podjętych i planowanych) resortu zdrowia na rzecz dzieci cierpiących na EB.

[96] https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-06-28/8-tys-zl-za-specjalne-opatrunki-gdzie-sa-ci-co-mowia-ze-kobiety-maja-rodzic-chore-dzieci/
https://fakty.tvn24.pl/ogladaj-online,60/koszt-opatrunkow-dla-chorych-na-eb-wzrosnie-od-1-lipca,948916.html
https://echodnia.eu/radomskie/drastyczna-podwyzka-cen-opatrunkow-dla-chorych-na-eb-cialo-krzysia-z-radomia-to-wielka-rana-od-lipca-za-opatrunki-zaplaci-nawet/ar/c1-14242453

[97] https://www.mp.pl/pacjent/pediatria/aktualnosci/badania/212316,chorzy-na-eb-zaplaca-za-opatrunki-wiecej-mz-proponuje-rozmowy?fbclid=IwAR1p39Feopnp7CybwpbRqMeSnk9k_XDo-nxtO4ODjPPAC-kLYP2QJFVbvMU

10. **Wystąpienie generalne do Ministra Zdrowia w sprawie napojów energetyzujących i ich szkodliwego działania na dzieci – prośba o przedstawienie stanowiska resortu zdrowia w tej sprawie oraz o przekazanie informacji nt. prac legislacyjnych dot. wprowadzenia ograniczenia sprzedaży napojów energetycznych osobom poniżej 18 roku życia poza terenem jednostek systemu oświaty**

Warszawa, 18 lipca 2019 roku

ZSS.422.16.2019.BW

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze,

chciałbym zwrócić uwagę Pana Ministra na problem spożywania napojów energetyzujących przez dzieci. Po takie napoje sięgają już coraz młodsze dzieci, nawet kilkuletnie.

Napoje energetyzujące/energetyczne są to produkty spożywcze o charakterystycznym składzie, które powstały z myślą o osobach dorosłych i sportowcach, narażonych na wzmożony wysiłek psychiczny lub podejmujących intensywny wysiłek fizyczny. To środki specjalnego przeznaczenia żywieniowego, które powodują zwiększenie efektywności pracy w warunkach długotrwałego wysiłku fizycznego i psychicznego. Likwidują objawy zmęczenia, poprawiają samopoczucie, szybkość reakcji, koncentrację.[98] Napoje te mają w składzie głównie kofeinę, ale też można znaleźć inne substancje biologicznie aktywne: inozytol, karnitynę, taurynę, guaranę. Dodatkowo zawierają ekstrakty roślinne żeń-szeń, miłorząb japoński oraz węglowodany w postaci glukozy, sacharozy, fruktozy lub maltodekstryny. Zdarza się, że do tych napojów dodawane są także witaminy z grupy B oraz L-karnityna[99]. Skład napojów energetyzujących jest podobny do siebie, ilość kofeiny wynosi około 30 mg/100 ml w napoju. Zawartość tego związku w napoju energetyzującym (250 ml) jest zbliżona do filiżanki kawy i dostarcza od około 67 do 83 mg kofeiny. Kofeina nie jest składnikiem odżywczym, ale substancją psychoaktywną, stosowaną w żywności najczęściej ze względu na takie właśnie działanie fizjologiczne. Spożywanie jej w niewielkich ilościach

[98] Hoffmann M., Świderski F. Napoje energetyzujące i ich składniki funkcjonalne. Przem. Spoż. 2008; 9: 8–13

[99] dr n. med. Agnieszka Chrobot, Czy napoje energetyzujące powszechnie dostępne w sklepach zawierają substancje psychoaktywne? https://www.mp.pl/pytania/pediatria/chapter/B25.QA.15.6.12;
mgr inż. Wojciech Kłys, Napoje energetyzujące https://ncez.pl/abc-zywienia-/zasady-zdrowego-zywienia/napoje-energetyzujace-.

korzystnie stymuluje aktywność centralnego układu nerwowego, natomiast w przypadku większych dawek mogą pojawiać się objawy rozdrażnienia, niepokoju, napady lęku, bezsenność lub zaburzenia koordynacji ruchowej. Uważa się, że spożycie kofeiny przez zdrowe osoby dorosłe nie powinno być wyższe niż 400 mg na dobę, a według innych autorów, m.in. Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA), 400-450 mg dziennie, natomiast u dzieci – nie wyższe niż 2,5 mg dziennie na kilogram masy ciała[100].

Napoje energetyczne dostępne są na rynku polskim od 1995 r. Od kilku lat na świecie i w Polsce, obserwowany jest stały wzrost asortymentu napojów energetyzujących, które cieszą się coraz większą popularnością we wszystkich grupach wiekowych, a zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży.

Jak wynika z raportu Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA), opracowanego na podstawie danych z 16 krajów europejskich, ok. 18% dzieci w wieku 3-10 lat spożywa napoje energetyczne przynajmniej raz w roku. Po te napoje sięga więcej chłopców niż dziewczynek (odpowiednio 22% i 14%). Wśród badanych dzieci odsetek tych pijących napoje energetyzujące w Polsce i Rumunii wynosił 12%. Z tych badań wynika również, że przynajmniej raz w ciągu roku napoje energetyzujące spożywało ok. 19% badanych dzieci w wieku 6-10 lat. Okazało się również, że napoje te piją dzieci nawet w wieku 3-5 lat (ok. 2% badanych). Spożycie napojów energetycznych raz w roku można uznać za stosunkowo bezpieczne. Niestety wśród dzieci, które je piją, ok. 16% osób w wieku 3-10 lat deklarowało, że robi to 3-5 razy w tygodniu, a ok. 6% ankietowanych wskazywało, że spożywa je prawie każdego dnia. Jak wynika z tych badań, ok. 56% dzieci deklarowało, że tygodniowo wypija 1 szklankę tego napoju, ok. 24% - 2 szklanki, ale ok. 7%, że nawet więcej niż 4 szklanki napojów energetyzujących tygodniowo[101].

Z badań przeprowadzonych przez Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA) wśród młodzieży i studentów wynika, że napoje energetyzujące spożywa około 68% młodzieży, głównie w wieku 15-18 lat.

Z badań prowadzonych na terenie trzech województw w Polsce wynika, że po napoje te sięga 17% uczniów szkół gimnazjalnych i 24% ponadgimnazjalnych. Codziennie napoje

[100]inż. Aleksandra Żyła, Czy dziecko może pić napoje bogatoenergetyczne (np. Red Bull)? Czy są one bezpieczne? https://www.mp.pl/pytania/pediatria/chapter/B25.QA.2.3.13;
https://ncez.pl/dzieci-i-mlodziez/dzieci-przedszkolne-i-szkolne/napoje-energetyzujace-znaczacym-zrodlem-kofeiny-w-diecie-dzieci.
[101]https://ncez.pl/dzieci-i-mlodziez/dzieci-przedszkolne-i-szkolne/napoje-energetyzujace-znaczacym-zrodlem-kofeiny-w-diecie-dzieci.

energetyzujące pije prawie 6% badanych w wieku 16-18 lat, a ponad 40% – rzadziej niż raz w tygodniu[102].

W tym miejscu należy wskazać, że składniki zawarte w napojach energetycznych mogą mieć bardzo szkodliwy wpływ na zdrowie dzieci. Rozwijające się młode organizmy łatwo mogą uzależnić się od kofeiny zawartej w napojach. Jak już zostało wskazane wyżej, kofeina ma działanie psychoaktywne, dlatego też nie jest zalecana w diecie dzieci. Wzrost jej spożycia przez dzieci może powodować skutki uboczne, które będą objawiały się zmianą nastroju, rozdrażnieniem, niepokojem, natomiast spożycie dużych ilości (5 mg/kg masy ciała/dobę) powoduje wzrost ciśnienia tętniczego krwi. Ponadto kofeina negatywnie wpływa na gospodarkę wapniową, co może powodować zaburzenia w procesie tworzenia kości. Duże spożycie kofeiny może również wpływać na długość i jakość snu dzieci. Napoje energetyzujące mogą stanowić potencjalnie większe zagrożenie dla dzieci ze schorzeniami układu krążenia, chorobami wątroby, z cukrzycą lub wykazujących zaburzenia związane z jedzeniem, zachowaniem lub nastrojem[103].

Powyższe budzi mój uzasadniony niepokój o zdrowie dzieci i młodzieży, które mają łatwy dostęp do substancji zawartych w napojach energetyzujących.

Kwestie dotyczące produkcji, wprowadzania do obrotu oraz znakowania środków spożywczych, w tym m.in. napojów energetyzujących regulują przepisy prawa żywnościowego. Zgodnie z art. 14 i 17 rozporządzenia (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiającego ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołującego Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiającego procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności (Dz. Urz. WE L 31) żywność znajdująca się w obrocie nie może być niebezpieczna dla zdrowia i życia konsumenta, a odpowiedzialność za bezpieczeństwo żywności na wszystkich etapach jej produkcji, przetwarzania i dystrybucji ponosi właściciel zakładu będący podmiotem działającym na rynku spożywczym.

Odnosząc się do przepisów krajowych należy podnieść, że zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1261) kontrola przestrzegania przepisów określających wymagania higieniczne i zdrowotne

[102]mgr inż. Katarzyna Świderska, mgr inż. Iwona Gielecińska, Napoje energetyzujące: pijmy je z rozwagą https://ncez.pl/abc-zywienia-/zasady-zdrowego-zywienia/napoje-energetyzujace--pijmy-je-z-rozwaga.

[103] https://ncez.pl/dzieci-i-mlodziez/mlodziez/szkodliwa-energia--czyli-dlaczego-napoje-energetyzujace-nie-sa-dla-dzieci- ; https://www.mp.pl/pytania/pediatria/chapter/B25.QA.15.6.12.

wobec produkcji, transportu, przechowywania i sprzedaży żywności oraz żywienia zbiorowego należy do zakresu działania organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Zgodnie z corocznym *Planem pobierania próbek do badania żywności w ramach urzędowej kontroli i monitoringu dla Państwowej Inspekcji Sanitarnej,* napoje energetyzujące badane są w kierunku obecności m.in. substancji słodzących, konserwujących oraz barwników. Ocenie podlega również oznakowanie danego środka spożywczego. Podkreślenia wymaga fakt, że ww. produkty dotychczas nie były zgłaszane do Systemu Wczesnego Ostrzegania o Niebezpiecznej Żywności i Paszach (RASFF).

Ponadto ważnym aktem prawnym regulującym w pewnym zakresie dostęp dzieci do napojów energetycznych jest rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach (Dz.U. 2016 poz. 1154). Ten akt prawny odnosi się jednak tylko do jednostek oświatowych.

Niezależnie od powyższych uregulowań prawnych w mojej ocenie zagadnienie stanowiące przedmiot niniejszego wystąpienia wymaga podjęcia działań systemowych – w szczególności na rzecz edukacji dzieci i ich przedstawicieli ustawowych na temat wpływu spożywania napojów na zdrowie.

Wobec powyższego, na podstawie art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się z prośbą o przedstawienie stanowiska resortu zdrowia w tej sprawie oraz o przekazanie informacji na jakim etapie znajdują zapowiedziane w 2018 r. prace legislacyjne ograniczające sprzedaż napojów energetycznych osobom poniżej 18. roku życia poza terenem jednostek systemu oświaty?[104]

[104] Odpowiedź Ministra Zdrowia na interpelację nr 18596 w sprawie wprowadzenia zakazu sprzedaży napojów energetycznych dzieciom i młodzieży.

11. **Wystąpienia generalne do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o podjęcie działań na rzecz dzieci z niepełnosprawnością w obszarze zapewniania im realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych (wystąpienia z 19.07.2019 r. i 24.10.2019 r.)**

Warszawa, 19 lipca 2019 roku

ZSS.422.3.2019.SK

Pani
Bożena Borys-Szopa
Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Szanowna Pani Minister,

Stosownie do art. 3 ust. 4 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922) Rzecznik Praw Dziecka szczególną troską i pomocą otacza dzieci niepełnosprawne. Wobec powyższego chciałbym zwrócić się do Pani Minister z prośbą o podjęcie działań na rzecz dzieci z niepełnosprawnością w obszarze realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych.

Na mocy Konwencji o Prawach Dziecka[105] *we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziec*ka (art. 3 ust. 1). *W celu zagwarantowania i popierania praw zawartych w niniejszej konwencji Państwa-Strony będą okazywały odpowiednią pomoc rodzicom oraz opiekunom prawnym w wykonywaniu przez nich obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci oraz zapewnią rozwój instytucji, zakładów i usług w zakresie opieki nad dziećmi* (art. 18 ust. 2). *Państwa-Strony uznają prawo dziecka niepełnosprawnego do szczególnej troski i będą sprzyjały oraz zapewniały, stosownie do dostępnych środków, rozszerzanie pomocy udzielanej uprawnionym do niej dzieciom oraz osobom odpowiedzialnym za opiekę nad nimi. Pomoc taka będzie udzielana na wniosek tych osób i będzie stosowna do warunków dziecka oraz sytuacji rodziców lub innych osób, które się nim opiekują* (art. 23 ust. 2).

[105] Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z późn. zm.).

Szerzej o problematyce związanej z dziećmi z niepełnosprawnością traktuje Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych[106] ratyfikowana przez Polskę 6 września 2012 r. Konwencja w art. 7 wskazuje, że *Państwa Strony podejmą wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia pełnego korzystania przez niepełnosprawne dzieci ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, na zasadzie równości z innymi dziećmi. We wszystkich działaniach dotyczących dzieci niepełnosprawnych należy przede wszystkim kierować się najlepszym interesem dziecka. Państwa Strony zapewnią niepełnosprawnym dzieciom prawo swobodnego wyrażania poglądów we wszystkich sprawach ich dotyczących, przyjmując je z należytą uwagą, odpowiednio do wieku i dojrzałości dzieci, na zasadzie równości z innymi dziećmi oraz zapewnią dzieciom pomoc w wykonywaniu tego prawa, dostosowaną do ich niepełnosprawności i wieku.*

Prawo do niezależnego życia i włączenia w społeczeństwo zostało zagwarantowane każdemu dziecku w art. 19 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Gwarancja ta polega na tym, że *Państwa - Strony niniejszej konwencji uznają równe prawo wszystkich osób niepełnosprawnych do życia w społeczeństwie, wraz z prawem dokonywania wyborów, na równi z innymi osobami, oraz podejmą skuteczne i odpowiednie środki w celu ułatwienia pełnego korzystania przez osoby niepełnosprawne z tego prawa oraz ich pełnego włączenia i udziału w społeczeństwie, w tym poprzez zapewnienie, że osoby niepełnosprawne będą miały dostęp do szerokiego zakresu usług wspierających świadczonych w domu lub w placówkach zapewniających zakwaterowanie oraz do innych usług wspierających, świadczonych w społeczności lokalnej, w tym do pomocy osobistej niezbędnej do życia i włączenia w społeczność oraz zapobiegającej izolacji i segregacji społecznej.*

Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej na władzy publicznej spoczywa obowiązek ochrony praw dziecka (art. 72). Konstytucja jest gwarantem zapewnienia *szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom w ciąży, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku* (art. 68 ust. 3). Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej ma uwzględnić dobro rodziny, a zwłaszcza tej, która jest w trudnej sytuacji społecznej i materialnej (art. 71).

[106] Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 z późn. zm.).

Powyższe uregulowania prawne mają bezpośredni związek z problematyką związaną ze świadczeniem niepieniężnym w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych określonym w art. 50 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej[107] (dalej: „u.p.s.").

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości (art. 2 ust. 1 u.p.s.). Rodzaj, forma i rozmiar świadczeń z pomocy społecznej powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy, a potrzeby osób i rodzin korzystających z pomocy powinny zostać uwzględnione, jeżeli odpowiadają celom i mieszczą się w możliwościach pomocy społecznej (art. 3 ust. 3 i 4 u.p.s.). Jedną z form pomocy społecznej jest świadczenie niepieniężne w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych. Stosownie do art. 50 ust. 2 u.p.s., usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być przyznane osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem (art. 50 ust. 3 u.p.s.). Na mocy art. 50 ust. 4 u.p.s. specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym.

W obowiązującym stanie prawnym gmina ma obowiązek zapewnienia specjalistycznych usług opiekuńczych dziecku posiadającemu zaświadczenie lekarskie wskazujące na wymóg pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych (określające rodzaj usługi i zalecaną liczbę godzin – tygodniowo lub miesięcznie). Taka forma pomocy ma charakter pomocy socjalnej realizowanej przez samorządy w ramach zadań własnych.

W przypadku dzieci z zaburzeniami psychicznymi wymagane jest zaświadczenie od lekarza psychiatry lub neurologa o potrzebie świadczenia takich usług z podaniem rodzaju i ilości godzin. Ten rodzaj pomocy jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej realizowanym przez gminę.

[107] Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm.

Na podstawie spraw wpływających do Biura Rzecznika Praw Dziecka dostrzegłem problem związany z realizacją tych usług. Jednostki samorządu terytorialnego odpowiedzialne za realizację specjalistycznych usług często zasłaniają się tym, że dana gmina w ogóle nie oferuje tych usług, a jeżeli już oferuje, to w mniejszej niż zalecana przez lekarza liczbie godzin. Gminy wskazują również, że nie posiadają wystarczających środków finansowych na objęcie specjalistycznymi usługami większej liczby dzieci. Bywało również tak, że gmina odmawiała zorganizowania specjalistycznych usług opiekuńczych, uzależniając przyznanie tych świadczeń od kryterium dochodowego, mimo że przy specjalistycznych usługach opiekuńczych kryterium dochodowe nie jest brane pod uwagę. Dochody odgrywają rolę, ale jedynie przy ustalaniu odpłatności za usługi. Taki stan rzeczy prowadzi do wykluczenia społecznego albowiem po pierwsze, specjalistyczne usługi opiekuńcze dla dzieci są w praktyce mało dostępne, po drugie - koszty tych usług często ponoszą rodzice.

Usługi te jako indywidualna forma wsparcia w domu i środowisku lokalnym są trudno osiągalne oraz ograniczone terytorialnie (zwłaszcza dotyczy to dzieci z terenów wiejskich oraz małych miast). Szczególnie niedostępne jest wsparcie dla osób mało samodzielnych, wymagających intensywnego i specjalistycznego wsparcia.

Uważam, że specjalistyczne usługi opiekuńcze powinny być dostępne dla wszystkich dzieci z niepełnosprawnością oraz dostosowane do charakteru i poziomu ich niepełnosprawności. Niezbędne jest podjęcie wielokierunkowych działań mających na celu zwiększenie dostępności dla dzieci z niepełnosprawnością specjalistycznych usług opiekuńczych na poziomie lokalnej społeczności.

Dzieci z niepełnosprawnością należą do kręgu osób, które wymagają szczególnej troski. Są mniej samodzielne od pełnosprawnych rówieśników, dlatego powinny mieć zapewnione kompleksowe usługi.

Mając na względzie powyższe, działając na podstawie art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), uprzejmie proszę Panią Minister o dokonanie analizy przedstawionego zagadnienia, rozważenie zasadności podjęcia działań mających na celu zapewnienie dzieciom z niepełnosprawnością szerokiego dostępu do usług wspierających świadczonych w domu lub w społeczności lokalnej, w tym do pomocy osobistej niezbędnej do życia i włączenia w społeczność oraz zapobiegającej izolacji i segregacji społecznej.

Warszawa, 24 października 2019 roku

ZSS.422.3.2019.SK

Pani
Bożena Borys-Szopa
Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Szanowna Pani Minister,

Nawiązując do Państwa odpowiedzi z 20 sierpnia 2019 r.[108] na wystąpienie generalne Rzecznika Praw Dziecka z 19 lipca 2019 r.[109] w sprawie świadczenia niepieniężnego w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych, uprzejmie proszę o udzielanie informacji w następującym zakresie:

1. Czy resort − w ramach swoich kompetencji – mógłby podjąć działania mające na celu upowszechnienie w gminach wiedzy dotyczącej zapewnienia prawidłowej realizacji wniosków o specjalistyczne usługi opiekuńcze? Zagadnienie dotyczy sytuacji, w której:

   a) gmina odmawia dziecku z niepełnosprawnością przyznania specjalistycznych usług opiekuńczych (mimo spełnienia ustawowych przesłanek), wskazując na brak środków finansowych na ten cel. Przy czym jak już wskazano w poprzednim piśmie (co również podkreślił resort) gmina (OPS) ma obowiązek w zakresie swoich zadań własnych organizować i świadczyć specjalistyczne usługi opiekuńcze[110];

   b) gmina odmawia dziecku z niepełnosprawnością przyznania ww. usług, wskazując, że rodzina przekroczyła kryterium dochodowe[111].

2. Czy resort − w ramach swoich kompetencji – mógłby podjąć się rozpowszechnienia informacji o dostępie do tego rodzaju świadczenia niepieniężnego, zwłaszcza w obszarach wiejskich i małych miasteczkach.

[108] DPS-V.073.40.2019.WW
[109] ZSS.422.3.2019.SK
[110] Oczywistym jest, że ze względu na dyscyplinę finansów publicznych nie zawsze jest możliwe świadczenie tych usług w wymiarze zaleconym przez lekarza, co nie należy utożsamiać z odmową przyznania świadczenia w ogóle.
[111] Samo przekroczenie przez daną rodzinę kryterium dochodowego nie może stanowić odmowy przez gminę przyznania specjalistycznych usług opiekuńczych.

3. Czy resort − jako dysponent określonej części budżetu państwa – rozważa zwiększenie dotacji na realizację specjalistycznych usług opiekuńczych dla dzieci z niepełnosprawnością zwłaszcza dla grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Działając na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 10a ust. 1 i 3 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922, z późn. zm.), uprzejmie proszę Panią Minister o ponowną analizę przedstawionego zagadnienia i rozważenie zasadności podjęcia działań, mających na celu zapewnienie dzieciom z niepełnosprawnością jeszcze szerszego dostępu do specjalistycznych usług opiekuńczych.

Wskazuję jednocześnie, że w zakresie upowszechniania wiedzy i informacji istnieje możliwość przeprowadzenia kampanii wspólnie z Rzecznikiem Praw Dziecka.

12. Wystąpienie generalne do Ministra Zdrowia w sprawie możliwości zapewnienia dzieciom cierpiącym na chorobę Niemanna-Picka typu C dostępu do leczenia farmakologicznego produktem leczniczym Zavesca (Miglustat)

Warszawa, 19 lipca 2019 roku

ZSS.422.11.2019.KS

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze,

14 maja 2019 r. otrzymałem od Stowarzyszenia Chorych na Niemanna-Picka i Choroby Pokrewne w Kielcach prośbę o wsparcie działań na rzecz zapewnienia dzieciom cierpiącym na chorobę Niemanna-Picka typu C dostępu do leczenia farmakologicznego produktem leczniczym Zavesca (Miglustat).

Choroba Niemanna-Picka należy do grupy chorób rzadkich, dziedzicznych, metabolicznych. Jest potencjalnie śmiertelnym schorzeniem, w którym glikosfingolipidy odkładają się w komórkach mózgu i w całym organizmie. Jest to choroba bardzo zróżnicowana, jeżeli chodzi o problemy, które powoduje i stopień ich nasilenia.[112] W chorobie Niemanna-Picka typu C[113] postępujące uszkodzenie mózgu może być znacznego stopnia i powodować u chorego niezdolność do spoglądania do góry i w dół, trudności w chodzeniu i przełykaniu oraz utratę wzroku i słuchu. Stopniowo choroba ta prowadzi do śmierci.[114]

Choroba Niemanna-Picka wymaga opieki specjalistów z różnych dziedzin medycyny, w tym pulmonologii, kardiologii, gastroenterologii i dietetyki. Do niedawna nie była znana żadna skuteczna metoda jej leczenia. W niektórych krajach, w tym krajach Unii Europejskiej, od kilku lat w leczeniu stosowany jest preparat Zavesca (Miglustat). Jako podało Stowarzyszenie Chorych na Niemanna-Picka i Choroby Pokrewne w Kielcach *„w ponad 50 krajach świata lek Zavesca jest refundowany, w Europie takich programów nie mają tylko Albania i Białoruś”.*

[112] Stowarzyszenie Chorych na Niemanna-Picka i Choroby Pokrewne w Kielcach: http://www.niemannapicka.pl/sickness.php?ver=1
[113] istnieją jeszcze typy: A, B i D
[114] Pismo Stowarzyszenia Chorych na Niemanna-Picka i Choroby Pokrewne w Kielcach do Rzecznika Praw Dziecka z 03.05.2019 r.

Z Charakterystyki Produktu Leczniczego Zavesca[115] wynika, że produkt ten jest wskazany m.in. do stosowania w leczeniu postępujących objawów neurologicznych u pacjentów dorosłych oraz u dzieci z chorobą Niemanna-Picka typu C. 20 listopada 2002 r. Komisja Europejska przyznała pozwolenie na dopuszczenie leku Zavesca do obrotu − ważne w całej Unii Europejskiej.[116] 16 lutego 2006 r. Komisja Europejska przyznała dla substancji czynnej Miglustat w leczeniu choroby Niemanna-Picka typu C *orphan designation* (EU / 3/06/351)[117] – tj. uznano produkt Zavesca za lek sierocy.

W Polsce problematyka objęcia refundacją produktu Zavesca pojawiła się w 2011 r. Od tego czasu kilkukrotnie ten produkt leczniczy był poddawany ocenie Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji (dalej: AOTMiT[118]):

1. W 2011 r. ówczesna Rada Konsultacyjna przy AOTM uznała za niezasadne zakwalifikowanie świadczenia opieki zdrowotnej „*Leczenie choroby Niemanna-Picka typu C: z zastosowaniem substancji czynnej miglustat w ramach programu zdrowotnego, jako świadczenia gwarantowanego*."[119]
2. W 2011 r. Prezes AOTM wydał warunkowo pozytywną rekomendację w sprawie zakwalifikowania świadczenia opieki zdrowotnej „*Leczenie choroby Niemanna-Picka typu C: z zastosowaniem substancji czynnej miglustat (Zavesca) w ramach programu zdrowotnego, jako świadczenia gwarantowanego*." Warunkiem było obniżenie ceny leku lub partycypacji podmiotu odpowiedzialnego w kosztach leczenia. Ponadto Prezes AOTM wskazał, że powinien być prowadzony ścisły rejestr leczonych pacjentów, który umożliwi ocenę skuteczności leczenia i bezpieczeństwa terapii.[120]
3. W 2012 r. Prezes AOTM – w ślad za stanowiskiem[121] Rady Przejrzystości - wydał negatywną rekomendację odnośnie objęcia refundacją produktu leczniczego Zavesca (miglustat) w ramach programu lekowego: „*Leczenie choroby Niemanna-Picka typu C (NP-C) z wykorzystaniem substancji czynnej miglustat*".[122] W uzasadnieniu wskazano na trudne do jednoznacznej interpretacji dane

[115] https://www.ema.europa.eu/en/documents/product-information/zavesca-epar-product-information_pl.pdf
[116] https://www.ema.europa.eu/en/documents/overview/zavesca-epar-summary-public_pl.pdf
[117] https://www.orpha.net
[118] wcześniejsza nazwa: Agencji Oceny Technologii medycznych – dalej: AOTM
[119] Stanowisko Rady Konsultacyjnej nr 28/2011 z dnia 29.03.2011 r.
[120] Rekomendacja nr 20/2011 Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych z dnia 29.03.2011 r.
[121] Stanowisko Rady Przejrzystości nr 130/2012 z dnia 26 listopada 2012 r.
[122] Rekomendacja nr 120/2012 Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych z dnia z dnia 26.11.2012 r.

o efektywności klinicznej ww. substancji czynnej oraz bardzo wysokie koszty terapii.

4. W 2016 r. Prezes AOTMiT – w ślad za opinią[123] Rady Przejrzystości – wydał opinię w sprawie skuteczności klinicznej i praktycznej, bezpieczeństwa stosowania, relacji korzyści zdrowotnych do ryzyka stosowania, oraz niepewności oszacować leku Zavesca (miglustat) we wskazaniu: leczenie choroby Niemanna-Picka. W opinii tej wskazano m.in. „*Prezes stoi na stanowisku, że finansowanie ocenianej technologii nie znajduje uzasadnienia. Prezes ma świadomość, że rzadkie występowanie choroby może utrudniać przeprowadzenie badań RCT wysokiej jakości, jednakże w dostępnych dowodach naukowych zakres badanych punktów końcowych nie jest adekwatny do istotny i charakteru choroby NPC. Nie badano wpływu ocenianej interwencji na przeżycie pacjentów, natomiast wyniki dotyczące jakości życia nie wykazały istnienia różnic istotnych statystycznie między grupą leczoną miglustatem a grupą stosującą terapię standardową*."[124]

Rzecznik Praw Dziecka zdaje sobie sprawę, że Minister Zdrowia w przedmiotowej sprawie musi działać zgodnie z przepisami ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 784). Należy jednak podkreślić, że w Polsce dzieci cierpiące na chorobę Niemanna-Picka typu C od lat nie mają dostępu do leczenia dającego szansę na osiągnięcie pozytywnych rezultatów terapii a każdego roku – jak podało Stowarzyszenie Chorych na Niemanna-Picka i Choroby Pokrewne w Kielcach – umiera 3 do 4 dzieci cierpiących na tę chorobę.

Obecnie nie zostały jeszcze ukończone prace nad *Narodowym Planem dla Chorób Rzadkic*h, który ma na celu zapewnienie kompleksowego, wielosektorowego podejścia do chorób rzadkich (w tym poprzez m.in. zintegrowanie opieki nad pacjentami)[125], co również nie sprzyja objęciu dzieci z chorobą Niemanna-Picka kompleksową opieką i efektywnym leczeniem.

Mając na uwadze powyższe, stosownie do art. 10a ust. 1 i art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się

[123] Opinia Rady Przejrzystości nr 314/2016 z dnia 24.10.2016 r.
[124] Opinia Prezesa Agencji przy piśmie BP.434.17.2016.JTM z dnia 02.12.2016 r.
[125] Informacja Ministra Zdrowia z 01.04.2019 r. IK: 1637638.DS

do Pana Ministra z prośbą o podjęcie działań na rzecz dzieci cierpiących na rzadką chorobę Niemanna-Picka – w szczególności typu C − i o przedstawienie aktualnego stanowiska resortu zdrowia w kwestii możliwości objęcia refundacją produktu leczniczego Zavesca w ramach programu lekowego: „*Leczenie choroby Niemanna-Picka typu C z wykorzystaniem substancji czynnej miglustat”.*

13. **Wystąpienie generalne do Marszałka Senatu w sprawie planowanego w nowej ordynacji podatkowej wzrostu VAT na napoje roślinne - prośba o niepodnoszenie VAT-u na ww. produkty z uwagi na ich częste stosowanie u dzieci z alergiami pokarmowymi lub nietolerancją pokarmową**

Warszawa, 29 lipca 2019 roku

ZSS.422.19.2019.KS

Pan
Stanisław Karczewski
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

23 lipca 2019 r. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przekazał do Senatu RP z *ustawę z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw* (dalej: *ustawa),* która została przekazana do senackiej stałej Komisji Budżetu i Finansów Publicznych.

Ustawa dotyczy m.in. wprowadzenia nowej matrycy stawek VAT, zmian w systemie ryczałtowym dla rolników, obligatoryjnego stosowania mechanizmu podzielonej płatności (MPP) oraz odpowiedzialności podatkowej.

Wobec powyższego chciałabym zasygnalizować Panu Marszałkowi zgłaszany mi problem dzieci cierpiących na alergię pokarmową i dzieci z nietolerancją pokarmową, związany z zakładanym wzrostem stawki opodatkowania z 5 % do 23 % dla produktów typu napoje roślinne (potocznie nazywane mlekiem roślinnym).

Obecnie zgodnie z poz. 31 załącznika nr 10 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2174 z późn. zm.) stawką 5 % opodatkowane jest „mleko roślinne". W świetle *ustawy* napoje roślinne mają być opodatkowane stawką 23 %.

W przebiegu prac legislacyjnych nad *projektem z dnia 8 listopada 2018 r. ustawy o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz ustawy – Ordynacja podatkowa* przed skierowaniem projektu do Sejmu - w ramach uzgodnień i opiniowania tego projektu - uwagę

w tym zakresie podniósł m.in. Minister Przedsiębiorczości i Technologii[126], wskazując, że „proponowana zmiana obciąży przede wszystkim osoby z alergią na białka mleka, które napojami mlekopodobnymi zastępują mleko (np. krowie). Będzie również uderzać w osoby z nietolerancją laktozy, jedną z najczęściej spotykanych nietolerancji pokarmowych. W związku z tym warto rozważyć, aby napoje te były nadal opodatkowane stawką 5%".

Podczas posiedzenia Komisji Finansów Publicznych nr 471 z 16 lipca 2019 r. przedstawiciel producenta m.in. wyrobów mleczarskich przekazał, że szacuje się, iż cały rynek napojów roślinnych w Polsce to około 120-126 mln zł, zatem ewentualne skutki dla budżetu byłyby niewielkie.[127]

W toku sejmowych prac legislacyjnych wnioski o pozostawienie 5 % stawki opodatkowania mleka roślinnego/napojów roślinnych również były zgłaszane,[128] jednak Komisja Finansów Publicznych zawnioskowała o ich odrzucenie.[129]

Wejście w życie 23 % VAT na napoje roślinne spowoduje znaczny wzrost ceny mleka sojowego, mleka ryżowego, mleka migdałowego, mleka owsianego itp. – co w znacznym stopniu pogorszy dostęp osób – w tym najmłodszych obywateli − do produktów stanowiących alternatywę dla mleka krowiego, które jest jednym z najważniejszych alergenów pokarmowych odpowiedzialnych za rozwój chorób alergicznych u dzieci. Już teraz ceny mlek roślinnych wahają od ok. 5 zł do nawet kilkunastu złotych za 1 litr.

Jak wskazują specjaliści „mleko obcogatunkowe, w tym najczęściej stosowane w żywieniu mleko krowie, jest jednym z najważniejszych alergenów pokarmowych odpowiedzialnych za rozwój chorób alergicznych u dzieci. Wyodrębniono 25 białek mogących wyzwalać reakcje alergiczne. Do najważniejszych należą: β-laktoglobulina, kazeina, α-laktoglobulina, albumina oraz immunoglobuliny"[130]. Eksperci podają, że „alergia pokarmowa to nieprawidłowa reakcja układu immunologicznego, która pojawia się w krótkim czasie po zjedzeniu określonego pokarmu zawierającego alergen. Już niewielka jego ilość

[126] https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12317902/katalog/12547472#12547472
[127] http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/biuletyn.xsp?documentId=B97F9E8902675EA0C1258441004ADA95
[128] Zgłoszona poprawka 1: w art. 1 w pkt 28 w załączniku nr 2, w załączniku nr 10 do ustawy w poz. 17 dodać pkt 4 w brzmieniu: „4) napoje na bazie soi i orzechów objętych działem CN 8, zbóż objętych działem CN 10 lub nasion objętych działem CN 12, które to napoje nie zawierają produktów objętych pozycjami od CN 0401 do CN 0404 lub tłuszczu uzyskanego z produktów objętych pozycjami od CN 0401 do CN 0404."; – KP Kukiz'15; Zgłoszona poprawka 2: art. 1 w pkt 28 w załączniku nr 2, w załączniku nr 10 do ustawy po poz. 17 dodać poz. 17a i 17b w brzmieniu: „ 17a - 2202 99 11 - Napoje na bazie soi o zawartości białka 2,8 % masy lub większej, niezawierające mleka, mlecznych produktów i tłuszczów z nich pochodzących, 17b - 2202 99 15 - Napoje na bazie soi o zawartości białka mniejszej niż 2,8 % masy; napoje na bazie orzechów objętych działem 8, zbóż objętych działem 10 lub nasion objętych działem 12, niezawierające mleka, mlecznych produktów i tłuszczów z nich pochodzących – KP PO-KO/
[129] http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3681-A
[130] dr n. med. G. Durska, Alergia na mleko krowie u dzieci, https://www.mp.pl/pacjent/pediatria/lista/82058,alergia-na-mleko-krowie-u-dzieci

może wywołać objawy w postaci pokrzywki, obrzęku twarzy, kaszlu, trudności w oddychaniu, nudności, wymiotów, a nawet wstrząsu anafilaktycznego (ciężkiej reakcji alergicznej zagrażającej życiu). Alergia pokarmowa jest najczęstszą przyczyną wstrząsu anafilaktycznego u dzieci"[131]. W ostatnich latach podwoiła się częstotliwość występowania alergii pokarmowych u dzieci do piątego roku życia. Jednym z najczęstszych alergenów jest mleko krowie, a szczególnie zawarte w nim α- i β-laktoglobuliny. Analizując statystyki medyczne z ostatnich lat, obserwuje się zwiększanie liczby reakcji alergicznych u dzieci. Alergia pokarmowa pojawiająca się we wczesnym dzieciństwie jest uznawana za pierwszy sygnał potencjalnej choroby atopowej w wieku późniejszym. Choroby atopowe, w tym również alergie pokarmowe, stanowią obecnie coraz większy problem zdrowotny ze względu na ich długotrwały i nawrotowy charakter oraz możliwość powstania groźnych, nawet dla życia, powikłań narządowych[132].

15 lipca 2019 r. odbyła się debata ekspercka pt. *Alergia na mleko - przejściowy problem okresu niemowlęcego czy zapowiedź kolejnych chorób*. Z danych przedstawionych podczas dyskusji wynika, że alergie pokarmowe występują u 9-10 % dzieci. Jednym z najczęstszych alergenów pokarmowych jest białko mleka krowiego, na które uczulonych jest 3 % noworodków i niemowląt. Prof. Mieczysława Czerwionka-Szaflarska, Konsultant Krajowy w dziedzinie gastroenterologii dziecięcej, podkreśliła, że nie można bagatelizować alergii pokarmowej u dziecka, a szczególnie tej na białko mleka krowiego, ponieważ „to nie jest zwykła dolegliwość, lecz poważna choroba". Prof. Piotr Albrecht, Kierownik Kliniki Gastroenterologii i Żywienia Dzieci Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, wskazał, że źle leczona alergia pokarmowa u dzieci grozi rozwojem marszu alergicznego, czyli powstaniem innych schorzeń alergicznych[133].

U dzieci z alergią na białka mleka krowiego (ABMK) leczenie tego schorzenia polega na wprowadzeniu diety eliminacyjnej – bezmlecznej, polegającej na czasowym lub stałym usunięciu z dotychczasowej diety mleka i przetworów mlecznych oraz produktów zawierających w swoim składzie białko mleka: serwatkę, kazeinę, bądź tych produktów, które zawierają nawet śladowe ilości mleka. Ze względu na możliwość występowania alergii

[131] dr med. U. Jedynak-Wąsowicz, Alergia pokarmowa u dzieci, https://www.mp.pl/pacjent/pediatria/choroby/choroby-alergiczne/138480,alergia-pokarmowa-u-dzieci
[132] P. Kalinowski, K. Mirosław, Wiedza rodziców na temat alergii pokarmowej występującej u ich dzieci, Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu, 2014, Tom 20, Nr 1, 88–91
[133] Na podstawie: Z. Zbigniew Wojtasiński – PAP, Eksperci: alergia na białko mleka krowiego u dziecka najczęściej ustąpi, ale musi być leczona, Autor: PAP/Rynek Zdrowia 16 lipca 2019 08:36

krzyżowej dzieciom z ABMK nie należy podawać mleka innych ssaków (np. mleka koziego, owczego). W diecie dzieci m.in. z ABMK wprowadza się napoje roślinne (sojowe, owsiane, gryczane, jaglane, orkiszowe, ryżowe i na bazie orzechów)[134].

Podczas debaty z 15 lipca 2019 r. zwrócono również uwagę na problemy osób cierpiących na nietolerancje pokarmowe. Według prof. Zbigniewa Bartuziego, Kierownika Katedry i Kliniki Alergologii i Immunologii Klinicznej i Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Collegium Medicum w Bydgoszczy, już u 30-35 % Polaków występuje nietolerancja mleka krowiego. Przesunął się wiek, w którym nabywana jest tolerancja mleka krowiego: „W latach 90. XX w. u 75 % osób rozwijała się ona w wieku 5 lat, a teraz średnio około 16. roku życia. Jednak u coraz większej grupy osób powstaje ona dopiero w okresie dorosłości albo w ogóle do niej nie dochodzi"[135].

Planowany wzrost podwyżki VAT na napoje roślinne wzbudza sprzeciw rodziców dzieci z alergią na mleko krowie i inne mleka pochodzenia zwierzęcego. 15 lipca 2019 r. Fundacja Rzecznik Praw Rodziców opublikowała *oświadczenie w sprawie podwyżki VAT na produkty zastępujące mleko*[136]. W oświadczeniu wskazano: „Zwracamy uwagę na fakt, że już dziś produkty te są droższe od mleka. Zmiana ta uderzy w rodziny małych alergików, które znajdują się w trudniejszej sytuacji niż rodziny dzieci zdrowych. Nietolerancja mleka jest uciążliwym problemem zdrowotnym, na który cierpi blisko 3 % dzieci, czyli kilkaset tysięcy małych Polaków. Alergia na mleko skutkuje problemami immunologicznymi, które są nie tylko uciążliwe jak atopowe zapalenie skóry, ale też niebezpieczne jak zahamowanie wzrostu dziecka. Rodzice w konsultacji z lekarzami i dietetykami starają się zapewnić swoim cierpiącym na alergię dzieciom odpowiednie warunki rozwoju, podając im produkty zastępujące mleko, a więc napoje sojowe, ryżowe i inne, najbliższe w smaku do mleka i bogate w witaminy, wapń, fosfor, magnez i inne składniki niezbędne do rozwoju dzieci. Podwyżka VAT na te produkty byłaby formą dyskryminacji tych rodzin. Postulujemy odstąpienie od niezrozumiałej dla nas i krzywdzącej dla dzieci i ich rodzin zmiany".

Uwzględniając powyższe, stosownie do art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922) zwracam się do Pana Marszałka z uprzejmą prośbą o uwzględnienie potrzeb i interesu dzieci z ww. problemami zdrowotnymi

[134] M. Strucińska, G. Rowicka, Dieta bezmleczna, https://www.mp.pl/pacjent/pediatria/zywienie/84026,dieta-bezmleczna
[135] Ibidem
[136] https://rzecznikrodzicow.pl/2019/07/oswiadczenie-ws-podwyzki-vat-na-mleko-sojowe/

w toku senackich prac nad *ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw.*

14. **Wystąpienie generalne do prezydentów miast, burmistrzów i wójtów w sprawie bezpieczeństwa dzieci nad zbiornikami wodnymi – prośba o podjęcie działań na rzecz zapewnienia tego bezpieczeństwa**

Warszawa, 01 sierpnia 2019 roku

ZSS.422.18.2019.AG

Szanowni Państwo
Prezydenci Miast,
Burmistrzowie, Wójtowie

Szanowni Państwo,

Z ogromnym niepokojem zapoznałem się z danymi statystycznymi Krajowego Systemu Informacyjnego Policji (KSIP)[137], które wskazują, że już w czerwcu br. utonęło 113 osób, a do 24 lipca 2019 r. życie straciło kolejne 50 osób - wśród ofiar były również dzieci.

Mając na uwadze te tragedie oraz trwający jeszcze przez ponad miesiąc okres wakacyjny i związany z nim dłuższy czas przebywania dzieci i młodzieży na świeżym powietrzu, konieczne w mojej ocenie jest podjęcie dodatkowych działań oraz jeszcze bardziej intensywne przypominanie o zasadach bezpieczeństwa, w szczególności podczas wypoczynku nad wodą.

Zgodnie z ustawą z 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych[138] za zapewnienie bezpieczeństwa m.in. na kąpieliskach i miejscach wykorzystywanych do kąpieli, w tym za zapewnienie obecności ratowników wodnych na tych obszarach, jest odpowiedzialny zarządzający tymi obszarami.

Na podstawie art. 10a i art. 11 ustawy z 6 stycznia 2000r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922) zwracam się do Państwa z apelem o dołożenie wszelkich starań, by zapewnić bezpieczeństwo na obszarach wodnych, w tym na kąpieliskach niestrzeżonych (ale nie zabronionych). Po pierwsze, poprzez ich zlokalizowanie i oznakowanie przy użyciu znaków ostrzegawczych Rządowego Centrum Bezpieczeństwa – „Bądź bezpieczny nad wodą", by uczulić osoby z nich korzystające, w szczególności dzieci i młodzież, na to, jakie zagrożenia niesie ze sobą nieodpowiedzialne zachowanie nad wodą oraz jak chronić swoje zdrowie i życie.

[137] http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/utoniecia
[138] Dz. U. z 2018 r. poz. 1482 z późn. zm.

Apeluję również do Państwa o wykorzystanie pozostających w Państwa gestii środków i służb do tego, by sprawdzić takie kąpieliska pod kątem bezpieczeństwa: czy i jakie są zagrożenia na brzegach akwenu (np. grożące zawaleniem drzewa, osypiska ziemi lub kamieni), jaki jest stan wody pod względem sanitarnym oraz czy w miejscach używanych do kąpieli przy brzegu nie ma wirów, zapadlisk w dnie, czy w wodzie nie zalegają niebezpieczne pnie, gałęzie, głazy lub np. nielegalnie wyrzucone śmieci i inne duże przedmioty.

Prawo do wypoczynku i czasu wolnego to jedno z podstawowych praw człowieka bez względu na jego wiek. Zróbmy co w naszej mocy, by zadbać o bezpieczeństwo obywateli, w tym dzieci i młodzieży podczas realizacji tego prawa.

15. **Wystąpienie generalne do Prezesów Sądów Apelacyjnych w sprawie postanowień sądów rodzinnych w przedmiocie pieczy bieżącej – w przepisach prawach termin „piecza bieżąca" nie występuje dlatego stosowanie tego potocznego terminu w orzeczeniach stanowi potem trudności zw. z ich interpretacją (m.in. w zakresie możliwości przyznania świadczeń dedykowanych osobom sprawującym pieczę zastępczą)**

Warszawa, 17 października 2019 roku

ZSS.422.8.2019.AG

Prezesi
Sądów Apelacyjnych

Szanowni Państwo,

pojęcie dobra dziecka nie zostało zdefiniowane prawnie. Można jednak przyjąć, posługując się różnymi ujęciami, że dobro dziecka obejmuje wszystko to, co w zobiektywizowanej skali wartości, służy prawidłowemu rozwojowi fizycznemu i psychicznemu dziecka, przy uwzględnieniu zindywidualizowanych jego potrzeb oraz konkretnej sytuacji, w jakiej się ono znajduje. Dobro dziecka to też odpowiedzialność, szacunek, obowiązek oraz poszanowanie wartości osoby dziecka i jego godności jako człowieka pochodzące od nas dorosłych.

Prawo, jako regulator życia społecznego, w sposób szczególny winno odnosić się właśnie do dzieci jako do osób wymagających specjalnej ochrony.

W tym miejscu pragnę zwrócić uwagę środowiska sędziowskiego, na którym również spoczywa obowiązek skutecznej ochrony dzieci przed naruszaniem ich praw, że postanowienia w przedmiocie orzekania o tzw. „pieczy bieżącej" a nie „pieczy zastępczej" naruszają prawo dziecka do godziwych warunków socjalnych. Postanowienia takie, co prawda ustanawiają pieczę nad dzieckiem, jednocześnie jednak pozbawiają opiekuna pieczy bieżącej możliwości uzyskania prawa do świadczenia wychowawczego[139], do świadczeń rodzinnych[140] czy w końcu uprawnienia do świadczenia „Dobry Start"[141].

Każdy z aktów prawnych regulujący ww. świadczenia nie uwzględnia osoby faktycznie opiekującej się dzieckiem, czyli takiej, która sprawuje pieczę bieżącą nad dzieckiem z mocy orzeczenia sądu. Ograniczyły one bowiem krąg opiekunów faktycznych do

[139] Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2018 r. poz. 2134, z późn. zm.)
[140] Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2220, z późn. zm.)
[141] Uchwała nr 80 Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie ustanowienia rządowego programu "Dobry start" (M. P. z 2018 r. poz. 514)

osób, które wystąpiły z wnioskiem do sądu rodzinnego o przysposobienie dziecka. Tym samym pozbawiły opiekuna dziecka, nad którym jest sprawowana piecza bieżąca, możliwości uzyskania przynajmniej częściowego pokrycia wydatków na jego utrzymanie.

Każdy wniosek o przyznanie dla opiekuna pieczy bieżącej wskazanych świadczeń kończy się decyzją odmowną, której uzasadnienie jasno wskazuje na brak legitymacji do wystąpienia z żądaniem. Nie jest on bowiem opiekunem faktycznym ani prawnym dziecka, które to postanowieniem sądu rodzinnego zostało mu powierzone w pieczę bieżącą, bardzo często bez podania terminu jej trwania, co wobec odmiennych postanowień sądu może trwać nawet do uzyskania pełnoletniości przez dziecko.

Podkreślić należy, że w praktyce zakres obowiązków związanych z wykonywaniem pieczy obejmuje kompleksowe i nieprzerwane starania obejmujące wszelkie aspekty bieżącego utrzymania i opieki nad dzieckiem. Biorąc pod uwagę wyłącznie kwestie faktyczne sprawowania pieczy bieżącej, niczym nie różni się ona od obowiązków wykonywanych w ramach sprawowania władzy rodzicielskiej, czy pieczy zastępczej, które to uprawniają do ubiegania się o dofinansowanie wydatków związanych z utrzymaniem dzieci w przewidzianych przez prawo formach. Dlatego też ograniczenia w dostępności do ww. świadczeń dla osoby sprawującej pieczę bieżącą nad dzieckiem na mocy prawomocnego orzeczenia sądu rodzinnego godzą w interes osoby dziecka.

Organ stosujący prawo nie może tracić z pola widzenia, że orzeczenie powierzające sprawowanie pieczy określonej osobie musi uwzględniać przede wszystkim dobro i interesy dziecka.

Wobec powyższego, działając na podstawie art. 10a ustawy z 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922, z późn. zm.), zwracam się z uprzejmą prośbą o podjęcie działań w celu wyeliminowania w przyszłości z obiegu prawnego postanowień orzekających „pieczę bieżącą" a nie „pieczę zastępczą", która to, co należy podkreślić, jest normą o charakterze obligatoryjnym[142]. Proszę, by wszyscy sędziowie orzekający w sprawach rodzinnych na terenie Państwa Apelacji pochylili się nad problemem zapewnienia właściwej terminologii dotyczącej pieczy zastępczej dla małoletnich, którzy tego wymagają, by budować i chronić szeroko rozumiany dobrostan dziecka.

[142] art. 32 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1111, z późn. zm.) stanowi, że w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców dziecko obejmuje się pieczą zastępczą.

16. Wystąpienie generalne do Ministra Zdrowia o przedstawienie planowanych działań resortu zdrowia na rzecz zapobiegania i ograniczania otyłości u dzieci i spożywania przez nie napojów o wysokiej zawartości cukru

Warszawa, 29 listopada 2019 roku

ZSS.422.20.2019.BW

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze,

ponownie chciałbym zwrócić uwagę Pana Ministra na ryzyka związane z narastającym problemem nadwagi i otyłości wśród najmłodszych obywateli.

Ostatnio ukazało się stanowisko Pana Jarosława Pinkasa – Konsultanta Krajowego w dziedzinie zdrowia publicznego, pełniącego również funkcję Głównego Inspektora Sanitarnego – w którym wskazuje on, że częstość występowania otyłości wzrasta na całym świecie. Obecnie ponad 1,9 miliarda ludzi po 18. roku życia ma nadmierną masę ciała (39%), z czego aż 650 mln stanowią osoby otyłe (13% populacji). Wśród dzieci w wieku 5-19 lat 18% ma nadwagę, a 7% jest otyłych. W Polsce skala problemu nadwagi i otyłości jest również bardzo duża. Niepokój wzbudza to, że polskie dzieci są zaliczane od kilku lat do najszybciej tyjących w Europie [143].

Eksperci prognozują, że do 2030 r. z otyłością będzie borykać się co najmniej połowa mieszkańców Europy, a młode pokolenie będzie żyło znacznie krócej od swoich rodziców.

Instytut Żywności i Żywienia alarmuje o konieczności pilnej reakcji i podjęcia kroków związanych ze skuteczną profilaktyką zapobiegania nadwagi i otyłości, bowiem w ciągu ostatnich 40 lat otyłość stała się światową plagą. Instytut Żywności i Żywienia wskazuje, że już ponad 22% polskich uczniów zmaga się z nadwagą i otyłością [144].

Wśród czynników sprzyjających rozwojowi otyłości wymienia się niewłaściwy styl życia, w tym nieprawidłowe nawyki żywieniowe. Spożywane przez dzieci i młodzież niezdrowych przekąsek między posiłkami i napojów o znacznej zawartości cukru oraz

[143] Jarosław Pinkas, Stanowisko Konsultanta Krajowego w dziedzinie Zdrowia Publicznego w sprawie podjęcia dyskusji na temat przyjęcia regulacji zmierzających do ograniczenia spożycia produktów wysokosłodzonych, w tym napojów, https://gis.gov.pl/zdrowie/stanowisko-konsultanta-krajowego-w-dziedzinie-zdrowia-publicznego-w-sprawie-podjecia-dyskusji-na-temat-przyjecia-regulacji-zmierzajacych-do-ograniczenia-spozycia-produktow-wysokoslodzonych-w-tym-napo/;

[144] Instytut Żywności i Żywienia, IŻŻ alarmuje: co 5 dziecko ma nadwagę lub otyłość, https://everethnews.pl/newsy/izz-alarmuje-co-5-polskie-dziecko-ma-nadwage-lub-otylosc/:

wysokotłuszczowych i wysoko przetworzonych produktów stanowi źródło nadmiarowych kalorii, a tym samym jest czynnikiem sprzyjającym rozwojowi epidemii otyłości[145]. Po słodkie napoje sięgają dzieci już w wieku od 3 lat[146]. M.in. napoje energetyzujące w swoim składzie zawierają bardzo dużą ilość węglowodanów (które mają m.in. negatywny wpływ na szkliwo nazębne[147]). Napoje energetyzujące piją coraz młodsze dzieci, już nawet kilkuletnie. Badania wskazują, że odsetek dzieci pijących napoje energetyzujące w Polsce wynosi 12%.[148]

Przyjmowanie dużej dawki kalorii w postaci węglowodanów prostych może być czynnikiem rozwoju insulinooporności. Za Instytutem Zdrowia Publicznego – Państwowym Zakładem Higieny i Komitetem Zdrowia Publicznego Polskiej Akademii Nauk należy wskazać m.in., że z czynnikami ryzyka wynikającymi ze stylu życia, a zwłaszcza z otyłością, związany jest ciągły przyrost liczby chorych na cukrzycę, która jest jednym z głównych problemów zdrowotnych w Polsce, gdzie liczba chorych, powikłań i chorób współistniejących stale rośnie. [149] Dlatego eksperci wskazują m.in. na potrzebę, aby spożycie napojów wzbogacanych w cukier uległo maksymalnemu ograniczeniu [150].

W latach 2017-2019 były kierowane do Pana Ministra wystąpienia generalne Rzecznika Praw Dziecka poruszające zagadnienia problemu nadwagi i otyłości u dzieci (ZSS.422.44.2017.KS[151]) oraz spożywania przez dzieci napojów energetycznych - o dużej zawartości cukru[152] (ZSS.422.16.2019.BW).

Oczywiście dotychczasowe działania resortu zdrowia na rzecz rozwiązania problemów zdrowotnych dzieci związanych z ich nieprawidłowym odżywianiem, takie jak m.in.:

1) rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane

[145] Tamże, https://gis.gov.pl/zdrowie/stanowisko-konsultanta-krajowego-w-dziedzinie-zdrowia-publicznego-w-sprawie-podjecia-dyskusji-na-temat-przyjecia-regulacji-zmierzajacych-do-ograniczenia-spozycia-produktow-wysokoslodzonych-w-tym-napo/;
[146] Mgr inż. Iwona Gielecińska, mgr inż. Katarzyna Świderska, Napoje energetyzujące znaczącym źródłem kofeiny w diecie dzieci, https://ncez.pl/dzieci-i-mlodziez/dzieci-przedszkolne-i-szkolne/napoje-energetyzujace-znaczacym-zrodlem-kofeiny-w-diecie-dzieci
[147] Anna Dulska, Co się kryje w napojach energetycznych? https://www.aptekagemini.pl/poradnik/zdrowe-odzywianie/sie-kryje-napojach-energetyzujacych/;
[148] Raport Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA), opracowany na podstawie danych z 16 krajów europejskich
[149] Podsumowanie Projektu ROZPOWSZECHNIENIE CUKRZYCY i KOSZTY NFZ – A.D. 2017 https://www.pzh.gov.pl/wp-content/uploads/2019/09/Rozpowszechnienie-cukrzycy-i-koszty-NFZ-a.d.-2017-1.pdf
[150] Klaudia Plajzer, Napoje energetyzujące – co to takiego? https://www.akademiadietetyki.pl/dietetyka/napoje-energetyzujace-co-to-takiego/;
[151] Wystąpienia generalne w sprawie ZSS.422.44.2017.KS z: 6 listopada 2017 r., 17 maja 2018 r. oraz 12 czerwca 2018 r.;
[152] Wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka z 18.07.2019 r.

w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach (Dz. U. poz. 1154) czy

2) działania określone w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2016-2020[153],

- są zasadne i słuszne. Jednak w mojej ocenie, zagadnienie przedstawione na wstępie nadal wymaga podejmowania kolejnych działań systemowych, zarówno związanych ze skuteczną profilaktyką zapobiegania nadwadze i otyłości u najmłodszych, jak również działań edukacyjnych, ukierunkowanych na podniesienie świadomości wśród dzieci i ich przedstawicieli ustawowych, że spożycie m.in. napojów wzbogacanych w cukier - w tym napojów energetyzujących – oraz produktów o wysokiej zawartości cukrów i tłuszczów jest szkodliwe dla zdrowia.

Efektem podjętych działań powinno być m.in. maksymalne ograniczenie konsumpcji produktów o znacznej zawartości cukru. Postulat ten jest zbieżny z rekomendacją Instytutu Żywności i Żywienia, zgodnie z którą zachodzi potrzeba pilnej reakcji oraz konieczność podjęcia kroków związanych ze skuteczną profilaktyką zapobiegania nadwagi i otyłości.

Podsumowując, obecne rozwiązania nie są wystarczające dla zahamowania wzrostu liczby dzieci z nadwagą i dzieci otyłych. Wskazują na to liczne badania i analizy. O tym, że należy podejmować dalsze działania na rzecz ograniczania problemów zdrowotnych powodowanych złymi nawykami żywieniowymi m.in. dzieci i młodzieży oraz działań na rzecz ograniczania dostępu do „niezdrowych" produktów spożywczych informowały w ostatnim czasie takie podmioty jak Najwyższa Izba Kontroli,[154] Instytut Żywności i Żywienia oraz Konsultant Krajowy w dziedzinie zdrowia publicznego.

Na podstawie art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922, z późn. zm.) zwracam się z prośbą o przedstawienie planowanych działań resortu zdrowia w ww. obszarze w rozpoczynającej się kolejnej kadencji Rady Ministrów w tym zakresie. Proszę także o przekazanie informacji na temat decyzji Ministra Zdrowia w kwestii dodania do obecnych świadczeń *specjalistycznej konsultacji dietetycznej* dostępnej dla pacjentów w ramach świadczenia w ambulatoryjnej opiece specjalistycznej.

---

[153] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 (Dz.U. 2016 poz. 1492).

[154] M.in. wyniki kontroli:
https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-zdrowym-zywieniu-w-szkolach.html oraz https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/zdrowie/e-w-zywnosci-bez-kontroli.html oraz https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/zdrowie/opieka-zdrowotna-nad-dziecmi-i-mlodzieza.html

Rozdział VI

Działalność w sprawach z aspektem międzynarodowym

I. Sprawy prowadzone w 2019 r.

1. sprawy nowe, zgłoszone w 2019 r. – **617**

2. sprawy przechodzące z lat poprzednich – **173**

3. sprawy zakończone – **462**

II. Przystąpienia sądowe i sądowoadministracyjne w 2019 r.

1. ogólna liczba przystąpień – **72**

2. w tym przed Sądem Najwyższym – **2**

3. w tym przed Naczelnym Sądem Administracyjnym – **2**

4. w tym przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w Warszawie – **11**

III. Liczba wniosków o skargi nadzwyczajne i kasacyjne

1. wnioski o wniesienie skargi nadzwyczajnej:

a) łącznie – **5**

b) w trakcie analizy – **2**

c) brak podstaw – **3**

2. wnioski o wniesienie skargi kasacyjnej:

a) łącznie – **10**

b) wniesione – **2**

c) w trakcie analizy – **1**

d) brak podstaw – **7**

IV. Podstawowe tematy

1. sprawy o dostęp rodzin polsko-cudzoziemskich do świadczeń pomocowych (500+, „dobry start", zasiłków rodzinnych)

Zasadniczym problemem w tych sprawach była błędna wykładnia przepisów ustaw wprowadzających odpowiednie świadczenia (500+, świadczenie „dobry start", zasiłki rodzinne), pozbawiająca prawa do tych świadczeń małoletnich obywateli polskich, wychowywanych przez rodzica-cudzoziemca, który zwracał się z formalnym wnioskiem o przyznanie świadczeń pomocowych na dzieci. We wszystkich tego rodzaju sprawach, Rzecznik interweniował w postępowaniu administracyjnym / skarżył do sądów administracyjnych niekorzystne decyzje, podnosząc, że proponowana przez organy wykładnia naruszała konstytucyjną zasadę równego traktowania, dyskryminując małoletnich obywateli polskich pozostających pod opieką rodziców-cudzoziemców. We wszystkich sprawach interwencje Rzecznika były 100-procentowo skuteczne, prowadząc do ustalenia prawa rodziców do świadczeń na dzieci.

2. sprawy małoletnich cudzoziemców, wobec których prowadzone jest postępowanie o zobowiązanie do powrotu „postępowanie deportacyjne" oraz wobec których wydano decyzję „deportacyjną"

W szeregu zgłaszanych spraw „deportacyjnych" Rzecznik dostrzegał pobieżne jedynie traktowanie przez Straż Graniczną / Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców, kwestii, jak deportacja mogłaby wpłynąć na ochronę praw oraz dalszy rozwój psychofizyczny małoletnich cudzoziemców. Wnikliwe badanie tego zagadnienia nakazuje z kolei organom art. 3 Konwencji o prawach dziecka oraz art. 348 pkt 3 ustawy o cudzoziemcach. Ma to szczególne znaczenie w sytuacjach, w których dzieci od wielu lat przebywają nieprzerwanie w Polsce, integrując się z naszym społeczeństwem i budując zręby swojego życia prywatnego. W takich sprawach, Rzecznik decydował się na interwencje procesowe, domagając się wysłuchania dzieci lub zasięgnięcia w ich sprawie opinii psychologicznej, śledził jednocześnie działania podejmowane w tym zakresie przez właściwe organy. Jeżeli z ostatecznej decyzji „deportacyjnej" wynikało, że organy nie zbadały kwestii dotyczących małoletnich z należytą starannością, Rzecznik skarżył te decyzje do WSA w Warszawie –

skargi RPD cieszyły się 100-procentową skutecznością. W sprawach, w których wniesienie skargi nie było możliwe ze względu na upływ terminu, Rzecznik rozważał wystąpienie do Straży Granicznej z żądaniem wszczęcia postępowania o udzielenie danej rodzinie zgody na pobyt ze względów humanitarnych (art. 182 k.p.a.).

3. sprawy małoletnich cudzoziemców w postępowaniu w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej tzw. „postępowania uchodźcze”

W tego rodzaju sprawach Rzecznik badał, czy nie zachodzi nadzwyczajna sytuacja (np. związana ze stanem zdrowia dziecka), którą można byłoby zakwalifikować jako ryzyko wyrządzenia dziecku poważnej krzywdy po jego powrocie do kraju pochodzenia, co z kolei uzasadniałoby udzielenie ochrony uzupełniającej w Polsce (np. z uwagi na brak właściwej, a koniecznej dziecku terapii w kraju pochodzenia). Rzecznik wyjaśniał także zgłaszającym sprawy, że w obecnym stanie prawnym kwestie związane z dobrem dziecka oraz ochroną jego praw (oraz instytucja zapewniająca tę ochronę – zgoda na pobyt ze względów humanitarnych) zostały „przeniesione” do postępowania „deportacyjnego”.

4. sprawy cudzoziemców, wobec których przewlekle prowadzone są postępowania o udzielenie zezwoleń pobytowych w Polsce

W tego rodzaju sprawach Rzecznik, w trosce o dobro i najlepszy interes małoletnich, domagał się od wojewodów i Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców szybszego, sprawniejszego prowadzenia postępowań. Udzielał jednocześnie zgłaszającym informacji odnośnie przysługujących im środków prawnych – ponaglenia i skargi do sądu administracyjnego na bezczynność.

5. sprawy małoletnich cudzoziemców ubiegających się o obywatelstwo polskie

W tego rodzaju sprawach Rzecznik wyjaśniał zgłaszającym podstawy prawne nadania obywatelstwa polskiego / uznania za obywatela polskiego, kierował ich do właściwych organów, a w szczególnych przypadkach (dzieci w pieczy od lat wychowujące się w Polsce, nierozpoznane jako obywatele przez swoje kraje pochodzenia) zwracał się do Prezydenta RP o życzliwe rozpatrzenie wniosku o nadanie danemu dziecku obywatelstwa polskiego.

6. **sprawy małoletnich obywateli polskich doświadczających trudności w uzyskaniu za granicą polskich dokumentów tożsamości**

W tego rodzaju sprawach Rzecznik kierował do właściwych polskich urzędów konsularnych wystąpienia, w których wskazywał na szczególną sytuację danych małoletnich oraz na konieczność – w trosce o dobro dziecka – odstąpienia np. od wymagania umiejscowionych polskich aktów urodzenia dzieci, czy numeru PESEL. Rzecznik osobiście brał udział w rozprawie przed Naczelnym Sądem Administracyjnym, podczas której skład 7 sędziów wydał uchwałę zgodną ze stanowiskiem Rzecznika, która wiążę inne sądy i organy administracyjne (Uchwała NSA z dnia 2.12.2019 r. w sprawie II OPS 1/19).

7. **sprawy małoletnich umieszczanych wraz z rodzicami w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców, prowadzonych przez Straż Graniczną**

Nie posiadając uprawnień do interwencji w postepowaniach prowadzonych w oparciu o przepisy postępowania karnego, Rzecznik skupiał swoją uwagę na kwestii warunków zapewnianych dzieciom w strzeżonych ośrodkach, pomocy dydaktycznej, lekarskiej i psychologicznej zapewnianej małoletnim. Zwracał się także do organów Straży Granicznej prowadzących strzeżone ośrodki o badanie, czy w danym przypadku wystarczające nie byłoby stosowanie alternatywnych do detencji środków wolnościowych.

8. **sprawy o wydanie dziecka do miejsca stałego pobytu na podstawie przepisów Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzonej w Hadze w 1980 r.**

W większości przypadków do Rzecznika Praw Dziecka z prośbą o wsparcie zgłaszali się rodzice, którzy wrócili do Polski z dzieckiem bez zgody drugiego rodzica. Wówczas rodzic, który został pozbawiony opieki nad dzieckiem inicjował w sądzie postępowanie o wydanie dziecka na podstawie Konwencji haskiej. Zgłaszając udział w takich postępowaniach Rzecznik badał, czy w sprawie doszło do bezprawnego uprowadzenia/zatrzymania małoletniego na terytorium Polski oraz czy ewentualny powrót dziecka do miejsca stałego

pobytu może stanowić zagrożenie dla dobra dziecka. W toku toczących się postępowań Rzecznik czuwał, aby materiał dowodowy był kompletny i rzetelnie zgromadzony. Niejednokrotnie zgłaszał wnioski dowodowe w celu uzupełnienia zgromadzonego materiału, wnosząc najczęściej o wysłuchanie małoletnich w obecności psychologa (jeżeli ich wiek i stopień dojrzałości na to pozwalał), a także – w uzasadnionych przypadkach – o przeprowadzenie dowodu z opinii Opiniodawczych Zespołów Sądowych Specjalistów.

9. sprawy o zmianę, w trybie art. 577 k.p.c., orzeczeń nakazujących powrót dzieci za granicę w oparciu o przepisy Konwencji haskiej z 1980 r.

W tego rodzaju sprawach Rzecznik badał, czy od wydania postanowienia nakazującego powrót dziecka zaszły nowe okoliczności, uzasadniające zmianę prawomocnego orzeczenia. Sprawy te były kontynuowane z lat poprzednich, albowiem od sierpnia 2018 r. przepis art. 577 k.p.c. nie ma już zastosowania do orzeczeń wydanych w trybie Konwencji haskiej.

10. wnioski o złożenie skargi nadzwyczajnej w sprawach z Konwencji haskiej

Tego rodzaju sprawy wymagały szczegółowej analizy akt, celem weryfikacji czy prawomocne orzeczenie nie zostało wydane z rażącym naruszeniem przepisów prawa, które kwalifikowałoby sprawę do wystąpienia przez Rzecznika Praw Dziecka ze skargą nadzwyczajną do Sądu Najwyższego.

11. wnioski o złożenie skargi kasacyjnej w sprawach z Konwencji haskiej

Tego rodzaju sprawy wymagały szczegółowej analizy akt, celem weryfikacji, czy prawomocne orzeczenie nie zostało wydane z rażącym naruszeniem przepisów prawa, które kwalifikowałoby sprawę do wystąpienia przez Rzecznika Praw Dziecka ze skargą kasacyjną do Sądu Najwyższego. W sprawach, w których Rzecznik decydował się na wniesienie skargi kasacyjnej, kierował jednocześnie do Sądu II instancji wniosek o wstrzymanie wykonalności prawomocnego orzeczenia, do czasu rozpoznania skargi kasacyjnej.

12. sprawy dotyczące egzekucji alimentów lub dochodzenia poza terytorium RP innych świadczeń (np. odszkodowawczych)

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłaszane były sprawy przez rodzica, który napotkał na trudności związane z wyegzekwowaniem alimentów od zobowiązanego zamieszkałego poza terytorium RP. Rzecznik w tych sprawach współpracował z organem centralnym (Ministerstwem Sprawiedliwości) oraz polskimi placówkami konsularnymi. Niejednokrotnie podejmowana była także decyzja o zwróceniu się przez Rzecznika do jego zagranicznego odpowiednika z prośbą o podjęcie kroków, w zakresie posiadanych kompetencji, w celu umożliwienia egzekucji alimentów.

13. sprawy małoletnich obywateli polskich przebywających za granicą, objętych interwencjami zagranicznych służb socjalnych

W tego rodzaju sprawach, obywatele polscy (rodzice dzieci) kwestionowali działania, podejmowane wobec ich rodzin przez zagraniczne służby socjalne, a zmierzające do odebrania im dzieci i umieszczenia ich w pieczy zastępczej na terenie państwa obcego. Każdorazowo Rzecznik udzielał zainteresowanym porad i wsparcia (informował o mających zastosowanie przepisach i organach właściwych do udzielenia pomocy). Rzecznik monitorował przebieg toczących się za granicą postępowań za pośrednictwem polskich urzędów konsularnych, Ministerstwa Sprawiedliwości a niekiedy – również swoich zagranicznych odpowiedników.

14. Sprawy dotyczące umieszczania małoletnich obywateli polskich w obcych im kulturowo rodzinach zastępczych, w których nie miały kontaktu z polską kulturą i językiem

Wiele zgłoszeń kierowanych do Rzecznika Praw Dziecka dotyczyło kwestii umieszczania polskich dzieci w obcych im kulturowo rodzinach zastępczych, nieposługujących się językiem polskim. Rzecznik zwracał się w tego rodzaju sprawach do konsulów oraz zagranicznych ombudsmanów o zbadanie zarzutów podnoszonych przez polskich rodziców, a także podjęcie działań, które zapewniłyby dziecku przebywanie w takiej pieczy zastępczej,

w której miałoby ono kontakt z polską kulturą i językiem, zgodnie z gwarancjami, które zapewnia Konwencja o prawach dziecka.

15. Współpraca międzynarodowa w ramach Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka (ENOC), spotkania z przedstawicielami instytucji europejskich i międzynarodowych oraz spotkania promujące instytucję Rzecznika Praw Dziecka w Europie

a) Konferencja "Państwo i społeczeństwo. Wyzwania dla praw i swobód", Ateny, 21-22 lutego 2019 r.

Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w obchodach 20. rocznicy instytucji Rzecznika Praw Obywatelskich Grecji. Głównym punktem obchodów była konferencja "Państwo i społeczeństwo. Wyzwania dla praw i swobód". W konferencji uczestniczyli przedstawiciele środowisk uniwersyteckich oraz międzynarodowych instytucji ochrony praw człowieka. Podczas obrad poruszono kwestie związane z pojawiającymi się wyzwaniami dla praw i swobód obywatelskich oraz społeczeństw obywatelskich, a także problemy migracyjne.

Wydarzenie było okazją do osobistego kontaktu z Panią Theoni Koufonikolakou, która od 2018 roku pełni funkcję Rzecznika Praw Dziecka Grecji i omówienia najważniejszych zadań w zakresie ochrony praw dziecka.

b) Wizyta norweskiej delegacji urzędników z Barnevernet, Warszawa, 5 marca 2019 r.

Zachowanie tożsamości narodowej, kulturowej i językowej dzieci odbieranych polskim rodzicom w Norwegii było głównym tematem spotkania w Warszawie z udziałem Rzecznika Praw Dziecka oraz norweskiej delegacji urzędników z Barnevernet i norweskiego urzędu centralnego zajmującego się ochroną praw dzieci. Wizyta była okazją do przedstawienia stronie norweskiej największych wątpliwości dotyczących pracy Barnevernet, a w szczególności niejasnych procedur odbierania dzieci rodzinom i zasad utrzymywania kontaktu z rodzicami biologicznymi po przekazaniu dzieci do rodzin zastępczych.

Strona norweska zapewniła, że zawsze stara się umożliwić odebranemu dziecku jak najczęstszy kontakt z jego rodziną. Urzędnicy podkreślali, że usiłują za pośrednictwem polskiego kościoła w Norwegii znaleźć polskie rodziny zastępcze, ale nie ma chętnych, bowiem polska społeczność obawia się kontaktów z urzędem Barnevernet. Dlatego – jak zaznaczyli – tak cenne jest spotkanie z polskim Rzecznikiem Praw Dziecka, który zadeklarował, że będzie pomagał odnaleźć w Polsce bliskich Polaków, którzy mają w Norwegii rodzinne kłopoty, tak aby ich dzieci nie trafiały do norweskich rodzin zastępczych, tylko mogły wrócić do Polski.

c) Wizyta Komisarza Praw Człowieka Rady Europy, Warszawa, 15 marca 2019 r.

Sytuacja dzieci w polskich ośrodkach dla cudzoziemców to jeden z głównych problemów omawianych podczas spotkania Komisarz Praw Człowieka Rady Europy Dunji Mijatović z Rzecznikiem Praw Dziecka, które odbyło się w Biurze Rzecznika. Rzecznik przedstawił swój zakres zadań oraz nakreślił zasady funkcjonowania tej instytucji. Opowiedział o najczęściej zgłaszanych do niego sprawach i podejmowanych interwencjach w sprawach związanych z edukacją, prawem do wychowania w rodzinie czy w sprawach nieletnich, którzy popadli w konflikt z prawem. Przedstawił także ideę Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka (ENOC) polegającą na współpracy rzeczników, wskazując wyjątkowo szerokie uprawnienia polskiego Ombudsmana w porównaniu z innymi rzecznikami.

Pani Komisarz była szczególnie zainteresowana sprawami małoletnich przebywających w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców. Wysoko oceniła podejmowane przez Rzecznika interwencje w przypadkach, gdy przymusowe umieszczenie w ośrodku zamkniętym dziecka cudzoziemców starających się o azyl narusza jego prawa i może niekorzystnie się odbić na jego rozwoju. Podkreśliła, że dla niej jako Komisarza Praw Człowieka ochrona praw dziecka jest niezwykle ważna, gdyż prawa człowieka nie mogą istnieć w oderwaniu od praw najmłodszych.

d) Forum Praw Dziecka, Bruksela, 2-3 kwietnia 2019 r.

Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w zorganizowanej przez Komisję Europejską międzynarodowej konferencji pod hasłem „Gdzie jesteśmy, dokąd zmierzamy". Celem spotkania było omówienie osiągnięć i wyzwań w dziedzinie praw dziecka w krajach Unii Europejskiej. Przedstawiciele najważniejszych instytucji unijnych, rządów państw członkowskich, międzynarodowych organizacji pozarządowych, rzecznicy praw dziecka i eksperci dyskutowali m.in. na temat sytuacji dzieci w świetle kryzysu migracyjnego, wyzwań związanych z ochroną praw dziecka w świecie cyfrowym oraz zwiększającymi się możliwościami uczestnictwa dzieci w życiu publicznym.

e) Konferencja Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka (ENOC), Manchester, 8-9 maja 2019 r.

Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w obradach Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka na temat bezpieczeństwa dzieci w cyberprzestrzeni. Rzecznicy byli zgodni, że tylko świadomy zagrożeń internauta może ustrzec się przed niebezpieczeństwem płynącym z sieci. Użytkownik nieświadomy jest całkowicie bezbronny. Dlatego najważniejsza jest edukacja użytkowników internetu, i to nie tylko dzieci, lecz także rodziców, którzy często nie są tak zaawansowani technologicznie jak młodzi. Europejscy rzecznicy wskazywali także, jak ważne jest promowanie dobrych praktyk i wzorów, które będą pełniły rolę prewencyjną.

f) Plenarne Posiedzenie Komitetu Ad Hoc Rady Europy ds. praw dziecka (Ad Hoc Committee for the Rights of the Child – CAHENF), Strasburg, 21-22 maja 2019 r.

Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył w 6. Plenarnym Posiedzeniu Komitetu Ad Hoc Rady Europy ds. praw dziecka. Posiedzenie poświęcone zostało opracowaniu wytycznych dotyczących oceny wieku migrujących dzieci, zaprezentowano wyniki konsultacji z dziećmi na ten temat. Omawiano także plan działania na rzecz ochrony dzieci uchodźców i migrantów w Europie oraz zalecenie CM / Rec (2007) 9 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie projektów życiowych dla małoletnich migrantów bez opieki. Ponadto poruszono temat wdrożenia standardów ochrony dzieci przed przemocą w państwach członkowskich Unii Europejskiej oraz Śródokresowej oceny strategii Rady Europy na rzecz praw dziecka (2016–2021).

g) Spotkanie Rzeczników Praw Dziecka Polski, Litwy, Łotwy i Estonii, Wilno, 21-22 maja 2019 r.

Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w dorocznym spotkaniu Rzeczników Praw Dziecka Polski, Litwy, Łotwy i Estonii zorganizowanym przez litewską Rzecznik Praw Dziecka Editę Žiobienė. Dwudniowe spotkanie było okazją do omówienia problemów charakterystycznych dla regionu, a także wymiany doświadczeń i dobrych praktyk. Porównano wypracowane przez każde z państw rozwiązania problemów dotyczących dzieci. Każdy z obecnych Rzeczników przedstawił inne zagadnienie: uregulowania prawne z zakresu ochrony zdrowia, systemu opieki nad dzieckiem, roli mediacji w rozstrzyganiu konfliktów rodzinnych i mediacji rówieśniczej. Zebrani w Wilnie Ombudsmani odwiedzili także Centrum Wsparcia dla Rodzin osób zaginionych.

Na spotkaniu poruszono także niezwykle istotne z polskiego punktu widzenia tematy ochrony psychicznego zdrowia dziecka oraz uprowadzeń rodzicielskich. Polski Rzecznik przybliżył system ochrony praw dziecka w aspekcie międzynarodowych porwań rodzicielskich oraz przedstawił zmiany przepisów w tym zakresie w związku z obowiązywaniem od sierpnia 2018 r. nowych uregulowań prawnych dotyczących stosowania Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę.

h) Spotkanie Europejskiej Sieci Młodych Doradców (European Network of Young Advisors ENYA), Bruksela, 25-26 czerwca 2019 r.

Dwójka młodych doradców Rzecznika Praw Dziecka reprezentowała Polskę podczas spotkania Europejskiej Sieci Młodych Doradców działającej przy Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka ENOC. Tegoroczne forum poświęcone zostało kwestiom związanym z prawami dziecka w środowisku cyfrowym oraz bezpieczeństwem w sieci. Brała w nim udział młodzież z 17 państw, m.in. Estonii, Francji, Albanii, Malty, Grecji, Islandii, Irlandii i Polski. Młodzież przygotowywała się do zaprezentowania swych rekomendacji Rzecznikom Praw Dziecka z całej Europy podczas wrześniowego Zjazdu sieci ENOC w Belfaście, które to zalecenia są uwzględniane w oficjalnym oświadczeniu Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka ENOC kierowanym co rok do Rady Europy, Komisarza Praw Człowieka Rady Europy i innych instytucji Unii Europejskiej.

W Polsce nad stworzeniem listy postulatów pracowała grupa 14 młodych ludzi. Ich spotkania i warsztaty były organizowane przez Rzecznika Praw Dziecka. Zajęcia w szkołach z bezpiecznego korzystania z internetu, zwiększanie świadomości młodzieży na temat hejtu i metod walki z nim, wsparcie dla osób dręczonych w internecie i tych od sieci uzależnionych – to niektóre z postulatów polskiej młodzieży, które posłużą do stworzenia kompleksowego unijnego programu cyberedukacji. Opracowane przez młodzież postulaty, m.in. w formie filmu, zostały zaprezentowane na Forum ENYA w Brukseli.

i) Konferencja „Dobro dziecka w postępowaniach transgranicznych", Monachium, 27 czerwca 2019 r.

Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w konferencji zorganizowanej w Konsulacie Generalnym RP w Monachium poświęconej kwestii współpracy na rzecz ochrony dobra dziecka w sytuacji konfliktu rodziców pochodzących z różnych krajów. Debatowano m.in. na temat zmiany podejścia urzędów i instytucji do rozwiązywania międzynarodowych problemów rodzinnych tak, aby powstrzymać wzrost uprowadzeń rodzicielskich. W konferencji wzięli udział także przedstawiciele polskiego Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Konsul Generalny RP w Monachium, a ze strony niemieckiej przedstawiciele bawarskich urzędów do spraw młodzieży oraz przedstawiciele tamtejszego sądownictwa.

Rzecznik Praw Dziecka podzielił się doświadczeniami w zakresie stosowania przez polskie sądy Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę oraz podejmowanych przez niego interwencji w tych sprawach, zwracając uwagę na nadrzędną zasadę dobra dziecka, a nie szybkość postępowania. Ponadto, na podstawie indywidualnych spraw jakie zostały do niego skierowane, Rzecznik przedstawił w jaki sposób wykorzystuje swoje ustawowe uprawnienia procesowe. W sprawach tych Rzecznik w szczególności bada, czy nie zaszły okoliczności, które ze względu na dobro dziecka uzasadniają odmowę wydania dziecka za granicę i czy powrót małoletniego do kraju, z którego został uprowadzony, nie wiąże się dla niego ze szkodą fizyczną, psychiczną bądź postawieniem w sytuacji nie do zniesienia. Podkreślił też wagę wysłuchania dziecka jako istotnego dowodu w postępowaniach transgranicznych, zaznaczając, że słusznie sądy coraz częściej sięgają po ten środek, bowiem to dziecko jest w centrum tych postępowań. Na

podstawie konkretnych spraw Rzecznik Praw Dziecka przedstawił napotykane problemy we współpracy z zagranicznymi partnerami.

Przedstawiciel Ministerstwa Sprawiedliwości przybliżył zmiany przepisów, które weszły w życie w sierpniu 2018 r. i zmieniły zasady postępowań sądowych prowadzonych w trybie Konwencji haskiej. Podkreślił ustanowienie terminu sześciu tygodni w każdej z dwóch instancji, wprowadzenie przymusu adwokackiego i obowiązku sporządzania przez sąd pisemnych uzasadnień orzeczeń w sprawach z Konwencji haskiej oraz możliwość wniesienia skargi kasacyjnej (również przez Rzecznika Praw Dziecka).

Niemieccy urzędnicy opowiedzieli m.in. o działaniach służb socjalnych (Jugendamt) w przypadkach zagrożenia dobra dziecka i sprawach dotyczących uprowadzenia przez rodzica dziecka za granicę prowadzonych w trybie konwencji haskiej. Przedstawiciele sądownictwa zwrócili uwagę na niektóre problemy powstające podczas orzekania w sprawach dotyczących uprowadzeń oraz na naczelny cel Konwencji, którym jest powrót dziecka do miejsca zwykłego pobytu. Podniesiono argument, że sześć tygodni na wydanie orzeczenia to zbyt mało, aby uzyskać np. opinię biegłego psychologa. Zarówno strona polska jak i niemiecka wskazywały, że takie spotkania powinny być kontynuowane, następuje bowiem podczas nich wymiana fachowej wiedzy, kontaktów i doświadczeń. Polscy dyplomaci w Niemczech zamierzają doprowadzić do podobnej współpracy z urzędami w innych regionach tego kraju.

j) Wizyta Rzecznika Praw Dziecka w Łotwie, Ryga, 20 sierpnia 2019 r.

Rzecznik Praw Dziecka udał się z wizytą roboczą do Rygi, gdzie spotkał się z Rzecznikiem Praw Obywatelskich Łotwy, Jurisem Jansonsem, który jest odpowiedzialny za ochronę praw dziecka w Łotwie. Głównym tematem spotkania była kampania społeczna prowadzona przez Rzecznika Praw Obywatelskich Łotwy skierowana do osób emigrujących z dziećmi do innych krajów Unii Europejskiej lub już tam mieszkających, mająca na celu przekazanie im kluczowych informacji na temat uregulowań z zakresu prawa rodzinnego, standardów opieki nad dziećmi czy sposobów działania służb socjalnych. Polski Rzecznik podkreślił, że Polska i Łotwa zmagają się z podobnymi problemami i wymiana doświadczeń w tym zakresie jest bardzo korzystna. Juris Jansons wyjaśnił, że od chwili uruchomienia kampanii systematycznie zaczęła spadać ilość spraw kierowanych do jego biura przez rodziny

łotewskie mieszkające za granicą, które szukają informacji lub pomocy związanej z ich sytuacją jako rodziców.

Polski Rzecznik wystąpił do Ministra Spraw Zagranicznych z propozycją współpracy przy przeprowadzeniu podobnej kampanii dla Polaków mieszkających za granicą oraz tych, którzy taki wyjazd na dłużej lub na stałe planują. Rzecznik podkreślił, że to szczególnie ważne, by takie osoby znały tamtejsze przepisy, tym bardziej gdy zabierają ze sobą dzieci. Skuteczna kampania informacyjna pozwoli Polakom lepiej bronić się w przypadku np. interwencji zagranicznych instytucji socjalnych w życie ich rodzin.

k) Wizyty studyjne grup z Japonii, Warszawa, 3 września i 2 października 2019 r.

Grupy składające się z prawników, urzędników ministerialnych i samorządowych, pracowników społecznych oraz przedstawicieli instytucji zajmujących się dziećmi z Japonii złożyły wizyty studyjne w Biurze Rzecznika Praw Dziecka, aby zapoznać się z polskimi rozwiązaniami w dziedzinie ochrony praw dziecka. Wizyty były okazją do wymiany informacji na temat funkcjonowania systemów ochrony praw dziecka w Polsce i Japonii. Rzecznik wygłosił wykład na temat roli i funkcjonowania instytucji Rzecznika Praw Dziecka. Szczególne zainteresowanie wśród gości budziły szerokie uprawnienia Rzecznika, w tym uprawnienia procesowe, gdyż w Japonii nie utworzono jeszcze centralnej instytucji Ombudsmana. Rzecznik opowiedział o rodzajach spraw sądowych, do których najczęściej przystępuje, a także omówił uprawnienia procesowe, z jakich najczęściej korzysta.

Kolejnym tematem poruszonym na spotkaniu były postępowania toczące się na podstawie Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę w kontekście udziału w nich Rzecznika Praw Dziecka.

l) Wizyta Rzecznika Praw Dziecka w Norwegii, Oslo, 4 września 2019 r.

Podczas jednodniowej wizyty w Norwegii Rzecznik Praw Dziecka spotkał się z norweską Rzecznik Praw Dziecka, Ingą Bejer Engh, z którą rozmawiał m.in. o problemach związanych z odbieraniem dzieci przez urzędników norweskich służb socjalnych Barnevernet. Spotkanie było kontynuacją rozmów z norweskimi urzędnikami socjalnymi,

którzy w marcu odwiedzili Biuro Rzecznika w Warszawie. W Norwegii mieszka prawie 100 tysięcy Polaków. Pracują tam i wychowują dzieci, w większości są ze swojego życia zadowoleni. Niestety, różnice w systemach prawnych i podejściu do wykonywania przepisów – szczególnie w zakresie opieki nad dziećmi – doprowadzają niekiedy do konfliktów i ingerencji ze strony służb socjalnych w sposób wykonywania władzy rodzicielskiej nad dziećmi. Można żywić nadzieję, że oba wydarzenia przyczynią się do lepszej współpracy stron polskiej i norweskiej, a tym samym lepszej ochrony praw polskich dzieci w Norwegii.

Rzecznik spotkał się także z polskimi uczniami mieszkającymi w Norwegii uczącymi się w szkole działającej przy polskiej ambasadzie w Oslo, w której uczy się ponad 300 dzieci. Podczas spotkania Rzecznik zwrócił uwagę na doniosłą rolę, jaką odgrywa poznanie kultury swojej ojczyzny. Zapewnił dzieci o swej gotowości do wspierania pomimo dzielącej ich na mapie odległości.

ł) Wizyta Rzecznika Praw Dziecka w Szkocji, Edynburg, 12 września 2019 r.

Rzecznik Praw Dziecka spotkał się z Rzecznikiem Praw Dziecka w Szkocji, Brucem Adamsonem. Tematem rozmów był problem dyskryminacji polskich dzieci mieszkających na stałe w Szkocji ze względu na wystąpienie Wielkiej Brytanii ze struktur Unii Europejskiej. Polski Rzecznik wyjaśnił psychologiczny mechanizm powstawania zachowań dyskryminacyjnych i zaproponował sposoby zapobiegania tym postawom poprzez szerokie działania edukacyjne przeciw stygmatyzowaniu polskich obywateli, a wśród nich dzieci i młodzieży. Rzecznik Szkocji zadeklarował podjęcie kroków w celu poprawy sytuacji. Poruszono także ogólne zagadnienia związane z współczesnymi wyzwaniami w zakresie ochrony praw dziecka, w szczególności w kontekście kryzysu migracyjnego.

m) Doroczny zjazd Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka, Belfast, 25-27 września 2019 r.

Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył w dorocznym zjeździe Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka (ENOC) w Belfaście. Gospodarzem spotkania była Pani Koulla Yiasouma, Rzecznik Praw Dziecka Irlandii Płn. Tym razem spotkanie ENOC poświęcone zostało kwestii praw dziecka w świecie cyfrowym. W konferencji uczestniczyli młodzi

delegaci organizacji ENYA (Europejska Sieć Młodych Doradców), w tym młoda delegatka z Polski. Dorośli i młodzież – uczestnicy konferencji – dyskutowali o bezpieczeństwie w sieci, możliwościach Internetu w kontekście rozwoju i edukacji, prawie do prywatności oraz planowanych strategiach.

Rzecznicy przyjęli Oświadczenie ENOC nt. praw dziecka w środowisku cyfrowym. Młodzi delegaci sformułowali swoje zalecenia do tego oświadczenia.

ENOC wezwał władze państw, regionalne i międzynarodowe władze i organizacje, decydentów, biznes i przemysł do dalszych wysiłków na rzecz realizacji praw dzieci w erze cyfrowej. Organizacja oczekuje, że władze Unii Europejskiej i państw członków UE będą przestrzegać praw dzieci zawartych w Konwencji ONZ o prawach dziecka oraz wytycznych Rady Europy dotyczących poszanowania, ochrony i realizacji praw dziecka w środowisku cyfrowym. Oznacza to m.in. ochronę dzieci przed cyberprzemocą, nieodpowiednimi do wieku treściami czy fałszywymi informacjami, zapewnienie im dostępu do Internetu, dbanie o to, by mogły bezpiecznie i w pełni korzystać z zawartej w sieci wiedzy i rozrywki.

Wspólny raport opracowany na podstawie zaleceń poszczególnych rzeczników i ich młodych doradców trafił do Rady Europy, Komisarza Praw Człowieka Rady Europy i innych unijnych instytucji. Między innymi na podstawie tych rekomendacji mają być opracowane unijne dyrektywy w sprawie cyberedukacji. Nad stworzeniem listy polskich postulatów pracowała grupa 14 młodych ludzi z Polski, działających w ramach sieci ENYA. Ich spotkania i warsztaty były organizowane w warszawskim Biurze Rzecznika Praw Dziecka.

Podczas Zjazdu Rzecznicy wydali także Oświadczenie nt. detencji dzieci w drodze. Zgodnie z oficjalnym stanowiskiem ENOC, należy wprowadzić całkowity zakaz detencji małoletnich cudzoziemców (rodzin z dziećmi i małoletnich bez opieki) dla potrzeb prowadzonych wobec nich postępowań azylowych i powrotowych. Dokument zwraca uwagę na fakt, że przyjęta obecnie w ustawodawstwach państw członkowskich formuła stosowania detencji wobec dzieci jako środka ostatecznego w rzeczywistości nie zdaje egzaminu. Władze administracyjne i sądowe państw członkowskich w wielu przypadkach traktują bowiem nadal detencję imigracyjną jako środek podstawowy, nie dokładając należnych starań, aby badać każdą sprawę indywidualnie.

n) Konferencja Rady Europy dotycząca śródokresowej oceny Strategii na rzecz praw dziecka na lata 2016-2021, Strasburg, 13-14 listopada 2019 r.

Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w międzynarodowej konferencji Rady Europy dotyczącej śródokresowej oceny Strategii na rzecz praw dziecka na lata 2016-2021. Tematem obrad były wyzwania w zakresie norm, postaw i zachowań utrudniających skuteczną ochronę praw dziecka. Podkreślono, że aktywność dzieci i młodzieży jako wyraz ich prawa do uczestnictwa w podejmowaniu decyzji ich dotyczących, usprawnienie systemu odpowiedzi na przemoc wobec dzieci, także przemocy seksualnej, oraz ochrona dzieci w sytuacji konfliktu rodziców, to kilka ważnych wyzwań wymagających dostosowania przepisów prawa.

W wydarzeniu uczestniczyli najwyżsi urzędnicy Unii Europejskiej, Rzecznicy Praw Dziecka, Ministrowie rządów Państw Członkowskich, przedstawiciele międzynarodowych instytucji, oraz młodzież.

o) Seminarium Warszawskie „Prawa dziecka w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka", Warszawa, 19 listopada 2019 r.

20 listopada 2019 roku obchodzono wyjątkowo ważną dla całego świata rocznicę. Tego dnia minęło 30 lat od przyjęcia przez Organizację Narodów Zjednoczonych Konwencji o prawach dziecka, która pozwala wszystkim państwom skuteczniej chronić prawa dzieci. Z tej okazji Rzecznik Praw Dziecka wspólnie z Ministrem Spraw Zagranicznych zorganizował na Zamku Królewskim w Warszawie 13. Seminarium Warszawskie o prawach dzieci z udziałem zagranicznych gości. Seminaria Warszawskie to cykl spotkań poświęconych prawom człowieka organizowanych od 13 lat przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych we współpracy z instytucjami krajowymi i zagranicznymi. Stanowią one międzynarodowe forum dyskusji i wymiany doświadczeń na tematy związane z Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Spotkania są także okazją do promocji standardów ochrony praw człowieka i stanowią źródło inspiracji dla działań mających na celu lepsze przestrzeganie tych standardów.

Tegoroczne Seminarium poświęcone zostało problematyce ochrony praw dziecka, w szczególności w kontekście zapisów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Stało się okazją do wymiany wiedzy i

doświadczeń na temat europejskich standardów ochrony praw dziecka, wyzwań związanych z wdrażaniem tych praw oraz dobrych praktyk i priorytetów działań w tym obszarze.

W konferencji wzięli udział m.in. Wicemarszałek Senatu, Wiceminister Spraw Zagranicznych, Wiceminister Sprawiedliwości, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Dziecka Królestwa Szwecji, przedstawiciele Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Sekretariatu Rady Europy, Stałego Biura Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego, korpusu dyplomatycznego, władz krajowych oraz środowisk naukowych, prawniczych i organizacji pozarządowych.

Otwierając seminarium, Rzecznik Praw Dziecka przypomniał, że twórcą projektu Konwencji jest Polak, prof. Tadeusz Smyczyński, którego miał zaszczyt uhonorować Odznaką Honorową Za Zasługi Dla Ochrony Praw Dziecka. Dodał, że już 40 lat temu, gdy profesor opracował pierwszy projekt Konwencji, przyjętej ponad 10 lat później przez ONZ, dzieci jako najsłabsze istoty ludzkie potrzebowały lex specialis i to właśnie Konwencja stała się takim prawem szczególnym. Rzecznik zwrócił też uwagę na konieczność współpracy, także międzynarodowej, rządów z organizacjami pozarządowymi, aby wypracować metody skutecznej walki z patologiami w Internecie.

Wiceminister Spraw Zagranicznych podkreślał, że promocja i ochrona praw dziecka jest tradycyjnie przedmiotem zainteresowania i zaangażowania Polski zarówno na forach międzynarodowych – w tym ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej – jak i na poziomie krajowym. Zwracał uwagę, że chociaż wartości zapisane w Konwencji o prawach dziecka są podzielane przez wszystkie narody, nadal trzeba stawiać czoła problemom dzieci-żołnierzy, dzieci wykorzystywanych seksualnie, dzieci-ofiar handlu ludźmi lub przymusowej pracy zarobkowej czy dzieci-uchodźców zmuszonych do opuszczenia swych domów, rodzin bądź krajów wskutek wojen i prześladowań. Podkreślił, że niezbędne jest doskonalenie prawa krajowego oraz położenie większego nacisku na edukację i uwrażliwianie organów państwowych oraz sądów na potrzeby dzieci.

p) Konferencja z okazji 30. Rocznicy Konwencji Praw Dziecka, Genewa, 20 listopada 2019 r.

Na zaproszenie Organizacji Narodów Zjednoczonych Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w Genewie w Pałacu Narodów w konferencji z okazji 30. Rocznicy uchwalenia Konwencji o prawach dziecka. W uroczystej sesji uczestniczyły liczne autorytety w zakresie

praw dziecka z całego świata. Rzecznik miał możliwość rozmowy z wysokimi przedstawicielami ONZ, ale przede wszystkim wysłuchać dzieci i młodych z wielu krajów świata. Głos młodych dla Rzecznika jest najważniejszy, a część z postulowanych inicjatyw może być rozważana przy wprowadzaniu nowych regulacji, ważnych z punktu widzenia dzieci i młodych. Rzecznik Praw Dziecka podjął również współpracę z ambasadą RP w Genewie, która zakłada realizację wspólnych projektów z młodymi z Polski.

r) Spotkania z dyplomatami oraz polskimi szkołami za granicą

W 2019 Rzecznik Praw Dziecka odbył 5 spotkań z wysokimi rangą przedstawicielami państw akredytowanych w Polsce w celu wsparcia polskich dzieci przebywających na stałe i tymczasowo poza granicami RP.

Dzięki wizytom m.in.: w Szkołach Polskich poza granicami Polski Rzecznik Praw Dziecka przeprowadził dziesiątki rozmów z uczniami, rodzicami, wychowawcami. Na tej podstawie Rzecznik zdecydował o konieczności wsparcia Polonii i Polaków za granicą w zakresie pomocy dzieciom i zadbania o przestrzeganie praw polskich dzieci.

W 2019 roku obyło się również 17 spotkań Rzecznika Praw Dziecka z przedstawicielami światowych organizacji, które pozwoliły na wymianę wzajemnych doświadczeń.

V. Wystąpienia generalne

1. Wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji – uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP oraz niektórych innych ustaw

Warszawa, 13 lutego 2019 roku

ZSM.422.3.2019.AC

Pan
Krzysztof Kozłowski
Sekretarz Stanu
w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Szanowny Panie Ministrze,

w odpowiedzi na pismo z dnia 5 lutego 2019 r. (znak: DP-WLM-0231-11/2017/MM), uprzejmie przedstawiam uwagi Rzecznika Praw Dziecka do przedłożonego projektu ustawy[155] o zmianie ustawy[156] o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP oraz niektórych innych ustaw.

Analiza projektu ustawy nowelizującej oraz jego uzasadnienia nie pozostawiają wątpliwości, że zawarte w nim propozycje legislacyjne zmierzają do istotnej przebudowy polskiego systemu migracyjno-azylowego. Proponowane zmiany – m.in. wprowadzenie procedur granicznych, listy bezpiecznych krajów pochodzenia oraz bezpiecznych państw trzecich, czy możliwości orzekania o zobowiązaniu cudzoziemców do powrotu w decyzji negatywnie kończącej postępowanie o udzielenie im ochrony międzynarodowej (a więc – bez konieczności wszczynania odrębnego postępowania) – mają umożliwić skuteczne przeciwdziałanie zjawisku nadużywania postępowania uchodźczego przez osoby, które w istocie nie są zainteresowane ubieganiem się w Polsce o ochronę międzynarodową i występują o to jedynie w celu uzyskania prawa wjazdu na obszar Schengen.

Tak nakreślony zasadniczy cel projektu ustawy nowelizującej należy – generalnie rzecz biorąc – ocenić pozytywnie, podobnie, jak przyjęte przez projektodawcę założenie, że osiągnięcie tego celu wymaga maksymalnego skrócenia czasu trwania postępowań

[155] Projekt z dnia 4 lutego 2019 r. – dalej: projekt ustawy nowelizującej; https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12294700/katalog/12410552#12410552

[156] Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1109 z późn. zm. – dalej: ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony / u.u.c.o.).

prowadzonych wobec cudzoziemców. Z pewnością nie jest bowiem zgodne z najlepszym interesem dziecka długotrwałe (obecnie niejednokrotnie kilkuletnie) oczekiwanie przez małoletnich cudzoziemców na ostateczną decyzję rozstrzygającą co do możliwości ich pozostania w naszym kraju / konieczności powrotu do kraju pochodzenia, zwłaszcza jeśli finalnie okazuje się, że decyzja ta nakazuje dzieciom opuszczenie Polski. Rzecznik Praw Dziecka prezentował takie stanowisko także na wcześniejszych etapach prac nad projektem ustawy nowelizującej[157].

Pragnę jednakże wskazać, że liczne z proponowanych rozwiązań szczegółowych, mających służyć realizacji – streszczonych powyżej – zamierzeń projektodawcy, budzą moje uzasadnione wątpliwości. Biorąc powyższe pod uwagę, chciałbym przekazać Panu Ministrowi uwagi Rzecznika Praw Dziecka odnośnie tych uregulowań projektowanej ustawy, które – w mojej ocenie – mogą najpoważniej zagrażać prawom małoletnich cudzoziemców ubiegających się w Polsce o ochronę międzynarodową.

I. Ograniczenie prawa cudzoziemców (w tym rodzin z dziećmi) do rozpoznania ich sprawy przez niezawisły, niezależny i bezstronny sąd

Stoję na stanowisku, że część z przedstawionych propozycji może naruszać prawo cudzoziemców (dzieci i ich rodziców) do sądu, bezzasadnie – nadto wbrew standardowi gwarancyjnemu dyrektywy 2013/32/UE[158] – wymuszając opuszczenie przez nich Polski i dopuszczając przymusowe wykonanie decyzji o zobowiązaniu ich do powrotu, wydanej w postępowaniu uchodźczym, przed zbadaniem ich sprawy przez niezawisły, niezależny i bezstronny sąd.

Należy zaś w tym kontekście podkreślić, że sprawy o udzielenie cudzoziemcom ochrony międzynarodowej oraz sprawy w przedmiocie zobowiązania ich do powrotu są jednymi z najdonioślejszych, jakie są w ogóle rozstrzygane w ramach postępowania administracyjnego. Ewentualna wadliwa ocena (której nie mógłby – przed wykonaniem stosownej decyzji – zweryfikować sąd), że cudzoziemcy nie zostaną w kraju pochodzenia poddani prześladowaniom, torturom, czy też innym formom okrutnego, nieludzkiego

[157] Pismo z dnia 15 lutego 2017 r. i 16 czerwca 2017 r. (Sygn. ZSM.422.2.2017.AC).
[158] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (Dz. Urz. UE z dnia 29 czerwca 2013 r., L 180/60 – dalej: dyrektywa 2013/32/UE).

lub poniżającego traktowania albo karania względnie, że opuszczenie Polski nie naruszy praw ich dzieci, a także nie zaburzy ich rozwoju psychofizycznego, może nieodwracalnie odbić się na dalszym życiu zainteresowanych – tak dorosłych, jak i małoletnich.

Mając powyższe na względzie, chciałbym zwrócić szczególną uwagę na art. 46 ust. 5 dyrektywy 2013/32/UE, który uznaję za dowód, że prawodawca europejski ma świadomość takiego stanu rzeczy, dlatego też zobowiązał państwa członkowskie, aby te zezwoliły cudzoziemcom poszukującym ochrony międzynarodowej na pozostanie na ich terytorium: ***do upływu terminu, w jakim mogą oni skorzystać z prawa do skutecznego środka zaskarżenia*** [dop. art. 43 ust. 1 dyrektywy dookreśla, że mowa o sądowym środku zaskarżenia], ***a jeśli z tego prawa skorzystano w przewidzianym terminie, do czasu rozpatrzenia środka zaskarżenia.***

Zgodnie z dyrektywą 2013/32/UE, wyjątki od – wyrażonej w ww. przepisie – zasady suspensywności sądowego środka zaskarżenia można wprawdzie wprowadzić w stosunku do decyzji kończących postępowanie o udzielenie ochrony międzynarodowej, które było prowadzone w trybie granicznym (art. 43), niemniej jedynie przy spełnieniu dodatkowych warunków określonych w art. 46 ust. 6 i 7 ww. dyrektywy.

Pierwszy z ww. przepisów (art. 46 ust. 6 dyrektywy 2013/32/UE) wymaga, aby w prawie zagwarantowano możliwość wstrzymania wykonania przez sąd decyzji organu I instancji, która powoduje: *[...] odebranie wnioskodawcy prawa do pozostawania w państwie członkowskim.* Jak wskazuje ten przepis, w takim wypadku to: *[...]* ***sąd*** [dop. a nie żaden inny organ] ***uprawniony jest do rozstrzygnięcia, czy wnioskodawca może pozostać na terytorium państwa członkowskiego***.

W myśl z kolei art. 46 ust. 7 dyrektywy 2013/32/UE, ustanowienie tego rodzaju mechanizmu, jest jednak możliwe jedynie przy zapewnieniu, że: *a) wnioskodawca ma niezbędne tłumaczenie*, ***pomoc prawną*** *i* ***co najmniej tydzień, aby przygotować wniosek*** [dop. o wstrzymanie wykonania decyzji] *i* ***przedłożyć sądowi argumenty za przyznaniem mu prawa do pozostania na terytorium do czasu rozpatrzenia środka zaskarżenia***.

W przypadku, gdy spełnienie tego warunku nie zostało odpowiednio zapewnione w prawie wewnętrznym państw członkowskich, zastosowanie ma art. 46 ust. 5 dyrektywy 2013/32/UE. Oznacza to tym samym, że ustawodawca krajowy ma wówczas obowiązek przyznać prawo do pozostania w państwie członkowskim (do czasu rozpatrzenia przez sąd środka zaskarżenia od decyzji o odmowie udzielenia ochrony międzynarodowej),

także tym cudzoziemcom, których wnioski uchodźcze zostały skierowane do rozpatrzenia w trybie granicznym.

Powyższe standardy europejskie stanowią oczywisty wzorzec kontroli uregulowań przedstawionych w projekcie ustawy nowelizującej, a wprowadzających nowy model kontroli decyzji uchodźczych wydawanych w I instancji przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

Po wnikliwej analizie projektowanych rozwiązań pod kątem ich zgodności z art. 46 ust. 5-8 dyrektywy 2013/32/UE, zmuszony jestem wyrazić opinię, że propozycje legislacyjne projektodawcy naruszają ww. przepisy dyrektywy, a tym samym – prawo cudzoziemców (a biorąc pod uwagę specyfikę migracyjną Polski – głównie rodzin z dziećmi), do sądu.

Projektodawca przewiduje, że od decyzji Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców, kończących postępowanie uchodźcze prowadzone w trybie granicznym, nie będzie przysługiwało odwołanie. Od decyzji tych, jako ostatecznych w administracyjnym toku instancji, przysługiwałoby natomiast prawo wniesienia skargi do sądu administracyjnego (projektowany art. 39b ust. 4 pkt 4 u.u.c.o.).

Oznacza to zatem, że projektodawca – w odniesieniu do spraw rozpatrywanych w trybie granicznym – uznaje właściwy sąd administracyjny za sąd w rozumieniu art. 46 ust. 1 dyrektywy 2013/32/UE, a skargę do tego sądu za skuteczny środek zaskarżenia w rozumieniu ww. przepisu. Jeżeli tak, bardzo poważne wątpliwości budzi decyzja, aby uchylić obecny art. 331 ustawy o cudzoziemcach[159], który stanowi dziś: ***W przypadku, gdy cudzoziemiec złożył skargę do wojewódzkiego sądu administracyjnego na decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu*** [dop. taki charakter, zgodnie z projektem ustawy nowelizującej, mają mieć także decyzje kończące postępowanie uchodźcze] ***wraz z wnioskiem o wstrzymanie jej wykonania, termin dobrowolnego powrotu lub termin przymusowego wykonania tej decyzji z mocy prawa przedłuża się do dnia wydania przez wojewódzki sąd administracyjny postanowienia w sprawie tego wniosku***.

Tym samym, wydaje się, że powyższy przepis – przy pozostawieniu go w obrocie prawnym – można byłoby uznać za formę wdrożenia do krajowego porządku prawnego

[159] Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2018 r. poz. 2094 z późn. zm. – dalej: ustawa o cudzoziemcach / u.c.).

art. 46 ust. 8 dyrektywy 2013/32/UE, który wskazuje: ***Państwa członkowskie zezwalają wnioskodawcy na pozostawanie na terytorium do czasu zakończenia postępowania, o którym mowa w ust. 6 i 7*** [dop. tj. do rozpatrzenia przez sąd wniosku o wstrzymanie wykonania decyzji kończącej postępowanie uchodźcze, które prowadzone było w trybie granicznym], ***mającego na celu rozstrzygnięcie, czy wnioskodawca może pozostawać na terytorium***.

Usunięcie z polskiego porządku prawnego art. 331 u.c. powodowałoby, iż rodziny, których wnioski uchodźcze Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców rozpatrzył w trybie granicznym, od dnia doręczenia im decyzji tego organu (ostatecznej w administracyjnym toku instancji) nie byłyby już w żaden sposób chronione przed wydaleniem, co – w moim przekonaniu – jest nie do pogodzenia z art. 46 ust. 8 dyrektywy 2013/32/UE. Co prawda, wykonanie takiej decyzji mogłoby zostać wstrzymane przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców (projektowany art. 39b ust. 4 pkt 5 i 6 u.u.c.o.), jak również przez sąd administracyjny (art. 61 § 3 p.p.s.a.[160]), niemniej do czasu wydania takiego postanowienia dana rodzina nie korzystałaby z ochrony prawnej przed wydaleniem, a organy Straży Granicznej mogłyby – formalnie legalnie – wykonać decyzję powrotową przed wydaniem stosownego postanowienia wstrzymującego jej wykonanie, czy to przez ww. organ, czy to przez sąd.

Mając powyższe na uwadze, uważam, że w celu dokonania pełnej i prawidłowej transpozycji art. 46 ust. 7 i 8 dyrektywy 2013/32/UE do polskiego prawa wewnętrznego oraz zapewnienia należnej ochrony prawnej cudzoziemcom, których wnioski uchodźcze będą rozpatrywane w trybie granicznym, należałoby:

- wprowadzić zasadę, zgodnie z którą wykonanie decyzji Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców kończącej postępowanie o udzielenie ochrony międzynarodowej, prowadzone w ww. trybie, ulega – z mocy prawa – wstrzymaniu do dnia upływu terminu na wniesienie przez cudzoziemców skargi na tę decyzję wraz z wnioskiem o wstrzymanie jej wykonania (wdrożenie art. 46 ust. 8 dyrektywy 2013/32/UE),
- pozostawić w obrocie prawnym art. 331 u.c., dookreślając w przepisach ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony, że przepis ten znajduje zastosowanie także do decyzji o zobowiązaniu do powrotu wydawanych w decyzjach kończących

[160] Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. z 2018 r. poz. 1302 z późn. zm. – dalej: p.p.s.a.).

postępowanie uchodźcze, prowadzone w trybie granicznym (wdrożenie art. 46 ust. 8 dyrektywy 2013/32/UE),

- wprowadzić do ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony, niezależny, odrębny od prawa pomocy (art. 243-262 p.p.s.a.) system nieodpłatnej pomocy prawnej dla cudzoziemców, których wnioski uchodźcze rozpatrzono w trybie granicznym (wdrożenie art. 20 ust. 1 i art. 46 ust. 7 dyrektywy 2013/32/UE).

Stoję na stanowisku, że niedokonanie przez projektodawcę – wskazanych powyżej – zmian w obrębie wprowadzanego, nowego, granicznego trybu rozpatrywania wniosków o udzielenie cudzoziemcom ochrony międzynarodowej, faktycznie pozbawiałoby ich (w tym – liczne rodziny z dziećmi, dominujące na polskiej granicy wschodniej) prawa do sądu, czyniąc je jedynie iluzorycznym. Podkreślenia wymaga z kolei, że prawo to – swoisty gwarant ochrony innych praw i wolności – znajduje swoje umocowanie nie tylko na poziomie europejskim, ale także wprost w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

Problem zagwarantowania cudzoziemcom należnego im prawa do rozpatrzenia ich sprawy przez niezawisły, niezależny i bezstronny sąd nie ogranicza się jednak, niestety, do spraw uchodźczych, które kierowane będą do rozpatrzenia w trybie granicznym.

Wydaje się bowiem, że projektodawca uznał (nie wyrażając tego jednak wprost w uzasadnieniu do projektu ustawy nowelizującej) odwołanie od decyzji Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców, kończącej w I instancji postępowanie uchodźcze prowadzone w innym trybie niż graniczny, za skuteczny środek zaskarżenia w rozumieniu art. 46 ust. 1 dyrektywy 2013/32/UE, a obecny organ odwoławczy, Radę do Spraw Uchodźców – za sąd w rozumieniu tego przepisu. Tylko w ten sposób można bowiem wytłumaczyć, dlaczego w projekcie ustawy brak regulacji, które wdrażałyby do krajowego porządku prawnego art. 46 ust. 5 ww. dyrektywy w zakresie prawa cudzoziemców do pozostania na terytorium RP do czasu rozpoznania przez sąd administracyjny ich skargi na decyzję kończącą postępowanie uchodźcze i wydaną przez Radę do Spraw Uchodźców.

Należy wyjaśnić, że prawo to, określone w art. 46 ust. 5 dyrektywy 2013/32/UE, jest w chwili obecnej zapewnione dzięki sekwencji czasowej postępowania o udzielenie ochrony międzynarodowej (wszczynane najczęściej jako pierwsze) i postępowania w przedmiocie zobowiązania cudzoziemców do powrotu (wszczynane po zakończeniu postępowania uchodźczego) oraz dzięki art. 331 u.c.

Mechanizm ten działa obecnie w ten sposób, że rodziny, którym wydano decyzję o odmowie nadania statusu uchodźcy oraz o odmowie udzielenia ochrony uzupełniającej i które zaskarżyły tę decyzję do sądu, mogą pozostać w Polsce do czasu rozpoznania ich skargi w związku z faktem, że najczęściej – równolegle do postępowania sądowego – prowadzone jest w ich sprawie postępowanie powrotowe, w którym albo nie wydano jeszcze decyzji albo też wstrzymane jest jej wykonanie (np. ze względu na trwające postępowanie odwoławcze albo też z uwagi na art. 331 u.c.).

Stan ten uległby jednak diametralnej zmianie po wdrożeniu – skądinąd słusznej – propozycji projektodawcy, by w decyzjach kończących postępowanie uchodźcze orzekać także o udzieleniu / odmowie udzielenia cudzoziemcom zgody na pobyt ze względów humanitarnych albo zgody na pobyt tolerowany oraz w przedmiocie zobowiązaniu ich do powrotu.

Tego rodzaju zmiana, przy jednoczesnym braku w przepisach ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony zasady, zgodnie z którą wniesienie do sądu administracyjnego skargi na decyzję kończącą postępowanie uchodźcze automatycznie wstrzymywałoby jej wykonanie, byłaby – w mojej ocenie – nie do pogodzenia z art. 46 ust. 5 dyrektywy 2013/32/UE. Stoję bowiem na stanowisku, że Rada do Spraw Uchodźców nie może być uznana za sąd w rozumieniu przepisów ww. aktu oraz w rozumieniu art. 45 ust. 1 i art. 173 Konstytucji RP. Podkreślenia wymaga w tym miejscu, że tożsame stanowisko odnośnie tej kwestii prezentowała, na wcześniejszym etapie prac nad projektem ustawy, sama Rada[161], wskazując m.in. na fakt, że jej członkami nie są sędziowie, sam zaś ten organ nie posiada – charakteryzujących sądy – przymiotów niezależności ekonomicznej, organizacyjnej i personalnej.

Mając powyższe na uwadze, uważam, że w celu dokonania pełnej i prawidłowej transpozycji art. 46 ust. 5 dyrektywy 2013/32/UE do polskiego prawa wewnętrznego oraz zapewnienia należnej ochrony prawnej cudzoziemcom (w tym – rodzinom z dziećmi), których wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej będą rozpatrywane w innym trybie niż tryb graniczny, należałoby wprowadzić zasadę, zgodnie z którą wykonanie decyzji Rady do Spraw Uchodźców, kończącej postępowanie uchodźcze, ulega – z mocy prawa – wstrzymaniu do dnia upływu terminu na zaskarżenie tej decyzji, a w przypadku

[161] Pismo z dnia 13 lutego 2017 r. (Sygn. BRZP.VR.4420.4.1.2017.IBŁ).

wniesienia skargi na tę decyzję do sądu administracyjnego – do czasu rozpoznania tej skargi przez sąd.

II. Ograniczenie (zawężenie) zakazu umieszczania w strzeżonych ośrodkach Straży Granicznej cudzoziemców (w tym rodzin z dziećmi), którzy mogą być ofiarami przemocy

Projektodawca powrócił w aktualnej wersji projektu ustawy do propozycji zmiany art. 88a ust. 3 pkt 2 u.u.c.o., który stanowi obecnie: ***Wnioskodawcy lub osoby, w imieniu której wnioskodawca występuje, nie umieszcza się w strzeżonym ośrodku ani nie stosuje się wobec nich aresztu dla cudzoziemców, gdy****: […]* ***2) ich stan psychofizyczny może uzasadniać domniemanie, że byli poddani przemocy****.*

Propozycja projektodawcy zakłada (nowe brzmienie ww. przepisu), że detencja administracyjna cudzoziemców (w tym rodzin z dziećmi) dla potrzeb – prowadzonego wobec nich – postępowania o udzielenie ochrony międzynarodowej miałaby stać się niedopuszczalna jedynie w tym przypadku, kiedy ich stan psychofizyczny wskazywałby na doznane w przeszłości tortury lub inne okrutne, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie.

W moim przekonaniu, wdrożenie zaproponowanej przez projektodawcę zmiany w obrębie art. 88a ust. 3 pkt 2 u.u.c.o. doprowadziłoby do znacznego i nieuzasadnionego zwiększenia liczby cudzoziemców umieszczanych w strzeżonych ośrodkach. Byłyby to przy tym osoby (zarówno dorośli, jak i dzieci), które szczególnie potrzebują wsparcia i pomocy – ofiary różnych form przemocy, których jednak (być może wadliwie) nie uznano za odpowiadające pojęciu tortur, czy też innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania.

Chciałbym zwrócić w tym kontekście uwagę na fakt, że termin „przemoc", którym posługuje się obecnie art. 88a ust. 3 pkt 2 u.u.c.o. jest znacznie szerszy od wyrażenia „tortury lub inne okrutne, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie", które to sformułowania jedynie opisują / kwalifikują określone formy przemocy, stany faktyczne.

Pamiętając o tym, obawiam się, że funkcjonariusze Straży Granicznej przyjmujący wniosek cudzoziemców o udzielenie ochrony międzynarodowej w wielu przypadkach nie będą w stanie – jedynie na podstawie pierwszych oświadczeń (lub przy ich zdawkowości,

co często ma miejsce m.in. w przypadku osób cierpiących na zespół stresu pourazowego – PTSD) i zaledwie 48-godzinnej obserwacji danej rodziny – prawidłowo zweryfikować, czy cudzoziemcy doświadczyli takiej przemocy, którą można byłoby uznać za tortury lub inne okrutne, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie.

Nie zmienia tego również fakt, że wystąpienie ww. okoliczności byłoby następnie badane przez sąd karny, rozpatrujący wniosek organu Straży Granicznej o umieszczenie cudzoziemców w strzeżonym ośrodku. Pamiętać bowiem trzeba, że także ta ocena, mogłaby być, niestety, obarczona licznymi wadami.

Tego rodzaju ustalenia (czy daną formę represji, wykorzystania itp. można uznać za tortury lub też okrutne, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie) są niezwykle trudne i niejednokrotnie wymagają przeprowadzenia wielomiesięcznego, czy wręcz kilkuletniego postępowania prowadzonego przez wyspecjalizowane organy, Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców i Radę do Spraw Uchodźców. Częstokroć jednak nawet te organy popełniają w tym zakresie istotne błędy, co dostrzegają i wytykają im następnie sądy administracyjne.

Biorąc to pod uwagę, wyrażam obawę, że sądy karne, dla których sprawy detencji cudzoziemców są w istocie sprawami wpadkowymi, mogą nie być w stanie prawidłowo ocenić (zwłaszcza orzekając w ciągu pierwszych 72 godzin pobytu dzieci i ich rodziców na terytorium RP), czy zachodzi podejrzenie, że są oni ofiarami tortur lub innego, okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania.

Przepis art. 88a ust. 3 pkt 2 u.u.c.o. można – w jego obecnym brzmieniu – uznać za najsilniejszą gwarancję tego, że dzieci najsłabsze i najbardziej skrzywdzone (ofiary przemocy) nie doświadczą w naszym kraju nieuzasadnionego i wtórnie traumatyzującego je pozbawienia wolności. W moim przekonaniu, po zmianie brzmienia tego przepisu, zgodnie z propozycją projektodawcy, art. 88a ust. 3 pkt 2 u.u.c.o. nie chroniłby praw małoletnich cudzoziemców w takim samym stopniu, jak czyni to obecnie.

Doceniając wysiłek i starania Straży Granicznej, jej funkcjonariuszy i pracowników, dzięki którym strzeżone ośrodki dla cudzoziemców stały się na przestrzeni ostatnich lat o wiele bardziej przyjazne dzieciom, niż miało to miejsce jeszcze w poprzedniej dekadzie XXI wieku, przypominam, że pozostają one miejscami pozbawienia wolności, w których małoletni mogą spędzić wiele miesięcy w oczekiwaniu na ostateczną decyzję odnośnie prawa do pozostania w naszym kraju / konieczności opuszczenia terytorium RP.

Poprawa infrastruktury placówek detencyjnych i nawet najlepsze starania personelu ośrodków nigdy nie zastąpią dzieciom wolności, nieskrępowanego kontaktu z rówieśnikami i codziennego uczęszczania do szkoły. Z kolei towarzyszące pobytowi dziecka w placówce detencyjnej ciągłe poczucie niepewności jutra i stała obawa przed deportacją (a te emocje najczęściej pojawiają się w listach kierowanych do Rzecznika przez dzieci umieszczane wraz z rodzicami w strzeżonych ośrodkach) bez wątpienia najsilniej i najboleśniej dotykają właśnie małoletnich, którzy doznali w przeszłości przemocy.

Mając powyższe na uwadze, zwracam się do Pana Ministra z prośbą o rozważenie odstąpienia od proponowanej w projekcie ustawy nowelizującej zmiany art. 88a ust. 3 pkt 2 u.u.c.o., wyrażając opinię, że jej wprowadzenie najprawdopodobniej prowadziłoby do nieuzasadnionego, jednocześnie niehumanitarnego pozbawiania wolności np. ofiar przemocy domowej, czy przemocy motywowanej kulturowo, w tym choćby samotnych matek oraz ich dzieci, przybywających do Polski dość licznie z północnokaukaskich republik Federacji Rosyjskiej.

Wyrażam nadzieję, że przedstawione powyżej uwagi, zostaną wzięte pod uwagę w toku dalszych prac legislacyjnych. Mając zaś na uwadze troskę o zagwarantowanie w nowym prawie jak najwyższego standardu ochrony praw małoletnich cudzoziemców przybywających do i przebywających już w naszym kraju, deklaruję swoją gotowość do wsparcia i udziału we wszelkich dalszych pracach, mających na celu wypracowanie najlepszych rozwiązań w tym obszarze.

2. **Wystąpienie do norweskiej Rzecznik Praw Dziecka – z propozycją nawiązania współpracy w celu zabezpieczenia praw małoletnich obywateli polskich mieszkających w Norwegii**

Warszawa, 13 lutego 2019 roku

ZSM.422.2.2019.JW

Pani
Inga Bejer Engh
Rzecznik Praw Dziecka Norwegii

Szanowna Pani Rzecznik,

nawiązując do dotychczasowej współpracy między Rzecznikiem Praw Dziecka w Polsce a Rzecznikiem Praw Dziecka w Norwegii w ramach ENOC, chciałbym zaprosić Panią Rzecznik do złożenia wizyty w moim biurze w Warszawie.

Nasze spotkanie mogłoby stanowić doskonałą okazję nie tylko do wzajemnego poznania się, lecz także do wymiany doświadczeń na temat posiadanych kompetencji w zakresie ochrony praw dzieci oraz funkcjonowania instytucji działających na ich rzecz w systemach prawnych Norwegii i Polski.

Z wielkim zainteresowaniem zapoznam się z norweskimi rozwiązaniami prawnymi na rzecz zapewnienia ochrony praw najmłodszych, a także przybliżę Pani Rzecznik informacje na temat polskiego systemu prawnego regulującego sytuację dzieci i systemu wychowania.

Ze swojej strony pragnę również zadeklarować otwartość na wszelkie formy współpracy z Panią Rzecznik w ramach prowadzonych spraw oraz pojawiających się zagadnień i wątpliwości.

Liczę na pozytywny odzew ze strony Pani Rzecznik. Proponuję, aby datę spotkania wyznaczyć na pierwszą połowę marca. Wydaje się, że tak szybki termin spotkania będzie korzystny dla obu państw, zwłaszcza w kontekście ostatnich, szeroko komentowanych w mediach wydarzeń dyplomatycznych.

Wszelkie szczegóły dotyczące zaproponowanej wizyty, w tym dokładny jej termin i przebieg, mogą zostać omówione w ramach dalszej wymiany korespondencji. Pozostaję otwarty na wszelkie sugestie z Pani strony.

Wierzę, że współpraca pomiędzy Rzecznikami działającymi dla dobra dzieci będzie aktywna i owocna. W mojej ocenie wszelkie wspólne wysiłki i wzajemne dzielenie się doświadczeniami prowadzą do lepszej i bardziej skutecznej pracy instytucji ombudsmana na rzecz ochrony praw małoletnich.

Uprzejmie wskazuję do kontaktów roboczych Panią Agatę Jasztal Dyrektora Zespołu Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka (tel +48 22 583 66 27, mail: agata.jasztal@brpd.gov.pl)

3. **Wystąpienie do Rzecznika Praw Obywatelskich – z prośbą o zajęcie stanowiska odnośnie postępowania toczącego się przed Trybunałem Konstytucyjnym odnośnie kontroli konstytucyjności tzw. eugenicznej przesłanki aborcji zawartej w przepisach ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży**

Warszawa, 13 lutego 2019 roku

ZSM.420.1.2019.AC

Pan
dr Adam Bodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

przed Trybunałem Konstytucyjnym toczy się aktualnie (Sygn. K 13/17) postępowanie w sprawie z wniosku grupy posłów na Sejm RP, z dnia 22 czerwca 2017 r., o stwierdzenie, że:

- art. 4a ust. 1 pkt 2 i art. 4a ust. 2 zdanie pierwsze ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78 z późn. zm. – dalej: u.p.r.) są niezgodne z art. 30 Konstytucji,

  przez to, że legalizują praktyki eugeniczne w stosunku do dziecka jeszcze nieurodzonego, odmawiając mu tym samym poszanowania i ochrony godności człowieka,

na wypadek zaś nieuwzględnienia powyższego stanowiska – o stwierdzenie, że:

- ww. przepisy u.p.r. są niezgodne z art. 38 w zw. z art. 30 i art. 31 ust. 3 oraz z art. 38 w zw. z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji,

  przez to, że legalizują praktyki eugeniczne w zakresie prawa do życia dziecka jeszcze nieurodzonego oraz uzależniają ochronę prawa tego dziecka do życia od jego stanu zdrowia, co stanowi zakazaną bezpośrednią dyskryminację,

- oraz, że ww. przepisy u.p.r. są niezgodne z art. 38 w zw. z art. 31 ust. 3 oraz w zw. z art. 2 i art. 42 Konstytucji,

  przez to, że legalizują przerwanie ciąży bez dostatecznego usprawiedliwienia koniecznością ochrony innej wartości, prawa lub wolności konstytucyjnej oraz

posługują się nieokreślonymi kryteriami tej legalizacji, naruszając gwarancje konstytucyjne ochrony życia ludzkiego.

Zgodnie z kwestionowanym art. 4a ust. 1 pkt 2 u.p.r.: ***Przerwanie ciąży może być dokonane** […], **w przypadku gdy**: […] 2) **badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu**.*

Stosownie z kolei do art. 4 ust. 2 zdanie pierwsze u.p.r.: *W przypadkach określonych w ust. 1 pkt 2 przerwanie ciąży jest dopuszczalne do chwili osiągnięcia przez płód zdolności do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej.*

We wniosku do Trybunału Konstytucyjnego o zbadanie zgodności ww. uregulowań z Konstytucją, wnioskodawcy wyrazili przekonanie, iż cytowane powyżej przepisy, kreujące tzw. eugeniczną przesłankę aborcji, pozostają w sprzeczności z przyrodzoną i niezbywalną godnością każdego człowieka, a zatem – także dziecka poczętego, ale jeszcze nieurodzonego (art. 30 Konstytucji) oraz z jego prawem do życia, chronionym z mocy art. 38 Konstytucji.

W ocenie wnioskodawców, określona przepisami art. 4a ust. 1 pkt 2 oraz art. 4a ust. 2 zdanie pierwsze u.p.r., przesłanka prawnej dopuszczalności przerwania ciąży, w sposób oczywisty narusza istotę prawa do życia dzieci poczętych, różnicując gwarantowany poziom ochrony tego prawa od oceny medycznej odnośnie prawdopodobnego stanu zdrowia tych dzieci. Jak zaś podkreślili wnioskodawcy, życie ludzkie, także w jego fazie prenatalnej, nie powinno podlegać wartościowaniu ze względu na jakąkolwiek okoliczność. Powołując się na orzecznictwo oraz piśmiennictwo prawnicze, wnioskodawcy zauważyli, że nie można – na gruncie aksjologii konstytucyjnej – twierdzić, że życie jednych ludzi jest cenniejsze i zasługuje tym samym na pełniejszą ochronę, niż innych.

Wnioskodawcy wyrazili także przekonanie, że obecne w dyskursie prawniczym oraz przywoływane w debacie publicznej okoliczności uzasadniające dopuszczalność przerywania ciąży z przyczyn eugenicznych (m.in. troska o jakość życia dziecka dotkniętego wadami lub schorzeniami określonymi w art. 4a ust. 1 pkt 2 u.p.r., współczucie dla jego rodziców, którzy być może zmuszeni będą otoczyć to dziecko szczególną, bardzo wymagającą opieką, czy też troska o osobę matki dziecka i jej stan psychiczny, który może ulec poważnemu zakłóceniu wobec świadomości, że jej syn albo córka mogą być dotknięci poważnymi

upośledzeniami lub też nieuleczalnie chorzy), muszą zostać uznane za stojące niżej w hierarchii wartości chronionych konstytucyjnie niż prawo dziecka do życia.

Obszerne stanowisko w przedmiotowej sprawie przedstawił w dniu 1 marca 2018 r. Sejm RP[162], a następnie – w dniu 28 maja 2018 r. – Prokurator Generalny[163]. Z dokumentów dotyczących sprawy o sygn. K 13/17, zamieszczonych na stronie internetowej Trybunału Konstytucyjnego[164], jak również z informacji udostępnianych na stronie internetowej Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, nie wynika natomiast, czy udział w postępowaniu zgłosił (a jeśli tak – jakie stanowisko przedstawił) Rzecznik Praw Obywatelskich.

Uczestnicy postępowania – Sejm RP i Prokurator Generalny zasadniczo przychylili się do stanowiska wnioskodawców, iż art. 4a ust. 1 pkt 2 oraz art. 4a ust. 2 zdanie pierwsze u.p.r. są niezgodne z art. 30 oraz z art. 38 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Jako Rzecznik Praw Dziecka, w pełni podzielam tę ocenę prawną. Przystępując zaś do uzasadnienia tego stanowiska, chciałbym przypomnieć, że – zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922) – podstawowym zadaniem Rzecznika jest stanie na straży praw dziecka określonych w Konstytucji, Konwencji o prawach dziecka i innych przepisach prawa. Warto przy tym zauważyć, że art. 3 ust. 2 ww. ustawy, wskazujący prawa małoletnich, o których ochronę Rzecznik powinien w szczególności zabiegać, na pierwszym miejscu – co nie może dziwić – wymienia prawo dziecka do życia (pkt 1 ww. przepisu), swoiste „prawo wszystkich praw".

W tym kontekście pragnę z całą mocą wskazać na art. 2 ust. 1 ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka, który nie pozostawia żadnych wątpliwości, iż: *[...]* ***dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności***.

Jak z powyższego wynika, ustawodawca, który w 2000 r. powoływał do życia urząd Rzecznika Praw Dziecka, nie miał wątpliwości co do tego, że dzieciom poczętym, ale jeszcze nieurodzonym przysługuje ten sam poziom ochrony praw określonych i zagwarantowanych w Konstytucji, Konwencji o prawach dziecka i innych przepisach prawa, co małoletnim, którzy przyszli już na świat. Podkreślenia wymaga także, że ww. uregulowanie – mimo upływu ponad 19 lat od momentu uchwalenia ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka – nie zostało

[162] Pismo z dnia 1 marca 2018 r., znak: BAS-WAKU-2322/17.
[163] Pismo z dnia 28 maja 2018 r., znak: PK VIII TK 96.2017.
[164] https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/view/sprawa.xhtml?&pokaz=dokumenty&sygnatura=K%2013/17

jak dotąd uchylone, czy zmienione, co należy uznać za wyraz trwałości woli ustawodawcy, aby chronić wszystkie dzieci – także (a może przede wszystkim) te najbardziej bezbronne tzn., które pozostają jeszcze w łonie matki.

Regulacja art. 2 ust. 1 ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka w pełni odzwierciedla tym samym konstytucyjne zasady godności człowieka (art. 30), równości wszystkich ludzi (art. 32) i ochrony prawa każdego człowieka do życia (art. 38), z którymi – moim zdaniem – nie da się z kolei pogodzić kwestionowanych przez wnioskodawców przepisów u.p.r.

Pamiętać należy, że art. 4a ust. 1 pkt 2 oraz art. 4a ust. 2 zdanie pierwsze u.p.r., stanowiące przedmiot kontroli Trybunału Konstytucyjnego i dopuszczające przerwanie ciąży z przyczyn eugenicznych, zostały wprowadzone do polskiego porządku prawnego w 1993 r. tj. na 4 lata przed uchwaleniem obecnie obowiązującej Konstytucji (1997 r.), która znacząco podniosła dotychczasowy poziom ochrony praw człowieka, w tym praw dziecka w Polsce.

Stoję na stanowisku, że analiza sekwencji czasowej uchwalenia ww. aktów prawnych, tj. ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, Konstytucji i ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka, wskazuje na istotną zmianę spojrzenia najpierw ustawodawcy konstytucyjnego, a w ślad za nim – ustawodawcy zwykłego, na kwestię potrzeby zagwarantowania należnej ochrony praw dzieci poczętych, ale nieurodzonych do życia. Najdonioślejszym zaś tego wyrazem jest cytowany powyżej art. 2 ust. 1 ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka.

Biorąc powyższe pod uwagę, wyrażam głęboką nadzieję, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego w sprawie z wniosku grupy posłów na Sejm RP z dnia 22 czerwca 2017 r. przyczyni się do ostatecznego ustalenia granic ochrony konstytucyjnego prawa każdego dziecka do życia, eliminując z polskiego systemu prawnego kwestionowane przepisy art. 4a ust. 1 pkt 2 i art. 4a ust. 2 zdanie pierwsze u.p.r.

Niestety, z przyczyn formalnych (postępowanie w sprawie o sygn. K 13/17 nie zostało wszczęte na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich ani też w wyniku wniesienia skargi konstytucyjnej), Rzecznik Praw Dziecka nie może wziąć udziału w tym postępowaniu mimo, iż bezpośrednio dotyczy ono praw dziecka.

Mając powyższe na uwadze oraz w związku z tym, że zgodnie z art. 1 ust. 2a ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich w sprawach dzieci Rzecznik Praw Obywatelskich ma obowiązek współpracować z Rzecznikiem Praw Dzieci, zwracam się z uprzejmą prośbą

o udzielenie informacji, czy Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu, toczącym się obecnie przed Trybunałem Konstytucyjnym pod sygn. K 13/17, a jeżeli tak się nie stało – o wskazanie przyczyn braku stanowiska przez Pana Rzecznika w przedmiotowym postępowaniu odnośnie zgodności kwestionowanych norm prawnych z Konstytucją.

ul. Przemysłowa 30/32, 00-450 Warszawa, tel. (22) 583 66 00, fax (22) 583 66 96, email: rpd@brpd.gov.pl, www: brpd.gov.pl

4. **Wystąpienie do prezesów 11 sądów okręgowych – pilotażowa ankieta skierowana do 11 sądów okręgowych orzekających w I instancji w sprawach z Konwencji haskiej, o przekazanie szczegółowych informacji na temat przebiegu tychże postępowań oraz funkcjonowania zmian wprowadzonych ustawą z 26 stycznia 2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych**

Warszawa, 12 kwietnia 2019 roku

ZSM.422.4.2019.BM

Pani
Joanna Bitner
Prezes Sądu Okręgowego w Warszawie
Al. Solidarności 127,
00-898 Warszawa

Szanowna Pani Prezes,

w dniu 27 sierpnia 2018 roku weszła w życie ustawa z dnia 26 stycznia 2018 roku o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych (Dz.U.2018.416 z dnia 26 lutego 2018 r., zwana dalej „Ustawa”). Rzecznik Praw Dziecka aktywnie uczestniczył w pracach legislacyjnych nad przedmiotową Ustawą, która stanowi odpowiedź na wiele zgłaszanych przez niego postulatów.

Niewątpliwie nowe regulacje w istotny sposób zmieniły przebieg postępowań sądowych w sprawach o wydanie dzieci w trybie przepisów Konwencji haskiej. W dotychczas obowiązującym porządku prawnym nie było aktu prawnego, którego przedmiotem byłaby całościowa regulacja zasad i trybu postępowania polskiego organu centralnego. Ustawa modyfikuje postępowanie przed polskim organem, a także wprowadza nowe rozwiązania w zakresie stosowania przepisów postępowania cywilnego.

W związku z tym, że od dnia wejścia w życie wspomnianej ustawy upłynęło już ponad 7 miesięcy, Rzecznik Praw Dziecka podjął próbę podsumowania zmian przepisów w zakresie postępowań dotyczących transgranicznych uprowadzeń rodzicielskich. W tym celu przygotowana została specjalna ankieta umożliwiająca zebranie najważniejszych danych w zakresie przebiegu tego rodzaju postępowań.

Mając powyższe na uwadze, zgodnie z treścią art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 06 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pani Prezes z uprzejmą prośbą o przekazanie wspomnianej ankiety – stanowiącej

załącznik do niniejszego pisma - właściwym wydziałom celem jej uzupełnienia, a następnie odesłanie do Biura Rzecznika Praw Dziecka w terminie do dnia 15 maja 2019 roku.

Załącznik:
- ankieta do sądów okręgowych

ANKIETA

Niniejsza ankieta dotyczy funkcjonowania ustawy z dnia 26 stycznia 2018 roku o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych, w sprawach prowadzonych w oparciu o przepisy Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę sporządzonej w Hadze w 1980 roku (dalej „Konwencja haska").

Sąd Okręgowy w ……...

Wydział ……..

1. Ile spraw z konwencji haskiej wpłynęło do tut. sądu po wejściu w życie nowej ustawy (tj. w okresie od 27.08.2018 roku do dnia 8 kwietnia 2019 roku)?

……...

2. Z jakich krajów Unii Europejskiej przekazywane są wnioski z Konwencji haskiej?

……...

3. Z jakich krajów spoza Unii Europejskiej przekazywane są wnioski z Konwencji haskiej?

……...

4. W ilu sprawach wniosek o powrót dziecka na podstawie Konwencji haskiej uwzględniono?

……...

5. W ilu sprawach wniosek z Konwencji haskiej oddalono?

……...

6. W ilu sprawach postępowania z Konwencji haskiej trwały do 6 tygodni?

……...

7. W ilu sprawach postępowania z Konwencji haskiej trwały dłużej niż 6 tygodni (tj. przekroczyły ustawowe ramy czasowe)?

……...

8. Co było powodem wydłużenia trwania postępowania z Konwencji haskiej powyżej 6 tygodni?

……...

9. W ilu sprawach dopuszczono dowód z opinii biegłego/zespołu biegłych z dziedziny psychologii/pedagogiki/psychiatrii?

……...

10. Jak długo Sąd oczekiwał na sporządzenie opinii przez biegłych?

……...

11. W ilu sprawach orzeczenie Sądu I instancji zostało zaskarżone do Sądu Apelacyjnego w Warszawie?

……...

12. W ilu sprawach Sąd Apelacyjny w Warszawie:

A - utrzymał w mocy postanowienie Sądu Okręgowego - …….

B - uchylił postanowienie Sądu Okręgowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania - ……..

C - zmienił postanowienie Sądu Okręgowego poprzez:

- oddalenie wniosku z Konwencji haskiej - …….

- uwzględnienie wniosku z Konwencji haskiej - ……..

13. Ilu sędziów w tut. Sądzie orzeka w sprawach o powrót dziecka w oparciu o przepisy Konwencji haskiej?

……....

5. **Wystąpienie do Ministra Spraw Zagranicznych dotyczące zorganizowania kampanii informacyjno-edukacyjnej skierowanej do obywateli polskich zamieszkałych/ wyjeżdżających wraz z dziećmi za granicę, której celem byłoby podniesienie ich świadomości prawnej. Powyższa propozycja stanowiła odpowiedź na dostrzeżony przez Rzecznika problem braku znajomości zagranicznych przepisów, miejscowych zwyczajów oraz uprawnień przysługujących zagranicznym instytucjom przez rodziców dzieci.**

Warszawa, 27 czerwca 2019 roku

ZSM.422.11.2019.JW

Pan
Jacek Czaputowicz
Minister Spraw Zagranicznych

Szanowny Panie Ministrze,

w 2017 r. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do ówczesnego Ministra Spraw Zagranicznych z propozycją zorganizowania kampanii edukacyjno-informacyjnej, skierowanej do polskich rodziców zamieszkałych wraz z dziećmi za granicą lub planujących osiedlić się poza granicami kraju. Rzecznik posłużył się wówczas przykładem kampanii przeprowadzonej przez Rzecznika Praw Obywatelskich Łotwy, Pana Jurisa Jansonsa. Kampania ta miała na celu przekazanie obywatelom łotewskim planującym wyjazd oraz tym, którzy osiedlili się już w Norwegii, Niemczech, Wielkiej Brytanii i Irlandii informacji o obowiązujących w tych krajach uregulowaniach z zakresu prawa rodzinnego, standardach dotyczących sprawowania opieki nad dziećmi, świadczonej opieki zdrowotnej czy obowiązku edukacyjnego.

Za kadencji mojego poprzednika w Biurze Rzecznika Praw Dziecka odbyło się spotkanie przedstawicieli Rzecznika oraz resortu spraw zagranicznych, podczas którego omówiono najważniejsze kwestie związane z przeprowadzeniem analogicznej kampanii w Polsce. Wspomniana inicjatywa nie doczekała się jednak kontynuacji.

Mając na uwadze aktualność oraz skalę zjawiska, jakim jest emigracja obywateli polskich do krajów Unii Europejskiej oraz związane z tym przypadki ingerencji zagranicznych służb socjalnych w ich stosunki rodzinne, działając na podstawie art. 10 a ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922) zwracam się do Pana Ministra z prośbą o rozważenie możliwości zorganizowania kampanii informacyjno – edukacyjnej skierowanej do polskich obywateli wyjeżdzających wraz z dziećmi do państw obcych.

Do mojego biura wpływają zgłoszenia od polskich emigrantów, wobec których zagraniczne służby socjalne interwencje podjęły. Analiza tych spraw wskazuje, że istotnym problemem pozostaje niski poziom świadomości prawnej emigrujących obywateli polskich. Najczęściej nie znają oni zagranicznych przepisów prawa rodzinnego, nie mają również świadomości co do różnic kulturowych między Polską, a państwem do którego emigrują, wiążących się z wrażliwością społeczną na sygnały wskazujące na zagrożenie dobra dziecka.

Jestem przekonany, że odpowiedzią na powyższy problem może być kampania informacyjno – edukacyjna. W mojej ocenie, jej zakres powinien obejmować praktyczne informacje dotyczące organizacji życia codziennego w danym kraju, w tym dostępu do edukacji czy służby zdrowia. Nadrzędnym celem kampanii powinno być jednak podniesienie poziomu świadomości prawnej wśród emigrujących tak, aby w przyszłości zmniejszyć liczbę spraw, w których zagraniczne instytucje mogłyby podjąć interwencje wobec małoletnich obywateli Polski.

Pragnę jednocześnie zadeklarować gotowość do wsparcia tego przedsięwzięcia oraz zorganizowania spotkania w celu omówienia szczegółów dotyczących ewentualnej współpracy.

6. **Wystąpienie do Ministra Spraw Zagranicznych – o przekazanie szczegółowych informacji na temat sytuacji polskich rodzin osiedlonych w Wielkiej Brytanii, Niemczech i Holandii**

Warszawa, 27 czerwca 2019 roku

ZSM.422.6.2019.JW

Pan
Jacek Czaputowicz
Minister Spraw Zagranicznych

Szanowny Panie Ministrze,

Ważny element działalności Rzecznika Praw Dziecka stanowią sprawy małoletnich obywateli polskich, którzy wraz z rodzicami zamieszkują poza granicami Polski.

Każdego roku do mojego biura wpływają zgłoszenia dotyczące ingerencji organów państw obcych w prawa rodzicielskie polskich emigrantów. W przeważającej liczbie skargi te pochodzą od osób zamieszkałych na terenie Niemiec, Wielkiej Brytanii, Holandii oraz krajów skandynawskich.

Podejmując działania wyjaśniające w tego typu sprawach mam ograniczone możliwości działania, nie dysponuję bowiem uprawnieniami, aby wszcząć bezpośrednią interwencję przed organami państw obcych i zbadać sytuację małoletniego obywatela polskiego. Każdorazowo jednak staram się przekazać osobom zgłaszającym się do mojego biura informacje o obowiązujących regulacjach z zakresu prawa międzynarodowego i unijnego, a także o konieczności nawiązania kontaktu z polską placówką konsularną w danym kraju.

Zdaję sobie sprawę, w jak dużą liczbę spraw dotyczących polskich rodzin za granicą zaangażowani są przedstawiciele polskiej służby konsularnej. To dzięki ich pomocy uzyskuję wiedzę o sytuacji małoletniego obywatela polskiego, wobec którego miejscowe instytucje podjęły interwencję. Dzięki przekazywanym przez konsulów informacjom znam aktualny stan postępowania opiekuńczego, toczącego się przed sądem zagranicznym oraz przyczyny, dla których dziecko zostało odebrane spod opieki rodziców. Ponadto w większości przekazywanych wyjaśnień konsulowie wskazują, czy działania instytucji zagranicznych oceniają jako zgodne z prawem obowiązującym w danym państwie, a tym samym, czy w ich ocenie nie doszło do bezprawnej ingerencji w prawa dziecka.

Mając powyższe na uwadze, w celu zapoznania się z prowadzonymi przez polskie placówki konsularne sprawami, a tym samym skalą opisanego w moim piśmie zjawiska,

działając na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pana Ministra z prośbą o przybliżenie informacji na temat działalności polskiej służby konsularnej na rzecz polskich rodzin zamieszkałych w krajach, z których otrzymuję najwięcej zgłoszeń, tj. Wielkiej Brytanii, Niemiec, Holandii. W szczególności uprzejmie proszę o udzielenie następujących informacji:

- jaka liczba skarg dotyczących ingerencji w stosunki rodzinne obywateli polskich zamieszkałych za granicą została skierowana do konsulatów w 2017 r. i 2018 r.;
- czego najczęściej dotyczyły przedmiotowe skargi;
- czy konsulowie informowani byli przez zagraniczne instytucje o podjętej interwencji wobec małoletniego obywatela polskiego, zgodnie z postanowieniami Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych z 1963 r.;
- czy w ocenie konsulów działania zagranicznych służb wobec polskich rodzin były uzasadnione i miały na celu zabezpieczanie najlepiej pojętego interesu dziecka, czy też mogły wskazywać na zbyt pochopną reakcję, nieadekwatną do sytuacji, w jakiej znalazło się dziecko;
- czy konsulowie spotkali się z przypadkami przekroczenia uprawnień przez zagraniczne instytucje stojące na straży praw dziecka, a jeśli tak, to czy podejmowali interwencje w organach nadzoru nad tymi instytucjami i z jakim efektem.

7. Wystąpienie do Komendanta Głównego Straży Granicznej – o szczegółowe informacje o liczbie małoletnich cudzoziemców umieszczonych wraz z rodzinami w strzeżonych ośrodkach SG, o informacje dotyczące m.in. warunków zapewnianych dzieciom w tych placówkach, realizacji przez małoletnich obowiązku szkolnego, organizowanych zajęć dodatkowych, zapewnianej opieki medycznej i wsparcia psychologicznego

Warszawa, 5 lipca 2019 roku

ZSM.422.8.2019.AC

Pan
gen. dyw. Tomasz Praga
Komendant Główny Straży Granicznej

Szanowny Panie Komendancie,

w trosce o dobro i ochronę praw dzieci umieszczanych w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców, prowadzonych przez Straż Graniczną – na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922) – zwracam się do Pana Komendanta z prośbą o nadesłanie zaktualizowanych informacji:

1) **o liczbie małoletnich umieszczonych w strzeżonych ośrodkach na przestrzeni lat 2018 – 2019** – z podziałem na lata, strzeżone ośrodki, podstawę prawną umieszczenia (w związku z postępowaniem o udzielenie ochrony międzynarodowej / w związku z postępowaniem w sprawie zobowiązania do powrotu) oraz obywatelstwo dzieci,
2) czy w Komendzie Głównej Straży Granicznej wypracowano wytyczne / wskazówki dla terenowych organów Straży Granicznej odnośnie sposobu uwzględniania zasady kierowania się dobrem dziecka przy podejmowaniu decyzji co do możliwości zastosowania środków alternatywnych do detencji / konieczności kierowania do sądu wniosku o umieszczenie małoletniego w strzeżonym ośrodku[165],
3) o najdłuższym i najkrótszym okresie pobytu dzieci w poszczególnych strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców w 2018 r. i 2019 r.,
4) **o działaniach podejmowanych przez funkcjonariuszy / pracowników strzeżonych ośrodków w celu ustalenia – po przyjęciu małoletniego do ośrodka – czy dziecko**

[165] Jeżeli nie opracowano w tym zakresie nowych wytycznych, Rzecznik zwraca się o przekazanie dokumentu: ***Postępowanie funkcjonariuszy Straży Granicznej w zakresie realizacji czynności związanych z powrotami cudzoziemców nielegalnie przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w oparciu o przepisy ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach***.

nie należy do kategorii osób, których detencja jest niedopuszczalna (zwłaszcza w związku ze stanem psychofizycznym dziecka, który może uzasadniać domniemanie, że było ono poddane przemocy) – ze wskazaniem, czy w Komendzie Głównej Straży Granicznej wypracowano nowe wytyczne w tym zakresie, w szczególności, czy zmodyfikowano / zastąpiono nowym dokumentem opracowanie ***Zasady postępowania Straży Granicznej z cudzoziemcami wymagającymi szczególnego traktowania***,

5) **o liczbie małoletnich zwolnionych ze strzeżonych ośrodków dla cudzoziemców na przestrzeni lat 2018 – 2019** – z podziałem na lata, strzeżone ośrodki, podstawę prawną zwolnienia (w związku z ustaleniem, że dalszy pobyt w strzeżonym ośrodku mógłby powodować zagrożenie dla życia lub zdrowia cudzoziemca / w związku ze stwierdzeniem, że stan psychofizyczny cudzoziemca może uzasadniać domniemanie, że był on poddany przemocy / inne) oraz obywatelstwo małoletnich,

6) **o liczbie miejsc w poszczególnych strzeżonych ośrodkach, w których umieszczani są małoletni cudzoziemcy** – ze wskazaniem liczby dostępnych pokoi i liczby osób, które mogą być w nich zakwaterowane,

7) **o porozumieniach zawartych z placówkami oświatowymi, których nauczyciele prowadzą zajęcia dydaktyczne dla małoletnich umieszczonych w poszczególnych strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców oraz o ich realizacji** – ze wskazaniem, jak faktycznie wygląda proces kształcenia dzieci, w szczególności: jak liczne są grupy zajęciowe, w jaki sposób dostosowuje się program zajęć do wieku małoletnich i występujących między nimi różnic językowych i kulturowych, jaki jest wymiar czasowy zajęć, w jaki sposób potwierdza się uczęszczanie przez dzieci na zajęcia (w zależności od długości pobytu małoletnich w strzeżonym ośrodku),

8) **o dostępie małoletnich umieszczonych w poszczególnych strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców do świadczeń opieki zdrowotnej** – ze wskazaniem liczby lekarzy (także ich specjalizacji), pielęgniarek, ratowników medycznych, odbywających dyżury w strzeżonych ośrodkach, godzin pracy tych osób i ich znajomości języków obcych,

9) **o dostępie małoletnich cudzoziemców umieszczonych w strzeżonych ośrodkach do specjalistycznych badań, porad i świadczeń (w szczególności lekarza pediatry)** – ze wskazaniem podmiotów leczniczych, do których kierowani byli dotąd / kierowani

są małoletni przebywający w poszczególnych strzeżonych ośrodkach, ich odległości od danego ośrodka oraz średniego czasu oczekiwania na świadczenie specjalistyczne,

10) **o dostępie małoletnich umieszczonych w poszczególnych strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców do wsparcia psychologicznego** – ze wskazaniem dni i godzin dyżurów psychologa, systemu zapisów na konsultacje oraz sposobu radzenia sobie z sytuacjami, gdy psycholog nie posługuje się językiem zrozumiałym dla dziecka,

11) **o działalności komórek ds. edukacyjno-wychowawczych w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców, w których umieszczani są małoletni** – ze wskazaniem, ilu funkcjonariuszy pełni służbę / ilu pracowników jest zatrudnionych w tego rodzaju komórkach w poszczególnych ośrodkach, jakie są godziny ich służby / pracy, jakie wydarzenia były organizowane oraz jakie zajęcia dodatkowe dedykowane dzieciom były prowadzone przez funkcjonariuszy / pracowników tych komórek w latach 2018 – 2019,

12) **o sposobie zabezpieczenia okien pokoi w poszczególnych strzeżonych ośrodkach, w których umieszczani są małoletni** – z podziałem na ośrodki, ze wskazaniem, czy (i jeśli tak – kiedy) planowana jest wymiana okien w strzeżonych ośrodkach, w których przebywają dzieci na tzw. okna „bezpieczne" i demontaż krat na zewnątrz okien,

13) **o zamierzeniach inwestycyjnych Straży Granicznej na rok 2019 i lata kolejne, mających na celu podniesienie standardu pobytu dzieci w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców**.

Przekazanie ww. informacji, obrazujących skalę oraz warunki detencji imigracyjnej dzieci-cudzoziemców, pozwoli Rzecznikowi na zastanowienie się nad propozycjami, które mogłyby poprawić sytuację tej jakże szczególnej grupy małoletnich – dzieci, które nie ze swej winy, a jedynie w związku z różnego rodzaju naruszeniami przepisów migracyjno-azylowych, których dopuścili się ich rodzice, zostały wraz z nimi pozbawione wolności i trafiły, często na wiele miesięcy, do strzeżonych ośrodków prowadzonych przez Straż Graniczną.

Mając powyższe na względzie, będę wdzięczny za możliwie najszybsze przekazanie przez Pana Komendanta informacji, o których mowa powyżej.

8. **Wystąpienie do Prezesów 10 wybranych sądów okręgowych – o szczegółowe dane co do postanowień w sprawach o umieszczenie / przedłużenie pobytu małoletnich cudzoziemców oraz ich rodzin w strzeżonych ośrodkach prowadzonych przez Straż Graniczną**

Warszawa, 5 lipca 2019 roku

ZSM.422.7.2019.AC

Pan
SSO Krzysztof Niezgoda
Prezes Sądu Okręgowego
w Lublinie
ul. Krakowskie Przedmieście 43
20-076 Lublin

Szanowny Panie Prezesie,

uprzejmie informuję, że – w trosce o jakość orzecznictwa sądowego w sprawach o umieszczenie oraz o przedłużenie pobytu rodzin z dziećmi w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców, chcąc zbadać stopień odzwierciedlenia w nim zasady kierowania się w pierwszej kolejności najlepszym interesem dziecka (art. 3 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka[166]) oraz zasady stosowania detencji imigracyjnej małoletnich jedynie jako środka *ultima ratio*[167] – postanowiłem dokonać analizy sposobu prowadzenia postępowań w tego rodzaju sprawach oraz zasięgnąć informacji odnośnie kończących je orzeczeń.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pana Prezesa z prośbą o przekazanie:

1) **informacji o liczbie zażaleń**, jakie – w okresie od dnia 1 stycznia 2017 r. do dnia 1 maja 2019 r. – wniesiono na postanowienia sądów rejonowych, pozostających w okręgu sądowym Sądu Okręgowego w Lublinie, wydane w przedmiocie:

[166] Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526).

[167] **Art. 37 lit. b Konwencji o prawach dziecka** / **art. 17 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE** z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz. Urz. UE z dnia 24 grudnia 2008 r., L 348/98) / **art. 11 ust. 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE** z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz. Urz. UE z dnia 29 czerwca 2013 r., L 180/96).

a) umieszczenia w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców rodzica oraz jego małoletnich dzieci;

b) przedłużenia pobytu ww. osób w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców;

2) informacji o sposobie rozpoznania ww. zażaleń, w szczególności informacji, w ilu sprawach (odrębnie dla spraw wskazanych w pytaniu 1 pkt a oraz dla spraw wskazanych w pytaniu 1 pkt b) sąd odwoławczy postanowił:

a) utrzymać w mocy zaskarżone postanowienie;

b) uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę sądowi I instancji do ponownego rozpoznania;

c) zmienić zaskarżone postanowienie, zwalniając rodzica oraz jego dzieci ze strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców:

- na podstawie **art. 88a ust. 3 pkt 1 u.u.c.o.**[168];
- na podstawie **art. 88a ust. 3 pkt 2 u.u.c.o.**;
- na podstawie **art. 88a ust. 3 pkt 3 u.u.c.o.**;
- na podstawie **art. 400 pkt 1 u.c.**[169];
- na podstawie **art. 400 pkt 2 u.c.**;
- na innej podstawie;

d) zmienić zaskarżone postanowienie w inny sposób niż wskazany w pytaniu 2 pkt c;

3) informacji, w ilu sprawach (odrębnie dla spraw wskazanych w pytaniu 1 pkt a i 1 pkt b) sąd odwoławczy – przed wydaniem orzeczenia – postanowił zasięgnąć opinii biegłego lekarza lub psychologa na okoliczność:

a) stanu zdrowia cudzoziemców (rodzica lub dzieci)[170];

b) czy stan psychofizyczny cudzoziemców może uzasadniać domniemanie, że byli oni poddani przemocy[171];

[168] Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1109 z późn. zm. – dalej: u.u.c.o.).
[169] Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2018 r. poz. 2094 z późn. zm. – dalej: u.c.).
[170] Okoliczność istotna z punktu widzenia art. 88a ust. 3 pkt 1 u.u.c.o. oraz art. 400 pkt 1 u.c.
[171] Okoliczność istotna z punktu widzenia art. 88a ust. 3 pkt 2 u.u.c.o. oraz art. 400 pkt 2 u.c.

4) informacji, w ilu sprawach (odrębnie dla spraw wskazanych w pytaniu 1 pkt a i 1 pkt b) sąd odwoławczy – przed wydaniem orzeczenia – postanowił zarządzić doprowadzenie cudzoziemców na posiedzenie i ich wysłuchanie;

5) informacji, w ilu sprawach (odrębnie dla spraw wskazanych w pytaniu 1 pkt a i 1 pkt b), cudzoziemcy byli w postępowaniu odwoławczym reprezentowani przez profesjonalnych obrońców / pełnomocników, w tym:

a) w ilu sprawach byli to obrońcy / pełnomocnicy z wyboru;

b) w ilu sprawach byli to obrońcy / pełnomocnicy z urzędu.

Będę wdzięczny za przekazanie powyższych informacji za pośrednictwem poczty elektronicznej (rpd@brpd.gov.pl) lub platformy ePUAP (/BRPD/skrytka). Jednocześnie już teraz chciałbym serdecznie podziękować Panu Prezesowi za okazaną w tym zakresie pomoc.

9. **Wystąpienie do prezesów 11 sądów okręgowych – ankieta właściwa, skierowana do 11 sądów okręgowych orzekających w I instancji w sprawach z Konwencji haskiej, zmierzająca do podsumowania stosowania uregulowań ustawy z dnia 26 stycznia 2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych w okresie od 27 sierpnia 2018 r. do 30 czerwca 2019 r.**

Warszawa, 5 lipca 2019 roku

ZSM.422.12.2019.BM

Pani
SSO Joanna Bitner
Prezes Sądu Okręgowego
w Warszawie
Al. Solidarności 127
00-898 Warszawa

Szanowna Pani Prezes,

celem doprecyzowania i uaktualnienia informacji zgromadzonych przy pomocy pilotażowych ankiet, zwracam się z uprzejmą prośbą o udzielenie odpowiedzi na pytania zamieszczone w załączonym do niniejszego pisma dokumencie, a obejmujące okres od dnia 27 sierpnia 2018 roku do dnia 1 lipca 2019 roku.

Będę zobowiązany za przekazanie wyżej wymienionych ankiet właściwym wydziałom, zaś po ich wypełnieniu odesłanie do Biura Rzecznika Praw Dziecka w terminie do dnia 10 sierpnia 2019 roku

Jednocześnie serdecznie dziękuję za dotychczasową współpracę i wkład w pozyskanie informacji dotyczących funkcjonowania przepisów ustawa z dnia 26 stycznia 2018 roku o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych.

Załącznik:
- ankieta do sądów okręgowych

A N K I E T A

Niniejsza ankieta ma na celu uzupełnienie informacji na temat funkcjonowania ustawy z dnia 26 stycznia 2018 roku o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego

w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych, w sprawach prowadzonych w oparciu o przepisy Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę sporządzonej w Hadze w 1980 roku (dalej: „Konwencja haska").

W miarę możliwości proszę o udzielanie odpowiedzi opisowych.

Sąd Okręgowy w ……...

Wydział ……..

1. Ile wniosków z Konwencji haskiej (spraw) wpłynęło do tut. sądu po wejściu w życie nowej ustawy - w okresie od dnia 27 sierpnia 2018 roku do dnia 1 lipca 2019 roku?

……...

2. Z jakich krajów Unii Europejskiej przekazywane są wnioski z Konwencji haskiej (proszę o wymienienie krajów wraz ze wskazaniem ilości spraw dotyczących danego państwa)**?**

…….....

.....

.....

……...

3. Z jakich krajów spoza Unii Europejskiej przekazywane są wnioski z Konwencji haskiej (proszę o wymienienie krajów wraz ze wskazaniem ilości spraw dotyczących danego państwa)**?**

……...

.....

.....

.....

4. W ilu sprawach wniosek o powrót dziecka na podstawie Konwencji haskiej został przez sąd okręgowy (jako sąd I instancji) rozpoznany merytorycznie (tj. sprawa zakończyła się uwzględnieniem bądź oddaleniem wniosku)**?**

……...

5. Proszę o wskazanie sygnatur spraw, w których doszło do merytorycznego rozpoznania wniosku złożonego na podstawie Konwencji haskiej?

……

……

……

……

……

6. W ilu sprawach sąd okręgowy (jako sąd I instancji) <u>oddalił</u> wniosek z Konwencji haskiej (wraz ze wskazaniem sygnatur tych spraw)**?**

……...

.....

.....

7. W ilu sprawach sąd okręgowy (jako sąd I instancji) <u>uwzględnił</u> wniosek z Konwencji haskiej (wraz ze wskazaniem sygnatur tych spraw)**?**

……

……

……

8. W ilu sprawach (zakończonych merytorycznym rozpoznaniem wniosku) postępowania z Konwencji haskiej trwały:

- **do 6 tygodni** - ……..
- **powyżej 6 tygodni** (tj. przekroczyły ustawowe ramy czasowe) - ……

9. Co było powodem wydłużenia postępowania z Konwencji haskiej trwającego ponad 6 tygodni (proszę o wskazanie czynności które wpłynęły na wydłużenie postępowania)?

……...

……..…

……...

.....

10. W ilu sprawach rozpoznanych merytorycznie bądź pozostających w toku w związku z merytorycznym rozpoznawaniem sprawy dopuszczono dowód:

A - z opinii biegłych z dziedziny psychologii/pedagogiki/psychiatrii - ……..

B – z wysłuchania małoletniego - ……..

11. Ile wynosił czas oczekiwania na sporządzenie opinii przez biegłych (w sprawach wskazanych w punkcie 10 lit. A)**?**

……...

……..…..

12. Ile postępowań z Konwencji haskiej - wszczętych w okresie od 27 sierpnia 2018 roku do 1 lipca 2019 roku – <u>pozostaje nadal w toku</u> (wraz ze wskazaniem sygnatur tych spraw)**?**

……...

.....

.....

13. W ilu sprawach wniosek o powrót dziecka na podstawie Konwencji haskiej nie został rozpoznany merytorycznie (tj. sprawa zakończyła się w sposób inny niż oddalenie bądź uwzględnienie wniosku)**?**

……

14. W ilu sprawach postępowanie z Konwencji haskiej zakończyło się:

A – umorzeniem postępowania - ……..

Proszę o wskazanie z jakich przyczyn nastąpiło umorzenie postępowania:……

……...

……...

……...

B – odrzuceniem wniosku - ……..

Proszę o wskazanie z jakich przyczyn nastąpiło odrzucenie wniosku:……..
……...
……...

C – przekazaniem wniosku według właściwości do innego sądu okręgowego - ……..

D – połączeniem spraw do wspólnego rozpoznania - …….

E – w inny sposób (proszę wskazać w jaki oraz podać ilość takich spraw) -
……...
……...
……...

15. W ilu sprawach orzeczenie Sądu I instancji uwzględniające wniosek z Konwencji haskiej zostało zaskarżone do Sądu Apelacyjnego w Warszawie (wraz ze wskazaniem sygnatur tych spraw)**?**

……...
.....
.....

16. W ilu sprawach orzeczenie Sądu I instancji oddalające wniosek z Konwencji haskiej zostało zaskarżone do Sądu Apelacyjnego w Warszawie (wraz ze wskazaniem sygnatur tych spraw)**?**

……...
.....
.....

17. W ilu sprawach zakończonych merytorycznie - a jeszcze nie zaskarżonych do Sądu II instancji - uczestnicy postępowania złożyli już wnioski o uzasadnienie tzw. zapowiedź apelacji (wraz ze wskazaniem sygnatur tych spraw)**?**

……...
.....
.....

18. W ilu sprawach rozpoznanych merytorycznie orzeczenia sądu okręgowego uprawomocniły się <u>w skutek ich niezaskarżenia</u> do Sądu Apelacyjnego w Warszawie (wraz ze wskazaniem sygnatury tych spraw)**?**

……

……

……

19. Czy posiadają Państwo informacje na temat sposobu rozpoznania apelacji złożonych od orzeczeń sądu okręgowego: …….

W przypadku odpowiedzi twierdzącej proszę o wskazanie, w ilu sprawach Sąd Apelacyjny w Warszawie:

A - utrzymał w mocy postanowienie Sądu Okręgowego - ……..

B - uchylił postanowienie Sądu Okręgowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania - ……..

C - zmienił postanowienie Sądu Okręgowego poprzez:

- oddalenie wniosku z Konwencji haskiej - …….

- uwzględnienie wniosku z Konwencji haskiej - …….

20. Ilu sędziów w tut. Sądzie orzeka w sprawach o powrót dziecka w oparciu o przepisy Konwencji haskiej?

…….....

Uprzejmie proszę o wskazanie danych kontaktowych do osoby wypełniającej ankietę.

……

10. **Wystąpienie do Prezesa Sądu Apelacyjnego w Warszawie – prośba o przekazanie szczegółowych informacji na temat przebiegu postępowań odwoławczych w sprawach z Konwencji haskiej w okresie od 27 sierpnia 2018 r. do 30 czerwca 2019 r.**

Warszawa, 5 lipca 2019 roku

ZSM.422.13.2019.BM

Pani
SSA Beata Waś
Prezes Sądu Apelacyjnego
w Warszawie
Plac Krasińskich 2/4/6
00-207 Warszawa

Szanowna Pani Prezes,

w dniu 27 sierpnia 2018 roku weszła w życie ustawa z dnia 26 stycznia 2018 roku o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych (Dz.U.2018.416 z dnia 26 lutego 2018 r., zwana dalej „Ustawa"). Rzecznik Praw Dziecka aktywnie uczestniczył w pracach legislacyjnych nad przedmiotową Ustawą, która stanowi odpowiedź na wiele zgłaszanych przez niego postulatów.

Niewątpliwie nowe regulacje w istotny sposób zmieniły przebieg postępowań sądowych w sprawach o wydanie dzieci w trybie przepisów Konwencji haskiej. W dotychczas obowiązującym porządku prawnym nie było aktu prawnego, którego przedmiotem byłaby całościowa regulacja zasad i trybu postępowania polskiego organu centralnego. Ustawa modyfikuje postępowanie przed polskim organem, a także wprowadza nowe rozwiązania w zakresie stosowania przepisów postępowania cywilnego.

W związku z tym, że od dnia wejścia w życie wspomnianej ustawy upłynęło już ponad 10 miesięcy, Rzecznik Praw Dziecka podjął próbę podsumowania zmian przepisów w zakresie postępowań dotyczących transgranicznych uprowadzeń rodzicielskich.

Mając powyższe na uwadze, zgodnie z treścią art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 06 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pani Prezes z uprzejmą prośbą o przekazanie informacji o:

1. **łącznej liczbie apelacji złożonych od merytorycznych rozstrzygnięć sądów okręgowych wydanych w oparciu o przepisy Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę sporządzonej w Hadze w 1980 roku (dalej: „Konwencji haskiej")**

…….

2. **liczbie apelacji złożonych od orzeczeń poszczególnych sądów okręgowych z podziałem na sprawy, w których zaskarżono orzeczenie oddalające wniosek z Konwencji haskiej oraz zaskarżono orzeczenie uwzględniające wniosek z Konwencji haskiej**:

Sąd Okręgowy w Warszawie

- liczba apelacji złożonych od orzeczeń uwzględniających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - …….
- liczba apelacji złożonych od orzeczeń oddalających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - …….

Sąd Okręgowy w Krakowie

- liczba apelacji złożonych od orzeczeń uwzględniających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - …….
- liczba apelacji złożonych od orzeczeń oddalających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - …….

Sąd Okręgowy w Lublinie

- liczba apelacji złożonych od orzeczeń uwzględniających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - …….
- liczba apelacji złożonych od orzeczeń oddalających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……

Sąd Okręgowy w Poznaniu

- liczba apelacji złożonych od orzeczeń uwzględniających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……..
- liczba apelacji złożonych od orzeczeń oddalających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……

Sąd Okręgowy w Łodzi

- liczba apelacji złożonych od orzeczeń uwzględniających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - …….
- liczba apelacji złożonych od orzeczeń oddalających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……

Sąd Okręgowy w Katowicach

- liczba apelacji złożonych od orzeczeń uwzględniających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……..
- liczba apelacji złożonych od orzeczeń oddalających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……

Sąd Okręgowy w Białymstoku

- liczba apelacji złożonych od orzeczeń uwzględniających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - …….
- liczba apelacji złożonych od orzeczeń oddalających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……

Sąd Okręgowy w Gdańsku

- liczba apelacji złożonych od orzeczeń uwzględniających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……..
- liczba apelacji złożonych od orzeczeń oddalających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……

Sąd Okręgowy w Rzeszowie

- liczba apelacji złożonych od orzeczeń uwzględniających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……..
- liczba apelacji złożonych od orzeczeń oddalających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……

Sąd Okręgowy we Wrocławiu

- liczba apelacji złożonych od orzeczeń uwzględniających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……..

- liczba apelacji złożonych od orzeczeń oddalających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……

Sąd Okręgowy w Szczecinie

- liczba apelacji złożonych od orzeczeń uwzględniających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……..

- liczba apelacji złożonych od orzeczeń oddalających wniosek (wraz ze wskazaniem sygnatur spraw) - ……

3. **wydanych rozstrzygnięciach Sądu Apelacyjnego w Warszawie tj. wskazanie w ilu sprawach Sąd Apelacyjny w Warszawie jako Sąd II instancji:**

A - utrzymał w mocy postanowienie Sądu Okręgowego - …….....

B - uchylił postanowienie Sądu Okręgowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania - ……...

C - zmienił postanowienie Sądu Okręgowego poprzez:

- oddalenie wniosku z Konwencji haskiej - …….
- uwzględnienie wniosku z Konwencji haskiej - …….

4. **liczbie postępowań odwoławczych pozostających nadal w toku (dotyczących postepowań z Konwencji haskiej):**

……...

5. **liczbie spraw w których Sąd Apelacyjny w Warszawie uzupełnił materiał dowodowy Sądu I instancji, poprzez dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z:**

- wysłuchania małoletniego (wraz z podaniem sygnatur tych spraw) - …….….

…….…….

……..

- opinii biegłych z Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów na okoliczności wskazane w art. 13 Konwencji haskiej (wraz z podaniem sygnatur tych spraw) - …….

…….

…….

6. **liczbie spraw - rozpoznawanych merytorycznie - w których postępowanie odwoławcze trwało:**

- do 6 tygodni – ……..
- po wyżej 6 tygodni – ……..

7. **powodach wydłużenia postępowania odwoławczego trwającego ponad 6 tygodni** (proszę o wskazanie czynności które wpłynęły na wydłużenie postępowań odwoławczych)?

…….

…….

…….

…….

8. **liczbie spraw, w których Sąd Apelacyjny umorzył postępowanie z uwagi na cofnięcie apelacji** (wraz z podaniem sygnatur tych spraw)?

…….

…….

…….

…….

9. **liczbie sędziów orzekających w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie w sprawach odwoławczych dotyczących postępowań z Konwencji haskiej?**

…….

Będę wdzięczny za przekazanie odpowiedzi na w/w pytania w terminie do dnia 10 sierpnia 2019 roku. Jednocześnie już teraz chciałbym serdecznie podziękować Pani Prezes za okazaną w tym zakresie pomoc.

11. **Wystąpienie do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – o zainicjowanie zmian**

w ustawach 1) o pomocy społecznej 2) o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, rozszerzających pełne stosowanie ww. aktów prawnych na małoletnich cudzoziemców, którym udzielono na terytorium RP zgody na pobyt ze względów humanitarnych

Warszawa, 22 sierpnia 2019 roku

ZSM.422.10.2019.AC

Pani
Bożena Borys-Szopa
Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej

Szanowna Pani Minister,

w trosce o dobro i pełną ochronę praw małoletnich cudzoziemców, którym udzielono w naszym kraju zgody na pobyt ze względów humanitarnych, chciałbym zwrócić uwagę Pani Minister na potrzebę zapewnienia tym dzieciom i ich rodzinom, szerszego wsparcia ze strony Rzeczypospolitej Polskiej, która z różnych – przedstawionych poniżej – powodów stała się ich nowym domem.

Przesłanki przyznania obcokrajowcom ww. zgody, która jest krajową formą ochrony przed wydaleniem, określa obecnie **art. 348 ustawy o cudzoziemcach**[172], zobowiązując organy administracji do wydania tego rodzaju decyzji w przypadku stwierdzenia, że zobowiązanie cudzoziemca do powrotu*:*

- (pkt 1) *może nastąpić jedynie do państwa, w którym […]: a) zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego lub b) mógłby on zostać poddany torturom albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, lub c) mógłby być zmuszony do pracy, lub d) mógłby być pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukarany bez podstawy prawnej, lub*
- (pkt 2) ***naruszałoby jego prawo do życia rodzinnego*** *lub prywatnego, w rozumieniu przepisów Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności […],*
- (pkt 3) ***naruszałoby prawa dziecka****, określone w Konwencji o prawach dziecka […],* ***w stopniu istotnie zagrażającym jego rozwojowi psychofizycznemu***.

[172] Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2018 r. poz. 2094 z późn. zm. – dalej: u.c.).

W chwili obecnej, ze zgody na pobyt ze względów humanitarnych korzystają około 2 tysiące cudzoziemców, którzy – ze wskazanych powyżej powodów – złączyli trwale[173] swe losy z naszym krajem. Ponad 1/3 tej grupy stanowią dzieci[174].

Przepisy prawa przyznają obecnie cudzoziemcom-beneficjentom tej zgody m.in. pełny dostęp do polskiego rynku pracy[175], prawo do świadczeń rodzinnych[176] i świadczenia wychowawczego[177]. Nie ulega bowiem wątpliwości, że możliwość podejmowania przez rodziców małoletnich pracy w Polsce bez konieczności uzyskiwania przez nich odrębnych zezwoleń i prawo do korzystania z systemu zabezpieczenia społecznego bezpośrednio przyczynia się do podniesienia poziomu ochrony praw tych dzieci, w tym zwłaszcza ich prawa do dorastania w godnych warunkach socjalnych.

Z drugiej strony, należy zauważyć, że w obrocie prawnym pozostają wciąż przepisy, które – w moim przekonaniu – niesłusznie i jak się wydaje niezgodnie z konstytucyjną zasadą równego traktowania podmiotów podobnych (art. 32 Konstytucji[178]), kształtują sytuację prawną posiadaczy zgody na pobyt ze względów humanitarnych mniej korzystnie niż cudzoziemców, których objęto w Polsce innymi bezterminowymi zezwoleniami pobytowymi.

Do tego rodzaju uregulowań należą przepisy:

- **ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej**[179] oraz
- **ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów**[180].

Odnosząc się do systemowych założeń pierwszej z ww. ustaw, należy przypomnieć, że – zgodnie z art. 2 ust. 1 u.p.s. – pomoc społeczna ma na celu: *[...]* ***umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.*** Stosownie zaś do art. 3

[173] Zgoda na pobyt ze względów humanitarnych udzielana jest cudzoziemcom na czas nieokreślony, stanowiąc jedno z bezterminowych zezwoleń pobytowych na terytorium RP.
[174] Dane z serwisu https://migracje.gov.pl na dzień 7 czerwca 2019 r.
[175] Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 1265 z późn. zm.) – art. 87 ust. 1 pkt 4a.
[176] Ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2220 z późn. zm.) – art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. d.
[177] Ustawa z 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2018 r. poz. 2134 z późn. zm.) – art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. d.
[178] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
[179] Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zm. – dalej: u.p.s.
[180] Dz. U. z 2019 r. poz. 670 – dalej: u.p.u.a.

ust. 1 u.p.s., jej celem jest także udzielenie takim osobom i rodzinom wsparcia w ich: *[...] wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb*, i umożliwienie im życia: *[...] w warunkach odpowiadających godności człowieka.*

Źródłem powyższych unormowań jest m.in. art. 30 Konstytucji, wyrażający zasadę przyrodzonej i niezbywalnej godności każdej osoby ludzkiej oraz art. 71 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji, który stanowi, że: ***Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej** [...] **mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych***.

Stoję na stanowisku, że wśród takich rodzin (znajdujących się, co najmniej, w trudnej sytuacji społecznej, a bardzo często – również materialnej) są rodziny cudzoziemców, którzy uzyskali w Polsce zgodę na pobyt ze względów humanitarnych i którzy nie mogą powrócić do swojego kraju pochodzenia z obawy o życie, wolność, ochronę przed torturami lub innym okrutnym traktowaniem lub karaniem (art. 348 pkt 1 u.c.) albo też, dla których nasz kraj stał się nowym domem z uwagi na prowadzone tu przez nich życie rodzinne (art. 348 pkt 2 u.c.) lub ze względu na potrzebę zapewnienia ochrony praw ich dzieci (art. 348 pkt 3 u.c.).

W tym kontekście, nie znajduje mojej akceptacji obecny art. 5 pkt 2 lit. b u.p.s., który ogranicza, przysługujące takim rodzinom, formy pomocy socjalnej jedynie do schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania i zasiłku celowego. Przepis ten pozbawia bowiem tym samym osoby, które uzyskały w Polsce zgodę na pobyt ze względów humanitarnych, m.in. takich form pomocy finansowej (art. 36 pkt 1 u.p.s.), jak zasiłek stały (lit. a), zasiłek okresowy (lit. b), czy też pomoc na usamodzielnienie się i kontynuowanie nauki (lit. f). Co więcej, z uwagi na obecną regulację art. 5 pkt 2 lit. b u.p.s., rodziny cudzoziemców, którym udzielono ww. zgody nie mogą korzystać także z wielu świadczeń niepieniężnych (art. 36 pkt 2 u.p.s.), które mogą okazać się w danym przypadku konieczne dla zapewnienia pełnej ochrony praw dzieci i ich rodziców. Chodzi tu m.in. o: składki na ubezpieczenie zdrowotne (lit. c), pomoc rzeczową, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie (lit. e), interwencję kryzysową (lit. h), czy wreszcie mieszkanie chronione (lit. n).

Podkreślenia wymaga przy tym, że tego rodzaju ograniczenia nie dotyczą posiadaczy innych niż zgoda na pobyt ze względów humanitarnych bezterminowych zezwoleń na pobyt

w Polsce[181], których – stosownie do art. 5 pkt 2 lit. a u.p.s. – zrównano w prawie dostępu do pomocy społecznej w naszym kraju z obywatelami polskimi.

Z analogiczną sytuacją mamy do czynienia na gruncie przepisów ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (aktu prawnego, który również znajdujące swoje oparcie w art. 71 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji), której art. 1a ust. 1 pkt 2 lit. b – określający krąg cudzoziemców, którym przysługują świadczenia z funduszu alimentacyjnego – pomija osoby, korzystające w Polsce ze zgody na pobyt ze względów humanitarnych, wymieniając jednak beneficjentów pozostałych bezterminowych zezwoleń pobytowych na terytorium RP.

Uważam takie zróżnicowanie sytuacji prawnej cudzoziemców, którym – niezależnie od podstaw oraz nazw udzielonych zezwoleń – przyznano nieograniczone w czasie prawo pobytu w Polsce, za nieznajdujące merytorycznego uzasadnienia i naruszające zasadę równego traktowania podmiotów podobnych (art. 32 Konstytucji).

Jeżeli bowiem chodzi o prawo do wsparcia ze strony naszego państwa, jak również o jego zakres, za uzasadnione kryterium różnicujące sytuację rodzin cudzoziemców może być – w mojej ocenie – uznany charakter ich pobytu na terytorium RP: 1) pobyt krótkoterminowy (np. w ruchu bezwizowym, na podstawie wizy, zezwolenia na pobyt czasowy), uprawniający do mniejszej liczby świadczeń; 1) pobyt długoterminowy, dający prawo do zwiększonego wsparcia. Należy jednak ponownie podkreślić, że w takiej relacji nie pozostają do siebie zgoda na pobyt ze względów humanitarnych z jednej i np. zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE, czy ochrona uzupełniająca – z drugiej strony.

Należy jednocześnie mieć na uwadze, że rodzinom, które uzyskały zgodę na pobyt ze względów humanitarnych, właśnie z uwagi na charakter ustawowych przesłanek objęcia tą formą ochrony w Polsce (konieczność ochrony praw gwarantowanych Konwencją rzymską[182] oraz Konwencją o prawach dziecka), pomoc socjalna i dostęp do świadczeń określonych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów – w świetle art. 71 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji – mogą okazać się szczególnie potrzebne.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pani Minister z prośbą o rozważenie zainicjowania działań na rzecz zmiany przepisów ustawy o pomocy

[181] 1) zezwolenia na pobyt stały; 2) zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE; 3) statusu uchodźcy; 4) ochrony uzupełniającej.

[182] Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 – dalej: Konwencja rzymska).

społecznej i ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, która doprowadziłaby do przyznania cudzoziemcom-beneficjentom zgody na pobyt ze względów humanitarnych w Polsce, prawa do pełnego korzystania z instrumentów pomocowych określonych w obu tych ustawach. Będę wdzięczny za ustosunkowanie się Pani Minister do tej propozycji.

Pragnę przy tym zauważyć, że analogiczną zmianę, jeśli chodzi o krąg cudzoziemców uprawnionych do pomocy (rozszerzenie tego kręgu na obcokrajowców ze zgodą na pobyt ze względów humanitarnych), przewidziano w rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (**druk 3023**). W związku z powyższym, uprzejmie proszę Panią Minister o rozważenie, czy ewentualna akceptacja, przedstawionych przeze mnie propozycji legislacyjnych, nie byłaby możliwa w toku prac nad ww. projektem ustawy.

W mojej ocenie, odpowiadałoby to w pełni nie tylko trosce o najlepszy interes dzieci, którym udzielono w Polsce zgody na pobyt ze względów humanitarnych, ale także zasadzie dbałości o spójność polskiego systemu prawnego.

12. **Wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów – przekazujące stanowisko ENOC odnośnie zapewniania dzieciom bezpieczeństwa w świecie cyfrowym**

Warszawa, 27 listopada 2019 roku

ZSM.422.17.2019.AC

Pan
Mateusz Morawiecki
Prezes Rady Ministrów

Szanowny Panie Premierze,

mając na uwadze troskę o dobro oraz pełną ochronę praw małoletnich, którzy każdego dnia korzystają z osiągnięć cyfrowych naszej cywilizacji, napotykając jednak także na liczne zagrożenia, pragnę przekazać Panu Premierowi oświadczenie Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka (ENOC) pt. „**Prawa dziecka w środowisku cyfrowym**", które zostało przyjęte dnia 27 września 2019 r., w Belfaście, podczas dorocznego walnego zjazdu ENOC[183].

W oświadczeniu tym, wypracowanym, a następnie przyjętym przez 42 niezależne instytucje ochrony praw dziecka, zrzeszone w ramach sieci ENOC i reprezentujące łącznie 34 państwa, podkreśla się konieczność podjęcia zdecydowanych i wielowymiarowych działań na rzecz uczynienia świata cyfrowego, tak bliskiego młodym ludziom, bardziej przyjaznym i bezpiecznym dla dzieci i młodzieży. Rzecznicy zwracają w nim także uwagę na potrzebę zapewnienia wszystkim małoletnim równych możliwości korzystania z szans i dobrodziejstw, jakie daje im era cyfrowa oraz podkreślają prawo każdego dziecka do zabawy, nauki, czy też podtrzymywania relacji z innymi osobami za pośrednictwem narzędzi cyfrowych.

Co bardzo ważne, wspomniane oświadczenie ENOC, wypływa nie tylko z obserwacji i bogatych doświadczeń poszczególnych rzeczników praw dziecka oraz praktyki kierowanych przez nich urzędów, ale także z przemyśleń młodych doradców rzeczników.

Przyjęte w Belfaście oświadczenie nie powstałoby, gdyby nie wsparcie młodych ludzi, zrzeszonych w grupie eksperckiej ENYA (European Network of Young Advisors), działającej przy ENOC, zaangażowanych w projekt „**Let's Talk Young, Let's Talk about Children's Rights in the Digital Environment**". Młodzież biorąca udział w tym projekcie przedstawiła podczas zjazdu ENOC wypracowane wspólnie rekomendacje w obszarze ochrony praw dzieci

[183] *European Network of Ombudspersons for Children (ENOC) Position Statement on "Children's Rights in the Digital Environment", adopted by the 23rd ENOC General Assembly*, September 2019.

w środowisku cyfrowym[184], zwracając uwagę m.in. na kwestie prywatności w sieci, korzystania ze środowiska cyfrowego w edukacji, równego dostępu małoletnich do świata cyfrowego,
ale także niebezpieczeństw, które niesie ze sobą era cyfrowa i związanych z nimi wyzwań.

Propozycje młodzieży, przedstawione rzecznikom w Belfaście, oparte zostały na ich wcześniejszych licznych spotkaniach, dyskusjach i warsztatach, odbywających się w każdym z krajów członkowskich przez cały 2019 rok. Brali w nich udział eksperci z wielu dziedzin oraz dzieci i młodzież. Niezmiernie cieszę się, że miałem możliwość być gospodarzem tego rodzaju spotkań zorganizowanych w Polsce.

Wypracowany następnie wspólny głos młodych ekspertów, zaprezentowany podczas dorocznego spotkania ENOC (Polskę reprezentowała Zuzanna Malinowska uczennica Liceum im. Stefana Batorego w Warszawie), został usłyszany przez rzeczników praw dziecka i wykorzystany przez nich w oświadczeniu, które pozwalam sobie przekazać na ręce Pana Premiera.

Członkowie ENOC wzywają w oświadczeniu Radę Europy, Komisję Europejską oraz rządy państw członkowskich (przedstawiając – w poniższych obszarach – propozycje działań legislacyjnych, technologicznych, infrastrukturalnych) do zapewnienia wszystkim dzieciom równego dostępu do środowiska cyfrowego, do zagwarantowania ochrony ich prywatności w sieci oraz zabezpieczenia małoletnich przed przemocą i różnego rodzaju wykorzystaniem.

Rzecznicy zwracają przy tym uwagę na konieczność wsłuchiwania się w głos dzieci i młodzieży, ich rodziców i opiekunów, przy wypracowywaniu i wdrażaniu strategii ochrony małoletnich w sieci. Zaznaczają jednocześnie, jak istotna jest edukacja młodego pokolenia, jeżeli chodzi o promocję bezpiecznych zachowań w internecie, a także jak ważna jest tu rola rodziców, opiekunów i nauczycieli małoletnich, którzy powinni dbać o możliwie najszersze wykorzystanie przez dzieci szans, które daje im era i narzędzia cyfrowe, czuwając przy tym nad zminimalizowaniem zagrożeń, z którymi małoletni mogą zetknąć się w internecie.

Sygnatariusze oświadczenia podkreślają, że należy jednoczyć siły we wspólnej walce o prawa i bezpieczeństwo dzieci w środowisku cyfrowym, angażując do tego rodzaju działań także przedstawicieli biznesu, w szczególności zaś – dostawców usług i narzędzi cyfrowych.

[184] *ENYA Recommendations. Children's rights in the digital environment*, September 2019.

Ich wsparcie wydaje się kluczowe nie tylko dla ochrony małoletnich przed wykorzystaniem, treściami przemocowymi, czy mową nienawiści w sieci, ale także m.in. dla zabezpieczenia dzieci i młodzieży przed nachalną reklamą, czy też innymi praktykami, naruszającymi prawa młodych konsumentów i ich rodziców.

Wyrażam nadzieję, że przekazywane Panu Premierowi oświadczenie, w szczególności zaś rekomendacje sformułowane przez sieć ENOC, zostaną wykorzystane w pracach Rządu, ministerstw, a także innych podległych organów i instytucji zaangażowanych w to nadzwyczaj ważne zadanie, jakim jest ochrona praw dzieci w świecie cyfrowym.

Załącznik:
Oświadczenie ENOC z dnia 27 września 2019 r.

Rozdział VII

Działania w zakresie upowszechniania praw dziecka i metod ich ochrony

I. Rzecznik Praw Dziecka w 2019 r. patronował oraz brał udział w wielu inicjatywach, konkursach, akcjach, spotkaniach, konferencjach czy prelekcjach dotyczących dzieci i ich praw.

W spotkaniach z Rzecznikiem Praw Dziecka wzięło udział około 14 000 dzieci i młodzieży.

Spotkania miały miejsce m.in.:

- z dziećmi z 17 szkół podstawowych,

- z przedszkolakami z 10 przedszkoli,

- z młodzieżą z 4 liceów,

- z dziećmi z 4 domów dziecka,

- z dziećmi przebywającymi na 8 oddziałach szpitalnych.

Odbyło się ponad 150 spotkań na zaproszenie innych instytucji i organizacji zajmujących się sprawami dzieci i młodzieżą, m.in. na dorocznym Zlocie Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej w Rybakach k/Olsztyna.

II. Rzecznik nadawał również **Odznakę Honorową za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka**. Odznaczenie to zostało ustanowione 15 lutego 2013 rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Odznaczenie przyznano:

1. Pani Danucie Kuczyńskiej - 31.05.2019
2. Panu Krzysztofowi Górzyckiemu - 31.05.2019
3. Pani Virginii Coda Nunziante - 8.10.2019
4. Ojcu Fortunato di Noto - 8.10.2019

5. Panu prof. Tadeuszowi Smyczyńskiemu - 21.10.2019
6. Pani Tisie Żawrockiej-Kwiatkowskiej - 15.11.2019
7. Pani Józefie Kielak - 15.11.2019
8. Siostrze Zygmuncie-Bogusławie Sikackiej - 15.11.2019
9. Panu Szymonowi Bolik - 15.11.2019
10. Pani Marii Jabłońskiej - 15.11.2019
11. Pani Marii Frączek - 15.11.2019
12. Panu Łukaszowi Golcowi - 15.11.2019
13. Panu Pawłowi Golcowi - 15.11.2019
14. Stowarzyszeniu na Rzecz Rozwoju Dzieci, Młodzieży i Rodziny „Pomocna Dłoń" - 15.11.2019
15. Pani Wandzie Półtawskiej - 20.12.2019

III. Patronaty Rzecznika Praw Dziecka przyznano:

L.p.	Data wydarzenia	Miejsce lub zasięg wydarzenia	Nazwa wydarzenia	Organizator wydarzenia	Data przyznania patronatu
1	04.02.-31.10.2019	Polska	Podwórko Talentów Nivea	NIVEA	07.01.2019
2	03-04.2019	Warszawa	Międzyszkolny Konkurs Historyczny "O nich nie zapomni świat… bohaterowie XX wieku"	Szkoła Podstawowa nr 285 im. Jana Marcina	17.01.2019
3	5-9.06.2019	Świat	40. Międzynarodowy Dziecięcy Festiwal Piosenki i Tańca KONIN 2019	Koniński Dom Kultury	10.01.2019

4	27.03.2019	Tarnów	"Modelowanie zdolnego dziecka - czy wszystko nam wolno?"	Poradnia Psychologiczno-Pedagogicznej w Tarnowie	11.01.2019
5	11.02.2019	Piotrów	Piknik edukacyjny w ramach „Dnia Bezpiecznego Internetu: działajmy razem!”	Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Piotrowie	11.01.2019
6	18-22.02.2019	Katowice	Miasto Dzieci - zimowa edycja	Muzeum Hutnictwa Cynku	28.01.2019
7	03-06.2019	Polska	Program edukacyjny "Drogowe ABC"	Polski Czerwony Krzyż	24.01.2019
8	28-30.06.2019	Polska	XVII Międzynarodowa Konferencja Chorób Rzadkich "Nie przegap choroby rzadkiej"	Stowarzyszenie Chorych na MPS i Choroby Rzadkie	28.01.2019
9	rok szkolny 2018/2019	Lublin	Program "Mediacja rówieśnicza w szkole metodą przeciwdziałania agresji i niedostosowaniu społecznemu młodzieży"	Prezes Sądu Okręgowego w Lublinie	29.01.2019
10	1-3.03.2019	Polska	XIV Ogólnopolska Olimpiada Kreatywności Destination Imagination	Fundacja Destination Imagination Polska	29.01.2019
11	03-06.2019	Łódź	Projekt Edukacyjny "Ziuk - opowieść o Józefie Piłsudskim"	Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi	01.02.2019

12	05.2019	Czeladź	Akcja Pisania Bajek	Kolegium Pracowników Służb Społecznych	01.02.2019
13	04.2017 - 06.2020	Poznań	Autostrada do Szkoły	Autostrada Wielkopolska SA	04.02.2019
14	02-05.2019	Polska	XVI Konkurs dla Telewizji Lokalnych "To nas dotyczy"	POLSKA IZBA KOMUNIKACJI ELEKTRONICZNEJ	13.02.2019
15	23.03.2019	Koszalin	Druga Konferencja Edukacyjno-Szkoleniowa "Wczesna Interwencja Terapeutyczna Dziecka z zespołem Downa"	Niepubliczne Przedszkole Integracyjno-Terapeutyczne "Miś" w Koszalinie	11.02.2019
16	04.03-30.04.2019	Poznań	Międzyszkolny Konkurs Plastyczny VIII edycja "Dziecko to człowiek tylko że mały"	Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 7 w Poznaniu	11.02.2019
17	26.04-31.10.2019	Polska	konkursu "List do Taty"	Senat RP, Komisja Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej	11.02.2019
18	16.03.2019	Polska	III Ogólnopolska Konferencja z okazji Światowego Dnia Zespołu Downa "Cudowna przyszłość"	Ośrodek Rehabilitacyjno-Wypoczynkowy Polanika	19.02.2019

19	12.06.2019	Polska	Kongres Rodzicielstwa Zastępczego	Fundacja Przyjaciółka, Komitet na Rzecz Rodzinnej Opieki Zastępczej	06.06.2019
20	8.03.2019	Warszawa	XIV Warszawski Turniej Tańca "Tańczące brzdące" pt. "Dla Niepodległej…"	Przedszkole nr 16 "Zaczarowany Zakątek" w Warszawie	19.02.2019
21	4-7.04.2019	Polska	XXV targi Wydawców Katolickich	Stowarzyszenie Wydawców Katolickich	19.02.2019
22	10-11.04.2019	Polska	Ogólnopolskie Spotkanie Organizatorów Rodzinnej Pieczy Zastępczej i przedstawicieli Jednostek Samorządu Terytorialnego "Kierunek-Dziecko"	Fundacja Przyjaciółka, Komitet na Rzecz Rodzinnej Opieki Zastępczej	19.02.2019
23	6.04.2019	Biłgoraj	IV Konferencja Naukowa "Biłgoraj Niebieski dla autyzmu"	Niepubliczny Żłobek & Przedszkole Integracyjne "Bambini" w Biłgoraju	19.02.2019
24	12-14.04.2019	Warszawa	Warszawskie Dni Rodziny	Fundacja Zwalcz Nudę	19.02.2019
25	20-24.05.2019	Słupsk	XXVI Pomorska Wiosna Literacka	Pedagogiczna biblioteka Wojewódzka w Słupsku oraz	26.02.2019

				Stowarzyszenie Edukacyjne "Volumin"	
26	20.03.2019	Polska	Kampania społeczna "Polska mówi #aaa" wspierająca krajowe obchody Światowego Dnia Zdrowia Jamy Ustnej 2019	Polskie Towarzystwo Stomatologiczne	27.02.2019
27	2-3.04.2019	Wrocław	Międzynarodowa konferencja naukowa na rzecz rozwoju Rodzicielstwa Zastępczego pt. "Dziecko w systemie wsparcia"	Dolnośląska Fundacja na rzecz Pieczy Zastępczej "Przystanek Rodzina"	27.02.2019
28	24.05.2019	Żychlin	IV Piknik z Kulturą pn. "Wędrówką życie jest człowieka…"	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Żychlinie	01.03.2019
29	17.05.2019	Świdnica	V Dziecięcy Festiwal Muzyczny "Barka Radości"	Szkoła Podstawowa nr 315 im. Jana Pawła II w Świdnicy	01.03.2019
30	04.04.2019	Legnica	Konkurs plastyczny pt. Tradycje Wielkanocne i wystawa pt. Tradycje Wielkanocne wraz z pokazem jajek wielkanocnych wykonanych w różnych technikach i metodach plastycznych	Stowarzyszenie od serca "Faustynka"	22.03.2019

31	29.03.2019	Płock	"MakeMeSmile"	Liceum im. Stanisława Małachowskiego w Płocku	19.03.2019
32	2.04.2019	Polska	"Polska na Niebiesko" - Światowy Dzień Świadomości Autyzmu	Fundajca JiM	29.03.2019
33	18-19.05.2019	Polska	IX Konferencja naukowo-szkoleniowa dla studentów i młodych lekarzy "Pediatria jakiej nie znacie 2019"	Warszawski Uniwersytet Medyczny	29.03.2019
34	26-27.09.2019	Polska	Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt. Jedność w różnorodności - idea i rzeczywistość 30 lat edukacji integracyjnej w Polsce"	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie	29.03.2019
35	21.03.2019	Polska	Małopolski Kongres Zawodowy	Małopolski Kurator Oświaty	14.03.2019
36	25-26.04.2019	Polska	Ogólnopolska Konferencja Interdyscyplinarna "Dzieci off-line - jak włączyć je do życia"	Komitet Ochrony Praw Dziecka UMK	23.04.2019
37	25.03-30.04.2019	Warszawa	#AkcjaWielkanoc - Nie Bądź Jak Mariola	Fundacja Dobrych Inicjatyw	14.03.2019

38	05-09.2019	Pacanów	XIII Międzynarodowy Konkurs Fotograficzny "Wszystkie Dzieci Świata" Pacanów	Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie	22.03.2019
39	23.04 - 26.05.2019	Polska	Wielka Zbiórka Książek	Fundacja Zaczytani.org	19.03.2019
40	05.04.2019	Polska	Ogólnopolska Konferencja "W świecie elfów. Afazja dziecięca i inne zaburzenia komunikacji. Objawy, diagnoza i terapia"	Wydawnictwo Edukacyjne Sp. z o. o.	19.03.2019
41	6.04.2019	Koszalin	Autyzm jest barwny	Centrum Terapii i Wspierania Rozwoju Dziecka w Koszalinie	19.03.2019
42	23.03.2019	Zamość	Światowy Dzień Zdrowia Jamy Ustnej z Centrum Stomatologii Estetycznej Multimed	Centrum Stomatologii Estetycznej Multimed w Zamościu	22.03.2019
43	06.2019	Polska	Projekt "YOUng Heroes"	YOUng Heroes	22.03.2019
44	9.06.2019	Warszawa	6. festiwal Rodziny	Fundacja A.R.T.	19.03.2019

45	8.05.2019	Bochnia	Konferencja pn. "Dziecka na zakręcie"	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna im. Stefana Szumana w Bochni	19.03.2019
46	13.03.2019-13.03.2020	Łódź	#PełniaŻycia	Fundacja "Dom w Łodzi"	19.03.2019
47	29.03.2019	Włodawa	Konferencja "Edukacja włączająca - alternatywa i przestrzeń dla rozwoju"	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna we Włodawie	22.03.2019
48	14.05.2019	Giedlarowa	"Mama, Matka, mateczka - różne odcienie miłości…" Dzień Matki w Giedlarowej	Szkoła Podstawowa im. Orła Białego w Giedlarowej	22.03.2019
49	1-30.06.2019	Busko-Zdrój	Festiwal Filmów dla Dzieci i Młodzieży KINOLUB	Fundacja IKS z siedzibą w Busku-Zdroju	29.03.2019
50	04-08.2019	Powiat opolski	Wakacyjna Akcja Redakcja	Tygodnik Regionalny Strzelec Opolski	29.03.2019
51	15-17.06.2019	Warszawa	Bielsko-Biała Model United Nations 2019 (BBMUN 2019)	Marta Matyjasik	24.04.2019
52	21.04-31.05.2019	Polska	Ogólnopolski Konkurs Plastyczno-Literacki "Twórczość ks. Jana Twardowskiego widziana	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. ks. Jana	29.03.2019

			oczami dziecka"	Twardowskiego w Pruszkowie	
53	04-05.2019	Łódź	Konkurs Plastyczno-Językowo-Kulturowy "Children around the world"	Prywatna Szkoła Podstawowa Kornelówka w Łodzi	29.03.2019
54	23.06.2019	Warszawa	II Dad's Day	Ośrodek Sportu i Rekreacji Dzielnicy Praga - Południe m.st. Warszawy	29.03.2019
55	30.03.2019	Środa Wielkopolska	Festyn Naukowy „Zostań bohaterem nauki”	Szkoła Podstawowa nr 3 w Środzie Wielkopolskiej	28.03.2019
56	03.05.2019	Mazowsze	VII Mazowiecka Olimpiada Politologów	Lingwistyczna Szkoła Wyższa w Warszawie	01.04.2019
57	25.04.2019	Łódź	VI Konferencja "Wychowanie do samodzielności" - "Jak rozmawiać z dziećmi o…"	Fundacja Życie z siedzibą w Łodzi	01.04.2019
58	09.2019	Polska	Program Stanford Harmony	PWN Wydawnictwo Szkolne sp. z o.o. sp.k.	24.04.2019
59	30.04-05.06.2019	Polska	Poszukiwacze Skarbów	Fundacja Obiektywna	05.04.2019

60	27.05.2019	Mazowsze	Konferencja Naukowa "Zaburzenia lękowo-depresyjne wśród dzieci i młodzieży - rola nauczycieli i rodziców"	Fundacja OSTOJA	05.04.2019
61	15.05.2019	Kraków	Mózg masz jeden, neuroinfekcji jest wiele!	Fundacja Aby Żyć	08.04.2019
62	19.04.2019	Warszawa	Drugie Obchody Światowego Dnia Godności Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną pt. "Miłość na scenie życia 2019"	Inicjatywa Mieszkańców Warszawy - Oddział Białołęka	14.04.2019
63	7.04-23.05.2019	Warszawa	Konkurs plastyczny "Bohaterowie Naszych Bajek"	Ognisko Pracy Pozaszkolnej "175" w Warszawie	14.04.2019
64	31.05.2019	Rabka-Zdrój	Festyn "Przedsiębiorcy Podhala, Spisza i Orawy Dzieciom"	Andrzej Gut-Mostowy	15.04.2019
65	2-7.07.2019	Świat	XVI Międzynarodowy Festiwal Piosenki Dziecięcej "Skowroneczek"	Pałac Młodzieży w Nowym Sączu	15.04.2019
66	27.05.2019	Polska	VII Wojewódzka Dziecięca Konferencja Naukowa "Kornel Makuszyński Dzieciom"	Szkoła Podstawowa nr 36 im. Johna Baldona w Gliwicach	15.04.2019

67	31.05-2.06.2019	Świat	17. Międzynarodowy Festiwal Kultury Dziecięcej Pacanów - Rosja 2019	Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie	19.04.2019
68	2019	Polska	1000 pierwszych dni	Fundacja Nutricia	19.04.2019
69	09.2019	Polska	Vademecum onkologii dziecięcej	Utricia Dzieciom	05.07.2019
70	23.05.2019	Łódź	Debata młodzieżowa "Ring - parytet za i przeciw"	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapie nr 2 w Łodzi	05.05.2019
71	07.06.2019	Polska	VI Ogólnopolska Olimpiada Wiedzy dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie	24.04.2019
72	21.06.2019	Polska	Konferencja "Chrońmy dzieci przed przemocą"	Stowarzyszenie Rodzicielstwa Zastępczego	24.04.2019
73	24.05-07.06.2019	Polska	Mlekoteka 2019	Fundacja Promocji Karmienia Piersią	8.05.2019
74	23.05-7.12.2019	Polska	Ojce i Dziadki Międzynarodowy Festiwal Literatury Dziecięcej	Fundacja Czas Dzieci	24.04.2019

75	7-13.07.2019	Polska	12. Ogólnopolskie Spotkania Filmowe KAMERALNE LATO	Stowarzyszenie FILMFORUM	05.05.2019
76	05-10.2019	Dolny Śląsk	Akademia Doktora Korczaka	Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu	05.05.2019
77	05.06.2019	Łódź	Gala Jubileuszowa 20-lecia Stowarzyszenia Łódzkie Hospicjum dla Dzieci - Łupkowa	Łódzkie Hospicjum dla Dzieci - Łupkowa	04.05.2019
78	04.06.2019	Polska	Ogólnopolska Konferencja Naukowa "Kompetencje przyszłości. Eksperci Programowania na start"	Wyższa Szkoła Humanitas	02.05.2019
79	03.07.2019	Kraków	Bieg dla małych i dużych pod hasłem "Zadbaj o swych dzieci byt - alimenty to nie wstyd"	Fundacja KiDs	05.05.2019
80	15.05.2019	Polska	Narodowy Dzień Życia	Fundacja Narodowy Dzień Życia	06.05.2019
81	31.05.2019	Busko-Zdrój	Festyn Rodzinny "Nie ma jak rodzina"	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Busku-Zdroju	29.05.2019
82	1.06.2019	Polska	Narodowy Dzień Dziecka	Lokalna Organizacja Turystyczna Integra	06.05.2019

83	18-19.05.2019	Warszawa	Konferencja „NIE MÓWIĘ, ALE WIDZĘ I ROZUMIEM – innowacyjne metody neurorehabilitacji, edukacji i komunikacji”	Fundacja Audemus Audire	14.05.2019
84	08.06.2019	Rzeszów	Dzień Rodzicielstwa Zastępczego	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie	27.05.2019
85	03.06.2019	Warszawa	II Kongres Zdrowia Psychicznego	Fundacja Efkropka	27.05.2019
86	07.06.2019	Zakopane	Konferencja „Rodzina w społeczeństwie i państwie – aspekty filozoficzne, kulturowe, społeczne i prawne”	Klub im. Władysława Zamoyskiego	17.05.2019
87	20-24.05.2019	Warszawa	Projekt charytatywny CEMS Chance XVI	Stowarzyszenie Inspiring Solutions	17.05.2019
88	01.06.2019	Brzeg	Raven gra dla Mikołaja	Raven Soccer School	28.05.2019
89	26.05.2019	Wrocław	Dzień dziecka pod hasłem „Bezpieczne wakacje"	Stadion Wrocław Sp. z o.o.	21.05.2019

90	2019	Polska	Kampania „Mała książka - wielki człowiek” oraz projekt „+książka”	Instytut Książki	21.05.2019
91	23.06.2019	Wieruszów	I Międzynarodowa i II Ogólnopolska Olimpiada Dziecięcych Drużyn Pożarniczych	Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej	22.05.2019
92	03-07.06.2019	Jasło	XVIII Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom	Bajkowe Prywatne Przedszkole w Jaśle	28.05.2019
93	2019-2022	Polska	Akcja społeczna "Książka na receptę. Recepta na sukces"	Fundacja Powszechnego Czytania	10.06.2019
94	06.06.2019	Olsztyn	Ogólnopolska konferencja naukowa pt. "Dziecko w postępowaniu karnym"	Koło Naukowe Postępowania Karnego "Accusatio"	27.05.2019
95	04.2019-12.2019	Polska	Projekt "Szpital Pluszowego Misia"	Międzynarodowe Stowarzyszenie Studentów Medycyny IFMSA-Poland	27.05.2019
96	20.09.2019	Łódź	VIII Ogólnopolski Dzień Przedszkolaka - Łódź 2019	Przedszkole Miejskie nr 54 w Łodzi	27.05.2019

97	07.06.2019	Koszalin	„Rodzinalia 2019"— 13. festyn integracyjny, promujący rodzinną pieczę zastępczą	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	29.05.2019
98	07-09.06.2019	Łódź	Polskie Dni Montessori „Piękny człowiek w pięknym świecie"	Polskie Stowarzyszenie Montessori	29.05.2019
99	08.06.2019	Karwiany	Sołtys Karwian i Komorowic Tomasz Krzywda	Festyn z Okazji Dnia Dziecka	03.06.2019
100	24-28.06.2019	Katowice	Muzeum Hutnictwa Cynku WALCOWNIA w Katowicach-Szopienicach	"Hutnicze Miasto Dzieci - letnia edycja"	04.06.2019
101	07-08.2019	Województwo łódźkie	Fundacja „Happy Kids”	Akcja "Happy Bus 2019"	04.06.2019
102	13.06.2019	Łódź	Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi	Konferencja "Wykluczenie społeczne a jakość życia i dobrostan dzieci i młodzieży z województwa łódzkiego"	04.06.2019
103	09.06.2019	Wrociszew	Publiczna Szkoła Podstawowa we Wrociszewie	Festyn Rodzinny pod hasłem „Moje prawa - ważna sprawa"	06.06.2019

104	17.06.2019	Polska	Zespół Szkół Uzdrowiskowych w Rabce	Konkurs Plastyczno-Literacki pt. „Kawalerowie Orderu Uśmiechu - obrońcy praw dziecka"	13.06.2019
105	04-14.09.2019	Katowice	Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Śląska Hufiec Katowice	Święto Hufca ZHP Katowice	10.06.2019
106	15-27.07.2019	Strzegom	Sudecka Izba Przemysłowo-Handlowa w Świdnicy	Transgraniczne Miasto Dzieci – Preshranicni Mesto Deti	24.06.2019
107	24.06.-31.08.2019	Gmina Kolowskie	Biblioteka i Centrum Kultury w Konowskiem	Kulturalne Lato 2019!	19.06.2019
108	25-29.06.2019	Gostyń	Kongregacja Oratorium św. Filipa Neri w Gostyniu	Dni Młodzieży Paradiso	24.06.2019
109	09.2019	Gmina Jabłonka	Publikacja „Kolorowa profilaktyka"	Wójt Gminy Jabłonka	19.07.2019
110	08.2019	Madagaskar	Projekt „Studenci UAM bez Granic. Edycja szósta – Madagaskar"	Koło Naukowe Edukacji Międzykulturowej przy Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im.	02.07.2019

				Adama Mickiewicza w Poznaniu	
111	31.11-02.12.2019	Międzynarodowy	Vistula Model United Nations	Fundacja OFFSCHOOL	05.07.2019
112	11-21.07.2019	MIędzynarodowy	46. Międzynarodowy Harcerski Festiwal Kultury Młodzieży Szkolnej - Kielce 2019	Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Kielecka	05.07.2019
113	9-10.09.2019	Polska	Konferencja naukowa "FASD - wiele aspektów, wielu specjalistów, wspólne cele"	Wojewódzki Specjalistyczny Szpital Dziecięcy im. Św. Ludwika w Krakowie	17.07.2019
114	30-31.08.2019	Polska	Ogólnopolskie Obchody Międzynarodowego Dnia Osoby Zaginionej i Poszukiwanej	Stowarzyszenie Szukamy i Ratujemy	19.07.2019
115	02.09.2019-30.06.2020	Polska	Program edukacji ekologicznej z zakresu prawidłowej segregacji butelek PET oraz ich recyklingu "Działaj z imPETem"	Adliner sp. z o.o.	17.07.2019
116	09.2019-06.2020	Wołomin	Projekt edukacyjno-szkoleniowy: „Lekcje Prawa w Sądzie", edycja II	Sąd Rejonowy w Wołominie	17.07.2019

117	15.09 - 25.10.2019	Województwo zachodniopomorskie	III Wojewódzki Konkurs Plastyczny "PRAWA DZIECKA OCZAMI DZIECI"	Szkoła Podstawowa im. St. Żeromskiego w Trzcińsku-Zdroju	17.07.2019
118	01.09.2019-20.03.2020	Polska	Program edukacyjny „Dziel się Uśmiechem”, VII edycja	Polski Czerwony Krzyż	17.07.2019
119	26-30.08.2019	Międzynarodowy	Międzynarodowy Festiwal Piosenki Dziecięcej i Młodzieżowej Gdynia OPEN 2019	Laboratorium Innowacji Społecznych	19.07.2019
120	10-25.08.2019	Polska	V Wakacyjny Festiwal Sztuki dla Dzieci i Młodzieży Hurra! ART!	Teatr Lalki i Aktora „Kubuś” w Kielcach	19.07.2019
121	09.2019-06.2020	Międzynarodowy	III edycja Międzynarodowego Projektu Edukacyjnego "Rozmawiasz-Pomagasz"	Fundacja GoodNetwork	19.07.2019
122	01.09.2019-29.01.2020	Województwo wielkopolskie	Enea Akademia Talentów	Fundacja Enea	31.07.2019
123	07-10.09.2019	Powiat mikołowski	XVI Mikołowska Powiatowa Kampania Społeczna "Łańcuch czystych serc - narkomanii, alkoholizmowi, dopalaczom, przemocy interpersonalnej, hiv/aids, nietolerancji - NIE, dobru TAK"	Stowarzyszenie Klub Abstynenta "POWRÓT" w Mikołowie	31.07.2019

124	16.11.2019	Województwo pomorskie	III Pomorska Uczniowska Konferencja Naukowa „Mózg nieposkromiony. Dążenie człowieka do doskonałości" w ramach projektu „Zdolni z Pomorza"	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku	31.07.2019
125	16.10.2019	Województwo dolnośląskie	Konkurs plastyczny i wystawa pt. "Świat wartości oczami dziecka i osoby dorosłej"	Stowarzyszenia od serca „Faustynka"	31.07.2019
126	20.09.2019	Polska	IV Spotkanie Integracyjne z okazji Ogólnopolskiego Dnia Przedszkolaka w ramach kampanii społecznej „Cała Polska czyta dzieciom" pod hasłem „BAJKOWY DZIEŃ PRZEDSZKOLAKA"	Bajkowe Prywatne Przedszkole w Jaśle	31.07.2019
127	01.10.2019-19.06.2020	Polska	Ogólnopolski Program Społeczno-Edukacyjny Kompas V	Fundacja Promień Nadziei	01.08.2019
128	09-10.10.2019	Polska	VI Kongres Edukacja i Rozwój pt. „Prawo w edukacji – problemy, wyzwania, interpretacje”	Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.	01.08.2019
129	18.10.2019	Polska	Konferencja pt. „Jak budować mosty współpracy? Mediacja: rodzina, biznes, administracja"	Polskie Centrum Mediacji Oddział w Poznaniu	01.08.2019

130	08-10.2019	Polska	Children's Space — prawa i dobro dziecka a otoczenie w jakim się rozwija	Fundacja Komitetu Obchodów Narodowego Dnia Życia	12.08.2019
131	09.2019-05.2020	Polska	Projekt z zakresu edukacji prozdrowotnej i profilaktyki uzależnień „Moje zdrowie - moja siła, wielka moc”	Prywatne Przedszkole „Alfik”	05.09.2019
132	16-17.11.2019	Polska	„Tydzień Zdrowia”	Międzynarodowe Stowarzyszenie Studentów Medycyny IFMSA-Poland	21.08.2019
133	26.09.2019	Międzynarodowy	Konferencja "Rodzina a prawa dziecka i ich ochrona w 30-lecie przyjęcia Konwencji Praw Dziecka	Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris	22.08.2019
134	09.09.2019	Międzynarodowy	Międzynarodowa Konferencja Szkoleniowa „Trafna diagnostyka FASD? Jest na to sprawdzony sposób – Prawidłowo dostosowana terapia kluczem do sukcesu"	Fundacja Fascynujący Świat Dziecka	23.08.2019
135	10.2019-05.2020	Międzynarodowy	Międzynarodowy Projekt Czytelniczy - „Magiczna moc bajek" czyli Bajkowa podróż do świata wartości i dziecięcej wyobraźni	Bajkowe Prywatne Przedśzkole w Jaśle	22.08.2019

136	10.10.2019	Województwo warmińsko-mazurskie	Konferencja „100-lecie służby Towarzystwa Przyjaciół Dzieci na rzecz ochrony praw dziecka — współczesne innowacyjne metody pomocy najmłodszym i rodzinom potrzebującym wsparcia"	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci w Polsce	23.08.2019
137	17-18.09.2019	Międzynarodowy	13. Międzynarodowa Konferencja „Bezpieczeństwo Dzieci i Młodzieży w Internecie”	Naukowa i Akademicka Sieć Naukowa	03.09.2019
138	02.09.2019-31.08.2020	Polska	X edycja Ogólnopolskiego Programu Edukacyjnego „Twoje dane – twoja sprawa. Skuteczna ochrona danych osobowych. Inicjatywa edukacyjna skierowana do uczniów i nauczycieli”	Urząd Ochrony Danych Osobowych	10.09.2019
139	07.09.2019-07.09.2020	Polska	Ogólnopolska edukacyjno-charytatywna akcja na rzecz dzieci z dystrofią mięśniową Duchenne’a „Tulipany Mocy”	Stowarzyszenie "Pro Salute"	10.09.2019
140	14-20.11.2019	Międzynarodowy	XII edycja Ogólnopolsiego Konkursu i I Międzynarodowego Konkursu "Mam prawo..."	Przedszkole nr 124 w Warszawie	23.09.2019

141	12-25.10.2019	Polska	XV KAMPANIA BIAŁYCH SERC — Europejski Solidarny Protest Przeciwko Narkotykom i Przemocy	Stowarzyszenie Hospicjum Królowej Apostołów	23.09.2019
142	06.11.2019-24.06.2020	Zamość	Akcja informacyjna "SOS dla uszkodzonego zęba - SOS dla zdrowia i życia"	Multimed Zamość Sp. z o.o.	23.09.2019
143	05.11.20190-24.06.2020	Zamość	Akcja profilaktyczna „Szkoła zdrowego uśmiechu Multimed"	Multimed Zamość Sp. z o.o.	23.09.2019
144	10.2019-05.2020	Województwo małopolskie	II edycja projektu „Akademia Mediacji Rówieśniczych - rozwijanie kompetencji mediacyjnych i edukacja prawna dzieci i młodzieży"	Studium Kształcenia Nauczycieli Uniwersytetu Pedagogicznego im Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie	23.09.2019
145	09.12.2019	Polska	Konferencja "FUTURED 2019: Relacje w świecie cyfrowym"	Fundacja Dbam o Mój Z@sięg	23.09.2019
146	28.11.2019	Polska	22. Gala Urtica Dzieciom	Fundacja Urtica Dzieciom	23.09.2019
147	09-10.2019	Polska	"Konkurs na najbardziej rozwojową inicjatywę dla dzieci do lat 14 - Słoneczniki 2019"	Grupa Czas Dzieci	24.09.2019

148	16-17.10.2019	Międzynarodowy	Sesja lubelska pt. „Kościół i państwo w służbie rodziny” organizowana w ramach III Międzynarodowego Kongresu Ruchu „Europa Christi” nt. „Europa dwóch płuc – Europa Ewangelii, Prawdy i Pokoju”	Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego	02.10.2019
149	21.10-06.12.2019	Polska	Kampania społeczna Cartoon Network „Bądź kumplem, nie dokuczaj”	Agencja dotRelations	14.10.2019
150	25.04.2019	Województwo wielkopolskie	Charytatywny Bieg z Misiem	Stowarzyszenie Przedszkolni Przyjaciele	02.10.2019
151	18.12.2019	Polska	IV Harcerski Przegląd Kolęd i Pastorałek	Chorągiew Stołeczna ZHP	28.10.2019
152	20.11.2019	Wojanów	XII Gminnego Konkursu o Prawach Dziecka w tym roku pod "30 lat Konwencji o Prawach Dziecka"	Szkoła Podstawowa im. Romualda Traugutta w Wojanowie	15.10.2019
153	12.2019-06.2020	Międzynarodowy	II edycja kampanii „Idą Święta, nie o sms-ie, lecz o kartce pamiętaj!”	Fundacja Dbam o Mój Z@sięg	23.10.2019
154	15.10.2019-28.11.2019	Polska	II edycja akcji „Się gra się ma..." tym razem pod hasłem „Bezpieczny Playroom" - ogólnopolski program dla szkół	Advalue Sp. z o.o.	22.10.2019

			podstawowych oraz świetlic środowiskowych		
155	09.2019-06.2020	Województwo lubelskie	Program „Mediacja rówieśnicza w szkole metodą przeciwdziałania agresji i niedostosowaniu społecznemu młodzieży”	Sąd Okręgowy w Lublinie	23.10.2019
156	01.12.2019-01.12.2020	Polska	Dziecięca Rada Programowa Europejskiego Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie	Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie	28.10.2019
157	11.2019-11.2020	Polska	VI edycja projektu edukacyjnego dla przedszkolaków, pt. „Finansowy Elementarz”	Fundacja Banku Millennium	28.10.2019
158	02.02-21.02.2020	Polska	VI Ogólnopolski Konkurs Literacki o Twórczości Kornela Makuszyńskiego CZYTANIE JEST PRZYGODĄ	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Komisji Edukacji Narodowej w Lublinie oraz Szkoła Podstawowa nr 34 im. Kornela Makuszyńskiego w Lublinie	28.10.2019
159	18.11.2019	Polska	CEMS Chance XVII	Stowarzyszenie Inspiring Solutions	28.10.2019

160	12.11.2019-06.12.2019	Polska	Ogólnopolski konkurs „Mam prawo do…”	Przedszkole nr 422 w Warszawie	28.10.2019
161	14.12.2019	Łódź	Międzyszkolny Mikołajkowy Turniej Judo „JudoMoc 2019”	Stowarzyszenie Klub FitMoc	28.10.2019
162	30.11.2019	Wałbrzych	IX Powiatowy Konkurs Plastyczny ,, Mam prawo "	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 37 w Wałbrzychu	28.11.2019
163	20.11.2019-28.03.2020	Polska	Ogólnopolska Olimpiada Wiedzy o Prawie	II Społeczne Liceum Ogólnokształcące im. Toniego Halika w Ostrołęce	28.11.2019
164	15.12.2019	Polska	Gwiazdka One Day	Fundacja One Day	02.12.2019
165	02.2019	Katowice	Akcja Pisania Bajek	Kolegium Pracowników Służb Społecznych w Katowicach	01.12.2019
166	12.11.2019 - 10.12.2019	Województwo łódzkie	XVI Łódzki Konkurs „Prawa Dziecka - Prawami Człowieka"	Szkoła Podstawowa nr 44 w Łodzi	15.11.2019
167	20.11.2019	Polska	V Forum „DLA RODZINY”	Stowarzyszenie na rzecz pomocy dziecku i rodzinie „DLA RODZINY”	14.11.2019

168	11.2019 - 12.2019	Toruń	XII Międzyszkolny Konkurs Plastyczny pt: „Dzieci w Europie – Prawa dziecka”	Szkoła Podstawowa nr 28 w Toruniu	02.12.2019
169	01.2020-12.2020	Polska	Warsztaty "Świadoma Mama"	Świadoma Mama	01.12.2019
170	16.12.2019-27.03.2020	Międzynarodowy	X Multimedialny Ogólnopolski i VI Międzynarodowy Przegląd Małych Form Parateatralnych "SmykolandiaWarszawa-Mokotów 2020"	Przedszkole nr 317 "Smykolandia" w Warszawie	01.12.2019
171	01.2020-12.2020	Polska	Program „Miejsce przyjazne karmieniu piersią”	Stowarzyszenie Komitet Upowszechniania Karmienia Piersią	01.12.2019
172	12.2019-01.2020	Lublin	Konkurs Wiedzy o Rzecznikach	Studenckie Koło Prawników Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie	01.12.2019
173	20.12.2019	Województwo zachodniopomorskie	Warsztaty świąteczne dla każdego małego i dużego	Niepubliczne Przedszkole Integracyjno-Terapeutyczne „Miś”	01.12.2019
174	28.11.2019	Leżajsk	II Powiatowy Kongres Mediatorów Szkolnych „Od mediacji do dobrych relacji”	Centrum Edukacji Nauczycieli w Giedlarowej	26.11.2019

175	21.12.2019-02.04.2020	Międzynarodowy	Wymiana młodzieży z Polski oraz z Japonii	Kuratorium Oświaty w Krakowie	01.12.2019
176	31.01.2020	Polska	Koncert charytatywny „Aniołkowe Granie"	Bajkowe Prywatne Przedszkole w Jaśle	01.12.2019
177	3-7.06.2020	Międzynarodowy	41. Międzynarodowy Dziecięcy Festiwal Piosenki i Tańca KONIN 2020	Koniński Dom Kultury	01.12.2019
178	03-06.2020	Polska	II edycja programu edukacyjnego "Drogowe ABC"	Polski Czerwony Krzyż	01.12.2019
179	18.12.2019	Polska	Program Przeciwdziałania poprzez Sport Agresji i Patologii wśród Dzieci i Młodzieży oraz Finał 2019 Cyklu Imprez Sportowych w Ośrodkach Opiekuńczo-Wychowawczych	Fundacja Rozwoju WioślarstwaPolskiego	09.12.2019
180	14.01.2020	Warszawa	Ursynowskie Forum Wolontariatu pod hasłem: „Czyń dobro. Mimo wszystko!”	Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 343 w Warszawie	11.12.2019
181	26-27.03.2020	Polska	Ogólnopolska konferencja naukowa na rzecz rozwoju rodzicielstwa zastępczego, pt. „Rodzina Zastępcza w systemie wsparcia”	Dolnośląska Fundacja na rzecz Pieczy Zastępczej „Przystanek Rodzina”	19.12.2019

IV. W 2019 r. Biuro Rzecznika Praw Dziecka uruchomiło zupełnie nową stronę internetową www.brpd.gov.pl oraz konta w serwisach społecznościowych Facebook i Twitter.

Dotychczasowa strona internetowa była przestarzała, nie spełniała obowiązujących standardów zabezpieczeń, a przede wszystkim była nieresponsywna, co uniemożliwiało korzystanie z niej w telefonach komórkowych i tabletach – głównych narzędziach komunikacji internetowej używanych przez dzieci i młodzież. Nowa strona została opracowana według najnowszych standardów, ma kod zgodny ze standardem XHTML 1.0 STRICT, z użyciem formatowania za pomocą CSS, spełniającej standardy W3.org. Za standard kodowania znaków przyjmuje się UTF-8. Składniki strony są dostosowane do większości popularnych przeglądarek internetowych - IE od wersji 6.0 wzwyż, Opera 9.* , Firefox 2.0 wzwyż oraz są dostosowane do rozdzielczości monitora. Strona jest wykonana z wykorzystaniem Content Managment System (CMS), działającym w środowisku PHP7, MySQL: warstwa zarządzania treścią jest całkowicie oddzielona od warstwy prezentacji danych, zarządzanie treścią strony jest możliwe bez konieczności pracy na otwartym kodzie HTML. Strona internetowa spełnia zatem podstawowe wymogi bezpieczeństwa, zastosowane komponenty nie mogą korzystać z REGISTRY GLOBALS ustawione na „On”, wdrożone zabezpieczenia przeciw XSS oraz SQL injection.
Strona po wdrożeniu posiada kod zgodny z rekomendacją W3C HTML 4.01. Strona internetowa wyposażona jest w mechanizm automatycznej archiwizacji dokumentów z określonym czasem publikacji i możliwości korzystania z archiwum. Jest dostosowana do wymagań osób z niepełnosprawnościami – m.in. użytkownik ma możliwość zmiany wielkości tekstu. Serwis internetowy zawiera wyszukiwarkę umożliwiającą użytkownikowi przeszukiwanie serwisu zarówno proste, jak i zaawansowane - z uwzględnieniem kryteriów. Strona internetowa umożliwia odtwarzanie zdjęć oraz elementów multimedialnych (audio, video, flash);

Profil na portalu Facebook powstał we wrześniu 2019 roku. Od momentu uruchomienia zaobserwowało go już ponad 7000 osób, które codziennie mogą znaleźć na profilu istotne artykuły, porady oraz informacje dotyczące działalności Rzecznika Praw Dziecka. Od początku prowadzenie strony pojawiło się na niej ponad 300 postów, które łącznie wyświetlane były ponad 150 000 razy. Sam profil przeglądany był ponad 0,5 mln

razy. Poza funkcją informacyjną profil Rzecznika Praw Dziecka pozwala także na kontakt z biurem i zgłoszenie prośby o pomoc w sprawach związanych z działalnością biura. Od momentu rozpoczęcia profilu prośbę o pomoc w ten sposób zgłosiło prawie 250 osób. Na stronie znajduje się wiele filmów informujących o działalności Rzecznika. Relacje te łącznie oglądano przez ok. 70 godzin;

Konto Rzecznika Praw Dziecka na Twitterze służy do bieżącego komunikowania się z internautami, przekazywania informacji, multimediów i linków do wszystkich istotnych wydarzeń i materiałów związanych z działalnością Rzecznika Praw Dziecka i innych instytucji zajmujących się tematyką rodzinną, dziecięcą i młodzieżową. Konto jest już obserwowane przez ponad 1800 osób.

V. Rzecznik Praw Dziecka na bieżąco komunikuje się z mediami, udzielając codziennie co najmniej kilku odpowiedzi, w tym poszerzone, wyczerpujące opracowania prawne dla mediów branżowych. Publikowane są także komunikaty na stronie internetowej i rozsyłane do większości redakcji w całej Polsce, w tym także mediów branżowych i lokalnych. Organizowane są konferencje prasowe, briefingi i spotkania z dziennikarzami;

VI. W dniach 21-23 listopada BRPD zorganizowało obchody Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka w Raciborzu, podczas którego odbyły się: uhonorowanie działaczy na rzecz praw dzieci, konferencja naukowa na temat zapisów konwencji i ich działania w praktyce z udziałem ok. 100 naukowców i osobistości, uroczysta gala, koncert i przedstawienia teatralne oraz warsztaty artystyczne dla dzieci i młodzieży, bezpłatne konsultacje z prawnikami Rzecznika Praw Dziecka, spotkania RPD oraz jego ekspertów z uczniami w szkołach, konkursy i zawody sportowe, w tym turniej piłkarski o puchar Rzecznika Praw Dziecka i Prezydenta Raciborza. Udział w imprezach związanych z obchodami był bezpłatny. We wszystkich imprezach wzięło udział ok. 5 tysięcy osób, w większości dzieci i młodzieży. Wcześniej w Poznaniu Rzecznik Praw Dziecka spotkał się z twórcą Konwencji o prawach dziecka prof. Tadeuszem Smyczyńskim i wręczył mu odznaką honorową RPD.

VII. W zakresie procesu legislacyjnego działalność Rzecznika obejmowała zarówno opiniowanie zewnętrznych aktów prawnych, jak i przedkładanie własnych propozycji legislacyjnych instytucjom, którym przysługuje inicjatywa legislacyjna, np. Prezydentowi RP.

W roku 2019 przedstawiono:

- opinię przedłożoną Marszałkowi Sejmu do druku sejmowego 3663 – projekt ustawy o Państwowej Komisji do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, wobec małoletniego poniżej lat 15 wraz z poprawkami sejmowymi;

- opinię na wniosek Ministra Sprawiedliwości do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw;

- opinię dotyczącą ustawy z dnia 13 czerwca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw przedstawioną Prezydentowi RP;

- opinię na wniosek KPRM do projektu ustawy o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;

- opinię do projektu ustawy o ochronie małoletnich przed treściami pornograficznymi oraz o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji;

- opinię do projektu rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej w sprawie programu szkolenia, zakresu i form zajęć oraz warunków realizacji zajęć praktycznych w oddziale przygotowania wojskowego;

- opinię co do tekstu jednolity ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka.

Ponadto przedstawiciele Biura Rzecznika uczestniczą w pracach Grupy Roboczej ds. Bezpieczeństwa Dzieci i Młodzieży w Internecie.

Biuro wydało też 12 opinii dotyczących stosowania prawa na prośby indywidualnych obywateli lub instytucji publicznych takich jak dyrektorzy szkół czy jednostki samorządu terytorialnego w sprawach:

- przekazanie za granicę danych osobowych dziecka w związku z postępowaniem dotyczącym pieczy nad dzieckiem;

- ochrony danych osobowych w trakcie prowadzonych lekcji;

- wprowadzania przez szkoły zakazów używania telefonów komórkowych;

- korzystania przez małoletnie dzieci i ich matkę ze zwolnienia od podatku, o którym mowa w art. 21 ust. 1 pkt 131 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych;

- zgody na wykorzystywanie wizerunku dzieci;

- odszkodowań przysłuchujących w związku z niewykryciem niedosłuchu.

VIII. Podsumowując działalność Rzecznika Praw Dziecka w aspekcie biurowym w 2019 r. należy wskazać, że pism przychodzących do Biura było 37.411, zaś pism wychodzących było 24.825.

Część II

Uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka w Polsce w 2019 roku

Konieczność ochrony i przestrzegania praw dziecka wynika przede wszystkim z prawa naturalnego wyrażonego w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Konwencji o prawach dziecka oraz innych powszechnie obowiązujących aktach prawnych. W żadnym z nich nie są to jednak prawa w całości skodyfikowane, ani w pełni zebrane w zamkniętym katalogu. W zależności od dziedziny życia, aktywności ludzkiej czy aktualnego systemu społecznego są one dedukowane i interpretowane.

Najważniejsze z praw dziecka, czyli prawo do życia i zdrowia, prawo do wychowania w rodzinie, prawo do godziwych warunków socjalnych czy prawo do nauki zostały enumeratywnie wskazane przez ustawodawcę w Ustawie o Rzeczniku praw Dziecka.

Rok 2019 był czasem znaczącego wpływu skarg i wniosków w sprawach indywidualnych do Rzecznika Praw Dziecka. Z tych właśnie spraw wywnioskowano najważniejsze problemy i uwagi dotyczące stanu przestrzegania praw dziecka w Polsce w 2019 roku.

I. W pierwszej kolejności należy odnieść się do podstawowego i niezmiennego prawa dziecka i człowieka, które przysługuje każdej osobie, tj. prawu do życia. W polskim systemie prawnym prawo do życia dziecka od poczęcia zostało podniesione do rangi ustawy, tj. ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka. Wynikają z tego daleko idące konsekwencje, w szczególności w odniesieniu do ochrony życia przy jego zagrożeniu dopuszczalnym na podstawie innej ustawy, tj. ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. Rzecznik Praw Dziecka wskazuje tutaj na istniejącą sprzeczność przepisów ustaw i niewątpliwą niezgodność przepisów ustawy z 1993 r. z przepisami Konstytucji RP. Dlatego też wszelka aktywność Rzecznika dla ochrony dzieci w okresie prenatalnym jest pożądana.

W roku 2019 Rzecznik Praw Dziecka monitorował wniosek złożony do Trybunału Konstytucyjnego dot. stwierdzenia za niezgodny z Konstytucją RP przepis ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania

ciąży oraz popierał złożenie nowego wniosku do TK, który został złożony ponownie w 2020 r. (K 1/20). Działalność Rzecznika w tym zakresie jest ograniczona, ponieważ zgodnie z art. 119 Konstytucji RP oraz przepisami ustawy o Trybunale Konstytucyjnym Rzecznik Praw Dziecka nie może samodzielnie występować z wnioskami do TK, a jedynie przystępować z głosem jako *amicus curiae.*

Skuteczność działań RPD w ramach zwalczania tzw. "podziemia aborcyjnego" w Polsce wyraża się m.in. we wszystkich powziętych działaniach, które doprowadziły do złożenia zawiadomienia i wszczęcia postępowania przez Prokuraturę wobec międzynarodowego projektu "aborcja bez granic". Nie ma i nie będzie zgody Rzecznika Praw Dziecka na nakłanianie, organizowanie i finansowanie nielegalnej aborcji. Rzecznik Praw Dziecka prowadził działania promujące życie, w tym współpracował m.in. ze specjalistami w zakresie Alkoholowego Zespołu Płodowego (FAS), Parlamentarnym Zespołem na rzecz Życia i Rodziny, lekarzami ze szpitalnych oddziałów dziecięcych i ginekologiczno-położniczych oraz licznymi organizacjami pozarządowymi, które ukazują wartość każdego poczętego życia. Ponadto Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył w wielu konferencjach i spotkaniach propagujących obronę życia, w tym m.in.: w Hospicjum dla Dzieci czy w Ogólnopolskiej Pielgrzymce Małżeństw i Rodzina na Jasną Górę.

W 2019 r. Rzecznik Praw Dziecka uhonorował odznaką za Zasługi na rzecz ochrony praw dziecka Panią Virginię Coda Nunziante i Panią Wandę Półtawską za ich niestrudzoną działalność w obronie życia dzieci poczętych.

Dodatkowo Rzecznik Praw Dziecka wśród udzielonych patronatów honorowych przyznał je także wydarzeniom promującym życie i rodzinę, w tym wsparł m.in.: Warszawskie Dni Rodziny; akcję 1000 pierwszych dni; akcję Mlekoteka 2019 czy Narodowy Dzień Życia.

II. Pozytywnie odnotować należy m.in.:

1. zmiany przepisów dotyczące wsparcia finansowego udzielonego przez Państwo rodzicom i opiekunom wszystkich dzieci. Od 1 lipca 2019 r. rozszerzono program ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci na wszystkie dzieci, już od

pierwszego w rodzinie, tzw. 500+. Nie ulega wątpliwości, że program ten wpływa na poprawę stanu finansowego rodzin, a co za tym idzie dla ogromnej liczby dzieci stanowi realizację prawa dziecka do godziwych warunków socjalnych;

2. brak podwyższenia obciążeń podatkowych dla niektórych bezglutenowych produktów żywieniowych, co miało miejsce po wystąpieniu Rzecznika Praw Dziecka w toku prac legislacyjnych nad tzw. matrycą podatkową, co stanowi ochronę prawa dzieci do zdrowia i godziwych warunków socjalnych;

3. wprowadzenie przepisów chroniących dzieci przed czynami godzącymi w seksualność, tj. ustawy z dnia 31 sierpnia 2019 r. o Państwowej Komisji do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15, do której to komisji Rzecznik Praw Dziecka ma prawo powołać jednego z członków, co stanowi realizację prawa dzieci do ochrony przed przemocą, okrucieństwem i demoralizacją.

III. Uwagi nasuwające się co do postulowanych zmian legislacyjnych i praktyk

1. Z zakresu prawa do edukacji i wychowania:

a) w okresie strajku nauczycieli doszło zdaniem Rzecznika Praw Dziecka do naruszenia prawa dzieci do edukacji. Dostrzec bowiem należy kolizję konstytucyjnych praw, tj. prawa (i obowiązku państwa) do zapewnienia dzieciom do 18 roku życia edukacji szkolnej, a prawa do strajku. W razie kolizji praw należy rozpatrywać przy ich interpretacji takie rozwiązania, aby prawo słabszych uzyskiwało ochronę jako pierwsze. Zatem prawo dzieci do edukacji winno być przed prawem do strajku w formie jaka została zastosowana powszechnie w 2019 r., tj. z zamknięciem szkół i brakiem realizacji programu nauczania przez kilka tygodni, szczególnie w okresie poprzedzającym egzaminy wielu roczników dzieci;

b) Doprecyzowanie uregulowań ustawowych w zakresie dowożenia dzieci z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego do szkół i przedszkoli. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2019 r. poz. 1148, ze zm.) nakłada

wprawdzie na gminę obowiązek zapewnienia uczniom z niepełnosprawnością bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do najbliższej szkoły, która może zrealizować zalecenia wydane przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną, ale realizacja tego zobowiązania w praktyce od lat budzi wiele zastrzeżeń ze strony rodziców. Problem najczęściej zgłaszany w skargach rodziców dotyczy interpretacji terminu *najbliższa szkoła.* Ministerstwo Edukacji Narodowej przekazało Rzecznikowi interpretację pojęcia *najbliższej szkoły*: *należy rozumieć szkołę, która zapewnia niepełnosprawnemu uczniowi realizację zaleceń wskazanych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego, położoną najbliżej jego miejsca zamieszkania. Nie wyklucza to zatem, że najbliższą szkołą w tym rozumieniu będzie szkoła znajdująca się na terenie innej gminy, powiatu lub województwa (...)* Sformułowanie opinii w tym zakresie przez resort edukacji nie rozwiązuje niestety problemu. Takie doprecyzowanie powinno znaleźć się w ustawie *Prawo oświatowe* (wystąpienie do Ministra Edukacji Narodowej).

c) Zmiany w organizacji młodzieżowych ośrodków wychowawczych – wprowadzenie możliwości tworzenia specjalistycznych ośrodków, np. resocjalizacyjno-rewalidacyjnych, resocjalizacyjno-leczniczych, resocjalizacyjnych o wzmożonym nadzorze wychowawczym. Niezbędne wydaje się też obligatoryjne wprowadzenie obowiązku współpracy/zatrudnienia lekarza psychiatry w każdym ośrodku wychowawczym (np. w drodze porozumienia z odpowiednią placówką medyczną świadczącą takie usługi). Powyższe powinno znaleźć odzwierciedlenie w zmienionych uregulowaniach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 r. *w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach* (Dz. U. z 2015 r. poz. 1872, ze zm.).

d) Problem nieletnich matek przebywających w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. W świetle obecnie obowiązujących przepisów prawa, nieletnia matka, przebywająca w młodzieżowym ośrodku wychowawczym będzie mogła osobiście wychowywać dziecko, jeśli sąd zmieni postanowienie w kwestii zastosowanego wobec niej środka wychowawczego (np. na nadzór kuratora) lub warunkowo zwolni ją z placówki resocjalizacyjnej. Analogiczna sytuacja dotyczy wychowanek przebywających w zakładzie poprawczym lub w schronisku dla nieletnich – będą mogły być ze swoimi dziećmi tylko wtedy, gdy sąd – korzystając z

uregulowań ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2018 r. poz. 969) umieści je poza schroniskiem lub zakładem poprawczym albo też warunkowo zwolni z pobytu w tej placówce. Rozwiązanie problemu nieletnich matek wymaga zmian w przepisach prawa. W opublikowanym 20 marca 2019 r. przez Ministerstwo Sprawiedliwości projekcie ustawy o nieletnich (UD 480), jako jedno z projektowanych rozwiązań wskazano: *wprowadzenie możliwości pobytu nieletnich matek z małoletnimi dziećmi w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich w celu umożliwienia im wykonywania pieczy albo uczestniczenia w sprawowaniu bieżącej pieczy nad dzieckiem*. Uregulowanie to jest zgodne z postulatem Rzecznika Praw Dziecka. Zasadne zatem jest rozważenie podjęcia działań w celu wprowadzenia tej zmiany w przepisach prawa.

2. Z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, karnego oraz nieletnich:

a) Znacząca liczba spraw indywidualnych wpływających do Rzecznika Praw Dziecka jak również ogromna liczba spraw rodzinnych w sądach rodzinnych z udziałem dzieci potwierdza tezę o konieczności wprowadzenia do przepisów proceduralnych rodzinnego postępowania mediacyjnego, w trakcie którego rodzice i opiekunowie zobowiązani byliby do wypracowania porozumienia w kwestiach dotyczących dzieci, w szczególności w zakresie świadczeń alimentacyjnych, kontaktów czy władzy rodzicielskiej. W tym zakresie Rzecznik Praw Dziecka nieustająco popierał i popiera rozwiązania przyjęte w projekcie zawierającym tzw. alimenty natychmiastowe oraz rodzinne postępowanie informacyjne (druk sejmowy 3254 Sejmu IX kadencji). Postępowanie takie wprowadzałoby mechanizmy ułatwiając rodzicom wypracowywanie porozumienia rodzicielskiego, jednocześnie upowszechniając mediację jako optymalną formy zakończenia sporów okołorozstaniowych.

b) Brak regulacji w zakresie sankcji karnej za niewykonywania orzeczeń dot. kontaktów.

c) Ograniczenie dostępu małoletnich do treści pornograficznych. W tym zakresie Rzecznik Praw Dziecka aktywnie uczestniczył w wypracowaniu projektu ustawy, który z końcem roku 2019 trafił do konsultacji.

d) Zwiększenie uprawnień Rzecznika Praw Dziecka w postępowaniach karnych, w których występują dzieci jako małoletni pokrzywdzeni w zakresie podobnym do możliwości działania Rzecznika w postępowaniu cywilnym.

e) Zachodzi konieczność zmiany przepisów regulujących procedurę przeprowadzenia adopcji zagranicznej w celu zagwarantowania pełnej ochrony praw dziecka. Zgodnie z polskim prawem, dziecko może być zakwalifikowane do przysposobienia związanego ze zmianą dotychczasowego miejsca zamieszkania na terytorium naszego kraju na zamieszkanie w innym państwie, po wyczerpaniu wszelkich możliwości znalezienia dla niego rodziny na terenie Polski. Adopcja zagraniczna powinna być przeprowadzana ze szczególną dbałością o dobro dziecka. W ocenie Rzecznika przepisy prawa powinny powierzyć ministrowi właściwemu do spraw rodziny kompetencje do prowadzania kwalifikacji dziecka do przysposobienia międzynarodowego. W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, w ustawie powinien znaleźć się przepis nakładający na ministra właściwego do spraw rodziny obowiązek sporządzenia uzasadnienia decyzji odmawiającej przyznanie dziecku kwalifikacji do przysposobienia międzynarodowego. Wszczęcie postępowania adopcyjnego niekoniecznie gwarantuje pozytywny wynik, jako że ostateczna decyzja zawsze należy do sądu.

f) Wciąż bardzo niepokojący jest wysoki odsetek kobiet spożywających alkohol w trakcie ciąży. Może prowadzić to do występowania nieprawidłowości neurobehawioralnych oraz innych trwałych uszkodzeń organizmu dziecka. Należy podjąć działania edukacyjne, profilaktyczne i prawne, aby pomóc dziecku i matce, w szczególności wprowadzić ochronę prawnokarną dziecka poczętego i odpowiedzialność karną matki spożywającej alkohol w trakcie ciąży.

Obecnie organy prowadzące postępowanie przygotowawcze w sposób zbyt ogólnikowy, bez odniesienia się do realiów konkretnej, rozpoznawanej sprawy, uznają, że na gruncie przepisu art. 160 k.k. dziecko poczęte nie podlega ochronie prawnej. Zdaniem Rzecznika Praw Dziecka, biorąc pod uwagę całokształt okoliczności i skutków z tym związanych jak i uregulowania innych gałęzi prawa, nie można spod ochrony przepisu art. 160 k.k. wyłączyć dziecka poczętego. Zasadnym byłoby, w celu usunięcia wątpliwości interpretacyjnych, rozważenie podjęcia inicjatywy ustawodawczej, która wprowadziłaby wprost unormowanie, zgodnie z którym przepisy przewidujące odpowiedzialność karną za czyny skierowane

przeciwko życiu i zdrowiu człowieka, stosuje się również do czynów skierowanych przeciwko życiu i zdrowiu dziecka poczętego.

g) Dla dobra dziecka ważne jest odpowiednie przygotowanie do wysłuchania oraz oswojenie go z Sądem. Dlatego też w czynności wysłuchania dziecka, poniżej 15 roku życia obligatoryjnie powinien brać udział psycholog, tak jak gwarantują to przepisy kodeksu postępowania karnego. Ważne jest również miejsce przeprowadzenia wysłuchania małoletniego, które powinno odbywać się w warunkach jak najbardziej sprzyjających otwarciu się dziecka i zapewnienia mu poczucia bezpieczeństwa, w specjalnie do tego przystosowanych pomieszczeniach, spełniających określone wymogi techniczne i formalne, zapewniające maksimum prywatności – na wzór przyjaznych pokoi przesłuchań, zwanych „niebieskimi", wykorzystywanych przy przesłuchaniu dziecka w postępowaniu karnym. Z analizy spraw prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka wynika, że zdarzają się sytuacje, iż wysłuchanie dziecka w postępowaniu cywilnym odbywa się na sali sądowej. Ponadto sądy opiekuńcze bardzo rzadko decydują o wysłuchaniu dziecka w obecności psychologa.

h) Istnieje potrzeba zasygnalizowania konieczności przywrócenie możliwości zmiany prawomocnego orzeczenia wydanego na podstawie przepisów Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, a więc wykreślenie art. 598^5 § 5 Kodeksu postępowania cywilnego.

i) ważnym dla ochrony dzieci jako pokrzywdzonych, ale również odpowiedniej regulacji przebiegu postępowań wobec dzieci zdemoralizowanych oraz dokonujących czyny karalne jest ujednolicenie i zaktualizowanie przepisów. W tym zakresie gotowy jest projekt całkowicie nowej ustawy Prawa nieletnich, o których uchwalenie Rzecznik Praw Dziecka nieustająco się upomina.

3. Z zakresu spraw społecznych, socjalnych i zdrowia:

a) Konieczność uregulowania prawnego kwestii wystawiania przez podmioty wykonujące działalność leczniczą:

1) karty urodzenia dziecka, w przypadku gdy poród odbył się w domu, bez asysty osoby wykonującej zawód medyczny > *Zasadne jest doprecyzowanie wzoru karty urodzenia*

dziecka oraz wzoru karty martwego urodzenia, w zakresie dookreślenia w nich „podmiotu wykonującego działalność leczniczą" – adekwatnie do przewidzianego we wzorze karty urodzenia miejsca porodu (tj. w „szpitalu", w „domu" i w „innym miejscu").

2) karty urodzenia albo karty martwego urodzenia przez dysponentów jednostek systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne > *Zasadne jest podjęcie działań na rzecz nowelizacji przepisów dotyczących sporządzenia karty urodzenia oraz karty martwego urodzenia przez dysponentów ratownictwa medycznego zgodnie z postulatem Ministerstwa Zdrowia [tj. zwolnienie ww. jednostek z tego obowiązku], jednak poprzedzonych analizą zasadności wprowadzenia takiego rozwiązania.*

b) Konieczność zmian legislacyjnych związanych z podniesieniem progu dochodowego, którego przekroczenie będzie skutkowało niemożnością otrzymania świadczenia alimentacyjnego z funduszu alimentacyjnego przez rodzica samotnie wychowującego jedno dziecko od okresu rozliczeniowego 2020-2021.

Znowelizowane przepisy umożliwiają samotnemu rodzicowi wychowującemu jedno dziecko (otrzymującemu minimalne wynagrodzenie) – uzyskanie świadczenia alimentacyjnego tylko w okresie świadczeniowym 2019/2020. W kolejnym okresie świadczeniowym tj. 2020-2021, przy uwzględnieniu dochodów z 2019 r. (1634 zł), taki rodzic z jednym dzieckiem przekroczy próg dochodowy o 17 zł. Nie sposób pominąć, że minimalne wynagrodzenie za pracę wzrosło od 1 stycznia 2020 r. Zwiększenie progu dochodowego do 800 zł przy jednoczesnym podnoszeniu minimalnego wynagrodzenia za pracę powoduje, że świadczenie alimentacyjne dla rodzica samotnie wychowującego dziecko będzie niemożliwe do osiągnięcia w dłuższej perspektywie. Świadczenie alimentacyjne wypłacane przez okres jednego roku nie stanowi bowiem realnej pomocy dla takich rodzin.

c) Konieczność zmian legislacyjnych związanych z poszerzeniem katalogu podmiotów uprawnionych do świadczenia wychowawczego, świadczeń rodzinnych i świadczenia „Dobry Start" poprzez dopisanie do istniejącej listy tzw. „opiekunów pieczy bieżącej", tj. opiekunów, którzy na mocy prawomocnego postanowienia sądu rodzinnego sprawują pieczę bieżącą nad dzieckiem.

Każdy z aktów prawnych regulujących ww. świadczenia ograniczył bowiem krąg opiekunów faktycznych do osób, które wystąpiły z wnioskiem do sądu rodzinnego

o przysposobienie dziecka z pominięciem osoby faktycznie/rzeczywiście opiekującej się dzieckiem, czyli takiej, która sprawuje pieczę nad dzieckiem na mocy prawomocnego postanowienia sądu rodzinnego.

Brak zmian w tym przedmiocie może być przejawem nierównego traktowania dziecka i może stanowić naruszenie prawa do godziwych warunków socjalnych dzieci oddanych w ten rodzaj pieczy (piecza bieżąca a nie zastępcza). Obecnie opiekunowie pieczy bieżącej dochodzą swoich praw na drodze sądowo-administracyjnej.

Załącznik nr 1

ZARZĄDZENIE NR 1

Rzecznika Praw Dziecka

z dnia 14.01.2019 r.

w sprawie nadania Statutu Biuru Rzecznika Praw Dziecka

Na podstawie art. 13 ust. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922.) zarządza się co następuje:

§ 1

Biuru Rzecznika Praw Dziecka nadaje się Statut Biura Rzecznika Praw Dziecka stanowiący załącznik nr 1 do niniejszego Zarządzenia.

§ 2

1. Tracą moc następujące zarządzenia Rzecznika Praw Dziecka:
   a) Zarządzenie nr 11 z dnia 17.04.2009r , wprowadzające Regulamin Organizacyjny Biura Rzecznika Praw Dziecka, zmienione zarządzeniem nr 10 z dnia 26 maja 2011 r., zmienione zarządzeniem nr 2 z dnia 20 stycznia 2014r.;
   b) Zarządzenie nr 30 A z dnia 30 października 2011 r. w sprawie nadania Statutu Biuru Rzecznika Praw Dziecka;
2. Dotychczasowe wewnętrzne akty normatywne zachowują swoją moc do czasu ich uchylenia.

§ 3

Likwidacji ulegają następujące komórki organizacyjne:

1) Gabinet Rzecznika Praw Dziecka;

2) Zespół Administracyjny;

3) Dział Komunikacji Społecznej.

§ 4

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

STATUT BIURA RZECZNIKA PRAW DZIECKA

Rozdział 1

§ 1

1. Biuro Rzecznika Praw Dziecka, zwane dalej „Biurem", jest jednostką pomocniczą Rzecznika Praw Dziecka, zwanego dalej „Rzecznikiem".
2. Biuro zapewnia wykonywanie zadań Rzecznika określonych w ustawie z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922).
3. Siedzibą Biura jest Warszawa.

Rozdział 2

§ 2

1. Rzecznik kieruje Biurem przy pomocy Zastępcy Rzecznika, Dyrektora Biura, Dyrektora Generalnego oraz Dyrektorów komórek organizacyjnych.
2. W czasie nieobecności Rzecznika pracą Biura kieruje Zastępca Rzecznika, Dyrektor Biura, Dyrektor Generalny lub wyznaczony przez Rzecznika Dyrektor komórki organizacyjnej.
3. Zastępca Rzecznika lub Dyrektor Biura może być upoważniony do podejmowania działań, o których mowa w art. 10 i 10 a ustawy. Rzecznik udziela upoważnienia w formie pisemnej określając w ramach upoważnienia sprawę lub kategorię spraw oraz działania lub kategorię działań, do których uprawniony jest Zastępca Rzecznika albo Dyrektor Biura.

§ 3

1. Pracownicy Biura działają z upoważnienia Rzecznika i w jego imieniu.
2. Pracownicy Biura są zobowiązani wykonywać polecenia Rzecznika i przełożonych służbowych.

§ 4

1. Statutowymi komórkami organizacyjnymi Biura są:

1) Zespół Prezydialny;

2) Zespół Administracyjno-Finansowy;

3) Zespół do Spraw Edukacji i Wychowania;

4) Zespół Spraw Rodzinnych i Nieletnich;

5) Zespół Spraw Społecznych

6) Zespół Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych;

7) Zespół Dziecięcego Telefonu Zaufania i Obsługi Interesantów;

2. Bezpośredni nadzór merytoryczny nad jednostkami organizacyjnymi, o których mowa w ust. 1 pkt 3,5 i 7 sprawuje Zastępca Rzecznika.

3. W ramach komórek organizacyjnych, o których mowa w ust. 1, mogą być tworzone działy oraz samodzielne stanowiska pracy.

4. Działy, o których mowa w ust. 3 tworzy Rzecznik zarządzeniem określając właściwość działu.

5. Szczegółowy zakres zadań i organizację wewnętrzną komórek organizacyjnych Biura, o których mowa w ust. 1, określają wewnętrze regulaminy organizacyjne, określone przez Rzecznika zarządzeniem.

§ 5

1. Komórkami organizacyjnymi kierują:
1) Zespołami – Dyrektorzy;

2) Działami – Naczelnicy.

2. Rzecznik może utworzyć w Zespole stanowisko Zastępcy Dyrektora. Zastępca Dyrektora kieruje Zespołem, w zakresie określonym przez Rzecznika.

3. Zespołem Administracyjno-Finansowym kieruje Dyrektor Generalny.

§ 6

1. Dyrektorów oraz Zastępców Dyrektorów powołuje i odwołuje Rzecznik.
2. Rzecznik, na wniosek Zastępcy Rzecznika, Dyrektora, albo z własnej inicjatywy, powołuje i odwołuje odpowiednio Naczelnika Działu.
3. W razie nieobsadzenia stanowiska Dyrektora, Zastępcy Dyrektora lub Naczelnika Rzecznik może powierzyć pełnienie obowiązków, na czas określony, innemu pracownikowi Biura, Zastępcy Rzecznika albo przejąć kierowanie komórką organizacyjną.

§ 7

1. Rzecznik może powoływać eksperta lub zespół ekspertów do realizacji określonych zadań wymagających wiedzy specjalistycznej lub szczególnych umiejętności.
2. Powołanie eksperta lub zespołu ekspertów następuje w formie zarządzenia, określającego zakres zadań eksperta lub zespołu ekspertów.

§ 8

1. Rzecznik może powoływać koordynatorów do realizacji zadań wymagających współpracy wielu komórek organizacyjnych Biura lub współpracy z innymi organami administracji lub osobami fizycznymi lub prawnymi.
2. Powołanie koordynatora następuje w formie zarządzenia, określającego zakres zadań i tryb pracy koordynatora oraz podmioty, o których mowa w ust. 1.

§ 9

1. Rzecznik może powoływać zespół do realizacji określonych zadań wykraczających poza zakres zadań pojedynczej komórki.
2. Powołanie zespołu, o którym mowa w ust. 1 następuje w formie zarządzenia, określającego zakres zadań, skład i tryb pracy zespołu.

§ 10

1. Dyrektor Biura sprawuje nadzór nad merytoryczną spójnością prac Biura.
2. Dyrektorzy Zespołów, o których mowa w § 4 ust. 1 zobowiązani są współpracować z Dyrektorem Biura i informować go o wykonywanych zadaniach oraz napotkanych problemach.

§ 11

1. Dyrektor Generalny zapewnia właściwe funkcjonowanie Biura pod względem organizacyjnym i finansowym.
2. Dyrektorzy Zespołów, o których mowa w § 4 ust. 1 pkt 1 i pkt 3-7 zobowiązani są współpracować z Dyrektorem Generalnym w zakresie o którym mowa w ust.1.

Rozdział 3

§ 12

1. Rzecznik nadaje w formie zarządzenia Regulamin Organizacyjny Biura określający organizację wewnętrzną, szczegółowy zakres zadań i tryb pracy komórek organizacyjnych Biura.
2. Rzecznik nadaje w formie zarządzenia Regulamin wynagradzania pracowników zatrudnionych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka.
3. Rzecznik nadaje w formie zarządzenia Regulamin Pracy w Biurze Rzecznika Praw Dziecka.
4. Rzecznik może w formie w zarządzenia określić również inne kwestie związane z prawidłowym funkcjonowaniem Biura.

ZARZĄDZENIE NR 2

Rzecznika Praw Dziecka

z dnia 14.01.2019 r.

nadające Regulamin Organizacyjny Biura Rzecznika Praw Dziecka

Na podstawie art. 13 ust. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922.) zarządza się co następuje:

§1

Biuru Rzecznika Praw Dziecka nadaje się Regulamin Organizacyjny, który stanowi Załącznik nr 1 do niniejszego Zarządzenia.

§2

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

REGULAMIN ORGANIZACYJNY BIURA RZECZNIKA PRAW DZIECKA

Rozdział 1

Postanowienia ogólne

§ 1

Regulamin organizacyjny Biura Rzecznika Praw Dziecka określa:

1) organizację wewnętrzną;
2) szczegółowy zakres zadań komórek organizacyjnych;
3) tryb pracy komórek organizacyjnych.

§ 2

Użyte w Regulaminie określenia oznaczają:

1) Biuro – Biuro Rzecznika Praw Dziecka;
2) Dyrektor – Dyrektor Zespołu;
3) Dyrektor Biura – Dyrektor Biura Rzecznika Praw Dziecka;
4) Komórka organizacyjna – komórka określona w § 4 Statutu Biura Rzecznika Praw Dziecka;
5) Rzecznik - Rzecznik Praw Dziecka;
6) Statut – statut Biura Rzecznika Praw Dziecka stanowiący załącznik do Zarządzenia nr 1 Rzecznika Praw Dziecka z dnia 14.01.2019 r.
7) Zastępca Dyrektora – Zastępca Dyrektora Zespołu.

Rozdział 2

Wewnętrzna organizacja Biura

§ 3

1. W skład Biura Rzecznika Praw Dziecka wchodzą komórki organizacyjne wymienione w § 4 statutu Biura Rzecznika Praw Dziecka.
2. Poszczególne komórki organizacyjne oznacza się następującymi symbolami literowymi:
   1) Zespół Prezydialny ZP;
   2) Zespół Administracyjno-Finansowy ZAF;
   3) Zespół do Spraw Edukacji i Wychowania ZEiW;
   4) Zespół Spraw Rodzinnych i Nieletnich ZRiN;
   5) Zespół Spraw Społecznych ZSS;
   6) Zespół Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych ZMiK;
   7) Zespół Dziecięcego Telefonu Zaufania i Obsługi Interesantów ZTEL;
3. Schemat organizacyjny stanowi załącznik nr 1 do regulaminu.

4. W Biurze działają:
   1) rzecznik dyscyplinarny;
   2) komisja dyscyplinarna I instancji;
   3) komisja dyscyplinarna II instancji.
5. Rzecznika Dyscyplinarnego i skład komisji dyscyplinarnych I i II instancji określa Rzecznik w formie zarządzenia. Rzecznikiem dyscyplinarnym i członkami komisji dyscyplinarnych I i II instancji mogą być wyłącznie pracownicy zatrudnieni w komórkach organizacyjnych Biura spełniający wymogi określone w odrębnych przepisach.
6. W Biurze mogą działać eksperci lub zespoły ekspertów. Rzecznik określa komórkę organizacyjną zajmującą się obsługą merytoryczną i biurową eksperta lub zespołu ekspertów. W skład zespołu ekspertów mogą wchodzić pracownicy komórek organizacyjnych.
7. Utworzenie zespołu eksperckiego lub doraźnego nie powoduje konieczności zmiany schematu organizacyjnego

§ 4

Komórki organizacyjne Biura działają przestrzegając następujących zasad:

1) legalności - zgodności wykonywanych działań z prawem;
2) sprawności - starannego i szybkiego realizowania zadań;
3) oszczędności - poszanowania powierzonych środków;
4) przejrzystości - jawności zasad funkcjonowania.

§ 5

1. Biuro działa pod kierownictwem Rzecznika, zgodnie z jego decyzjami wydawanymi w formie zarządzeń, postanowień, wytycznych i poleceń. W zakresie określonym przez Rzecznika decyzje w formie zarządzeń, postanowień, wytycznych i poleceń wydaje Zastępca Rzecznika.
2. Rzecznik jest administratorem danych osobowych przetwarzanych w ramach Biura. Rzecznik wyznacza podległego mu inspektora ochrony danych osobowych.
3. Dyrektor Biura sprawuje nadzór nad spójnością prac komórek organizacyjnych.
4. Dyrektor Generalny zapewnia właściwe funkcjonowanie Biura pod względem organizacyjnym i finansowym.
5. Dyrektor i Zastępca Dyrektora odpowiadają za prawidłowe i zgodne z obowiązującymi przepisami prawa wykonywanie zadań podległej im komórki organizacyjnej, w tym za:
   - merytoryczną i formalną zasadność czynności podejmowanych przez podległych pracowników;
   - prawidłowe wykonywanie przyznanych uprawnień;
   - przestrzeganie terminów załatwiania spraw.

- zgłaszanie zapotrzebowania na środki materiałowo – techniczne;
- informowanie Rzecznika i Zastępcę Rzecznika o potrzebach kadrowych i formułowanie wniosków o zwiększenie lub zmniejszenie zatrudnienia.

6. Zastępca Dyrektora kieruje działalnością wewnętrznych komórek organizacyjnych w zakresie powierzonym mu przez Rzecznika.
7. Naczelnik Działu odpowiada za prawidłowe i zgodne z obowiązującymi przepisami prawa wykonywanie zadań kierowanego przez niego działu, w tym za:
   - merytoryczną i formalną zasadność czynności podejmowanych przez podległych pracowników;
   - prawidłowe wykonywanie przyznanych uprawnień;
   - przestrzeganie terminów załatwiania spraw.
   - zgłaszanie zapotrzebowania na środki materiałowo – techniczne;
   - informowanie przełożonych o potrzebach kadrowych i formułowanie wniosków o zwiększenie lub zmniejszenie zatrudnienia.
8. W przypadku wyznaczenia koordynatora do realizacji zadań wymagających współpracy wielu komórek organizacyjnych odpowiada on za identyfikację trudności w realizowaniu zadań, przekazywanie informacji o realizowanych zadaniach komórkom organizacyjnym Biura oraz innym organom administracji lub osobom fizycznym lub prawnym, we współpracy z którymi następuje realizacja zadań, przekazywanie informacji o realizacji zadań Rzecznikowi lub Zastępcy Rzecznika.

§ 6

Dyrektor kieruje komórką organizacyjną, a w szczególności odpowiada za:

1) informowanie Rzecznika o istotnych problemach wynikających z oceny stanu przestrzegania praw dziecka;
2) prawidłową, efektywną, oszczędną i terminową realizację celów oraz zadań komórki organizacyjnej;
3) nadzór nad rzetelnością, poprawnością i terminowością wykonywania przez pracowników zadań i obowiązków;
4) ustalanie prawidłowej organizacji pracy w komórce organizacyjnej;
5) zapewnienie pracownikom odpowiednich warunków wykonywania zadań oraz wykorzystania ich kompetencji;
6) skuteczny przepływ informacji i współpracę z innymi komórkami organizacyjnymi;
7) zapewnienie aktualizacji opisów stanowisk pracy;
8) motywowanie pracowników i stwarzanie możliwości do ich rozwoju zawodowego, w tym przedstawianie wniosków dotyczących awansowania, nagradzania i szkolenia;
9) sprawowanie nadzoru nad dyscypliną pracy pracowników;
10) przeciwdziałanie przypadkom dyskryminacji i mobbingu;
11) bezpieczeństwo informacji w komórce organizacyjnej, w tym w szczególności informacji chronionych ustawowo;
12) wykonywanie zadań wynikających z przepisów o ochronie danych osobowych;
13) zapewnienie przestrzegania przepisów dotyczących spraw obronnych, o ochronie osób i mienia, przeciwpożarowych oraz z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy.

§ 7

1. Każda komórka organizacyjna wykonuje zadania z powierzonego jej zakresu oraz koordynuje działania innych komórek organizacyjnych służące realizacji tych zadań.
2. Komórki organizacyjne są zobowiązane do ścisłego współdziałania przy wykonywaniu zadań, w szczególności poprzez dokonywanie uzgodnień, przedstawianie opinii, udostępnianie materiałów i informacji oraz prowadzenie wspólnych prac.
3. Wiodąca komórka organizacyjna jest zobowiązana do przekazania komórkom współdziałającym przy wykonywaniu zadania informacji o sposobie wykonania zadania, w tym w szczególności udostępnienia kopii ostatecznego stanowiska w sprawie.
4. Jeżeli realizacja zadania wymaga współdziałania komórek organizacyjnych, a ustalenie komórki wiodącej jest utrudnione, komórkę tę wyznacza Rzecznik.
5. Spory kompetencyjne w ramach komórek organizacyjnych rozstrzyga wspólny przełożony osób pozostających w sporze. Rozstrzygnięcie może zostać zmienione przez Rzecznika.

Rozdział 3

Szczegółowy zakres zadań komórek organizacyjnych i stanowisk podległych bezpośrednio Rzecznikowi

§ 8

Do zadań wykonywanych przez wszystkie komórki organizacyjne w zakresie ich właściwości należy w szczególności:

1) opracowywanie programów, analiz, opinii, informacji i innych materiałów – odpowiednio do zakresu zadań komórki organizacyjnej w całości albo w części, a także w formie ostatecznego dokumentu, projektu albo propozycji;
2) gromadzenie i analiza materiału dowodowego w sprawach dotyczących zakresu zadań komórki organizacyjnej, w tym żądanie od organów władzy publicznej, organizacji lub instytucji, złożenia wyjaśnień lub udzielenia informacji, a także udostępnienia akt i dokumentów, w tym zawierających dane osobowe;
3) podejmowanie interwencji, przeprowadzanie kontroli, w tym wizytacji w zakresie działań komórki organizacyjnej;
4) wnioskowanie do Rzecznika i sygnalizowanie konieczności wszczęcia lub udziału w postępowaniach administracyjnych, cywilnych i karnych dotyczących przedmiotu zadań komórek organizacyjnych;

5) przygotowywanie projektów wystąpień Rzecznika w zakresie zgodnym z zadaniami komórek organizacyjnych;
6) współpraca z innymi jednostkami organizacyjnymi, organami władzy publicznej i ich organami pomocniczymi, instytucjami naukowymi oraz partnerami społecznymi;
7) monitorowanie zmian w prawie wpływających na realizację zadań komórki organizacyjnej i podejmowanie działań służących dostosowaniu sposobu realizacji zadań do zmienionego stanu prawnego, w tym inicjowanie zmian organizacyjnych oraz prac nad projektami aktów wewnętrznych;
8) uczestniczenie w pracach związanych ze sporządzeniem i wykonaniem budżetu i planu finansowego Rzecznika Praw Dziecka;
9) wykonywanie zadań z zakresu kontroli zarządczej;
10) współpraca z właściwą komórką organizacyjną w zakresie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego związanego z realizacją zadań komórki organizacyjnej;
11) załatwianie skarg, wniosków i petycji;
12) przygotowanie wkładu niezbędnego do udzielenia informacji publicznej i przekazanie go do Zespołu Prezydialnego;
13) wykonywanie zadań wynikających z przepisów o przetwarzaniu i ochronie danych osobowych;
14) przygotowywanie okresowych sprawozdań z działalności komórek organizacyjnych;
15) opracowywanie projektu informacji rocznej o działalności Rzecznika w zakresie pracy komórki organizacyjnej;
16) wykonywanie innych zadań powierzonych przez Rzecznika;
17) podejmowanie działań w celu podnoszenia kultury pracy i jakości funkcjonowania Biura.

§ 9

1. Do zadań Zespołu Prezydialnego należy, w szczególności:

1) nadzór nad spójnością i terminowością realizacji zadań przez pozostałe komórki organizacyjne;

2) zarzadzanie przepływem informacji pomiędzy i w ramach komórek organizacyjnych;

3) nadzór w Biurze nad prawidłowym obiegiem dokumentów, ich ewidencją i rejestracją;

4) przygotowywanie projektu informacji rocznej o działalności Rzecznika;

5) organizowanie i przeprowadzanie kontroli wewnętrznych w komórkach organizacyjnych;

6) przygotowywanie projektów rozstrzygnięć sporów kompetencyjnych między jednostkami i komórkami organizacyjnymi;

7) prowadzenie spraw dotyczących współdziałania Rzecznika z organami władzy ustawodawczej, administracji rządowej i samorządowej;

8) wykonywanie zadań związanych z kontaktami Rzecznika z przedstawicielami dyplomatycznymi innych państw i organizacji międzynarodowych;

9) ewidencjonowanie interpelacji i zapytań poselskich, oświadczeń senatorskich, dezyderatów i opinii komisji sejmowych oraz interwencji posłów i senatorów, a także koordynowanie ich załatwiania;

10) ewidencjonowanie wniosków o przyznanie patronatu lub patronatu honorowego Rzecznika oraz wniosków o udział w komitecie honorowym, a także udzielanie wnioskodawcom odpowiedzi w tym zakresie;

11) obsługa asystencka, sekretarska i kancelaryjno-biurowa Rzecznika oraz Zastępcy Rzecznika;

12) przygotowanie konferencji oraz innych spotkań;

13) prowadzenie spraw związanych z organizacją szkoleń;

14) udostępnianie informacji publicznej, wydawanie decyzji administracyjnych w zakresie informacji publicznej oraz prowadzenie spraw dotyczących jej ponownego wykorzystywania;

15) kontakt z mediami, propagowanie informacji z zakresu działalności Rzecznika oraz prowadzenie innych spraw związanych z publikacją informacji dotyczących spraw w zakresie właściwości Rzecznika;

16) prowadzenie stron internetowych Rzecznika oraz profili w mediach społecznościowych (t.j. facebook, twitter).

2. W ramach Zespołu Prezydialnego tworzy się samodzielne stanowisko pracy ds. audytu wewnętrznego – Audytor Wewnętrzny.

§ 10

1. Do zadań Audytora Wewnętrznego, należy przeprowadzanie audytu wewnętrznego, a w szczególności:

1) przedstawianie Rzecznikowi obiektywnej i niezależnej oceny funkcjonowania w Biurze systemów zarządzania i kontroli, w tym procedur kontroli finansowej pod względem adekwatności, efektywności i skuteczności tych systemów, a

także wnioskowanie potrzeby wprowadzania zmian, w tym dostosowania procedur do obowiązującego porządku prawnego;

2) wykonywanie czynności doradczych, w tym składanie wniosków, mających na celu usprawnienie funkcjonowania Biura;

3) weryfikacja realizacji zaleceń pokontrolnych audytora oraz kontroli zewnętrznych.

2. Audytor wewnętrzny w wykonywaniu obowiązków określonych w ustawie z dnia z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. poz. 2077 z 2017 r. ze zm. Dz.U. poz. 1669 z 2018 r.) podlega bezpośrednio Rzecznikowi.

§ 11

1. Do zadań Zespołu Administracyjno-Finansowego należy, w szczególności, obsługa administracyjna, finansowa i kadrowa w zakresie:

1) administrowanie majątkiem i prowadzenie bieżącej obsługi gospodarczej Biura;

2) prowadzenie bieżącej obsługi administracyjnej Biura;

3) prowadzenie spraw kadrowych związanych ze stosunkiem pracy w ramach Biura i zarządzanie rozwojem pracowników;

4) prowadzenie spraw finansowych, w szczególności:

a) przygotowywanie projektu budżetu Rzecznika oraz bieżąca obsługa finansowo-księgowa budżetu;

b) przygotowywanie projektu planu finansowego Rzecznika;

c) prowadzenie rachunkowości Biura oraz jego gospodarki finansowej zgodnie z obowiązującymi przepisami i zasadami;

d) bieżące i okresowe (co najmniej raz na kwartał) sprawozdania i analizy dotyczące wykorzystania środków finansowych budżetowych i pozabudżetowych oraz innych będących w dyspozycji Rzecznika;

e) przedstawianie Rzecznikowi okresowych sprawozdań i analiz dotyczących wykorzystania środków finansowych;

f) kontrola przeprowadzonych operacji gospodarczych oraz sposobu ich dokumentowania;

g) przygotowywanie projektów przepisów wewnętrznych wydawanych przez Rzecznika, a dotyczących prowadzenia rachunkowości, a w szczególności:

- zakładowego planu kont;
- obiegu dokumentów księgowych;
- zasad przeprowadzania i rozliczania inwentaryzacji;
- prowadzenie obsługi kasowej Biura;
- prowadzenie spraw pracowniczych i kadrowych;
- prowadzenie rejestru delegacji krajowych i zagranicznych;
- prowadzenie rejestru umów i porozumień;
- przygotowywanie upoważnień udzielonych przez Rzecznika i prowadzenie rejestru tych upoważnień;

5) przygotowywanie projektów aktów prawnych wydawanych przez Rzecznika i Zastępcę Rzecznika;

6) sporządzanie projektów umów i porozumień na wniosek i we współpracy z odpowiednimi komórkami organizacyjnymi;

7) organizacja i obsługa zamówień publicznych;

8) gromadzenie, przechowywanie, ewidencjonowanie i odpowiednie zabezpieczenie materiałów archiwalnych;

9) administrowanie wewnętrzną siecią teleinformatyczną;

10) obsługa informatyczna, zaopatrzeniowa i transportowa Biura;

11) archiwizowanie dokumentacji Biura;

12) prowadzenie i przechowywanie dokumentacji przetwarzania danych osobowych w Biurze;

13) utrzymanie czystości Biura.

2. Zespołem Administracyjno-Finansowym kieruje bezpośrednio Dyrektor Generalny.

3. W ramach Zespołu Administracyjno-Finansowego tworzy się samodzielne stanowisko ds. ochrony danych osobowych – Inspektor Ochrony Danych Osobowych.

§ 12

Inspektor ochrony danych osobowych realizuje zadania określone w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie

swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016, str. 1, z późn. zm.)) i ustawie z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. poz. 1000).

§ 13

Do zadań Zespołu ds. Edukacji i Wychowania należy, w szczególności, prowadzenie działalności dotyczącej badania przestrzegania praw dziecka i podejmowanie działań w sprawach związanych z respektowaniem:

1) prawa do nauki, w tym:

a) w sprawach dotyczących kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży (w tym osób niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie) w przedszkolach, szkołach i placówkach prowadzonych w formach ogólnodostępnych integracyjnych lub specjalnych;

b) w sprawach z zakresu nadzoru pedagogicznego oraz przestrzegania przepisów prawa oświatowego, a także kompetencji organów prowadzących;

c) w sprawach związanych z kształceniem, nauką i wychowaniem w zakładach poprawczych, ośrodkach wychowawczych , szkołach przyszpitalnych i innych tego typu placówkach;

d) w sprawach dotyczących nauczania indywidualnego, stacjonarnego i eksternistycznego;

` e) w sprawach szkolnictwa specjalistycznego;

f) w sprawach dotyczących prawidłowej realizacji dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej, funkcji szkoły, w tym udzielania pomocy psychologiczno- pedagogicznej;

g) sprawach związanych z zatrudnieniem i przygotowaniem zawodowym młodocianych oraz praktyczną nauką zawodu;

h) w sprawach dotyczących prowadzenia profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, ochroną dzieci przed dostępem do treści pornograficznych, a także przeciwdziałania wszelkim innym uzależnieniom;

i) w sprawach naruszenia i respektowania wolności sumienia i wyznania;

j) w sprawach związanych z respektowaniem podmiotowych praw ucznia;

2) prawa do opieki nad rodziną i dzieckiem, w szczególności:

a) w sprawach związanych z poradnictwem rodzinnym oraz szeroko rozumianą terapią rodzinną rozumianą jako działania psychologiczne, pedagogiczne i socjologiczne;

b) w sprawach dotyczących pracy socjalnej;

c) w sprawach dotyczących opieki i wychowania poza rodziną, w tym działania placówek wsparcia dziennego, pieczy zastępczej, rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, rodzin adopcyjnych i ośrodków adopcyjno-opiekuńczych;

d) działalności całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych (typu interwencyjnego, rodzinnego i socjalizacyjnego);

e) działalności poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych;

f) w sprawach dotyczących zajęć rewalidacyjno-wychowawczych;

g) działalności ochotniczych hufców pracy;

h) działalności specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i innych podmiotów dających wsparcie dziecku i rodzinie;

i) realizacji programów psychokorekcyjnych i psychoprofilaktycznych;

j) realizacji programu szkolenia rodzin zastępczych;

k) w sprawach związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa w szkołach, przedszkolach, bezpieczeństwa imprez masowych oraz w ramach zorganizowanego wypoczynku;

3) prawa do informacji, dostępu do dóbr kultury, rozrywki i wypoczynku, w tym także w sprawach związanych z działalnością sportową, artystyczną, rozwojem uzdolnień i zainteresowań.

§ 14

Do zadań Zespołu Spraw Rodzinnych i Nieletnich, należy w szczególności, prowadzenie działalności dotyczącej badania przestrzegania praw dziecka i podejmowanie działań w sprawach związanych z:

1) wykonywaniem i przestrzeganiem prawa do wychowania w rodzinie,

2) ochroną dziecka przed przemocą okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją i zaniedbaniem;

3) ochroną dóbr osobistych;

4) pobytem dziecka w rodzinie zastępczej lub całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej;

5) prowadzonymi przez sądy rodzinne i nieletnich wszystkich instancji sprawami rodzinnymi, opiekuńczymi, rozwodowymi, o przysposobienie, z zakresu kurateli, Ustawy o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19 sierpnia 1994 r. (Dz. U. poz. 1878 z 2018), Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 r. (Dz. U. poz. 2137 z 2018 r.), Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 29 lipca 2005 r.(Dz.U. poz. 1030 z 2018 r.), Ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o aktach stanu cywilnego (Dz.U. poz.2224 z 2018 r.);

6) wykonywaniem orzeczeń sądowych w sprawach, o których mowa w pkt 5), w tym także działalnością kuratorów sądowych, ośrodków kuratorskich, prowadzeniem wywiadów środowiskowych, działalnością rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych, leczenia odwykowego osób umieszczonych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, domach pomocy społecznej,

7) prowadzonymi postępowaniami w sprawach nieletnich, w tym zwalczaniem i zapobieganiem demoralizacji;

8) wykonywaniem środków wychowawczych i poprawczych w stosunku do osób, względem których orzeczono takie środki, w tym działaniem zakładów poprawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, schronisk dla nieletnich, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych;

9) prowadzonymi postępowaniami cywilnymi, karnymi w zakresie odnoszącym się do praw dzieci;

10) wykonywaniem wobec dzieci kar orzeczonych w postępowaniu karnym;

11) prawami dziecka w postępowaniu przed organami wymiaru sprawiedliwości;

12) przestępczością p-ko dzieciom i rodzinie;

13) postępowaniem w sprawach nieletnich, w tym zapobieganiem i zwalczaniem demoralizacji;

14) postępowaniem p-ko nieletnim w sprawach o czyny karalne;

15) wykonywaniem środków wychowawczych lub poprawczych;

16) ochroną praw dzieci porzuconych i zaginionych.

§ 15

Do zadań Zespołu Spraw Społecznych należy, w szczególności, prowadzenie działalności dotyczącej badania przestrzegania praw dziecka i podejmowanie działań w sprawach związanych z przestrzeganiem prawa do godziwych warunków socjalnych i prawa do życia oraz ochrony zdrowia, w tym:

1) w zakresie prawa do godziwych warunków socjalnych, w obszarze:

a) udzielania pomocy społecznej;

b) spraw socjalnych dzieci wychowywanych w różnych formach opieki zastępczej, w czasie sprawowania opieki i po jej ustaniu;

c) działalności domów pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie;

d) działalności zakładów opiekuńczo – leczniczych dla dzieci;

e) nadzoru kuratorów oświaty w zakresie realizacji prawa do pomocy i wsparcia;

f) świadczeń pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa;

g) warunków pracy małoletnich;

h) pomocy socjalnej dla dzieci i rodziny (sprawy mieszkaniowe, lokale zastępcze, socjalne, eksmisje administracyjne etc.);

i) działania domów dla matek z małymi dzieci i kobiet w ciąży;

j) funkcjonowania funduszu alimentacyjnego;

k) działalności organów administracji rządowej i samorządowej oraz innych instytucji na rzecz dzieci i rodzin, pokrzywdzonych przestępstwem;

2) w zakresie prawa do życia oraz ochrony zdrowia dotyczących:

a) świadczenia opieki prenatalnej i realizacji praw dzieci nienarodzonych;

b) spraw związanych z niepełnosprawnością nieletnich, rehabilitacją, ochroną zdrowia niepełnosprawnych;

c) ochrony zdrowia psychicznego;

d) profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii dla dzieci i młodzieży;

e) świadczeń i placówek opieki zdrowotnej, w tym m.in. zakładów lecznictwa uzdrowiskowego (szpitale uzdrowiskowe, sanatoria uzdrowiskowe, prewentoria uzdrowiskowe dla dzieci, przychodnie uzdrowiskowe), opieki zdrowotnej w szkole;

f) inspekcji sanitarnej w placówkach pobytu dzieci i młodzieży;

g) przeprowadzania badań lekarskich i zabiegów sanitarnych ciała i odzieży cudzoziemców, ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy;

h) działalności poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych;

i) przeprowadzania badań i sporządzania opinii przez biegłych lekarzy, biegłych psychiatrów i biegłych psychologów;

j) prowadzenia profilaktyki uzależnień.

3) w zakresie wykonywania zadań własnych administracji samorządowej na rzecz dzieci i młodzieży.

§ 16

Do zadań Zespołu Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych należy w szczególności badanie i analiza spraw dotyczących praw dziecka, w tym związanych z:

1) czuwaniem nad implementacją norm prawa z zakresu praw dziecka;

2) przestrzeganiem konwencji, wytycznych i założeń polityki z zakresu powszechnego i europejskiego systemu ochrony praw dziecka;

3) sporządzaniem opinii w zakresie niezgodności obowiązujących ustaw z Konstytucją i umowami międzynarodowymi;

4) przedstawianiem opinii w zakresie przestrzegania praw dziecka w Polsce do właściwych podmiotów prawa międzynarodowego;

5) kierowaniem za granicę uczniów w celu kształcenia;

6) inicjatywą legislacyjną Rzecznika w zakresie dostosowania prawa do norm międzynarodowych;

7) ochroną praw dziecka w stosunkach bilateralnych, udzielenie pomocy konsularnej polskim dzieciom przebywającym za granicą;

8) nostryfikacją świadectw szkolnych i świadectw maturalnych uzyskanych za granicą;

9) sprawami paszportowymi i obywatelskimi.

§ 17

1. Do zadań Zespołu Dziecięcego Telefonu Zaufania i Obsługi Interesantów należy udzielanie informacji i prowadzenie doraźnych interwencji w sprawach dotyczących naruszania praw dziecka zgłaszanych do Rzecznika, a w szczególności:

1) obsługa Dziecięcego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka;

2) udzielanie informacji i porad osobom zwracającym się w sprawach indywidualnych (osobiście i telefonicznie), w tym wskazywanie środków działania, przysługujących dzieciom i osobom dorosłym oraz prowadzenie bieżącej ich ewidencji;

3) informowanie o możliwościach wykorzystania uprawnień Rzecznika;

4) udostępnianie osobom zwracającym się w sprawach indywidualnych informacji o sprawach ich dotyczących, prowadzonych przez inne komórki organizacyjne Biura;

5) przekazywanie dyrektorom zespołów rozpatrujących sprawę zgłaszanych ponagleń i informacji, z jednoczesnym przekazaniem ich do Dyrektora Biura;

6) przekazywanie interesantom wiedzy prawnej, pedagogicznej i psychologicznej, niezbędnej do samodzielnego rozwiązywania własnej sprawy;

7) przyjmowanie osób zgłaszających się bezpośrednio do Rzecznika i do Biura w sprawach dotyczących sytuacji dziecka w aspekcie przestrzegania jego praw oraz prowadzenie bieżącej ich ewidencji;

8) klasyfikacja spraw napływających do Rzecznika w oparciu o obowiązującą w Biurze instrukcję kancelaryjną.

2. Zespół Dziecięcego Telefonu Zaufania i Obsługi Interesantów prowadzi ewidencję ogólnych problemów wynikających z analizy otrzymywanych informacji lub w inny sposób ujawniających się w toku pracy Zespołu.

3. Informacje dotyczące problemów, o których mowa w ust. 1, o ile to możliwe, zawierające sugestie dotyczące wystąpień generalnych, przekazywane są regularnie Rzecznikowi. Zgłoszenie takiego problemu powinno zawierać sygnatury spraw, których dotyczy wskazany problem ogólny.

4. Zespół Dziecięcego Telefonu Zaufania i Obsługi Interesantów niezwłocznie informuje Rzecznika, Zastępcę Rzecznika, Dyrektora Biura oraz Dyrektora Zespołu właściwego dla przedmiotu interwencji o każdorazowym zgłoszeniu problemu mogącego odnieść skutek w zakresie zdrowia lub życia.

Rozdział 4

Tryb pracy komórek organizacyjnych

§ 18

1. Komórki organizacyjne zapewniają realizację zadań oraz obsługę interesantów w Biurze Rzecznika w dniach od poniedziałku do piątku od godziny 8.15 do godziny 16.15, z wyjątkiem dni wolnych od pracy.
2. Zespół Telefonu Zaufania i Obsługi Interesantów zapewnia telefoniczną obsługę interesantów codziennie od godziny 8.15 do godziny 20.00, od poniedziałku do piątku, z wyjątkiem dni wolnych od pracy.
3. Obsługa interesantów i realizowanie zadań może nastąpić również w ramach dyżurów poza siedzibą biura. Rzecznik określi w formie zarządzenia miejsce, terminy, zakres przedmiotowy dyżurów oraz komórkę organizacyjną obsługującą dyżur.

§ 19

1. Rzecznik lub Zastępca Rzecznika podpisują dokumenty lub pisma skierowane do podmiotów zewnętrznych.
2. Rzecznik może określić zarządzeniem kategorie dokumentów lub pism skierowanych do podmiotów zewnętrznych, które podpisują Dyrektor Biura, Dyrektor Generalny lub Dyrektorzy Zespołów.
3. Dyrektor Biura parafuje dokumenty lub pisma, o których mowa w ust. 1 przygotowane i parafowane przez Dyrektora Zespołu, z wyjątkiem pism parafowanych przez Dyrektora Generalnego w zakresie wykonywanych przez niego zadań.
4. Dyrektor lub Zastępca Dyrektora:

   1) podpisuje wnioski, pisma i opinie Zespołu kierowane do Rzecznika lub Zastępcy Rzecznika i parafuje korespondencję przygotowaną do podpisu Rzecznika;

   2) podpisuje korespondencję z innymi komórkami organizacyjnymi;

3) podpisuje wnioski i pisma w sprawach struktury organizacyjnej Zespołu oraz w sprawach kadrowych.

5. Naczelnik Zespołu lub kierownik działu podpisuje korespondencję wynikającą z zakresu zadań realizowanych przez zespół lub dział, kierowaną do Dyrektora lub Zastępcy Dyrektora Zespołu.
6. Opracowania, notatki, analizy, sporządzane przez poszczególnych pracowników w formie pisemnej winny zawierać odpowiednie informacje dotyczące osoby sporządzającej (np. pracował/sporządził oraz sprawdził - imię i nazwisko oraz stanowisko służbowe).
7. Dokumenty pociągające za sobą skutki finansowe wymagają akceptacji Głównego Księgowego Biura.